HUSEIN GALIJAŠEVIĆ

pobjeda

TEŠANJ 1954-2014. GODINE

VIZIJA, ZNANJE, HRABROST

POSEBNA IZDANJA
Knjiga 31.

IZDAVAČ:
Centar za kultur i obrazovanje

UREDNIK:
Amir Brka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

061.5:621.4(497.6 Tešanj)"1954/2014"

GALIJAŠEVIĆ, Husein
Pobjeda : Tešanj 1954-2014 : vizija, znanje, hrabrost / Husein Galijašević. - Tešanj : Centar za kulturu i obrazovanje, 2014. - 319 str. : ilustr. ; 25 cm

ISBN 978-9958-088-04-9
COBISS.BH-ID 21760518

DTP: Smart Tešanj
Štampa: Grafik-komerc Tešanj
Tiraž: 1.500

HUSEIN GALIJAŠEVIĆ

»POBJEDA« TEŠANJ 1954-2014. GODINE

VIZIJA, ZNANJE, HRABROST

Sadržaj

Uvod 7

Kratak historijat privrednog razvoja tešanjskog kraja 9

Sreska limarska radionica i Komunalno preduzeće - preteče *Pobjede* ... 15
- Sreska limarska radionica 15
- Automehaničarska radionica 22

Osnivanje *Sreskog metalnog preduzeća "Pobjeda"* 26

Osnivanje industrijskog pogona u Bukvi 35

Izudin Alićehajić, tvorac moderne *Pobjede* 58

Pobjedin duh: obrazovanje, timski rad, odanost firmi i gradu 65

Proširenje programa i orijentacija na izvoz 75

Kupovina licence od *Mann und Hummela* i uspostavljanje proizvodnje filtera 82

Nove investicije i ulazak u UNIS 92

Izgradnja Fabrike autodijelova FAD Jelah 108

Investicije u proizvodne i infrastrukturne kapacitete 117
- Proizvodnja kliznih prstenastih zaptivača 117
- Izgradnja *Toplane* i regulacija korita rijeke 119
- Izgradnja Vodovoda Jelah 124
- Izgradnja restorana društvene ishrane 125

Ulazak u projekte namjenske proizvodnje 128
- Proizvodnja agregata motora tenka T-72 (Kapela) 128
- Rezervni program proizvodnje tromblonske kumulativne mine TKM .. 134
- Vazduhoplovni program 135

Formiranje samostalnih fabrika 137

Agresija na RBiH 1992-1995. godine 146

Ratna namjenska proizvodnja 160

Pobjeda 1995-2014. godine 183

Razvoj organizacije i tehnologija 191

- Služba razvoja 193
- Služba nabave 198
- Služba prodaje 201
- Služba tehnologije 204
- Služba održavanja 209
- Služba operativne pripreme 212
- Proizvodnja 214
- Služba kontrole kvaliteta 223
- Služba alata 231
- Ekonomika 233
- Opći i pravni poslovi 237

Poginuli radnici *Pobjede* 241
- Poginuli radnici - pripadnici Armije RBiH 1992-1995. godine 241
- Poginuli radnici namjenske proizvodnje 243
- Radnici *Pobjede* poginuli na poslu 243

Neproizvodne aktivnosti u *Pobjedi* 245
- Fabričke novine *Pobjeda* 245
- Inovatorstvo u *Pobjedi* 254
- Kulturne i sportske aktivnosti 258

Firme nastale iz *Pobjede* 264
- Fabrika filtera *Mann und Hummel* 264
- FAD 267

Pobjedini radnici-biznismeni 269

Prilozi 296
- Spisak radnika sa radnim statusom 2.2.1993. godine 296
- Raspored mašina i radnika 1964/1965. 315
- Rješenje Vlade RBiH o određivanju *Pobjede* preduzećem od posebnog značaja za odbranu RBiH 318

Uvod

Nastanak *Pobjede* nije tipičan za nastanak fabrika u bivšoj Jugoslaviji. Osnovana je 1954. godine i prošla je kroz burna vremena. Osnovana je u vrijeme kada su zanatske radnje postajale industrijska preduzeća, a da se u načinu rada ništa nije mijenjalo. Prelazak na modernu industrijsku proizvodnju tržišno aktuelnih proizvoda ostvaren je početkom šezdesetih godina prošlog vijeka, u vrijeme kada u Tešnju nije postojao ni jedan realan uslov za to.

Pobjeda je imala sudbinu koja je pratila Tešanj kroz historiju, a to je da vodi teške borbe za svoj opstanak i razvoj. Kroz svoju historiju *Pobjeda* je imala neraskidivu vezu sa gradom, ujedinjavali su se u teškim vremenima i za grad i za fabriku i vodili zajedničke bitke. Kada je bivalo najteže, *Pobjeda* i Tešanj bili su zajedno, i u miru i u ratu.

Poslovna doktrina koja je stvorena u *Pobjedi* bila je sasvim drugačija od svih koje je proizveo jugoslavenski politički sistem. *Pobjeda* je bila firma koja je nastajala i radila u okviru centralizovane ekonomije, kakva je bila u Jugoslaviji, ali je istovremeno primjenjivala niz vrijednosti tržišne ekonomije Zapada i Dalekog istoka. *Pobjeda* je bila državna i društvena firma, ali, istovremeno, i radnička i tešanjska, a također i tržišna.

Prvo što je *Pobjeda* uradila bilo je preseljenje postrojenja iz centra grada u industrijsku zonu Bukva. Time je povukla mnoge druge fabrike da i one krenu njenim stopama industrijalizacije u Tešnju. Prikupljala je stručne ljude iz cijele Jugoslavije, ali prvenstveno stručnjake porijeklom iz Tešnja - koji neće misliti samo na sebe nego i na fabriku i grad. Obezbjeđivala je mlade stručnjake stipendiranjem, ali i školovala radnike iz radnog odnosa svih nivoa i struka koje su joj bile potrebne.

Pored *Pobjede* u Tešnju danas sasvim uspješno egzistiraju fabrike nastale u *Pobjedi*, FAD i Fabrika filtera *Mann und Hummel*, koje su preživile rat i privatizaciju, što nije uspjelo mnogim sličnim firmama u Bosni i Hercegovini. Ali to nije sve. Danas u firmama nekadašnjih radnika *Pobjede*, koji su formirali vlastiti biznis, u Tešnju i u drugim dijelovima BiH radi oko 4.000 radnika (bez radnika *Klasa* iz Sarajeva).

Pisati o firmi u kojoj sam proveo 26 godina u jednu ruku je prednost, ali istovremeno je i hendikep. Svjedok sam mnogih zbivanja, pa se, naravno, nisam mogao oteti potrebi da ponekad i previše detaljišem. Pokušao sam spomenuti što više radnika i kroz hronologiju nastanka i života *Pobjede*, ali i kroz naslov *Razvoj organizacije i službi* - smatrajući da su oni bili najveća snaga *Pobjede*. Sve radnike *Pobjede* ne mogu obuhvatiti tekstom i fotografijom, pa će moj

odabir, uz mišljenja jednog broja radnih kolega, sigurno biti subjektivan i podložan kritikama.

Razgovarao sam i intervjuisao mnoge radnike *Pobjede* i svima se iskreno zahvaljujem na pomoći. Posebno se zahvaljujem direktorima *Pobjede* Kasimu Bejđakiću i Kasimu Kotoriću koji su mi omogućili pristup *Pobjedinoj* arhivi, Fahriji Hotić koja je pomogla u nalaženju dokumenata, Smaji Ramoviću i Hakiji Užičaninu za informacije u vezi Fabrike filtera, Adilu Alićehajiću za informacije o Toplani, Fikretu Ireizu na ustupljenim zabilješkama, Ivi Letici za podatke o FAD-u, Marku Rajkovači na podacima iz njegovog bogatog iskustva s obzirom na to da je radni vijek proveo u *Pobjedi* i bio je u onoj grupi radnika koja je išla u *Famos* na obuku, Abdulahu Alićehajiću za ustupljene fotografije, neke dokumente i biografiju Izudina Alićehajića, Ibrahimu Pašiću, Ibrahimu Ahmetagiću, Ahmetu Dizdareviću, Miralemu Unkiću, Aliji Galijaševiću (njemu posebno kod izrade teksta o historijskom razvoju privrede tešanjskog kraja), te Amiru Brki na pomoći u dotjerivanju i finalizaciji knjige. Bilo je i onih koji su me iznenadili time što nisu htjeli pomoći, a možda su, u odnosu na ono što im je *Pobjeda* omogućila, trebali biti među prvima. Tako je to, neki su *Pobjedu* zaboravili, dok drugi i danas žive s njom - uz sva sjećanja na dobra vremena. Moja je želja da ovom knjigom dam doprinos *Pobjedinom* šezdesetom rođendanu.

Autor

(Tešanj 30.4.2014. godine)

Kratak historijat privrednog razvoja tešanjskog kraja

Začeci privrednog razvoja na tešanjskom prostoru sežu u daleku prošlost, od vremena od kada su ovi prostori naseljavani i od kada se odvija ukupni razvoj društva u širem smislu riječi. Historičari taj razvoj usko povezuju sa razvojem saobraćaja i komunikacija među ljudima. Tako se za ovaj kraj ističe važnost postojanja rimske ceste od Zenice prema Žepču, Begovom Hanu, Novom Šeheru, Tešnju i Doboju, građene od 20. godine nove ere (Ivo Bojanski, *Rimska cesta dolinom Bosne i njezina tipografija*, Zenica, 1973. godine). U prilog ovoj pretpostavci idu i neki arheološki nalazi, kao što su tragovi rudarstva i obrade metala, kućna radinost i zanatstvo, pronađeni novci starih gradova Apolonije i Drača, što se uzima kao dokaz za postojanje trgovine sa udaljenim područjima.

Tokom etnografskih istraživanja koja su na području općine Tešanj 1987. godine vršile ekipe Zemaljskog muzeja iz Sarajeva proučavana je i narodna privreda, gradnja objekata, kućna radinost, rukotvorine oruđa za rad, prerada poljoprivrednih proizvoda i slično. Tom prilikom uočeno je, prema sačuvanim predmetima i sjećanjima koja su se prenosila "sa koljena na koljeno", da je na ovim prostorima bila razvijana proizvodnja posuđa od gline i drveta (Lončari, Ostružnja i druga sela), tekstilna djelatnost bazirana na sirovinama biljnog porijekla (lan i konoplja), te sirovinama životinjskog porijekla (ovčija i kozija dlaka). Konoplja se koristila i za izradu užarskih proizvoda. Proizvodnja sukna od vune i kostrijeti bila je u selima uz rijeke Usoru i Bosnu. Veliki broj rukotvorina proizvodili su samouki stolari, a u seoskim domaćinstvima bila je razvijena proizvodnja različitih upotrebnih predmeta od pruća. Dakle, uz ratarsku proizvodnju, voćarstvo i stočarstvo, prethodno navedene proizvodnje bile su preteča kasnijem razvoju zanatstva i industrije. Uporedo s tim razvijala se trgovina (prvobitno u formi trampe), zatim saobraćaj i druge djelatnosti.

U svim ovim djelatnostima i u ukupnom privrednom razvoju, u određenim društvenim uslovima, značajan podsticaj i ulogu imao je Tešanj kao urbana sredina. Temelje te urbanizacije postavio je vakif Gazi Ferhad-beg koji je, pored ostaloga, gradu obezbijedio tridesetak dućana, radionica, trgovina i magaza. Tako će Tešanj već od 1516. godine postati središte nahije, koja po prostoru odgovara župi Usora, a poslije 1556. godine postat će i kadiluk koji su činile tešanjska, dobojska i maglajska kapetanija, te kasaba Novi Šeher. Time su stvorene pretpostavke da grad Tešanj postane središe širih prostora Bosne i Hercegovine - ne samo kao administrativni, obrazovni i kulturni već i kao za-

natski, trgovački, pa i saobraćajni centar. Karavanski putevi bili su jedina veza sa svijetom, a uz njih su bili hanovi (prenoćišta). U kućama bogatijih ljudi postojale su i musafirhane, u kojima su primani gosti, pa se sve to može uzeti i kao primjer prvih oblika ugostiteljstva.

U 17. i 18. stoljeću na ovim prostorima, posebno u Tešnju, snažno se razvijaju zanatsvo i trgovina, pa i prvi oblici bankarstva. To se može ilustrirati podacima iz sidžila (sudski protokol) 1639-1642. godine u kojem se navode imena oko 115 različitih zanatlija, a pretpostavlja se da ih je bilo i više, jer svi nisu bili dužnici ili svjedoci (na osnovu čega je izveden spomenuti broj). U ovom dokumentu navedeno je više desetina zanimanja i broj zanatskih radnji u njima. Najviše je tabaka (kožari), kovača, kujundžija, sabljara, samardžija, a ima i za ono vrijeme veoma rijetkih zanata. Tako je registriran i jedan sujoldžija (vodoinstalater), što samo po sebi mnogo govori, jedan sisiker, ili šiše-ker - izrađivač staklenih boca. Razvijenost zanatstva i trgovine u Tešnju potvrđuju i podaci da su neke zanatlije imale svoj esnaf, veoma organiziran - sudeći po svojevrsnoj pravnoj regulativi i organima esnafa, zatim da je glavni inspektor trgovine i zanatstva Carevine dolazio i u Tešanj. Placevi u čaršiji plaćani su veoma skupo, i to zlatnicima.

Treba naglasiti da je bilo razvijeno i graditeljstvo i da su dunđeri (građevinski majstori) po nalogu valije i kadije odlazili da grade ili obnavljaju mnoge značajne građevine u Bosni i Hercegovini. Tradicija građevinarstva nastavit će se stoljećima.

U poljoprivredi bilo je posebno razvijeno voćarstvo. U velikim količinama proizvodila se i prerađivala šljiva, a posebno se izvozila suha šljiva. Prema podatku koji se može naći u više izvora, nešto kasnije, 1906. godine - iz tešanjskog kotara izvezeno je 743 vagona suhe šljive, prugom uzanog kolosjeka do Slavonskog Broda, a odatle na tržišta Evrope i u prekookeanske zemlje. U publikaciji Tome Kovačevića *Opis Bosne i Hercegovine* (Beograd, 1865; prošireno izd. 1879.), za koju autor kaže da je bila pripremljena za štampanje 1851. godine, pored ostalog stoji da je Sarajevo bilo kao trgovačko gnijezdo iz kojeg roba ide u druge "žive" trgovačke centre, među kojima se spominje i Tešanj. Opisujući tešanjsku nahiju, autor navodi da je Tešanj središte trgovine u Posavini i "mjesto gdje su se novci kovali, a u planini Zmihanju srebro i zlato vadilo". Ako se s rezervom može prihvatiti konstatacija o kovanju novca i vađenju zlata i srebra u ovim krajevima, ona o trgovanju sigurno je tačna, jer postoje podaci iz više izvora o razvijenoj trgovini na ovom prostoru.

U ranom periodu osmanske uprave u Tešnju su egzistirali veliki vakufi, koji će imati značajnu ulogu u privrednom razvoju, i određeni oblici novčanog poslovanja. Preko pripomoćnih zadruga i takozvanih menafi-sanduka novac se prikupljao i davao u vidu kredita, uz kamatu. To će biti i preteče bankarstva u novijem smislu te riječi.

Dalji tok historijskih događaja, a posebno dolazak austro-ugarske uprave, izmijenit će društvene i ekonomske odnose u Bosni i Hercegovini i biti prekret-

nica u životu i općem razvoju. U prvim godinama bile su negativne posljedice u privrednom životu. Iseljavanje velikog dijela populacije u Tursku smanjivalo je ljudske resurse, kao veoma značajan ekonomski faktor, odlivala su se sa iseljavanjem i novčana sredstva, osiromašile su sitne zanatlije, neki zanati počeli su odumirati, a za uvođenje novih bilo je potrebno vrijeme. Egzistirala je i oštra konkurencija uvezene robe. Međutim, sveukupno stanje postepeno se mijenja, a posebno kada Austro-Ugarska pristupa izgradnji željeznica, puteva, prvih industrijskih kapaciteta eksploatacijom prirodnih resursa, posebno šuma, uvođenju gruntovnice i izgradnji potrebne infrastrukture, čime se velikom broju ljudi obezbjeđuje egzistencija. Na tada širem tešanjskom prostoru podižu se *Destilacija* drveta u Teslići, te veliki drvnoprerađivački kapacitet *Borja* i Fabrika šećera na Usori kod Doboja.

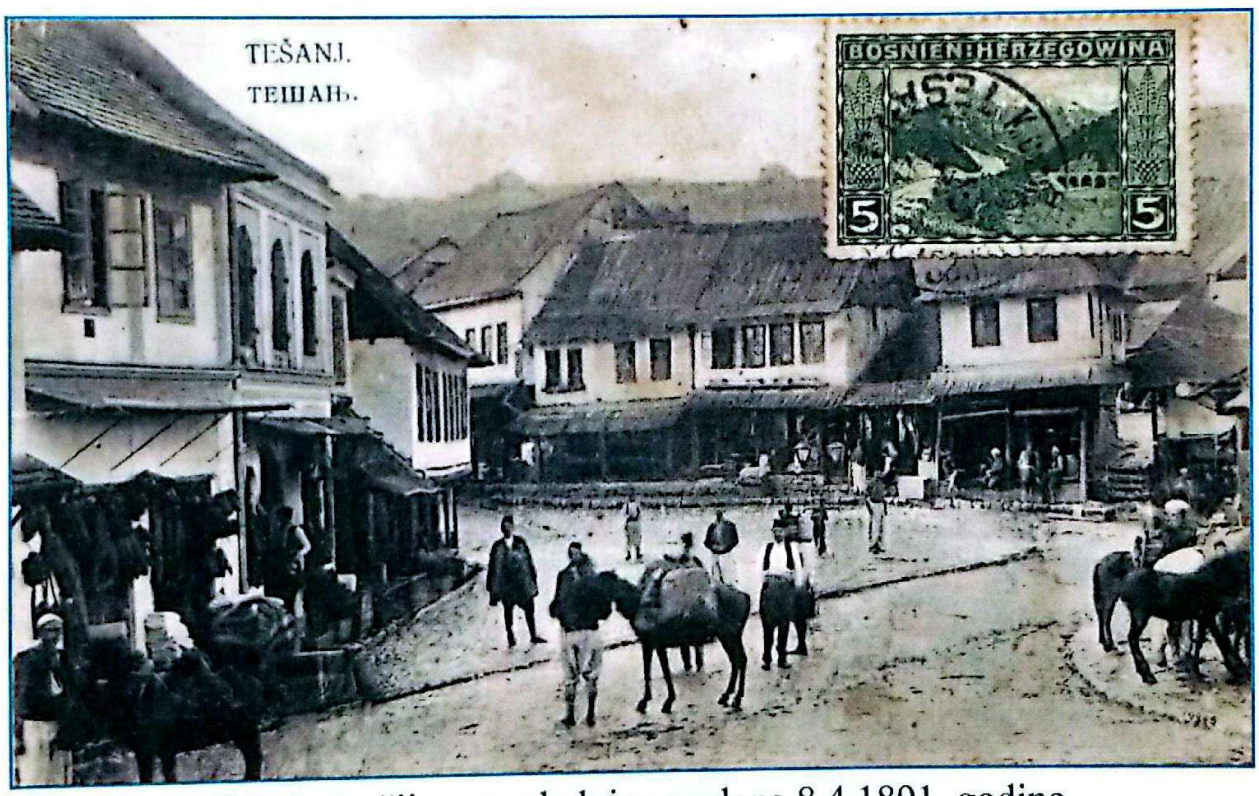

Gornja čaršija - razglednica poslana 8.4.1891. godine
u Transilvaniju (Rumunija)

Jedini industrijski kapacitet u samom Tešnju bila je *Ciglana* u vlasništvu Hamze Mešića. Pa ipak, treba istaći da je prvi koncesionar i industrijalac na tešanjskim prostorima bio Emin Kapetanović (poslije se njegova porodica prozvala Eminagić) koji je imao Fabriku luga (pepela) koji je služio za proizvodnju sapuna. Pogon je bio instalisan u Buletiću kod Teslića. Lug se izvozio u nekoliko evropskih zemalja. Koncesiju za eksploataciju šuma dobio je krajem osmanskog perioda u Bosni što je bila, koliko je poznato, prava rijetkost.

Postojala je i tendencija razvoja zanatsva, pa je, prema statistici obrta iz 1905. godine, kotar Tešanj imao 789 zanatlija. Pored šljive kao dominantne voćke, u poljoiprivredi se uzgajalo i 23 vrste krušaka i 15 vrsta jabuka. Već je

spomenut veliki izvoz suhe šljive, a od jabuka se u velikim količinama proizvodio pekmez koji se također izvozio. U 1912. tešanjski kotar brojao je 63.440 stanovika, a imao je i preko 60 trgovina na veliko.

Uporedo sa razvojem zanatstva i trgovine, pa i prvih početaka industrijskog razvoja, mada sa izvjesnim zakašnjenjem, razvija se i bankarstvo koje, iz navedenih oblika financijskog poslovanja iz vremena osmanske uprave, prelazi na savremeno bankarstvo. Prvi novčani zavod u Tešnju osnovan je 1906. godine, a 1911. godine prerastao je u Muslimansku trgovačku i poljodjelsku banku. Godinu kasnije formirana je Narodna banka.

Svi ekonomski i društveni parametri, ako se posmatra historijski razvoj do kraja 18. stoljeća, pokazuju da se Tešanj i njegov širi gravitacioni, administrativni i ekonomski prostor ubrzano razvija i dostiže relativno visok nivo razvoja. Poslije ovog perioda, sticajem različitih društvenih okolnosti, nastaje stagnacija, opadanje privredne i društvene moći - do potpunog pada i besperspektivnosti koja kulminira za vrijeme svjetske krize tridesetih godina i prvih godina poslije Drugog svjetskog rata. To se moglo vidjeti i iz dosad rečenog, a demografska kretanja u ovom priodu jedan su od najupečatljivijih pokazatelja za prethodnu ocjenu. Prema podacima iz 1851. godine, grad Tešanj imao je 9.315 stanovnika. U 1879. godini bit će izvršen popis po kome je Tešanj imao 1.221 kuću i 5.372 stanovnika, što pokazuje znatno smanjenje populacije. Ovaj će se trend nastaviti, tako da je sam grad 1910. godine imao svega 3.068 stanovnika. To je manje za 43% u odnosu na 1879. godinu, kada je Tešanj po broju stanovnika bio šesti grad u Bosni i Hercegovini. Postoji više razloga za ovakvo kretanje stanovništva. Pored velikog iseljavanja u Tursku, postojala je velika smrtnost nakon epidemija kuge i drugih zaraznih bolesti, ratovi i opće socijalne prilike, ostajanje Tešnja mimo glavnih novih saobraćajnica, ekonomski razlozi, kao posljedica odlaska radi obezbjeđivanja egzistencije u razvijene industrijske centre (Teslić, Doboj, Zavidovići, Sarajevo i druge).

Okupacijom BiH 1878. godine od strane Austro-Ugarske dolaze i nove tehnologije i zanati. Tako se pojavljuje zanimanje limar i limarske radionice koje su u svojoj proizvodnji imale proizvodnju metalnih peći, limenih posuda, korita, mangala i drugo. Limarske zanatlije su proizvodili i razne druge proizvode za potrebe domaćinstava. Zemljane peći i otvorena ognjišta zamijenili su limeni šporeti sa odvodom dima limenim cijevima, vedra od drveta za nošenje vode zamijenile su limene kante, drvena korita zamijenila su limena, pravljeni su šiševi za prženje sirove kafe, mangale i drugo. Limari su radili građevinsku limariju, a posebno su bili poznati po pokrivanju visokih objekata kao što su džamije i crkve - na kojima su postavljali aleme i križeve. Ti poslovi rađeni su bez posebnih skela, uglavnom sa užadima i sajlama, što je izazivalo jezu među posmatarčima.

Drugi svjetski rat unazadio je i ono malo postojeće privrede. Nakon završetka rata čine se pokušaji obnove privrede. U izvještaju Sreskog narodnog odbora Tešanj od 25.1.1945. godine upućenom nadležnim organima u Tuzli stoji:

"U Srezu tešanjskom industrija je malog obima i to jedna mala elektro centrala, dvije male motorne pile koje imaju ujedno i mlinove, te primitivna kožara koja prerađuje kožu na mješinama. Zanatstvo je sastavljeno od raznih struka. Sva industija i zanatstvo svrstani su u Upravu radionica. Radionice rade za potrebe Narodno oslobodilačke vojske i naroda. Najviše se radi na krojačkom, stolarskom, pekarskom, kovačkom, stolarskom i drugim zanatima. Postoji puškarnica. Sve radionice rade sa slabo raspoloživim sirovinama, ali ipak zadovoljavaju potrebe NOV koja gravitira na njih i na narod."

U istom izvještaju najavljuju se aktivnosti na izgradnji ciglane, zatim besplatne pomoći zanatlijama kako bi mogli osposobiti svoje radionice za pomoć poljoprivrednicima i stanovništvu. Kasnije će ove radionice biti uključene u različite oblike zadruga.

Članovi Zadruge u Tešnju 1951. godine ispred zgrade-magazina koja se nalazila na mjestu današnjeg naselja Simetrale.

Esad Mašnić (u sredini, pored žene u puloveru), Mehmedalija Škapurević (prvi red, prvi zdesna, u odijelu), Hamid Turalić (drugi zdesna, u prvom redu, jedno vrijeme bio i direktor Zadruge), Hasan Ahmetagić Kalaja (drugi red, iza čovjeka sa cigaretom), Smail Medarić (prvi red, drugi slijeva), Hamdija Denjalić Amidža (prvi red, treći s lijeva), Rifat Hadžismailović (prvi red, četvrti slijeva), direktor Zadruge Mujo Terzić (prvi red, prvi slijeva), Mehmed Hadžan (prvi red, peti slijeva), Halid Handžić (drugi red, treći zdesna), Mujo Merdić (čuči u drugom redu, prvi slijeva), Dževad Terzić (drugi red, četvrti zdesna), Adem Ločić (zadnji red, drugi zdesna od ivice nadstrešnice), Hakija Abduzaimović (drugi red, peti zdesna).

U okviru zadruge bile su i remenarska, opančaraska i predionička radionica.

Već u martu 1950. godine u izvještajima nadležnih organa govori se i o drugim preduzećima, mada su ona po svom načinu rada, organizaciji i obimu poslovanja bile prave zanatske radionice. To su: Sreska satlerska radnja, Sreska limarska radnja, Preduzeće za izradu mlinskog kamena, Sreska šumarska manipulacija, Sreska ciglana, Sresko građevinsko preduzeće, Sresko ugostiteljsko preduzeće, Sresko trgovačko preduzeće.

Nešto kasnije osnovane su krojačke radnje *Napredak* i *Mladost.* Postojala je i Nabavno prodajna zadruga sa dvije pekare. Sva ova preduzeća nastajala su pretežno tako što su radnici u njih unosili svoje male mašine i alate. U trgovini je postojalo nekoliko malih trgovina, kao što su *Sremag*, *Gradina*, *Gaj* i *Grič*.

Sreska limarska radionica i Komunalno preduzeće - preteče *Pobjede*

Sreska limarska radionica

Kako je već navedeno, limarski zanat došao je sa okupacijom Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske, pa je razumljivo što je u tom periodu zabilježen prvi limar u Tešnju (David Levi, u Glavnom imeniku Narodne komunalne osnovne škole). Kasnije su ovim zanatom ovladali i drugi mještani. Poslije Drugog svjetskog rata limarske radionice imali su Mahmut Galijašević i Suljo Adilović (prema informaciji od Alije Korajlića, limar koji je imao limarsku radionicu bio je i Simo Tihić koji je kasnije otišao u Doboj, ali se niko od drugih savremenika nije mogao toga sjetiti).

Pedesetih godina donesen je Zakon o ukidanju ognjišta u BiH radi zaštite šuma od požara. Sreski narodni odbor iz Tešnja našao se u problemu kako da obezbijedi njegovo dosljedno provođenje.

Našao je rješenje u organizaciji značajnije proizvodnje limenih peći - šporeta koji će biti korišteni umjesto otvorenih ognjišta. Član Sreskog narodnog odbora bio je i limar Mahmut Galijašević, pa mu je dat zadatak da formira limarsku radionicu udružujući svoja sredstva za rad i sredstva drugih limara, angažujući limare, njihove radnike i učenike. Tako je Mahmut Galijašević sa Suljom Adilovićem formirao limarsku radionicu u koju su unijeli svoja sredstva, a zaposlili su svoje radnike i učenike.

Mahmut Galijašević sa Hamdom Hatibovićem, šegrtima Sakibom Galijaševićem i Vahdetom Smailbegovićem - krajem tridesetih godina prošlog vijeka

Tako je formirana Sreska limarska radionica, a u njoj su radili Sakib Galijašević, Hamza i Emin Mahmutefendić, Avdo Hotić (sin Hamzin, a brat krojača Muhameda), Hamdija Muhe Mešić, te učenici Ekrem Jabandžić, Salih Kahvić, Adem Korajlić, Suljo Ahmetagić, Sakib Mehinović, Asim Handžić, Džemal Zejnilović, Abdulah Hodžić, Ćamil Muratović, Hasan Krdžalić i Fehim Smailbegović Beli. Poslove knjigovodstva radio je Rizo Smailbegović, a blagajničke Hasnija Bajraktarević.

Zanatlije su bile učlanjene u Zanatsku komoru koja se bavila poslovima od interesa za zanatlije. U Zanatskoj komori Tešanj pedesetih godina naizmjenično su radili Mehmedalija Bajraktarević, Aljo Kotorić, Adem Hatibović, Adem Livnjak i Ekrem Hundur. Po sjećanju Alije Korajlića, u Zanatskoj komori radili su i njegov brat Hasan i Bakša Ajanović.

U knjizi Alije Galijaševića *Tešanjske zanatlije i trgovci 1642-1992. godine* između ostalog piše:

"Već u martu 1950. godine u izvještajima upućenim Okružnom narodnom odboru Tuzla govori se o zanatskim zadrugama kao malim preduzećima, mada su one po svom načinu rada, organizovanju i obimu poslovanja prave zanatske radionice. To su: Sreska satlerska radionica (čiji je direktor Hasan Agić), Sreska stolarska radionica (direktor Suljo Mehinagić), Sreska limarska radionica (direktor Mahmut Galijašević)..."

Vozač Poleta Fahro Ibrahimkadić, direktor Sreske limarske radionice Mahmut Galijašević i poslovođa Poleta Hidajet Morankić - na otvaranju pogona za proizvodnju filtera 1974. godine

Prethodna fotografija "skinuta" je iz filma dr. Muhidina Alićehajića snimljenog povodom 20 godina od osnivanja *Pobjede*. Mahmut Galijašević tu kaže slijedeće:

Ja sam bio u Narodnom odboru (Sreskom, prim. autora) i dobio sam zadatak da formiram jednu zanatsku radionicu koja se zvala Sreska limarska radionica. Ja sam sabrao svoje ranije učenike. Bio sam privatnik 20 godina i imao svoju limarsku radnju u kojoj je bilo alata: sit mašina, bor mašina, štange, čekiće, flešane makaze, one velike. Onda smo otpočeli rad. Zamolio sam još jednog starog majstora (Suljo Adilović, prim. aut), pa nam se i on pridružio sa svojim alatom: štangama, čekićima, nakovnjima i dr.

MAHMUT GALIJAŠEVIĆ, 1904-1977.

Mahmut Galijašević rođen je 1904. godine. Osnovnu školu završio je u Tešnju, a limarski zanat kod Nazura Smailbegovića u čijoj je radionici radio kao šegrt.

Poslije je radio u *Šećerani* u Usori kod Doboja, gdje je radio alate-kalupe za proizvodnju glava šećera. Planirao je i otvaranje vlastite limarske radionice, pa je kupio prostor iznad dobojske pijace. Tu je radio veoma kratko, jer se 1929. godine dogodila porodična trgedija: u Tešnju mu je poginuo brat Alija. Prateći brata Bećira u automobilu, prilikom iskakanja sa papučice zakačila ga je šteka vrata automobila i oborila, pri čemu je dobio smrtonosne povrede. Ovo je sigurno prva žrtva u automobilskom saobraćaju u tešanjskom kraju, a vjerovatno i daleko šire.

Vratio se sa porodicom kod svoje majke i snahe koja je ostala sa jednim djetetom na imanje na Ravnama kod Tešnja. Otvorio je svoju limarsku radnju 1930. godine. Sin Alija se sjeća da je i on bio šegrt kod oca krajem 1943. godine, u radnji gdje je danas mesnica Avdić, zajedno sa Vahdetom Smailbegovićem, Husom Dolamićem i Mulalićem čijeg se imena ne sjeća. Radionica je imala prekid u radu kada je Mahmut otišao u partizane, da bi odmah nakon obavljanja funkcije predsjednika tešanjskog sreza nastavio sa radom u svojoj limarskoj radionici. Kao što je već navedeno, radionica je 1950. godine preko Zanatske zadruge registrovana kao Sreska limarska radionica. Radnja je bila smještena u zgradi današnje mesnice Avdić na Gornjoj čaršiji. Nakon formiranja Metalne radionice *Pobjeda*, obavlja poslove upravnika. Radio je u *Pobjedi* do 30.5.1958. godine kada je otišao u penziju.

Mahut Galijašević sa sinovima radnicima Pobjede 1974. godine
Muhamedom, Enesom, Hamdom i Huseinom

U knjizi Smaila Galijaševića *Svjedoci jednog vremena* zabilježen je zanimljiv detalj o načinu na koji je Mahmuta Galijaševića reklamirao svoje proizvode, ovaj put fijaker-šporete:

"On bi pred kupcem sa svojih 110 kg poskakivao po fijaker šporetima i tako dokazivao da su dobro i od dobrih materijala izrađeni i da se na njima može pripremiti hrana za ljude i stoku u velikim posudama."

Kao direktor sada zajedničke firme, Mahmut Galijašević počeo je proširivati djelatnost na kazandžijske i kovačke usluge. Tako je angažovao Džemala Brku (sin Sadije) iz Sarajeva kao kazandžiju. U radni odnos primio je Muhameda Sarića i Safeta Kapića (poznatog tešanjskog harmonikaša) koji su bili obučeni za poslove zavarivanja. Kapić je bio i magacioner.

Ispod radionice, gdje je stanovala porodica Ekrema Hundura, bila je varionа. Kako se posao povećavao, angažovan je prostor i na spratu. S obzirom na to da je i taj prostor postao nedovoljan, 1952. ili 1953. godine izgrađena je nova hala na Vašištu. To je mjesto nizvodno od mehaničarske radionice i garaže, gdje se organizovao poznati tešanjski vašar. Za to vrijeme to je bio veoma veliki proizvodni prostor. Pružanje usluga vršeno je iz postojećih prostorija na Gornjoj čaršiji, a u nove prostorije preseljena je serijska proizvodnja.

Zgrada na Vašištu - Sreska metalna radionica, kasnije *Pobjeda*

Suljo Adilović nije imao djece, pa je malo podataka o njegovim počecima i radu. Imao je svoju limarsku radionicu na mjestu gdje je sada slastičarna Tahirović. Bio je poznat i kao vatrogasac, ali je izgubljena fotografija na kojoj se i on nalazio.

Adem Korajlić je 1949. godine došao kao šegrt u limarsku radionicu Mahmuta Galijaševića i sjeća se tog vremena:

Radionica je u prvo vrijeme bila u prizemlju zgrade na Gornjoj čaršiji, a kasnije se proširila i na sprat. Ja sam uspio položiti zanat za dvije godine, jer je tada direktor Mahmut Galijašević procijenio da sam osposobljen za majstora. Tako sam polagao zanat, zajedno sa Ekremom Jabandžićem i Alijom Korajlićem koji su došli godinu ranije. Šegrti su u to vrijeme radili puno radno vrijeme do 16 sati, a poslije su išli u ŠUP (Škola učenika u privredi).

Sjećam se i jednog detalja iz 1953. godine. Pored rada u normi, radio sam i u magacinu. Jedno veće došao je neki Mićo i tražio da ispraznim limariju u roku od dva sata. Sabrao sam radnike, a u prostoriju su se smjestili rezervisti koji su se spremali za odlazak prema Trstu u vrijeme tršćanske krize. Safet Kapić zasvirao im je harmoniku. Sutradan su napustili prostorije radionice.

Evo i sjećanja Alije Korajlića, također starog radnika Sreske limarske radionice:

Ja sam pošao na zanat kao 15-godišnjak kod limara Sulje Adilovića. U Tešnju su bile tri limarske radionice: Mahmuta Galijaševića, Sulje Adilovića i Sime Tihića - i sve su bile na Gornjoj čaršiji. Kod Mahmuta su radili Sakib Galijašević, Hamza i Emin Mahmutefendić, Huso Dolamić i Avdo Hotić. Suljo Adilović imao je radnju kod brijačke radnje Sulje Hukića, a ja sam pošao na zanat kod njega sa 15 godina. Nakon udruživanja Mahmutove i Suljine radionice u Sresku limarsku radionicu, Simo Tahić odlazi u Doboj, u preduzeće "Zanat", kao poslovođa. U limarskoj radionici Mahmut je proširio djelatnost tako što je zaposlio Džemu (Sadije) Brku iz Sarajeva kao kazandžiju.

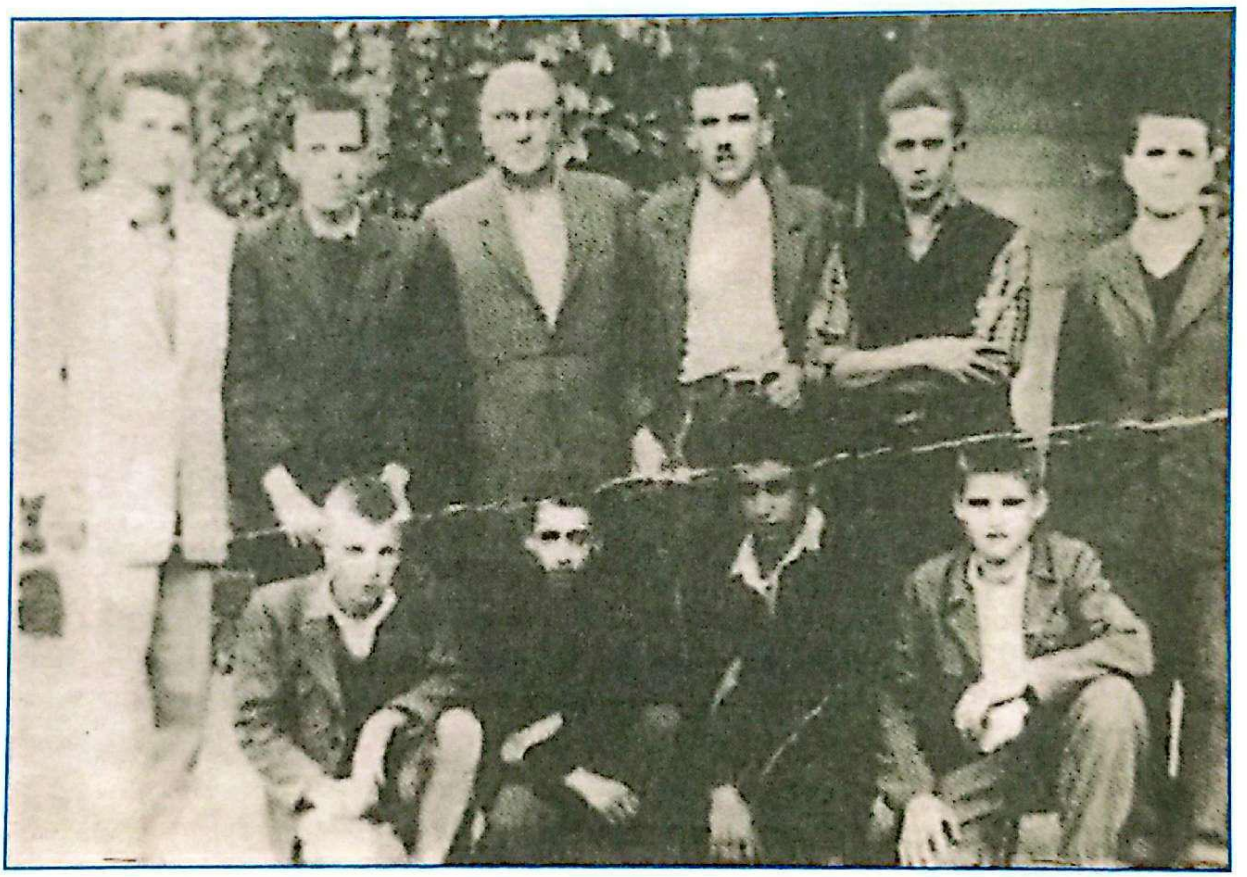

Limari na Zagrebačkom velesajmu 20.9.1953. godine.
Stoje: Salih Kahvić, Hamza Mahmutefendić, Mahmut Galijašević,
Emin Mahmutefendić, Huso Dolamić, Adem Korajlić;
čuče: Meho Škapur, Alija Korajlić, Ćamil Muratović i Abdulah Hodžić

U radni odnos primio je i Muhameda Sarića, koji je bio obučen da radi na autogenom zavarivanju, i Safeta Kapu koji je bio harmonikaš, a radio je kao magacioner. Negdje 1950. godine limarsku radnju zatvara Suljo Adilović i prelazi u limarsku zadrugu kod Mahmuta Galijaševića. U zadrugu se primaju i prvi učenici: Hamdo Galijašević, Alija Korajlić, Ekrem Jabandžić, Salih Kahvić, Adem Korajlić, Suljo Ahmetagić, Sakib Mehinović, Asim Handžić, Džemal Zejnilović, Meho Škapur, Abdulah Hodžić, Ćamil Muratović, Hasan Krdžalić, Fehim Smailbegović Beli, Meho Mešić (sa Tešanjke). Po završetku zanata ostali su raditi u ovoj zadruzi koja je preseljena u novi objekat na Vaširišću koji

je izgrađen preko Općine 1953. godine. Zahvaljujući majstoru Mahmutu Galijaševiću, počinje da radi kao Sreska limarska radionica.

U ovoj radnji su rađeni proizvodi i vršene usluge: fijaker-šporeti, veš-korita (banjice), rerne za zidane furune, kante za vodu, šiševi za prženje kafe, koljena za peći, dimne cijevi, i druge sitne limarske zanatske usluge. Ponekad su po specijalnim narudžbama rađeni i šlihtani šporeti (ram na plati i rerni, sa mesinganim ukrasima ručno obrađenim). Ovakve šporete naručivale su malo "jače" porodice.

Radilo se punom parom, pa je svaki majstor-kalfa morao za osam sati napraviti jedan fijaker-šporet i jednu rernu da bi ispunio normu. Majstor Mahmut organizovao je i posjetu Zagrebačkom velesajmu. Vozio nas je ukupno 16 sati kamionom Meša (Mehmed Livnjak). Te godine je na sajmu izložen i fijaker--šporet bolje izrade koji su izradili limari iz Tešnja.

Interesantno je da danas ima samo 6 bivših radnika među živima.

Limari *Pobjede 1962. godine*

Stoje s lijeva: Hasan Vehab, Safet Škapur, Mehmed (Hamida) Mešić Meho, Ibrahim Saračević, Mladen Protić, Ekrem Jabandžić, Hasan Krdžalić, Omer Husibegović, Emin Mahmutefendić, Osman Kerić, Salih Kahvić, Mujo Smailbegović

Čuče: Meho (Muhe) Mešić, Isko Silajdžić, Hamza Mahmutefendić, Ćamil Muratović, Salko Terzić, Huso Dolamić, Safet (Zeir) Agić, Adem Korajlić

U objektu na Gornjoj čaršiji ostali su poslovi usluga koje je vodio Suljo Adilović, a, prema potrebi, radnici su radili i jedne i druge poslove. Limarski proizvodi bili su veoma značajni između dva svjetska rata, ali i poslije Drugog svjetskog rata, naročito donošenjem Zakona o ukidanju ognjišta. Pored limenih šporeta, to su bile limene kante, šiševi za prženje kafe, banjice, rozetne i rore za šporete i dr.

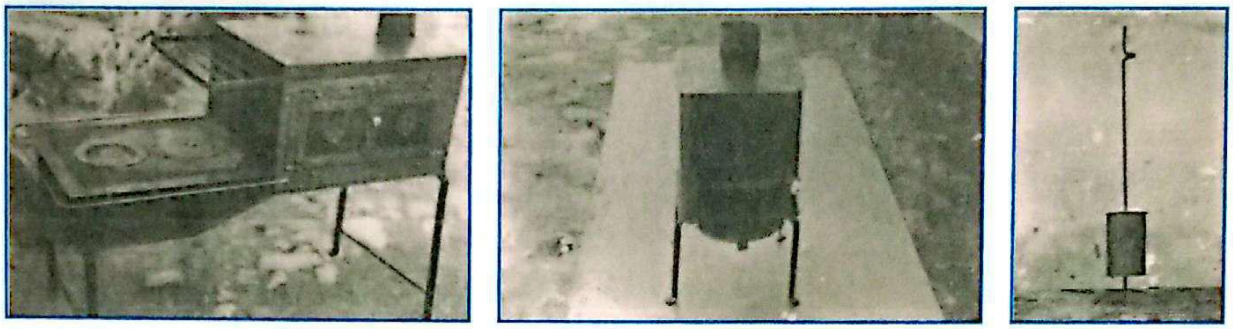

Dio proizvoda Sreske limarske radionice

Radionica na Vašištu raspolagala je zanatskim alatom i mašinama, a način rada nije se razlikovao od načina rada zanatlija koji su je formirali. Najviše je bilo ručnog rada sa drvenim čekićima. U samom proizvodnom prostoru vladala je nesnošljiva buka. Pojedini radnici donosili su ručak od kuće, ali većini su hranu donosili članovi porodice u tasovima (metalne šerpe uvezane preko nosača sa ručkom), i to u 12 sati kada je bila pauza.

Automehaničarska radionica

Prve automobile u Tešnju imali su Adem-aga Mešić, te braća Đonlagić - Reuf-beg i Zija-beg. Vozači su i održavali vozila. Prvi među njima bio je Makedonac Mihalaki, angažiran kod braće Đonlagić. Zanat su kod njega učili Mahmut Bešlagić i Fikret Ruštić. Hidajet Morankić je automehaničarski zanat završio u Tesliću, a vozio je i održavao vozila kod Adem-age Mešića.

Od završetka Drugog svjetskog rata Komunalno preduzeće imalo je djelatnost transporta ljudi i roba. Bila su to stara vozila *prage*, a prvi vozači bili su Hidajet Morankić, Mehmed Livnjak Meša, Sulejman Hodžić, Hajrudin Saračević, Smajo Braković, Fikret Ruštić, Mahmut Bešlagić i dr. Poslovođa i prvi čovjek ovog dijela poslovanja bio je majstor Hidajet Morankić.

Muhamed Prnjavorac je u Komunalnom preduzeću počeo raditi 1950. godine. Evo nekih njegovih sjećanja na to vrijeme:

Odmah poslije rata mehaničarska radionica bila je na mjestu današnje trgovine "Zema" i, koliko se sjećam, u njoj su radili Hidajet Morankić, Sulejman Hodžić i Hajrudin Saračević. Poslije je sagrađena garaža na Vaširišću, a do nje je još kasnije napravljen objekat za radionicu "Pobjede" koji je, pored prostora za radionicu, imao i garaže. Upravnik je bio Hidajet Morankić. Od

HIDAJET MORANKIĆ, 1913-1990.

Hidjet Morankić rođen je 1913. godine u Tešnju, od oca hadži Osmana ef. Morankića i Behije Korajlić. Otac Osman u Tešanj je došao1907. godine iz Srebrenika kao vjerski učitelj. Hidajet je osnovnu školu završio u Tešnju. Sjedio je u klupi sa narodnim herojem Nisimom Albaharijem, koji je kazivao da je Hidajet bio jedan od najboljih učenika. U srednju školu otišao je u Tuzlu, gdje je stanovao kod amidže. U tom periodu umro mu je otac, pa se morao vratiti u Tešanj, jer od braće i sestara niko nije radio.

Hidajet je automehaničarski zanat završio 1931. godine u Teslići, a ispit za vozača položio je iste godine u Banja Luci. Sa njim je zanat završio i Mahmut Bešlagić. Do 1940. godine bio je vozač u i automehaničar kod Adem-age Mešića. Popravke je radio i za Adem-agine kompanjone.

Prilikom služenja vojnog roka 1935. godine u Kraljevskoj mornarici u Kumboru (Crna Gora) radio je kao aviomehaničar na hidroavionima.

Oženio se 1940. godine Nefom Ajanović, kćerkom Džemal-bega. Krajem 1940. ili početkom slijedeće godine kupio je auto *ford*, većim dijelom od novca Nefinog miraza, i radio je kao taksista. Uglavnom je prevozio trgovce u Tešanj, Teslić, Prnjavor, Banjaluku... Prema njegovom kazivanju - za novac koji dobije kad nekog odveze u Doboj i vrati ga u Tešanj mogao je kupiti ovcu ili glavu šećera. Često je vozio i Adem-agu Mešića od Tešnja do Vile. U tom periodu vozio je zastupnika fabrike za izradu sapuna *Albus* iz Osijeka.

Možda oko 1942-43. godine pozvan je da ide u domobrane. Polazak je bio iz Doboja, i tu je bio Rizo Smailbegović koji mu je rekao da se sakrije kod Eminagića (brat Nusreta) u Doboju dok frka ne prođe, pa se poslije par mjeseci vratio u Tešanj.

Kada su u Tešanj došli Nijemci, uzeli su mu motor iz automobila, a on je od ostatka lima napravio fijaker-šporet.

Poslije rata bio je vozač pri Komandi mjesta, ali i mehaničar. Dobio je zadatak da u okviru Komunalnog preduzeća formira vozni park za transport putnika i robe. Vozila i transport su se nalazili u Adem-aginim garažama - na mjestu današnjeg Doma kulture.

Uz pomoć brata iz Amerike, uspio je kupiti auto *opel olimpija*, i tako je čitav život proveo u autu ili pored njega. Obučio je preko 200 majstora automehaničara, a među prvima su bili Sulejman Hodžić i Hajrudin Saračević. Vozio je i autobus, i bio je prepoznatljiv po tome što je nosio odijelo i kravatu.

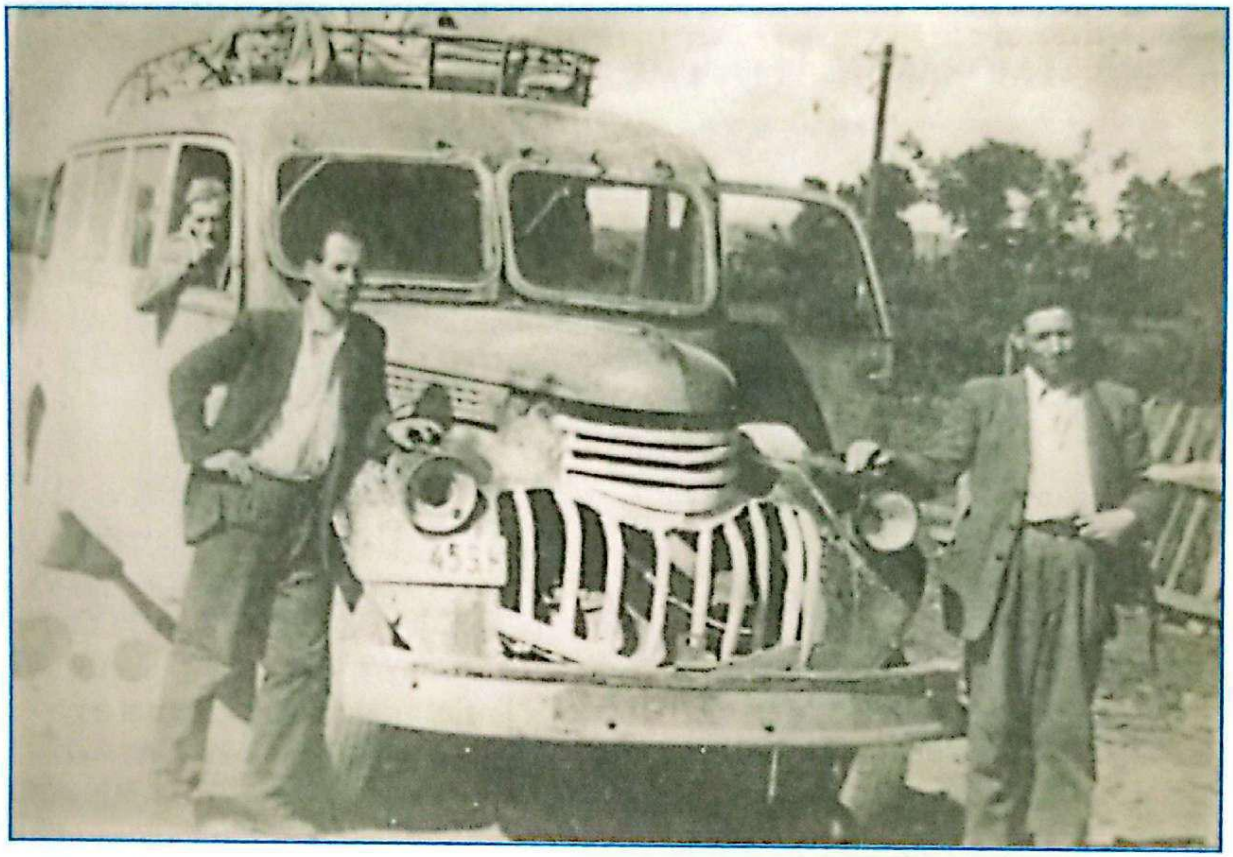

Hidajet Morankić i Hamo Mešinović pored prvog autobusa *praga* 1948. godine. U autobusu je Rade Pavlović

radnika sam u radionici zatekao Fikreta Ruštića, koji je vozio predsjednika sreza, Mehmeda Livnjaka Mešu, koji je vozio kamion, Sulejmana Karića Karu iz Prnjavora, Ivu iz Stanara, vozio je kamion "betford", zatim Rizu, koji je vozio kamion i bio šintor, Džafera Brakovića, Sulejmana Hodžića i Hajrudina Saračevića. Zatekao sam i učenike Dževada Terzića, Rizu Bukvića, Ishaka Šehagića Haku i Hakiju Mulabdića.

Poslije su na zanat dolazili Meho Merzić, Muhamed Galijašević, Mijo Kovačević, Hajrudin Dizdarević Žaba. Oni su, koliko se sjećam, na zanat dolazili 1950-1951. godine. Potom su na zanat dolazile i mlađe generacije, a sjećam se Osmana Bešlagića Rote, Mirsada Bešlagića, Mehe Merzića, Saliha Smailbegovića, koji je bio završio industrijsku školu u Zenici (poslije radio u Tvornici čarapa "Milenko Tešić", a zatim u "Pobjedi"), Envera Bakarevića.

U radionici je bio i jedan strug "lejland". Bio je pogonjen dizel motorom "aran" (motor koji se koristio kao pogon kod vršalica). Na strugu su radili Sulejman Hodžić, Fikret Ruštić i Subhija Ajananović. Subhija je u radionicu došao iz "Destilacije" Teslić, gdje je završio prve dvije godine škole. U radionicu je poslije došao iz BNT-a Novi Travnik i Alojz (Aran), Slovenac.

Marko Rajkovača počeo je izučavati zanat u mehaničarskoj radionici kod Hidajeta Morankića. Evo njegovog sjećanja:

Zanatska komora poslala me na izučavanje zanata u "Polet", pa me majstor Hidajet primio u drugom polugodištu, jer sam prethodno završio nižu realnu

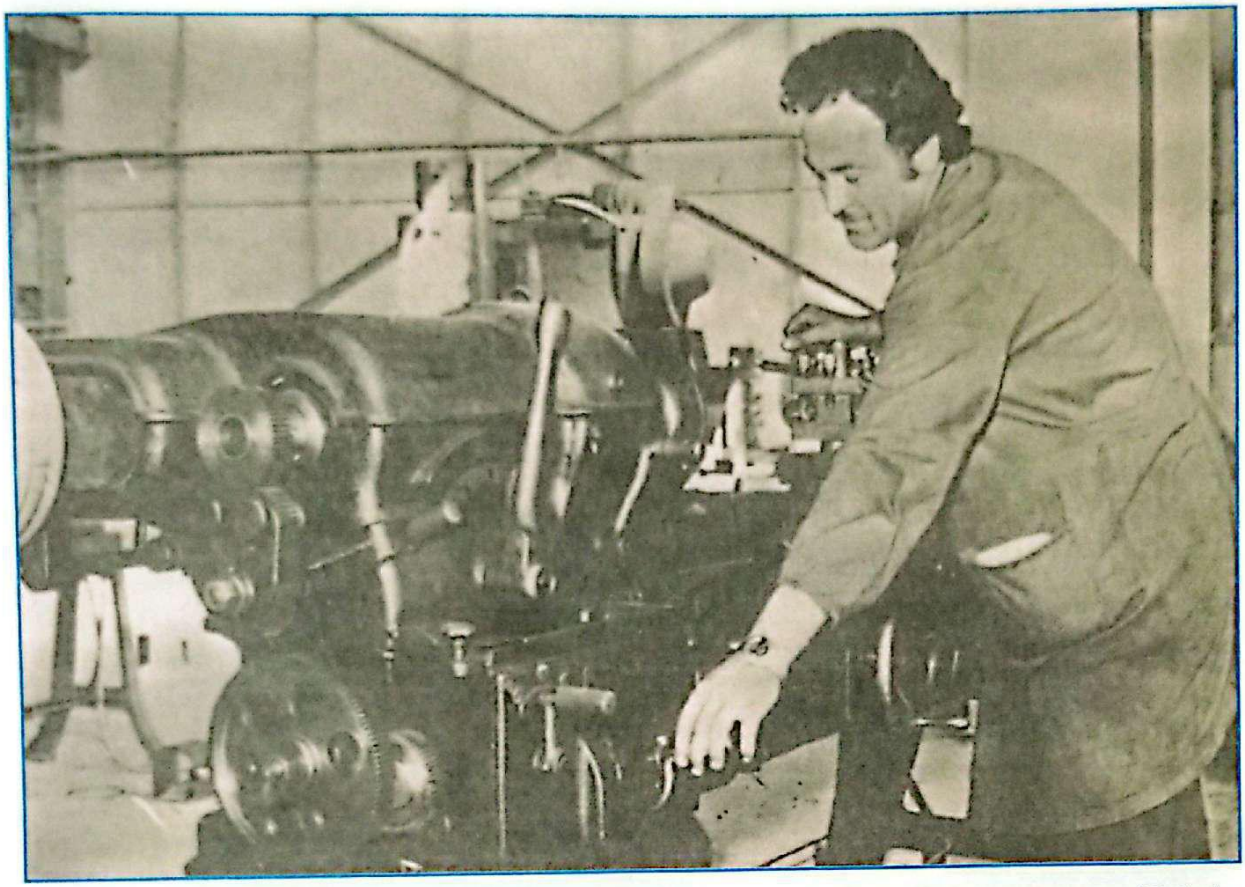

Marko Rajkovača za strugom *lejland*, prvoj strugarskoj mašini na prostoru Tešnja na kojoj je umjesto dizel-motora ugrađen elektro-motor

gimnaziju. Polagao sam samo stručne ispite. U "Poletu" je bio jedan strug na kojem je radio Subhija Ajanović, koji je zanat završio u "Destilaciji" Teslić, pa sam uz njega završio za metalostrugara. U to vrijeme upravnik pogona bio je Hidajet Morankić, a radili su još Hajrudin Dizdarević Žaba, Meho Merzić, Muhamed Prnjavorac, jedno vrijeme i Hako Šehagić, kratko i Hakija Mulabdić, Slovenac Alojz (Aran), Sulejman Hodžić, a osim mene učenici su bili Mujaga Deljkić, Hamid Krkalić, Ismet (radio na pregledu kola u Poljoremontu u Doboju).

Nekoliko puta spominjani strug *lejland*, koji je bio pogonjen motorom *aran* preko kaišastog prijenosnika, nakon ugradnje elektro-motora dugo je korišten u *Pobjedi*. Završio je u Fabrici filtera UNICO. Nažalost, strug je 2013. godine prodat u staro željezo - umjesto da bude postavljen na parkiralištu *Pobjede* ili Fabrike filtera kao muzejski eksponat, jer to je, po dostupnim informacijama, prva industrijska strugarska mašina u Tešnju.

Osnivanje *Sreskog metalnog preduzeća "Pobjeda"*

Rješenjem Sreskog narodnog odbora br. 9. 134/54 od 27.12.1954. godine, a likvidacijom Sreske limarske radionice i dijela Komunalnog preduzeća koji se odnosi na djelatnosti transporta i mehaničarske radionice, formirano je Sresko metalno preduzeće *Pobjeda*. Rješenje je potpisao predsjednik Sreskog narodnog odbora Ismet Mahmutefendić. Rješenje je doneseno na odvojenim sjednicama Sreskog vijeća i Vijeća proizvođača.

Ismet Mahmutefendić, predsjednik Sreskog narodnog odbora koji je donio odluku o formiranju *Pobjede*

Iz Rješenja se vidi da osnivač u firmu ulaže sredstva likvidirane Sreske metalne radionice i dijela Komunalnog preduzeća iz Tešnja. Obrtna sredstva se obezbjeđuju putem Narodne banke Filijala u Tešnju. Do konkursa se za direktora imenuje Osman Deljkić, a konstituisanje preduzeća treba obaviti u roku od dva mjeseca. Do konstituisanja preduzeća plate radnika i službenika određuju se prema propisima o platama radnika i službenika kod državnih organa.

Proizvodni program činili su proizvodi i usluge iz likvidiranih preduzeća, a to znači: izrada metalne galanterije, transport ljudi i roba i usluge mehaničarske radionice. Mehaničarska radionica i garaže bile su smještene u zgradi na Vašištu, u produžetku limarske radionice. Dijelio ih je samo potok, a limarski pogon bio je smješten i u zgradi na Gornjoj čaršiji.

Okružni privredni sud u Tuzli 11.3.1955. godine donio je Rješenje br. 233/55 o upisu Sreskog metalnog preduzeća *Pobjeda* Tešanj u Registar preduzeća i radnji, u svesci XVII, na strani 5.

Prvi radnici *Pobjede*, dakle oni koji su nosili rješenje sa 1.1.1955. godine, jesu:

P r e p i s.

Na osnovu člana 19,61 teč.4 i člana 89 Zakona o narodnim odborima srezova, te članova 3, 4, 15, 17 i 18 Uredbe o osnivanju preduzeća i radnji, Narodni odbor sreza tešanjskog na odvojenim sjednicama Sreskog vijeća i Vijeća proizvođača, održanim dana 27.decembra 1954 godine, donosi

R J E Š E NJ E

o osnivanju Sreskog metalnog preduzeća "Pobjeda" u Tešnju

I

Osniva se privredno preduzeće pod firmom:"Sresko metalno preduzeće "Pobjeda" u Tešnju".
Sjedište preduzeća je u Tešnju.

II

Predmet poslovanja preduzeća je izrada metalne galanterije, automehaničarska i limarska djelatnost, te autoprevozničke usluge

III

Osnovna sredstva preduzeća daje osnivač, a sastoje se od osnovnih sredstava likvidirane metalne radionice, kao i od dijela osnovnih sredstava likvidiranog Opštinskog komunalnog preduzeća u Tešnj
Potrebna obrtna sredstva osiguraće se kod Narodne banke - filijale u Tešnju.

IV

Dužnost direktora preduzeća obavljaće do konkursa drug Osman Deljkić.

V

Nadzor nad pripremnim radnjama do konstituisanja preduzeća vršiće Sekretarijat za privredu NOO-a tešanjskog.

VI

Do konstituisanja preduzeća plate radnika i službenika određuju se prema propisima o platama radnika i službenika zaposlenih kod državnih organa.

VII

Konstituisanje preduzeća ima se izvršiti u roku od 2 mjeseca

VIII

Ovo rješenje stupa na snagu odmah.

NARODNI ODBOR SREZA TEŠANJSKOG

Broj: 9. 134 /54
Dana 27 decembra 1954 god.
T e š a nj

Predsjednik:

M.P. Izet H.Efendić s.r.

Prijepis Rješenja Sreskog narodnog odbora
o formiranju Sreskog metalnog preduzeća *Pobjeda*

Ft broj 233/55

Okružni privredni sud u Tuzli uzimajući u postupak prijavu Deljkić Osmana direktora Srezkog metalnog preduzeća "Pobjeda" u Tešnju, za upis u registar preduzeća i radnji akta o osnivanju Srezkog metalnog preduzeća "Pobjeda" u Tešnju, donosi na osnovu člana 17 Uputstva o registraciji privrednih organizacija a u vezi člana 9 tačka 5 Zakona o privrednim sudovima i člana 51 Uredbe o osnivanju preduzeća i radnji, donosi slijedeće

R J E Š E NJ E

Upisuje se u registar preduzeća i radnji kod ovog suda u svesku XVII na strani 6 osnivanje Srezkog metalnog preduzeća "Pobjeda" Tešanj, na slijedeći način:

a/ Preduzeće ima svoje sjedište u Tešnju a posluje pod firmom: Srezko metalno preduzeće "Pobjeda" Tešanj.

b/ Predmet poslovanja preduzeća je: izrada metalne galanterije, automehaničarska i limarska djelatnost, te autoprevozničke usluge.

c/ Direktor preduzeća je : Deljkić Osman iz Tešnja.

d/ Preduzeće je osnovano rješenjem NOO Tešanj broj 9134/54 od 27 decembra 1954 godine.

e/ Za potpisivanje firme ovlašteni su : Deljkić Osman direktor preduzeća i Ahmetbegović Rizah knjigovodja preduzeća.

Vođice registra ovog suda izvršiće ovaj upis.

Taksa po tar.br. 9,10 i 12 Uredbe o taksama u postupku pred privrednim sudovima za upis u registar preduzeća i radnji, u iznosu od 6400 dinara naplaćena i u taksenim markama na prijavi propisno poništena.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

OKRUŽNI PRIVREDNI SUD U TUZLI
Tuzla dana 11 marta 1955 godine

Sudija

/Rustanbegović H. / s.r.

Otpravak rješenja dostaviti:
1.- Preduzeće "Pobjeda" Tešanj
2.- NOO Tešanj
3.- Filijali Narodne banke FNRJ - Tešanj

Rješenje Okružnog privrednog suda u Tuzli

1. Bašić Zejna, kurirka
2. Bukvić Rizo, mehaničar
3. Dautefendić Mehmedalija, limar
4. Dolamić Huso, limar
5. Galijašević Hamdo, limar
6. Bajraktarević Hasnija, blagajnik
7. Jabandžić Ekrem, limar
8. Korajlić Alija, limar
9. Korajlić Adem, limar
10. Mahmutefendić Hamza, limar
11. Mešić Hamdo, limar
12. Hodžić Abdulah, limar
13. Deljkić Fuad, limar
14. Livnjak Mehmed, šofer
15. Prnjavorac Muhamed, mehaničar
16. Vilašević Tahir, radnik
17. Deljkić Osman, direktor
18. Smailbegovi Rizah, 6 raz SŠ
19. Morankić Hidajet, mehaničar
20. Mahmutefendić Emin, limar
21. Galijašević Mahmut, limar
22. Hodžić Sulejman, mehaničar
23. Braković Džafer, mehaničar
24. Sarić Muhamed, limar
25. Ajanović Subhija, mehaničar

Za razliku od Rješenja Sreskog narodnog odbora o formiranju Sreske limarske radionice *Pobjeda*, Rješenje Privrednog suda u Tuzli ima izmijenjen naziv. Umjesto *Sreska limarska radionica Pobjeda* Tešanj, u sudskom Rješenju nosi naziv *Sresko metalno preduzeće Pobjeda* Tešanj.

U Tešnju je dugo spominjana, a i danas se spominje SMRT kao skraćenica *Pobjede* (*Sreska metalna radionica Tešanj*). Međutim, iz rješenja se može vidjeti da ovaj naziv može nastati samo kombinacijom rješenja Sreskog narodnog odbora i Privrednog suda Tuzla i Sreske limarske radionice koja je postojala prije formiranja *Pobjede.*

U Rješenju je naveden predmet poslovanja: izrada metalne galanterije, automehaničarske i limarske djelatnosti. Direktor je Osman Deljkić, a za potpisivanje firme ovlašten je i knjigovođa Rizah Smailbegović.

Radnici primljeni u *Pobjedu* tokom 1955. godine:

1. Galijašević Sakib, limar
2. Pobrić Ahmet, radnik
3. Husanović Rifat, radnik
4. Smailbegović Mustafa, radnik
5. Marinkov Mišo, mehaničar
6. Mešić Ibrahim, radnik
7. Hrvić Salih, radnik NK
8. Stevanović Stojko, radnik NK
9. Mešić Ibrahim, limar
10. Bešlagić Hamid, limar
11. Dizdarević Hajrudin, naučnik
12. Ondraček Jan, naučnik
13. Smailbegović Mehmedalija, bravar
14. Hukić Halil, noćni čuvar
15. Vasiljević Milosav, mehaničar
16. Kapić Safet, magaciner
17. Merzić Meho, radnik KV
18. Jurić Ivan, magaciner
19. Hrvić Salih

OSMAN DELJKIĆ, 1923-1976, prvi direktor *Pobjede*

Osman Deljkić završio je osnovnu školu 1937. godine u Tešnju. Učesnik je u Narodno-oslobodilačkom ratu, a potom je obnašao niz značajnih dužnosti. Radio je u Sreskom narodnom odboru 1945-1947, 1948-1949, 1950-1952. godine, Tvornici konzervi *Usora* 1947-1948, Sremagu (Sreski magazin) Tešanj 1949-1950, Sreskom odboru Narodnog fronta 1949-1950, Narodnom odboru grada općine Tešanj 1952, Zanatskoj nabavno-prodajnoj zadruzi Tešanj 1952-1953, Trgovačkoj radnji *Gaj* Tešanj 1953-1954. godine.

Direktor Komunalnog preduzeća bio je 1954. godine, a nakon njegove likvidacije i formiranja *Pobjede* postaje njen prvi direktor i ovu funkciju obnaša 1955. i 1956. godine. Potom je obavljao funkciju Načelnika odjeljenja za privredu i finansije općine Tešanj.

Ovako organizovano preduzeće imalo je svoje tržište, primalo učenike na zanat i povećavalo broj zaposlenih.

U današnjem Domu kulture Jelah bila je smještena proizvodnja limenih kutija koje su se koristile kod proizvodnje paste za obuću. Postojala je mogućnost izrade i većih limenih otpresaka. Firma se zvala *27. juli*, ali su je nazivali i *Kantara*. Predmet poslovanja bila je limena i PVC ambalaža.

U postojećoj limariji obrada lima vršena je uglavnom ručno, takozvanim falcovanjem (skivanjem savijenih krajeva lima). Obrada lima vršila se drvenim čekićima na stolu (banku) na kojem je učvršćena željeznička šina. Sječenje lima vršilo se ručno - makazama (flahajzne) ili većim industrijskim makazama koje su se koristile za sječenje većih limenih površina. Postojala je i mašina za savijanje lima koja se sastojala od dva valjka kroz koje se lim provlačio i savijao, zatim brusilica sa šajbom za doradne brusačke radove i oštrenja alata.

Međutim, *27. juli* je imao prese i vršio je prosjecanje i izvlačenje lima, što je bila u to vrijeme naprednija tehnologija. U takvoj tehnologiji alati imaju ključnu ulogu. Prema sjećanju Marka Rajkovače, angažovan je stručnjak Stjepan Farkaš, a poslije i neki Jan koji je imao prvi stepen fakultetske naobrazbe i vršio je konstrukciju alata sa izradom tehničke dokumentacije. Posao ipak nije išao, jer su stručnjaci bili skloni piću i očito je da je tehnologija bila iznad tadašnjih kadrovskih mogućnosti rukovodstva i učesnika u procesu. Direktor je bio van struke, prosvjetni radnik.

Narodni odbor Sreza tešanjskog, sa predsjednikom Ismetom Mahmetefendićem na čelu, donio je Rješenje br. 3677/55 od 28.5.1955. godine kojim se

odobrava odluka Radničkog savjeta Sreskog metalnog preduzeća *Pobjeda* u Tešnju i radnog kolektiva Tvornice limene ambalaže *27. juli* u Jelahu o pristupanju *27. jula* u Sresko metalno preduzeće *Pobjeda* u Tešnju. Naziv nove firme i dalje ostaje Sresko metalno preduzeće *Pobjeda* Tešanj. Rješenju su prethodile odluke radničkih savjeta koje su potpisali Hidajet Morankić ispred *Pobjede* i Veljko Čarak ispred *27. jula*. Rješenjem Okružnog privrednog suda u Tuzli br. 1 114/56 od 23.10.1956. godine, a po prijavi Sreskog metalnog preduzeća *Pobjeda - 27. juli* iz Jelaha pripaja se u Sresko metalno preduzeće *Pobjedi*. Sve obaveze nastale do dana pripajanja tvornice limene ambalaže preuzeo je na sebe Narodni odbor Sreza Tešanj. Dotadašnji naziv *Sreskog metalnog preduzeća "Pobjeda"* mijenja se i glasi: *Metalno preduzeće Pobjeda* (u daljem tekstu: *Pobjeda*) sa sjedištem u Tešnju. U to vrijeme Tešanj je ponovo izgubio status sreza. Djelatnost je proširena proizvodnjom PVC ambalaže (od polivinila i plastične mase). Za potpisivanje i zastupanje firme ovlašteni su direktor Osman Deljkić i Ferid Ajanović. Ovim je rješenjem *27. juli* izbrisan iz registra.

Iako se radilo o u to vrijeme aktuelnoj tehnologiji koja bi osavremenila proizvode *Pobjede*, ipak ova proizvodnja nije ostavila svog traga, i *Pobjeda* je ostala na svom proizvodnom programu - sa već zastarjelim tehnologijama i sve manje traženim proizvodima. Tvornica limene ambalaže likvidirana je 1959. godine, a prese su prodate u Novi Sad. Da je *Pobjeda* zadržala tehnologiju preserskog izvlačenja i prosjecanja i uvela tehnologiju emajliranja, vjerovatno bi u tom programu ostala aktuelna - kao što je to u Sloveniji bila fabrika *Gorenje* iz Velenja. Očito je da u to vrijeme nije bilo potrebnih kadrovskih pretpostavki za razvojna rješenja.

Nakon Osmana Deljkića na mjesto direktora *Pobjede* 1.1.1957. godine postavljen je Ćazim Galijašević.

ĆAZIM GALIJAŠEVIĆ, 1927-1992.

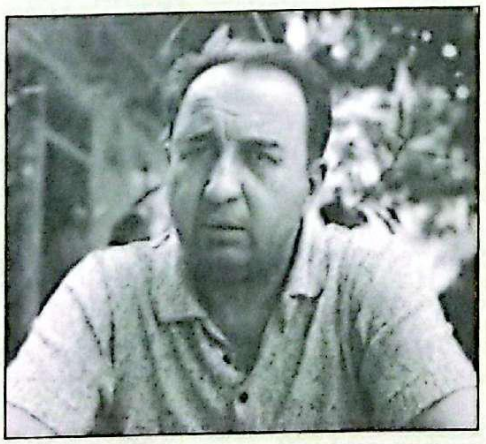

Ćazim Galijašević bio je učesnik NOR-a i nakon rata, kao i većina kadrova, usmjeravan je na školovanje. Tako je upućen na Poljoprivrednu školu u Derventi, zajedno sa Husom Škapurom. Bio je uključen u akciju gašenja velikog požara kod Fojnice, nakon čega je jedno vrijeme bio angažovan na administrativnim poslovima pri Centralnom komitetu SK BiH. Nostalgija ga je vukla u Tešanj, pa se vratio na mjesto u SUP-u. Poslije toga bio je direktor u *Pobjedi*, zatim je istu funkciju obavljao u Zadružnom magazinu. Sa ove dužnosti odlazi za pomoćnika direktora Doma zdravlja, odakle je i penzionisan. Direktor *Pobjede* je bio je od 1.1.1957. do 3.3.1958. godine.

Narodni odbor općine Tešanj donio je 20.1.1958. godine Rješenje br. 04-1-5420/58 kojim se iz sastava *Pobjede* izdvaja pogonska jedinica Mehanička radionica i postaje samostalna Mehanička radnja *Polet*, sa sjedištem u Tešnju, a predmet poslovanja je vršenje mehaničkih i automehaničarskih usluga.

Rješenjem br. 225/58 *Pobjeda* se upisuje u registar preduzeća i radnji sa promjenom djelatnosti, tako da su sada predmet poslovanja proizvodnja limene galanterije i autoprevozničke usluge teretnog saobraćaja. To znači da je *Pobjeda* zadržala transport kako bi vršila prijevoz materijala i proizvoda za svoje potrebe. Podjela imovine izvršena je po prijedlogu komisije koju je formirao Radnički savjet *Pobjede*. Do postavljanja poslovođe *Poleta* po određenom konkursu dužnost je vršio Hidajet Morankić. Poslovođa je bio obavezan da u roku od 15 dana podnese prijavu Okružnom privrednom sudu u Tuzli za registraciju.

Nakon odlaska Ćazima Galijaševića, dužnost direktora *Pobjede* preuzeo je Hamzalija Škapurević.

HAMZALIJA ŠKAPUREVIĆ, 1928-1994.

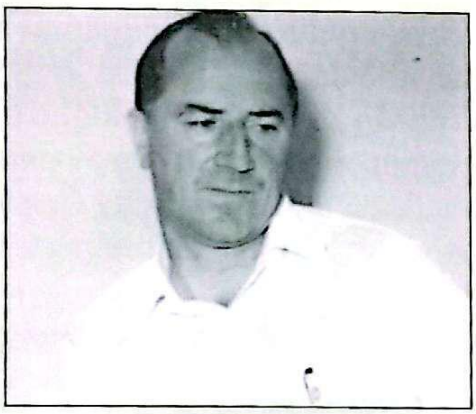

Hamzalija Škapurević rođen je 1928. godine u Tešnju. Prije Drugog svjetskog rata završio je dvije godine mekteba i četiri razreda osnovne škole. Od 1944. godine učesnik je NOR-a. Tokom 1948. godine završava dva knjigovodstvena kursa u Lukavcu i Travniku, nakon čega radi u zemljoradničkim zadrugama u Medakovu, Vukovu, Jelahu i Jablanici. Radio je i kao vojno lice u Tivtu i Dubrovniku, gdje je 1945. godine služio vojni rok.

Po izlasku iz vojske (sa činom vodnika), do kraja 1953. godine radi u zadruzi Karadaglije i Zanatsko-nabavno-prodajnoj zadruzi *Jedinstvo* Tešanj-Teslić. Slijedeću godinu radi u Pekarsko-mesarskom preduzeću *Prehrana* Tešanj. U 1955. godini je u Zadružnom magazinu, gdje radi kao knjigovođa. Od 1.3.1958. godine radi u *Pobjedi* kao komercijalista i direktor. U međuvremenu dovršava osnovnu školu, zatim Srednju ekonomsku školu u Slavonskom Brodu i Visoku privrednu školu u Sarajevu.

U *Pobjedi* radi do 1972. godine, odakle odlazi na mjesto direktora Građevinskog preduzeća *Univerzal* Tešanj, gdje ostaje do 1978. godine, a potom odlazi na mjesto direktora Fabrike konfekcije *Napredak*. Iz ovog kolektiva otišao je u penziju.

Bio je član niza društveno-političkih organizacija (OK SK, SSRN, SUBNOR, DVD Tešanj, Crveni krst, Udruženje dijabetičara). Jedno vrijeme bio je i potpredsjednik Skupštine Općine Tešanj, te predsjednik komisije za vjerske odnose. U vrijeme dok je bio predsjednik Dobrovoljnog vatrogasnog društva Tešanj napravljena je sadašnja zgrada Vatrogasnog doma.

Prema sudskom Rješenju o registraciji *Pobjede*, Hamzalija Škapurević je bio direktor od 3.10.1958. do 29.12.1960. godine. Primopredaja dužnosti između Ćazima Galijaševića i Hamzalije Škapurevića obavljena je u prisustvu predsjenika Upravnog odbora *Pobjede* Muhameda Sarića, člana Upravnog odbora Mahmuta Galijaševića i predstavnika Narodnog odbora Tešanj Osmana Deljkića. U zapisniku je između ostalog konstatovano da "'Pobjeda' ima 17 radnika i 6 učenika Škole u privredi. U Knjizi lokalne pošte kod Zejne Bašić ima 96 poštanskih maraka, a, prema mišljenju prisutnih, 'Pobjeda' treba tužiti 'Hemoprodukt' i 'Ozren' iz Doboja, 'Tvornicu čarapa' i Ugostiteljsko preduzeće 'Kosovac' iz Tešnja zbog dugovanja u ukupnoj masi od 286.000 din. Do kraja godine broj radnika je povećan za sedam radnika, jednog službenika i pet učenika. Prema kvalifikacionoj strukturi, to je izgledalo ovako: jedan visokokvalifikovani radnik, 22 kvalifikovana, jedan PK i četiri nekvalifikovana radnika."

Prema sjećanju Fehima Smailbegovića (proveo radni vijek u *Pobjedi* - na poslovima limarije i kontolora), poslovi u limarskoj radionici bili su normirani, a norma se mijenjala. Tako je u početku norma jednog majstora uz pomoć šegrta bila jedan šporet fijaker na dan, kasnije šporet i rerna, da bi se popela na dva šporeta za dan.

Osim pogona za serijsku izradu limenih proizvoda i pogona za vršenje saobraćajnih usluga teretnog saobraćaja koji su do tada bili u sastavu *Pobjede*, 15.10.1959. godine osnovan je i pogon *Kovačija*. Pogon je osnovan sa namjenom vršenja kovačkih usluga svih vrsta. Članovi Radničkog savjeta, kojem je predsjedavao Muhamed Sarić, bili su svi radnici. Predsjednik Upravnog odbora bio je Salih Kahvić.

U 1959. godini *Pobjeda* je ostvarila ukupan prihod od 40.566.000 dinara. Na sjednici Radničkog savjeta bilo je primjedbi na visinu investicionih ulaganja (remont kamiona) i na visinu dnevnica.

U izvještaju za poslovnu 1960. godinu podnesenom uz završni račun na sjednici Radničkog savjeta 25.3.1961. godine navedeno je:

"Preduzeće je u 1960. god. imalo znatne poteškoće u pogledu realizacije gotovih prizvoda, jer je, naime, za razliku od svih ranijih godina, sezona protekla bez glavne sezone. To jest, u ranijim godinama uvijek je počinjala glavna sezona prodaje gotovih proizvoda u septembru, dok u prošloj godini ni u jesensko doba nije išlo lako sa realizacijom, pa je zbog toga došlo da je preduzeću ostalo na zalihi neprodatih gotovih proizvoda u vrijednosti 6.349.840 dinara, što predstavlja povećanu zalihu od preko 4 milona dinara. Po našem mišljenju, do toga je došlo jer je 1960. godina bila prilično nerodna godina, nije rodilo voće, a naše limarske proizvode, naročito šporete, najviše kupuje seosko stanovništvo i zbog toga je došlo do slabije realizacije i zalihe proizvoda.

Važno je napomenuti da se naše zalihe sastoje od od potpuno zdravih proizvoda, a ne od boflirane robe, te da, s obzirom na stalna poskupljenja lima i ostalog materijala, ova zaliha predstavlja stvarnu čistu aktivu preduzeća, a postoji mogućnost da se izvjesni proizvodi u 1961. godini prodaju i po većoj cije-

ni nego što su prodavani u 1960. god. Početkom 1961. godine bila je prilično dobra realizacija gotovih proizvoda, te je znatno smanjena zaliha. Do sada su se u limarskom pogonu prizvodili oni proizvodi koji se odmah i prodaju, pa je u mnogome pomoglo da se zalihe nisu povećavale."

Iz ovoga se najbolje mogu vidjeti teškoće u poslovanju i stanje firme na tržištu.

Stoje slijeva: Emin Mahmutefendić, Ćamil Muratović, Hamzalija Škapurević, Hamza Mahmutefendić, Fuad Deljkić, Ahmet Pobrić, Omer Pobrić (dječak)
U sredini čuče: Dedo Terzić, Suljo Ahmetagić
Sjede slijeva: Asim Kahvić, Fehim Smailbegović Beli, Salih Kahvić, Džemal Zejnilović i Ekrem Jabandžić

Osnivanje industrijskog pogona u Bukvi

Tešanjsku privredu do šezdesetih godina karakterisale su male tvornice, bolje reći radionice izrasle iz zanatskih radnji, koje u svojoj tehnologiji i pristupu tržištu nisu imale nikakvih promjena. Promjene je teško bilo i izvesti. To je vrijeme kada su se velika ulaganja i izgradnja novih firmi radila iz centrala političkog sistema, na osnovu političkih odluka. Tešanj nije bio u tim kombinacijama. Osim toga što je ostao po strani važnih željezničkih i drumskih saobraćajnica, imao je i jednu hipoteku iz Drugog svjetskog rata, a to je Adem-aga Mešić i njegova pozicija doglavnika u NDH. Tešanj je spominjan i kao Ademburg. Tako su sve do šezdesetih godina tešanjski privredni kapaciteti, izuzev *Ciglane*, ostali na nivou zanatskih. Poslijeratni kadrovi nisu imali ni obrazovanja ni sposobnosti da mijenjaju stanje na planu modernizacije i novih investicija. Ozbiljnije školovanje na tešanjskim prostorima počinje početkom pedesetih godina. Uglavnom se školuju istaknuti tešanjski kadrovi koji već obavljaju određene funkcije. Redovna, nešto intezivnija školovanja - pojavljuju na samom kraju pedesetih, da bi se sredinom šezdesetih intezivirala. Otvaraju se dvije srednje škole 1961. godine: Mašinska tehnička škola u Doboju i Gimnazija u Tešnju.

Ratovi u proteklom stoljeću su, pored nesreće koju su donosili najvećem broju stanovnika ovih prostora, mijenjali neke kvalitetne pozicije naseljenih mjesta. Jedni su dobivali nove privredne, komunikacijske i druge povoljnije pozicije, a druge su, opet, odvodili u anonimnost. Jedan od velikih gubitnika nakon svakog rata je i Tešanj. Dolaskom Austro-Ugarske i otvaranjem željezničke mreže, izgradnjom industrijskih kapaciteta, drugačijem pristupu trgovini - Tešanj seli na periferiju proizvodnje i komunikacija. Pred Drugi svjetski rat, od 23.4.1933. do 1.1.1937. godine, gubi poziciju sreskog mjesta koju preuzima Doboj. Poslije Drugog svjetskog rata Tešanj ponovo zaobilaze nove, modernije putne i željezničke sobraćajnice, a u njegovoj blizini rade se veliki kapaciteti kao što su *Natron* u Maglaju i *Trudbenik* u Doboju. Trgovina, kao jedan od važnih privredni grana, u Tešnju gubi svoju snagu. Kroz sistem zadruga okupljaju se zanatlije, ali već šezdesetih gube trku sa industrijskim preduzećima u novim tehnologijama i novoj organizaciji trgovine.

Međutim, ta stoljetna tradicija u koju su ugrađeni i duhovni i materijalni uspjesi i stoljećima stvarani duh čaršije koji teži većem i boljem - teško se mogao pomiriti sa stanjem početkom šezdesetih godina. Morao se na neki način

pojaviti u stvaralačkoj misiji. I dogodio se njegovo pojavljivanje u liku tadašnjeg predsjednika Narodnog odbora općine Tešanj Izudina Alićehajića. On je pokušavao pronaći izlaze iz takvog privrednog stanja. Nastojao je pronaći ljude iz vrhova vlasti koji su naklonjeni Tešnju, preko kojih će realizovati svoju zamisao da i Tešanj dobije modernu proizvodnju. Tako je uspostavio kontakt sa Salimom Ćerićem i Edhemom Pobrićem - koji će odigrati važne, pa i ključne uloge u namjeri Izudina Alićehajića da iz ničega napravi ozbiljnu proizvodnju u metalskoj industriji. Salim Ćerić bio je zaslužan i za pokretanje proizvodnje u proizvodnji čarapa, ćilima i limene ambalaže u Jelahu.

SALIM ĆERIĆ

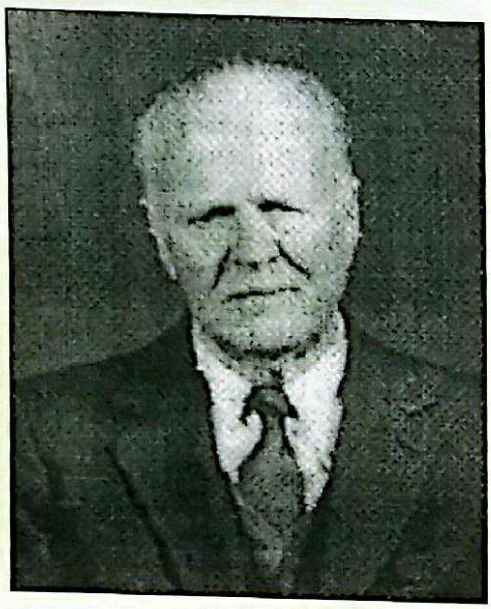

Salim Ćerić rođen je rođen 1918. godine u Ljubuškom. Završio je Šerijatsku gimnaziju u Sarajevu, a studirao je na Univerzitetu u Beogradu, gdje je upoznao i Tešnjaka Husu Hodžića, kada je obavljao dužnost komandanta 16. muslimanske brigade Narodnooslobodilačke vijske. Ćerić je poznat i po tome što je, kao visoki funkcioner SKJ, uputio pismo Centralnom komitetu SK BiH o potrebi utvrđivanja nacionalnog identiteta Muslimana, odnosno Bošnjaka sa svim njihovim etničkim osobenostima, uključujući i vlastite institucije, simbole i obilježja - kao što imaju i druga dva naroda u BiH.

U knjizi *Na tragovima tešanjske prošlosti* Alija Galijašević navodi da je Ćerićev prvi dolazak u Tešanj vjerovatno bio u društvu Tešnjaka Nisima Albaharija, prvoborca i narodnog heroja iz rata 1941-1945. godine. Na prvom širem sastanku, zboru na kojem je trebalo Ćerića kandidovati za poslanika u Skupštini RBiH - Albahari je rekao: "Doveo sam vam Salima Ćerić, čovjeka koji će za Tešanj uraditi i više učiniti nego ja."
Imao je najvažniju ulogu u uspostavi Izudinovih kontakata sa direktorom *Famosa* Džemalom Muminagićem, koji je također bio Ljubušak i Salimov rođak. Pored angažmana koji je *Pobjedi* otvorio vrata *Famosa*, najzaslužniji je i za uspostavu kapaciteta pogona proizvodnje čarapa u Tešnju. Tada je uspio iz sarajevskog *Ključa* pribaviti prve strojeve u Tešanj, angažujući stručne radnike iz Sarajeva koji su obučili tešanjske radnike. Sve nastale troškove regulisao je tako da nije opteretio općinski budžet. Njegova je zasluga i otvaranje Tvornice limene ambalaže *27. juli* i Tvornice ćilima, ali ovi projekti nisu ostavili traga u privredi, prije svega zbog nedostatka stručnih kadrova, pa i entuzijazma kao što je to bio slučaj kod *Pobjede*.

EDHEM POBRIĆ

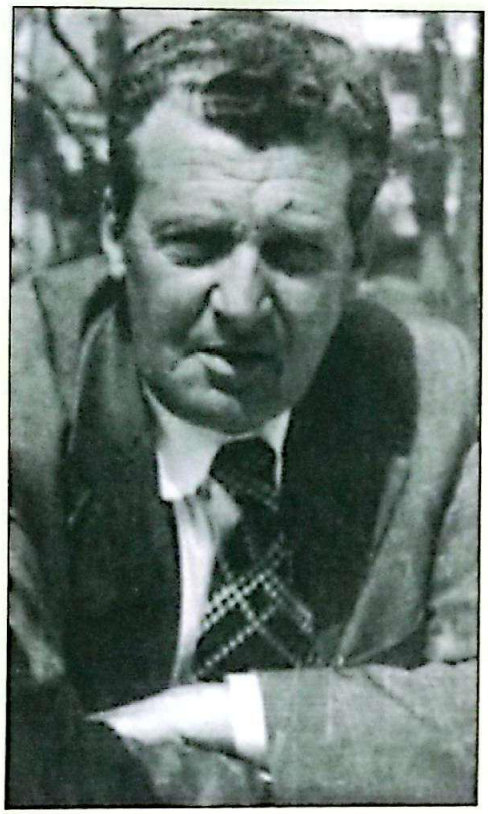

Edhem Pobrić rođen je 1921. godine u Tešnju, gdje je završio osnovnu školu. U Banja Luci je završio Trgovačku akademiju, a pred Drugi svjetski rat je upisao Ekonomski fakultet u Zagrebu. Uključio se na samom početku u Narodnooslobodilački rat. Bio je najmlađi vijećnik ZAVNOBiH-a i AVNOJA. Nakon rata obavlja najviše političke dužnosti za područje okruga Doboj. Poslije odlazi u Sarajevo - na dužnost potpredsjednika Kontrolne komisije u vladi NR BiH, što je bilo u rangu ministarstva. A onda, u burnim vremenima Informbiroa, zatočen je na Golom otoku. Nakon završetka ovog robijanja, radi kao savjetnik u Kreditnoj banci u Sarajevu. Bio je predan razvoju Tešnja i često je povlačio takve poteze u korist Tešnja koji su mogli ugroziti njegovu karijeru. Zato su mu Tešnjaci davali puno povjerenje, pa je u tri navrata bio poslanik u Skupštini BiH.

Izudin Alićehajić je, u želji i namjeri da u Tešanj unese vezu sa velikim sistemom i uspostavi kapacitet višeg tehnološkog nivoa, preko Ćerića uspostavio je kontakt sa direktorom Fabrike motora *Famos* (u daljem tekstu: *Famos*) Džemalom Muminagićem, također Ljubušakom i Ćerićevim rođakom. *Famos* je bio velika fabrika. Radio je motore po austrijskoj licenci S*auer* za proizvođača vozila FAP u Priboju. Pored kompletnih motora, radio je i mjenjače, ali isto tako i određena transportna sredstva za potrebe JNA, pa je tretiran i kao vojna fabrika.

Alićehajić je sa Muminagićem, uz posredstvo Ćerića, potpisao ugovor br. 3035 od 23.3.1960. godine kojim se *Pobjedi* predaje tehnička dokumentacija 5G pozicija (dijelovi pozicija spojnice motora), a da se u perspektivi osvajaju pumpe za vodu, pumpe za ulje i prečistači i definiše pomoć *Famosa*. To su veoma važni dijelovi na motoru, sa veoma izraženim geometrijskim zahtjevima koji traže tehnologiju i radnike koji će ostvarivati visoke tačnosti. Sa druge strane, izuzev dobre volje, želje i čaršijskog duha, Izudin Alićehajić nije raspolagao ni sa jednim od resursa potrebnih za ovako ozbiljan program. Međutim, imao je viziju, imao je hrabrost, a odlučio je da znanje obezbijedi od stručnjaka van Tešnja.

Oni koji su poznavali Izudina Alićehajića znaju da kod njega nije bilo nesavladivih prepreka. Krenuo je, u očima mnogih, u nemoguću misiju. Zašto je to bila nemoguća misija i koje resurse je Izudin Alićehajić imao na raspolaganju? Pa da skoro nije imao ni jedan. Prvo, nije imao stručne radnike, jer se radilo o industrijskoj proizvodnji većih zahtjeva koja je tražila ne samo stručne nego izvrsne majstore. Drugo, radnici *Pobjede* bili su limari i nisu vidjeli svoju perspektivu u novoj proizvodnji, a ni ekonomska situacija u *Pobjedi* nije bila dobra. Trebalo je graditi novu halu, i to van tijesne čaršije. Lokacija u Bukvi je u to vrijeme bilo veoma daleko i radnici su bili protiv toga da proizvodnja ide iz čaršije. Dislokaciji su se protivili i tešanjski ugostitelji, jer će im mušterije otići u Bukvu. Treće, nije bilo novca za investicije. Općina je bila siromašna, a i *Pobjeda* kao nosilac programa.

Međutim, nakon izvršenih priprema - napravljen je ugovor o kooperaciji sa *Famosom*, i krenulo se u realizaciju. Prvo je donesena odluka da se *Pobjeda* i *Polet* ponovo integrišu. Nosilac posla je *Pobjeda*. Rješenjem br. 513/60 od 10.8.1960. godine upisuje se u registar postavljenje i zastupanje firme Hamzalija Škapurević, a za potpisivanje još i Osman Prnjavorac, šef računovodstva. Isti dan, Rješenjem br. 514/60, Mehanička radionica *Polet* sa svim pravima i obavezama pripojena je *Pobjedi* - i na osnovu toga briše se iz registra. Tome je prethodila odluka Radničkog savjeta *Pobjede* od 18.6.1960. godine i odobrenje Narodnog odbora općine Tešanj od 18.7.1960. godine.

U realizaciji programa donosi se odluka da nosilac početne aktivnosti bude Narodni općinski odbor sa svojim sredstvima i da se krene u izgradnju pogona u Bukvi. Trebalo je pronaći i odgovarajuću ličnost za direktora. Hamzalija Škapurević išao je na školovanje kao direktor *Pobjede,* te je često izostajao sa posla, pa je trebalo tražiti neku drugu ličnost za mjesto direktora koja će svu svoju energiju i vrijeme usmjeriti na izuzetno zahtjevne poslove što ga čekaju u ovakvom novom početku *Pobjede*. Ličnost koja je mogla provesti ovu zamisao morala je biti veoma energična i autoritativna. Razgovarao je Izudin Alićehajić sa više kandidata, a na kraju se odlučio na razgovor i sa najmlađim od njih - Muhamedom Brkićem. Sjećanja Muhameda Brkića na to vrijeme:

Radio sam kao sekretar Trgovinskog preduzeća "Gradina" koje me je i školovalo. Tamo sam bez problema mogao obavljati poslove, jer sam prethodno radio 6 godina kao državni službenik, pa sam vanredno upisao i studij na Ekonomskom fakultetu u Sarajevu. Jednog dana me nazvao Izudin Alićehajić i predložio da popijemo kod mene kafu sa sekretarom komiteta SK-a. Kada su došli, čestitali su mi i kazali mi da je na sjednici Izvršnog komiteta Opštinskog komiteta SK-a donesena odluka da se imenujem za direktora "Pobjede". To me je začudilo, jer i ja sam član tog partijskog organa i znao sam aktivnosti oko traženja kadrovskog rješenja za "Pobjedu". U svim razgovorima o ličnostima moje ime nije spominjano. Rekli su mi da su iskoristili priliku dok sam bio odsutan i organizovali sjednicu, da planiraju da ovu funkciju obavljam dvije godine - dok se uspostavi moderni pogon, a da onda idem na redovne studije, uz

redovnu platu. Bio sam spreman odbiti ovu odluku, jer nije bilo nikakvih prethodnih konsultacija, bez obzira na eventualne partijske sankcije. Bio sam odlučio da završim školovanje. To sam im i rekao, ali oni su mi ostavili vrijeme da razmislim. Bio sam najmlađi od svih sa kojima su razgovarali, nisam imao iskustva u privredi. Nakon razmišljanja, odlučio sam da prihvatim ovu odluku: proradio je u meni neki kapric za dokazivanje.

MUHAMED BRKIĆ

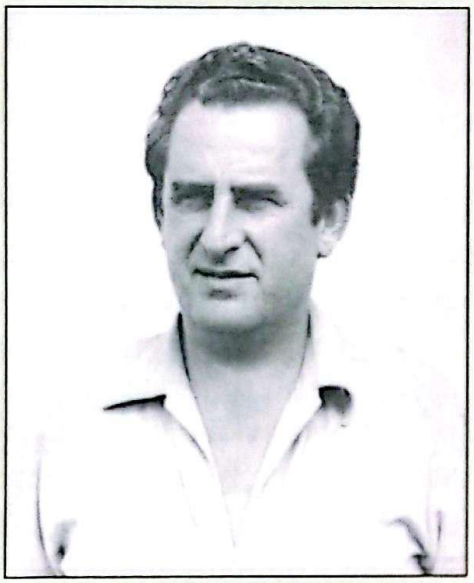

Muhamed Brkić rođen je 1931. godine u Raduši, nedaleko od Tešnja. Završio je osnovnu školu u Tešnju, a zatim je u 1946/1947. godini upisao medresu u Tešnju. Nakon zatvaranja medresa u manjim mjestima, pa i u Tešnju - upisuje medresu u Tuzli. Prvi posao dobiva 1949. godine u Preduzeću za otkup žitarica - filijala Tešanj, a jedno vrijeme će raditi i u glavnoj filijali u Doboju. Poslije odslužene JNA, gdje je pohađao školu rezervnih oficira, radio je u Sreskom zavodu za socijalno osiguranje u Tešnju i Doboju. Završava srednju ekonomsku školu u Brčkom, uz finansiranje Trgovačkog preduzeća "Gradina", gdje je nastavio raditi kao sekretar. Direktor *Pobjede*, prema rješenjima, bio je u periodu od 23.12. 1961-7.9.1962. godine. Nastavio je vanredno školovanje, koje je započeo prije zapošljenja u *Pobjedi*, i završio je ekonomski fakultet. Poslije *Pobjede* bio je načelnik Sekretarijata za upravno-pravne poslove. Nakon toga imenovan je za direktora Tvornice konfekcije *Napredak*. Potom iznova dolazi u *Pobjedu*, kao član Poslovnog odbora za ekonomsko-finansijske poslove. U *Pobjedi* je vodio investicije izgradnje Fabrike kočionih dijelova FAD Jelah i Toplane. Nakon reorganizacije 1989. godine - ostao je raditi u Fabrici prečistača kao pomoćnik (savjetnik) direktora, odakle je otišao u penziju.

Rješenjem br. 1053/61 od 23.12.1961. godine Muhamed Brkić imenovan je za prvog direktora nove, moderne *Pobjede*. Jedno od mogućih rješenje za direktora bio je i Seid Hodžić. Hodžić je sa Rudolfom Novakom obišao firme koje su bile bitne za novi program, ali je nakon obilaska odustao od ove zahtjevne funkcije. Tako u Rješenju o imenovanju Muhameda Brkića za direktora piše: "Upis brisanja Hodžić Seida v.d. direktora sud nije izvršio, jer navedeni nije bio upisan u registar suda." Po tome se može zaključiti da je v.d. direktora *Pobjede* bez registracije u Privrednom sudu veoma kratko bio i Seid Hodžić.

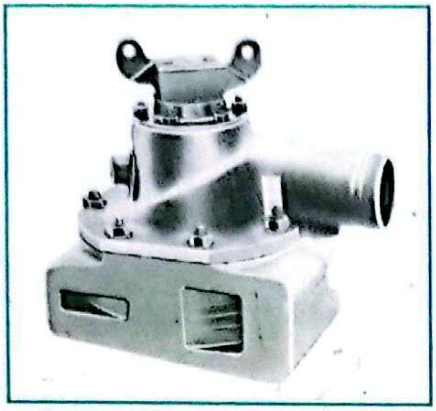
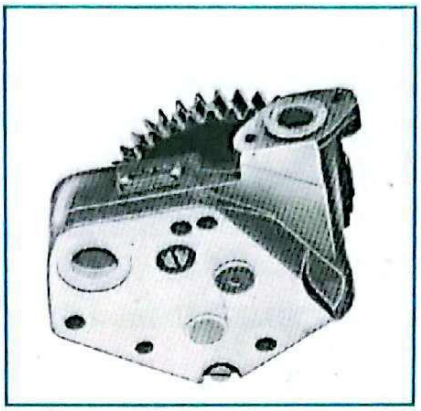
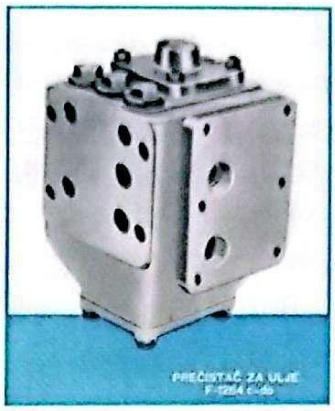

Prvi proizvodi Pobjede za Famos:
pumpa za vodu F, pumpa za ulje F i filter 1FF
koji su se ugrađivali u motor kamiona FAP 13

Prije imenovanja Muhameda Brkića za direktora, Izudin Alićehajić vodio je značajne aktivnosti kao predsjednik Općinskog odbora. Vrši se potraga za majstorima iz drugih industrijskih sredina, po mogućnosti Tešnjacima, koje bi trebalo obučiti u *Famosu* za konkretne poslove. Uspio je okupiti grupu od 13 radnika koji su bili Tešnjaci, a svoja majstorska znanja stekli su u razvijenim industrijskim sredinama. Sredstva za troškove njihovog boravka u *Famosu* i plaće koja će porodicama značiti egzistenciju obezbijeđena su iz budžetskih sredstava Općine.

Za tako stvorenu ekipu stručnjaka osigurao je školovanje u *Famosu*, sa ciljem njihovog ospobljavanja za izvođenje svih poslova na dijelovima motora čiju proizvodnju je planirao prenijeti iz *Famosa* ili *Famosove* kooperacije. Oni su se obučavali za izvođenje operacija na mašinama, za izradu i provođenje tehnologije, za održavanje sredstava rada, organizacije, oštrenja alata, kontrole i distribucije alata, radne dokumentacije i drugo. Svaki od radnika išao je sa zadatkom da se specijalizira za tačno određene poslove koje bi nastavio raditi u *Pobjedi*, a u slijedećoj fazi i obučavao nove radnike. Na obuku su otišli Rizo Ahmetagić (održavanje mašina i uređaja), Rasim Prnjavorac (brušenje), Ismet Mandžukić (struganje), Milan Nesterović (glodanje), Salih Smailbegović (bušenje), Edhem Kerić (mašinski tehničar - tehnologija i konstrukcija), Subhija Ajanović (struganje), Marko Rajkovača (struganje), Luka Krajina (struganje), Husein Mehičić (bušenje), Asim Škapur (oštrenje alata), Edib Turalić (kontrola). Turalić se u Tešanj vratio ranije od ostalih učesnika obuke. Vođa ekipe bio je Sulejman Hodžić.

Marko Rajkovača sjeća se da su na razgovor s njim u *Trudbenik* iz Doboja došli Izudin Alićehajić i Sulejman Hodžić. Radnici su na obuku otišli 15.6. 1960. godine, a obuku su završila u martu slijedeće godine.

Slijeva: Husein Mehičić, Milan Nesterović, Luka Krajina, Sulejman Hodžić, Asim Škapur, Rizo Ahmetagić, Subhija Ajanović, Edhem Kerić, Rasim Prnjavorac, Ismet Mandžukić, NN i Salih Smailbegović (trinaesti član Edib Turalić ranije se vratio sa školovanja, pa ga nema na fotografiji, a nedostaje i Marko Rajkovača)

Radnici koji su obavili specijalizaciju u *Famosu* jesu, u stvari, prvi industrijski radnici u *Pobjedi*, i oni predstavljaju onaj kvalitetni prvi temelj na kome se gradilo znanje, odnos prema poslu i fabrici.

Sulejman Hodžić

Edhem Kerić

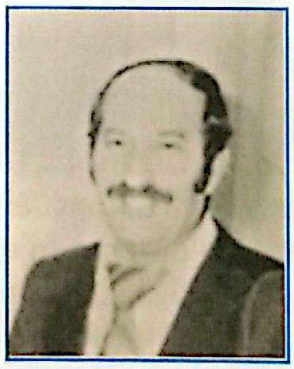

Asim Škapur

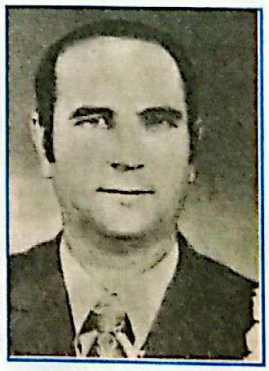

Rizo Ahmetagić

Ismet Mandžukić

Subhija Ajanović

Marko Rajkovača

Milan Nesterović

Rasim Prnjavorac

Edib Turalić

Luka Krajina

Salih Smailbegović

Husein Mehičić

Istovremeno sa slanjem radnika na specijalizaciju u *Famos* započete su aktivnosti na izgradnji hale u Bukvi i nabavci mašina. Investitor rekonstrukcije i formiranja novog pogona bila je *Pobjeda*. Do dolaska Muhameda Brkića na mjestu direktora sve aktivnosti vodio je Izudin Alićehajić - preko Narodnog odbora općine i tadašnjeg direktora Hamzalije Škapurevića. Stanje u *Pobjedi*, prema sjećanju Muhameda Brkića, bilo je takvo da je u automehaničarskoj radnji bilo 4-5 kvalifikovanih automehaničara i jedan broj šegrta, na čelu sa Hidajetom Morankićem. Od opreme su imali dva kamiona (*prage*) i dva autobusa (jedan sa 20, a drugi sa 35 sjedišta), stari strug *lejland* i nešto ručnog alata. Bavili su se održavanjem vlastitog voznog parka i pružali usluge vlasnicima vozila na području općine, kojih je bilo relativno malo. Osim toga, vršili su prijevoz putnika i učenika na relaciji Tešanj - Doboj.

U limarskoj radionici bilo je oko 30 radnika i desetak učenika koji su još uvijek na stari zanatski način radili limenu galanteriju. Na čelu pogona bio je limar Ekrem Jabandžić, ostali su bez repromaterijala, a magazini su bili puni neprodate robe. Jedan broj radnika bio je protiv izgradnje novog pogona, jer su u njemu vidjeli vlastitog "grobara", jer sebe sa svojim znanjem nisu vidjeli na novim poslovima.

Sa puno problema krenulo se u izgradnju novog pogona u Bukvi i nabavku mašina, te u nastavak aktivnosti sa *Famosom* na obezbjeđenju saglasnosti za prijenos dijela pozicija proizvodnje u Tešanj. Izgradnja hale počela je, kako se

to kaže, sa ledine. Gradnja je počela bez projekta i investicionog programa, pa, prema tome, i bez građevinske dozvole i obezbijeđenih investicionih sredstava. Do njegovog odlaska na školovanje u Sarajevo u septembru 1960. godine odgovorno lice za investicije bio je Izudin Alićehajić. Trebalo je osigurati kreditna sredstva i kupiti mašine. Nikakve pripreme nisu izvršene u pogledu tehničke dokumentacije, građevinske dozvole i dr.

Prva *Pobjedina* hala u Bukvi

Izgradnja hale za pogon u Bukvi započela je na osnovu usmenog dogovora sa firmom *Građevinar* iz Tešnja. Radovi na izgradnji temelja započeti su na osnovu skice vanjskih dimenzija koje je na komadiću papira nacrtao Franjo Hurle iz banjalučke projektne kuće *Projekat*. Kemal Jabandžić tada je radio u *Građevinaru* i, po njegovom kazivanju, koje je zapamtio njegov sin Mustafa, došao je u Bukvu, u kukurizište, bez ikakvih obilježja, sa skicom u ruci, ne znajući na kom mjestu da zakopa temelje.

Radovi su započeti bez urbanističke saglasnosti i građevinske dozvole. To je utvrđeno tek u trenutku kada je zatražena upotrebna dozvola od komisije za tehnički prijem Sreza Doboj, koja je bila sastavljena od visokostručnih članova. Firma *Projekat* je tek kasnije uradila kompletnu projektnu dokumentaciju. Između ostalog, ova komisija je tražila ateste varilaca koji su varili spojeve zatega koje su rađene od građevinskog željeza, a služile su za povezivanje beton-

skih kupola. Međutim, poslove sa željezom i varenje radili su radnici limarije, i niko nije imao atest. Nastali su veliki problemi: kako sada obezbijediti potrebnu dokumentaciju komisiji? Ideja da se dovedu stručnjaci Instituta u Vinči i Zagrebu, kako bi ispitali var bez razaranja, prouzrokovala bi polovinu troškova izgradnje cijele hale. Vađenje zatege radi ispitivanja vara narušila bi se statika objekta, pa bi postojala opasnost od urušavanja krova, čime bi bili ugroženi radnici i mašine koji su već bili smješteni u halu. Među članovima komisije bio je i predstavnik Instituta *Hasan Brkić* iz Zenice, koji je na kraju predložio, a investitor tako i uradio, da se dovede zavarivač (Aziz Dervišević, koji je u tom trenutku služio JNA) da zavari novu zategu i da se var ispita u Institutu *Energoinvesta* u Sarajevu. Tako je i urađeno: Aziz Dervišević doveden je da izvrši zavarivanje nove zatege van objekta kako bi bio atestiran. Nakon svih peripetija - hala je primljena.

Problema je bilo i sa mašinama. Sa *Feroelektrom* kao uvoznikom ugovoreno je 12 mašina proizvodnje poznate češke firme *TOS*, finansiranih kreditnim sredstvima (strugovi, brusilica, glodalica, bušilica) koje su bile potrebne za izradu dijelova za *Famos*. Mašine su vozom prispjele na željezničku stanicu u Doboj prije nego što je hala bila i gotova. Nastao je problem brzog preuzimanja, jer su ležarine koje je *Pobjeda* trebala platiti željezničkoj stanici u Doboju u slučaju da odmah ne preuzme mašine, zbog nedostatka vagona, bile visoke. Za izuzimanje mašina trebalo je platiti troškove transporta, a ni za to nije bilo novca. Izdato je nekoliko bariranih čekova bez pokrića, što je bilo krivično djelo, pa se moralo s tim prestati. I ovaj problem rješavan je pozajmicama od drugih kolektiva - koji su i sami bili u finansijskim teškoćama. Najviše razumijevanja za *Pobjedin* problem imalo je Stolarsko-tapetarsko preduzeće *Ukus* i njegov direktor Mehmedalija Škapurević koje je obezbjedilo pozajmicu. Mašine su privremeno smještene u DTV *Partizan*, gdje su se nalazile i kancelarije *Pobjede*. Često je spominjana rečenica Saliha Kahvića izgovorena kada su mašine stigle:

- Izudine, došle su tvoje investicije!

Naravno, mašine je trebalo platiti iz kreditnih sredstava - u čijem je obezbjeđenju ključnu ulogu imao Edhem Pobrić koji je, po Muhamedu Brkiću, zalažući svoj autoritet, pa i životnu karijeru, znatno doprinio da se obezbijede sredstva. Pored Edhema Pobrića, po Brkićevoj informaciji, pomoć je pružio i predsjednik tadašnjeg Dobojskog sreza Dervenčanin Drago Begić.

U isto vrijeme sa dolaskom mašina, u martu 1961. godine stiže i grupa sa obuke iz *Famosa*. Ova grupa je ubacivala mašine u halu, a Rizo Ahmetagić, jedini mašinbravar, vodio je poslove njihovog smještaja. Nakon smještaja mašina, nije bilo odmah i posla, pa su majstori bili raspoređeni na poslove u *Polet* i pogon limarije. Poslije su se vježbali na mašinama jedno mjesec dana, gdje su radili podmetače i druge proizvode koji su trebali firmi. Marko Rajkovača sjeća se da je prvi komad koji je napravio na mašini bio konus za bicikl. Prvi poslovođa bio je Sulejman Hodžić.

U komunikaciji sa *Famosom* najvažniji čovjek poslije Džemala Muminagića bio je Rudolf Novak, stručnjak iz *Famosa*.

Lokacija na kojoj je napravljena nova hala pripadala je Zadružnom magazinu. Na tom prostoru nalazio se samo jedan stari objekat, a, osim hale, izgrađen je manji objekat u kojem su bili smješteni portir sa telefonom, razvoj, tehnologija, wc i varionica. Svo administrativno osoblje koje je bilo vezano za *Pobjedu* bilo je smješteno u zgradu IZ-a u Tešnju. U varionici su se sjekle limene ploče iz kojih su se mehaničkom obradom izrađivali poklopci filtera ulja, ili su varene pozicije iz programa konzola.

Pobjeda je sa svijetom bila povezana jednim induktorskim telefonom preko telefonske centrale u Tešnju.

Prvi induktorski telefon *Pobjede* sačuvan je do danas

Do proizvodne hale bila je postavljena mreža za igranje odbojke za vrijeme pauze. Znalo se igrati i poslije posla. Sa iste strane nalazila se i klipna pumpa za vodu koja je služila za pranje.

Restoran društvene ishrane

U objektu izgrađenom i korištenom prije izgradnje hale *Pobjede* ranije se obavljala proizvodnja predmeta od pruća (*Korpara* - korpe, stolice i dr.), zatim bojenje namještaja Tvornice namještaja *Ukus*.

Kako se proizvodnja povećavala, *Pobjeda* je ovaj prostor renovirala u kuhinju i salu za topli obrok za tridesetak radnika. U jednom dijelu napravljena je spavaonica za radnike koji nisu iz Tešnja, a to su bili Nurudin Hadžikadunić, Ahmet Malićbegović, Asim Mujić iz Doboja, Petko Đekić iz Rudanke, Fikret Delić Gugo iz Sarajeva, Mujo Muminović Lola, Nedeljko Miladić i Ivan Pranjić iz Teslića (bila su još dva radnika iz Teslića).

Pored poslova limarije, u *Pobjedi* je postojala i *Kovačija*. Fehim Hećimović bio je učenik zadnje generacije ŠUP-a prije formiranja škole za industrijske radnike u organizaciji *Pobjede*. Sa *Kovačijom* se susreo još kao učenik, a kasnije i kao radnik u *Kovačiji* i *Karteraju* (karter je donji dio motora, u kojem se nalazi ulje). On kazuje:

Pobjeda je u "Kovačiji" 1961. godine, kada sam dolazio kao učenik, radila noge za fijaker-šporet. Kovali su se završeci nogu. Radile su se i lisnate opruge za teretna vozila. Pored toga, radili smo i metalne ograde. Majstor je bio Osman Kerić, zatim Mujo Krivdić, a kasnije je u ovoj grupi bio i Emin Mahmutefendić koji je uglavnom radio ograde. Sjećam se da smo radili i vodovodne instalacije. Tešanj je u to vrijeme imao vodovod Bukovac i Kraljevo, ali je vode bilo samo na javnim česmama. Vodu smo prvo uvodili u bolnicu. Naime, pronađen je izvor na Vinima i provedena je voda preko dva manja do glavnog rezervoara, odakle je provedena i razvedena u bolnici. Poslije smo vodu sa vodovoda uveli u osnovnu školu i gimnaziju, zatim u one dvije stambene zgrade preko puta Musale.

Pored proizvodnje agregata i dijelova motora, u "Pobjedi" je (1964?) godine započela i proizvodnja kartera za motor i nosača boca za kisik borbenog transportera "amfibija" koji je za JNA proizvodio "Famos".

Radnici *Karteraja*

Stoje: Huso Dolamić, Smajo Grebić, Fehim Hećimović, Mladen Prodić
Čuče: Omer Bukvić, Adem Lokić, Hamzalija Terzić Cikorija, Mahmut Beširević i Adem Dolamić

Proizvodnja je organizovana u pogonu na Vašiništu. Prvi poslovođa bio je Huso Dolamić, a prvi radnici Omer Bukvić varilac, Adem Lokić Švabo farbar, a u toku godine i kasnije su na ovim poslovima angažovani Hamid Bešlagić Bujrum, Fehim Hećimović varilac, Mahmut Beširević i Hare Kadić varilac, Smajo Grebić, Adem Dolamić, Hamzalija Terzić Cikorija i Mladen Prodić.

Sjekli smo lim ručno na određene dimenzije, zagrijavanjem omogućivali da se drvenim čekićem obezbijedi savijanje na potrebni oblik. Ručnim turpijanjem obrađivani su odsječeni krajevi i skidani viškovi nakon varenja. U radionici je bila i jedna tušir-ploča na kojoj smo kontrolisali ravnost limenim "špijunima" (limene trake različitih debljina) one strane kartera koja se veže za motor. Njegova ravnost morala je biti u 0,2 mm. Ako je bilo odstupanja, dotjerivalo se ručno. Rađen je od lima dva milimetra. Nosač boca za kisik radio se od lima 5 i 2 mm. Nakon varenja, čišćenja i pranja karter i nosač farbani su sa kontrolom nepristupačnih mjesta pomoću ogledala. Rađeno je otprilike 200

komada mjesečno. Dijelove je primao vojni kontrolor iz "Famosa" Jusuf Gandura. On je stanovao kod Hamzalije Škapurevića, tadašnjeg komercijalnog direktora.

Krajem šezdesetih proizvodnja kartera prenesena je u Bukvu, ali je 1971. ili 1972. godine i prestala.

U izgradnji temelja *Pobjede* veliku ulogu imao je i *Famosov* stručnjak Rudolf Novak.

Rudolf Novak

Nakon dogovora sa *Famosom* da se jedan dio pozicija za motore radi u Tešnju, *Famos* je uputio Rudolfa Novaka, šefa proizvodnje, da sagleda mogućnosti Tešnjaka. Tešnjaci su ga dobro ugostili. Zahvaljujući više tome što je Novak prihvatio kazivanje šta će biti u Tešnju i šta će Tešnjaci uraditi da realizuju ideju o novoj proizvodnji nego onom što je vidio - dao je direktoru Muminagiću zeleno svjetlo za realizaciju.

U kasnijoj fazi rada bit će stalno pri ruci osvajanjima u *Pobjedi* i dovođenju stručnih ljudi za ispomoć. Radio je kao savjetnik direktora za veoma mali honorar i sve vikende i godišnje odmore koristio je da pomogne u realizaciji poslova na osvajanju novih proizvoda. Uz to, bio je veliki gurman, pa su ga Tešnjaci znali dobro dočekati svojim tagaricama i drugim jemecima.

Domaćini su mu najčešće bili Hamzalija Škapurević i Izudin Alićehajić - koji su teško mogli pratiti Novaka u jelu i piću, pa su čak jednom tražili pomoć i od općinskog rukovodstva da ih malo zamijene, jer su "pali s nogu".

Na radnike *Pobjede* prenosio je svoje veliko tehničko-tehnološko iskustvo koje je imao iako nije imao visoku tehničku naobrazbu. S druge strane, korišten je za kontakte sa drugim firmama iz oblasti proizvodnje motora i dobavljačima repromaterijala kako bi se njegovom autoritetom steklo povjerenje.

Proizvodnja u novom pogonu počela je 3.5.1961. godine.

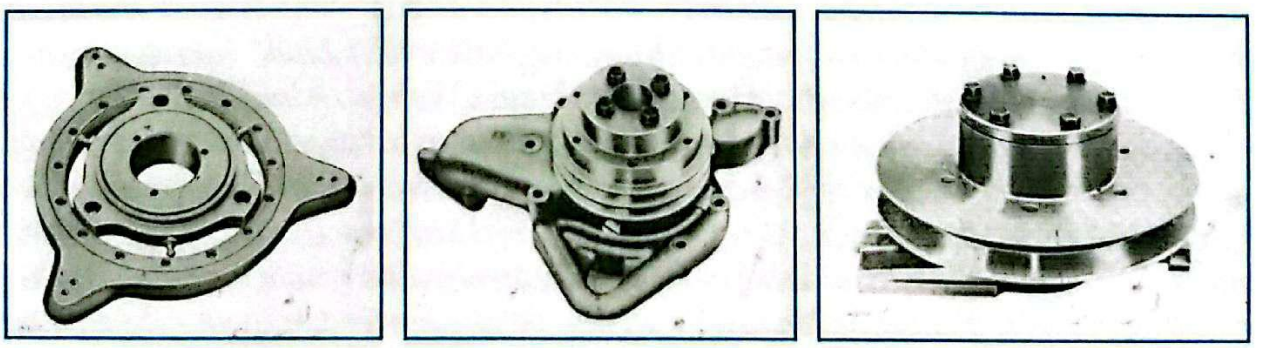

Spojnica, pumpa za vodu 2F koja je uvijek donosila dobar bod i ventilator - dijelovi *Famosovih* motora u *Pobjedinom* programu

Prvi uzorci koji su rađeni bile su osovine pumpi za vodu, zatim kućišta pumpe za vodu poznate kao F pumpa koja se ugrađivala u poznati kamion FAP 13. Marko Rajkovača sjeća se da je baš kao strugar radio uzorke veoma zahtjevne pozicije kućišta pumpe za vodu. Nakon osovina i kućišta pumpi za vodu osvajaju se kućišta filtera, zatim dijelovi pumpi za ulje (izuzev zupčanika).

Krajem 1962. godine počela je proizvodnja sklopova pumpi za vodu i ulje, s tim što su zupčanici pumpi za ulje nabavljani u *Famosu.* Povećanjem proizvodnje ukazuje se potreba za prekvalifikaciju limara. Tako je jedan od njih, Suljo Ahmetagić, postao brusač na HUB 500.

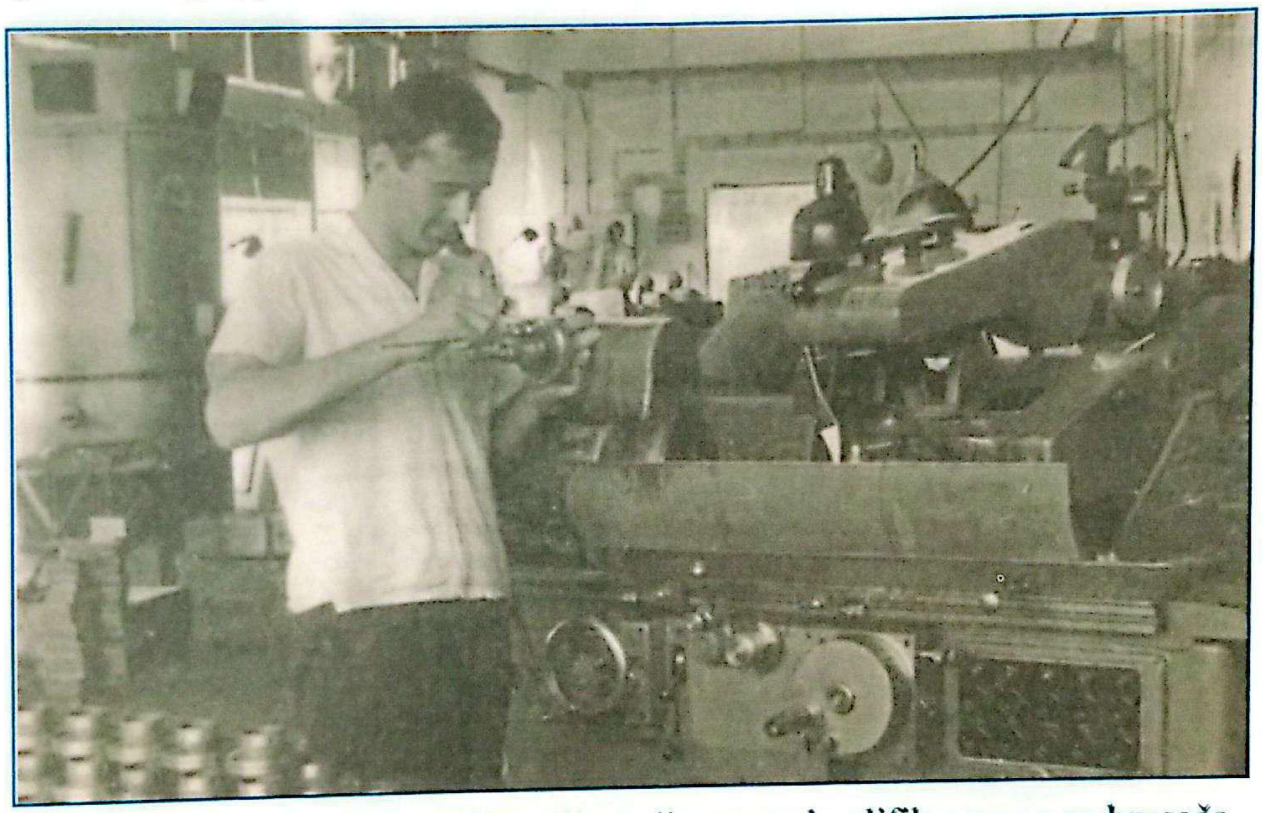

Suljo Ahmetagić, 1962. godine. Bio je limar, prekvalifikovao se za brusača, a poslije bio i poslovođa

Pored pozicija za *Famos* - Novak je nalazio i druge poslove, pa su rađene pozicije za *Vodovod* iz Sarajeva. Bile su to razne prirubnice i osovine. Prvi poslovođa u novom pogonu bio je Sulejman Hodžić.

Pored majstora i jednog mašinskog tehničara Edhema Kerića, nastoje se pronaći i stručnjaci koji će raditi na tehnologiji i drugim poslovima vezanim za pripremu i organizaciju poslova. Tako u *Pobjedu* 1961. godine dolazi i prvi diplomirani inžinjer mašinstva Sead Smailbegović. Bio je stipendista *Trudbenika* iz Doboja, ali ga je *Pobjeda* odmah po završetku studija angažovala. Iz tešanjske Tvornice čarapa dolazi mašinski tehničar Mehmedalija Husremović, a nešto kasnije angažovani su mašinski tehničari iskusni Ramo Ahmić i Hajrudin Ćehajić.

Već u samom početku rada za *Famos*, 1962. godine, bilo je pokušaja da se kapaciteti angažuju i za druge kupce. *Torpedo* iz Rijeke bio je poslovni partner

Famosa i radio je takođe motore. Koristeći dobro poznastvo Rudolfa Novaka sa odgovornim u ovoj fabrici, dobiveni su svi materijali za izradu probne serije od 5 komada pumpi za vodu za njihov motor. Direktor Brkić angažovao je najbolje majstore i napravio sa njima ugovor o djelu da urade ove probne komade sa znanjem i skromnim mašinskim parkom koji je *Pobjeda* imala za ovako složene pozicije. Nakon prijema od *Pobjedine* i *Famosove* kontrole pumpe su otpremljene u *Torpedo*. Muhamed Brkić, Novak i upravnik pogona Sulejman Hodžić otišli su u *Torpedo* nadajući se da će ugovoriti serijsku proizvodnju. Rukovodstvo *Torpeda* bilo je zadivljeno besprijekorno urađenim poslom, konstatujući da su proizvodi čak bolje urađeni nego oni koje oni rade. Međutim, i pored svih pohvala - izjavili su da posao *Pobjedi* ne mogu dati, jer posao moraju dati fabrici u Ličkom Osiku, što je bila politička odluka. Kazali su tokom razgovora da su bili 100% uvjereni da *Pobjeda* neće moći uraditi pumpe, a htjeli su udovoljiti traženjima Rudolfa Novaka (sjećanje Muhameda Brkića, učesnika razgovora).

Rješenjem Narodnog odbora općine Tešanj PS br.129 od 10.7.1962. godine Muhamed Brkić razriješen je dužnosti direktora, a za direktora se imenuje Kasim Salkičević. Kolika je bila oskudica u nedostatku stručnih kadrova - govori i činjenica da je za direktora imenovan sposoban poljoprivredni tehničar, čija je struka bila daleko od one koju je *Pobjeda* trebala. Iako je na školovanju, Izudin Alićehajić stalno je prisutan u radu *Pobjede*.

KASIM SALKIČEVIĆ, 1918-1983.

Kasim Salkičević prvi posao imao je 1941. godine u Državnom voćnom rasadniku u Bosanskoj Gradišci, gdje je završio nižu poljoprivrednu školu. Bio je upravitelj poljoprivredne škole u Tešnju. Poslije je upisao i završio srednju poljoprivrednu školu u Derventi. Bio je upravnik Zadruge *Proizvodnja i saradnja* Jelah, a nakon objedinjavanja sa Zadružnim magazinom i *Vemalom* postavljen je za direktora Zadružnog magazina Tešanj. Direktor *Pobjede* bio je do 1964. godine, kada ga na ovoj funkciji zamjenjuje Izudin Alićehajić.

Ova odluka upisana je u registar Okružnog privrednog suda u Tuzli Rješenjem br. 774 i 775/62 od 6.9.1962. godine. U navedenom rješenju upisano je i proširenje poslovanja na izradu dijelova motora sa unutrašnjim sagorjevanjem. Za potpisivanje i zastupanje firme preduzeća ovlašteni su direktor Kasim Salkičević i dipl. ing. Sead Smailbegović, tehnički direktor preduzeća.

Slijedeće proširenje djelatnosti izvršeno je 11.6.1963. godine Rješenjem Okružnog suda u Tuzli br 665/63 i predmet poslovanja glasi: "Proizvodnja dijelova motora s unutrašnjim sagorijevanjem i vršenje metalo prerađivačkih usluga, proizvodnja limene galanterije, vršenje limarskih, automehaničarskih i usluga prevoza - putničkog i teretnog saobraćaja." Prije toga, Radnički savjet je 26.1.1963. godine donio odluku kojom se vrši izmjena zanimanje preduzeća, tj. grana djelatnosti, od zanatske u industrijsku.

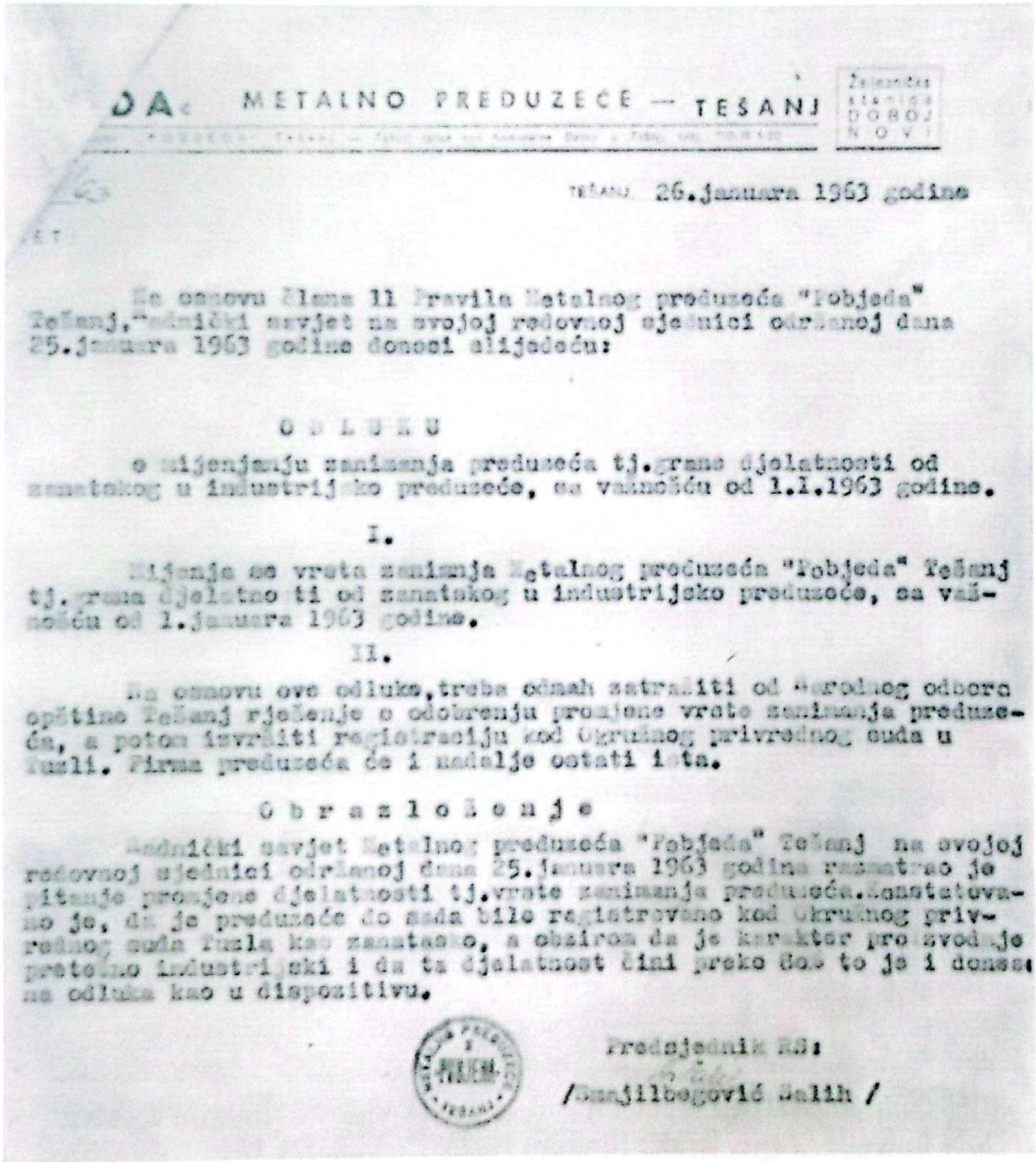

METALNO PREDUZEĆE — TEŠANJ

Tešanj 26.januara 1963 godine

Na osnovu člana 11 Pravila Metalnog preduzeća "Pobjeda" Tešanj, Radnički savjet na svojoj redovnoj sjednici održanoj dana 25.januara 1963 godine donosi slijedeću:

O D L U K U

o mijenjanju zanimanja preduzeća tj.grane djelatnosti od zanatskog u industrijsko preduzeće, sa važnošću od 1.I.1963 godine.

I.

Mijenja se vrsta zanimanja Metalnog preduzeća "Pobjeda" Tešanj tj.grana djelatnosti od zanatskog u industrijsko preduzeće, sa važnošću od 1.januara 1963 godine.

II.

Na osnovu ove odluke,treba odmah zatražiti od Narodnog odbora opštine Tešanj rješenje o odobrenju promjene vrste zanimanja preduzeća, a potom izvršiti registraciju kod Okružnog privrednog suda u Tuzli. Firma preduzeća će i nadalje ostati ista.

O b r a z l o ž e n j e

Radnički savjet Metalnog preduzeća "Pobjeda" Tešanj na svojoj redovnoj sjednici održanoj dana 25.januara 1963 godina razmatrao je pitanje promjene djelatnosti tj.vrste zanimanja preduzeća.Konstatovano je, da je preduzeće do sada bilo registrovano kod Okružnog privrednog suda Tuzla kao zanatsko, a obzirom da je karakter proizvodnje pretežno industrijski i da ta djelatnost čini preko dvo to je i donesena odluka kao u dispozitivu.

Predsjednik RS:

/Smajilbegović Salih /

Aktivnost na promjeni grane djelatnosti pokrenuo je Radnički savjet, a potvrdili Općinski narodni odbor i Privredni sud u Tuzli

Izudin Alićehajić je od 1961. godine otišao na školovanje u Sarajevo. Dužnost predsjednika Narodnog odbora preuzeo je Salih Sarić, a za potpredsjednika je imenovan Alija Galijašević.

Do novembra 1963. godine radnici *Pobjede* donosili su sebi doručak. Rješenjem br. 1105/63 Okružni privredni sud u Tuzli, na osnovu Odluke Radničkog savjeta *Pobjede* i Skupštine općine Tešanj, upisuje u Registar preduzeća i radnji ovog suda poslovnu jedinicu Restoran društvene ishrane. Poslovođa jedinice je Milutin Blagojević, a za potpisivanje je još ovlašten knjigovođa Muhamed Dukatar.

Na prijedlog Radničkog savjeta, načelnik Odjeljenja za privredu Skupštine općine Tešanj Seid Hodžić 10.10.1963. godine donio je Rješenje br 04/2-109/63, a Okružni privredni sud u Tuzli donosi Rješenje kojim se iz *Pobjede* izdvaja *Autosaobraćajni* pogon u Tešnju. Predmet poslovanja je vršenje transportnih usluga u javnom drumskom saobraćaju i prijevozu putnika i robe za vlastite potrebe i potrebe trećih lica. Poslovođa pogona je Hidajet Morankić, a za potpisivanje registrovana je i knjigovođa pogona Zinaida Šiljak.

Prvi administrativni radnici u Bukvi: Nedo Vidović, Bahrija Kahvić, Đula Balagija, Zejna Bašić, Ibrahim Pašić, Zinaida Šiljak i Adila Kahvić

Autoprijevoz je funkcionirao do 1968. godine. Po sjećanju Mehe Merzića, dugogodišnjeg radnika ovog pogona koji je zamijenio Hidajeta Morankića na mjestu poslovođe nakon njegovog odlaska u penziju, pogon je imao 12 radnika

i on je u razgovoru sa predsjednikom Skupštine općine Salihom Sarićem dobio informaciju da Općina nema namjeru da razvija transportne kapacitete nego druge poslove i da na prostoru garaže i radionice planira izgradnju školskog centra, pa su se oni onda 1968. godine pripojili *Centrotransu* iz Doboja.

Od Kasima Salkičevića dužnost direktora preuzima Izudin Alićehajić koji je sa funkcije predsjednika Narodnog odbora općine i započeo izgradnju moderne *Pobjede*. Od samog početka nove proizvodnje do kraja sedamdesetih *Pobjeda* je, pod vođstvom Izudina Alićehajića, izrasla u svjetski prepoznatljivu firmu.

Radnici *Pobjede* na pauzi za doručak 1966. godine

Kako se mijenjao proizvodni program, odnosno proširivala djelatnost na motore i sklopove motora, tako se mijenjao naziv tvornice, uz zadržavanje imena *Pobjeda.*

Sresko metalno preduzeće *Pobjeda*	27.12.1954-26.4.1956.
Metalno preduzeće *Pobjeda*	26.4.1956-14.3.1968.
Tvornica agregata za hlađenje i podmazivanje motora *Pobjeda*	14.3.1968-3.10.1972.
Fabrika pumpi i prečistača *Pobjeda*	3.10.1972-1.3.1978.
Radna organizacija UNIS - Fabrika pumpi i prečistača	1.3.1978-31.12.1989.
Društveno preduzeće *Pobjeda*, Fabrika pumpi i prečistača	31.12.1989-8.2.1991.
Pobjeda, Fabrika pumpi i prečistača d.d.	8.2.1991.

Fi broj 121/68

OKRUŽNI PRIVREDNI SUD U TUZLI,po prijavi Metalskog preduzeća"Pobjeda" iz Tešnja broj 78/68 za upis u registar promjene naziva firme i proširenja predmeta poslovanja,a na osnovu člana 19 i 30 Pravilnika o registraciji privrednih organizacija i člana 160,182 i 183 Osnovnog zakona o preduzećima i člana 24 Zakona o Privrednim sudovima,donosi sledeće:

R E Š E N J E

Upisuje se u registar preduzeća i radnji ovog suda u svesku XVII na listu 5 redni broj 10 promjena na sledeći način:

a) Metalsko preduzeće"Pobjeda"Tešanj menja naziv firme,koji sada glasi:TVRNICA AGREGATA ZA HLADJENJE I PODMAZIVANJE MOTORA"POBJEDA" TEŠANJ.

b) Preduzeće je proširilo predmet poslovanja: na proizvodnju agregata i djelova za motore sa unutrašnjim sagorevanjem,industrijski remont agregata,proizvodnja specijalnih alata i vršenje usluga mehaničke obrade,proizvodnja limarskih proizvoda,vršenje limarskih usluga i vršenje autoprevozničkih usluga teretnog saobraćaja.

c) Upis je izvršen na osnovu prijave i odluke radničkog saveta.

Voditelj registra izvršiće ovaj upis.

Taksa po tar.stavu broj 35,36 i 78 OZST iznosi 28 N.dinara koja je nalepljena i poništena na prijavi.

OKRUŽNI PRIVREDNI SUD U TUZLI
Tuzla,dana 14.III.1968 god.

S u d i j a

(Kosovski Branislav)s.r.

Dostaviti:
1) "Pobjeda" Tešanj,
2) SD-e Tešanj,
3) SDK-e Tešanj i
4) U spis.

Umjesto Metalskog preduzeća, *Pobjeda* 1968. godine postaje Tvornica agregata za hlađenje i podmazivanje

Nakon izgradnje pogona u Bukvi jedan broj radnika koji su radili u pripremi i kontroli proizvodnje (izdavaona i oštračnica, kontrola, tehnologija, obezbjeđenje, restoran, rukovodstvo proizvodnje) imali su prostorije u hali. Ostali administrativni radnici bili su smješteni u zgradi IZ (preko puta od Ferhad-begove džamije) i u kući Envera Hrustanovića (danas prostorije NLB banke).

Po sjećanju Ibrahima Pašića koji je počeo raditi zajedno sa Nedom Vidovićem, 1.9.19964. godine u jednoj većoj kancelariji prostora IZ bili su smješteni stolovi sekretara, daktilografa, nabave i prodaje. Kroz tu prostoriju prolazili su komercijalni direktor i šef nabave koji su imali posebne kancelarije. U prizemlju kuće Envera Hrustanovića bili su smješteni Plan i analiza i Saobraćaj. I Ahmet Dizdarević sjeća se da je počeo raditi u Planu i analizi, koju je uspostavio Sead Galijašević u navedenom prostoru.

Budući da nije bilo portira, radnici su se svako jutro morali evidentirati u svesku koja je stajala na ulazu i upisati vrijeme kada su došli. Kurirka Zejna Bašić je tačno u 7 h uzimala svesku i nosila direktoru Izudinu Alićehajiću.

S obzirom na to da je postojala stalna potreba komunikacije sa pogonom u Bukvi, kupljen je bicikl kao transportno sredstvo. Korištenje bicikla bilo je pismeno definisano kako se ovo transportno sredstvo ne bi zloupotrebljavalo.

Osman Bešlagić i Đula Belagija se sjećaju da su počeli raditi u *Pobjedi*, na poslovima obračuna radnih naloga, u prostoru mjesne zajednice Bukva koji se naslanja na fabrički krug. Bilo je to 1964. godine. Tu je radio još i Muhamed Sarić.

Potreba za sve većim komunikacijama određenih službi sa proizvodnim pogonom iziskivala je obezbjeđenje više prostora u Bukvi. Tada su u Zenici kupljene dvije drvene barake. U jednoj je smještena uprava, a u drugoj alatnica i magazin. To je bilo 1965. ili 1966. godine.

Prelaskom proizvodnje u Bukvu postojao je i problem prijevoza radnika na posao. Kao što je već spomenuto, jedan broj radnika iz Doboja i udaljenijih sela bio je smješten u zgradi restorana društvene ishrane. Međutim, i dalje je u fabrici radio jedan broj radnika iz Jelaha i sela još daljih od Jelaha. Prijevoza nije bilo i radnici su uglavnom pješačili. Posebno je bilo otežano pješačenje u zimskom periodu kada je snijeg bio dubok. Ibrahim Pašić sjeća se pješačenja iz Jelaha:

Dvojica radnika, Franjo Budulica i Mladen Prodić, pješačili su iz Potočana, iz Jelah-Polja i Omanjske dolazili su Džemal Ćeman i Franjo Martinović, Mujo, Suljo i Ahmet Dizdarević iz Jevadžija, iz Jelaha Hajrudin Ajanović, Mujo Kotorić, Mahmut Beširević, Ibrahim Pašić i drugi. Zimi smo išli u koloni i mijenjali se na čelu praveći prtinu.

Planovi *Pobjede* se povećavaju, jer želi pumpe i filtere isporučivati i drugim kupcima, kao što su TAM Maribor i *Torpedo* Rijeka. Za povećanu proizvodnju bili su potrebni i novi, produktivniji kapaciteti, pa je *Pobjeda* uradila investicioni program za proširenje proizvodnje.

INVESTICIONI PROGRAM

METALNO PREDUZEĆE "POBJEDA" TEŠANJ
ZA PROIZVODNJU 90.000 KOMADA AGREGATA ZA HLADJENJE I
PODMAZIVANJE MOTORA SA UNUTRAŠNJIM SAGORIJEVANJEM

ELABORAT IZRADJEN U PREDUZEĆU

IZRADILI:

EKONOMSKI DIO:

Galijašević Sead, dipl. ek.

Dizdarević Ahmet

TEHNOLOŠKI DIO:

Smailbegović Sead, dipl. inž.

Galijašević Izet, dipl. inž.

Ibrahimović Mehmedalija

DIREKTOR

Alićehajić Izudin

PREDSJEDNIK
RADNIČKOG SAVJETA

Perizbegović Smail

Prvi investicioni program, kao i sve kasnije programe,
radili su *Pobjedini* stručnjaci

Osnova za investicioni program bio je Jugoslovenski plan proizvodnje privrednih vozila koji je predviđao proizvodnju u vremenu od 1964. do 1967. godine povećanje na 30.000 vozila. Investicioni program zasnivao se na poslovnotehničkoj saradnji sa *Famosom*, *Torpedom* i *Karl Schmidtom* iz Istočne Njemačke (DDR). Ukupna ulaganja su 7.396.214 DIN, od čega u građevinske objekte 520.000 DIN, u mašine i opremu 5.258.438 DIN, a ostalo u obrtna sredstva.

Oprema je najvećim dijelom bila iz DDR-a, SSSR-a i Čehoslovačke. To su bili revolver strugovi, hidraulične prese za montažu od 2,5 i 10 tona, odvalne glodalice do modula 6 mm, mašina za izradu zupčanika rendisanjem (Lorens postupak), mašina za brušenje zupčanika, bruslica za vanjsko brušenje, mašina za rezanje navoja, mašina za lepovanje, specijalne mašine za obradu kućišta pumpi, uređaj za ispitivanje pukotina (*feroflux*). Kroz ovu investiciju obezbijeđena je dokumentacija za rekonstrukciju svih pumpi za vodu od firme *Karl Schmidt* za 20.000 klirinških dolara. Vlastito učešće fabrike bilo je 30%, a ostalo je kredit Investicione banke iz sredstva za razvoj nerazvijenih područja.

Iz investicionog programa može se vidjeti da je prosječan lični dohodak radnika u 1965. godini bio 510, a za polugodište 1966. godine 630 novih dinara. *Pobjeda* je 1966. godine imala 210 radnika, a nakon realizacije investicije 1969. godine 252 radnika.

Investicija je realizovana tokom 1967. godine, pa su pristigle nove, produktivnije mašine. Zupčanici su u početku nabavljani od *Famosa*, a ovom investicijom kupljena je mašina, pa je i u *Pobjedi* počela proizvodnja zupčanika. Termička obrada rađena je u *Famosu*, a zubi su brušeni na brusilici koja je kupljena u SSSR-u kroz ovu investiciju.

Izudin Alićehajić, tvorac moderne *Pobjede*

Izudin Alićehajić je sa mjesta predsjednika Narodnog odbora općine Tešanj pokrenuo razvoj nove tehnologije i moderne *Pobjede*. On je prvi uspostavio misiju *Pobjede*, pozicionirajući je vizionarski za neko buduće vrijeme, gdje će ona biti prepoznatljiva i konkuretna sa firmama iz najrazvijenijih zemalja svijeta. Izudin Alićehajić je znao da viziju može ostvariti samo sa timom stručnih, školovanih radnika, odanih svojoj firmi i zavičaju. I upravo je, pored stručnosti, osobina privrženosti i odanosti svome gradu i firmi, koja je postojala kod najvećeg broja zaposlenih, jedna od najvažnijih pokretačkih snaga *Pobjede*. Ta osobina bila je presudna kada se iz ostvarene dobiti trebalo ulagati u razvoj i nove kapacitete, ali i onda kada je trebalo izdvajati novac iz vlastitih džepova svih zaposlenih. *Pobjeda* nije bila miljenik viših nivoa vlasti kada je trebalo realizovati novi proizvodni program, a pogotovo dobiti neki podsticaj u vidu povoljnih kredita ili drugih načina pomoći koje je država u to vrijeme mogla uraditi.

IZUDIN ALIĆEHAJIĆ, 1926-1996.

Izudin Alićehajić rođen je 1926. godine u Tešnju, od oca Abdulaha i majke Džule, rođene Kapetanović. Porodica je izgubila značajan imetak, pa nije bilo sredstava za školovanje, tim prije što je prvi na školovanje u Sarajevo otišao najstariji Izudinov brat Kemal. Zato je Izudin nakon završetka osnovne škole učio zanat kod oca Abdulaha. Preuzeo je i niz poslova od oca na imanju u Kotlanicama. Posjećivao je vašare sa očevom trgovinom u Gračanici, Maglaju, Doboju i drugim vašarskim mjestima u blizini. Na njega je veliki uticaj imao brat Kemal, pa se veoma mlad uključio u NOB. Počeo je kao ilegalac kurir, radeći za pokretače otpora Edhema Pobrića i Adema Hercegovca. Tako se njegovo aktivno učešće vodi od 1942. godine, kada je imao 16 godina.

Nakon završetka rata ostaje u JNA do 1.12.1946. godine, kada prelazi u Narodnu miliciju kao oficir i dobiva raspored u Gračanici. Tu upoznaje svo-

ju suprugu Fadilu, Zatim je postavljen za komandanta grada Sarajeva, gdje ostaje dva mjeseca, odakle odlazi u Jablanicu za upravnika zatvora. U Tešanj, na mjesto sekretara Sreskog narodnog odbora, dolazi sredinom 1949. godine. Vrlo kratko je bio na dužnosti sekretara mjesnog Narodnog odbora Raduša, a zatim odlazi na dužnost u Povjereništvu za unutrašnje poslove Tešanj. U Mostaru 1952. godine završava učiteljsku školu, za godinu umjesto za dvije. Nakon toga radi kao učitelj u Kaloševiću. Od 1955. do 1957. godine radio je kao nastavnik u osnovnoj školi u Jelahu, gdje je predavao srpskohrvatski jezik, likovno i muzičko. Od početka 1957. godine radi kao sekretar Općinskog komiteta SK-a, odakle krajem iste godine prelazi na dužnost predsjednika Narodnog odbora Tešanj. Na ovoj dužnosti formalno ostaje do 1964. godine kada odlazi na mjesto direktora *Pobjede*. Formalno je bio predsjednik od 1961. godine, kada odlazi sa ovog mjesta na studije. U tom periodu posao predsjednika Narodnog odbora vršio je Salih Sarić, koji će na ovu dužnost i zvanično biti imenovan od 1964. godine.

Krajem 1977. godine, nakon reorganizacije *Pobjede* u OOUR-e, odlazi na mjesto predstavnika UNIS-a u Berlin (DDR), odakle se vraća u upravu UNIS-a u periodu 1983-1984. godina. Posljednje radno mjesto bilo mu je u *Pobjedi*, odakle je penzionisan.

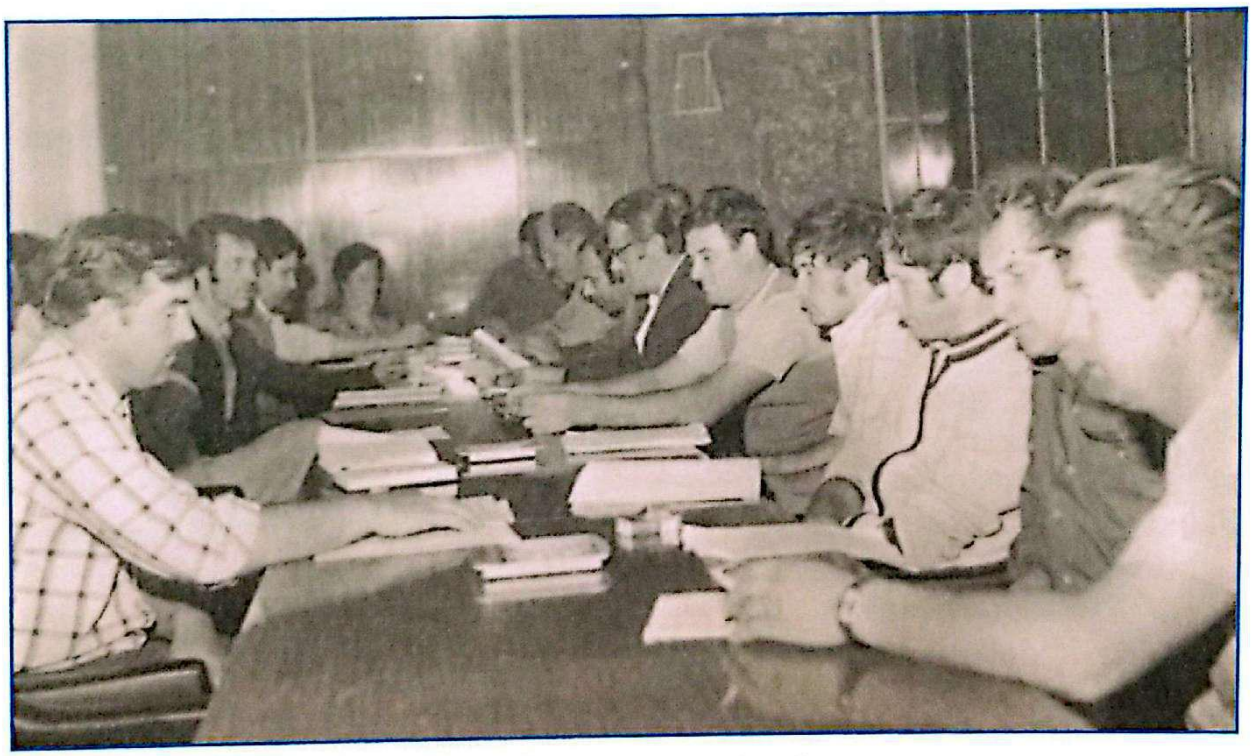

Radnički savjet *Pobjede*

Lijevo: Osman Šišić, Bahrija Krdžalić, Rifat Džebić, Bahra Kahvić; desno: Ekrem Jabandžić, NN, Muharem Braković, Hamzalija Elezović, Ivo Čota, Izudin Alićehajić, Ahmet Malićbegović, NN i Nurudin Hadžikadunić (zamjenik predsjednika Radničkog savjeta, koji je predsjedavao sjednicom)

Centar za kulturu i obrazovanje u Tešnju organizovao je 11.9.1999. godine (Deveti septembar je Dan oslobođenja Tešnja u Drugom svjetskom ratu, a obilježava se i kao dan *Pobjede*) okrugli sto na temu *Generacija Izudina Alićehajića i začeci industrijskog razvoja Tešnja*. Tekstovi sa okruglog stola objavljeni su u *Tešanjskom almanahu* za 2000. godinu.

U uvodnoj riječi direktor Centra za kulturu i obrazovanje Amir Brka između ostalog je kazao:

"Možda je potrebno kazati tek nekoliko riječi o tome zašto je tema ovog okruglog stola formulirana tako kako smo to učinili. Ne želeći, naime, prejudicirati značaj bilo kojeg pojedinca iz te generacije, ipak nam se učinilo da imenujući ju generacijom Izudina Alićehajića ne činimo grešku, jer, doista, on je ličnost koja, ne samo u Tešnju nego i mnogo šire, simbolizira taj naraštaj, ličnost čijeg imena spomen već i automatizmom asocira na jedan, za ljudski vijek prilično dug, period uspjeha što su građani Tešnja postizali na privrednom planu, pa i na drugim."

Savremenici Izudina Alićehajića iz perioda industrijskog preokreta i kasnijeg intezivnog razvoja *Pobjede,* a time i cijele općine Tešanj, zabilježili su to vrijeme i Izudinov doprinos. Kada se spominje doprinos Izudina Alićehajića, onda ne treba zaboraviti ni njegovu sposobnost da okupi tim saradnika, od onih prvih majstora i tehničara do plejade visoko obrazovanih stručnjaka, stipendista *Pobjede* koji su poslovnu politiku *Pobjede* provodili na najbolji način.

U tim tekstovima sa okruglog stola o Izudinu Alićehajiću rečeno je mnogo značajnih činjenica i mišljenja, te su za ovu priliku izdvojeni neki akcenti.

Nasiha Kantić radila je u Općini kada je donesena odluka o školovanju grupe radnika u *Famosu*. Ona svjedoči slijedeće:

"Predsjednik Izudin je donio odluku, naravno, konsultujući političke strukture i Općinsku Skupštinu koji su o tome odlučivali da se pošalje grupa radnika tadašnje 'Pobjede' na osposobljavanje u 'Famos'. To je značilo da se ti mladi ljudi KV i VK radnici upoznaju sa tehnologijom i modernim mašinama koje su tada u 'Famosu' postojale. Treba podsjetiti da je 'Famos' u to vrijeme već proizvodio motore za teretna vozila, a to je značilo da razvija visoku tehnologiju uz pomoć proizvođača iz zapadne Evrope. Novac za put i boravak 'Pobjedinih' radnika u Famosu trebalo je obezbijediti iz općinskog budžeta. U to vrijeme tek sam počela raditi u organu uprave Općine i sjećam se burnih reakcija među službenicima zbog izdvajanja para iz budžeta. Kako službenici, tako i građani - kad su saznali za odlazak radnika na obuku u 'Famos', reagovali su na razne načine. Prvo, svima je to bilo iznenađenje ravno onom kad je čovjek krenuo na mjesec, jedni su se podsmijavali i žalili zbog trošenja novca 'uludo', dok su drugi govorili da to Izudin dobro radi, ali da je rano slati ljude dok se ne vidi šta će se to raditi i sl. Velika većina je s nevjericom gledala na sve te aktivnosti koje je predsjednik vodio."

Iz izlaganja Muhameda Brkića pod naslovom *Pobjeda 1960-1962. godine* korištene su informacije i podaci o izgradnji pogona u Bukvi, a kada je u pitanju Izudin Alićehajić - Brkić kaže:

"Sredinom pedesetih izvršena je administarativno-teritorijalna reorganizacija u BiH. Formirano je 8 srezova, a općina Tešanj je teritorijalno pripala općini Doboj. Tada je za predsjednika Općine izabran Izudin Alićehajić, koji je do tada radio pretežno kao prosvjetni radnik. Od početka rada na ovoj dužnosti on je, pored ostalog, posvetio veliku pažnju razvoju privrede. Jednu od realnih potencijalnih mogućnosti za to vidio je u razvoju metaloprerađivačke industrije."

Augustin Mandić, koji je obnašao niz značajnih funkcija na nivou općine i u *Pobjedi*, piše:

"Područje općine od početka šezdesetih godina počinje hvatati ubrzani tempo i zamah u razvoju u svim segmentima rada i življenja. Neosporno glavni inicijator, vođa, strateg i organizator razvoja bio je gosp. Izudin Alićehajić, kao predsjednik općine i generalni direktor i član Poslovodnog odbora 'Pobjede'."

Sakib Brkić, koji je skoro cijeli radni vijek proveo u *Pobjedi*, u svom izlaganju naslovljenom *Izudin Alićehajić - vizionar tešanjskog razvoja* na početku govori:

U vrijeme polaganja kamena temeljca za Tvornicu svjećica 1972. godine, Salih Sarić, Dragutin Kosovac i Izudin Alićehajić, iza njih Augustin Mandić

"Izudin je vjerovao u ljude, posebno u svoje Tešnjake. I ljudi su postepeno počeli vjerovati njemu... Imao je puno takta u kontaktu sa ljudima. Često je vodio duge razgovore sa radnicima, njegova kancelarija bila je uvijek otvorena za svakog radnika, bez obzira na kvalifikaciju i posao koji obavlja. Kada su od strane nekih radnika počele kritike da se puno troši, odnosno putuje, govorio je: 'Mi u Tešnju ne možemo nabaviti ni odlivke za naše pumpe, niti možemo nabaviti složene industrijske alate, a o prodaji pumpi da i ne govorimo, naši ljudi moraju putovati. Moramo kontaktirati sa svijetom, tu je naša šansa.'"

Alija Galijašević, koji je i sam sudionik događaja razvoja privrede sa pozicija općinske administracije (od rada u općinskoj upravi do mjesta predsjednika Skupšine općine), u svom tekstu *Sinonim najznačajnijih tešanjskih vrijednosti* između ostalog piše:

"Izudin Alićehajić je kao organizator, privrednik i direktor ispoljavao jedan izuzetan kvalitet. On je, naime, veoma dobro znao da je presudan faktor u proizvodnji, kao i svim drugim djelatnostima, čovjek, stručnjak sa profesionalnim odnosom prema poslu. On je upravo radio predano na tome da da se od razvijenog zanatskog načina proizvodnje i psihologije esnafskog postepeno pređe na industrijski način proizvodnje i shavatanja."

O Alićehajićevom odnosu prema školovanim mlađim Tešnjacima govori i iskustvo autora ove knjige dato u tekstu koji je objavljen u *Almanahu*:

"Bio sam apsolvent Mašinskog fakulteta u Sarajevu i stipendista 'Trudbenika' iz Doboja i u srednjoj tehničkoj školi i na fakultetu. Kao apsolvent, imao sam šansu da odem u Englesku na učenje engleskog jezika, jer je 'Trudbenik' bio 'Energoinvestova' fabrika. Jednog dana me je pozvao Osman iz studenstske službe i obavijestio me da mi je otac dolazio, pregledao položene ispite i interesovao se koliko je ispita ostalo i kada bih mogao završiti studije. Čudom sam se čudio, jer moj otac nije dolazio ni u Tuzlu u srednju školu da vidi kako učim, jer je govorio da učim sebi, ne njemu, a drugo: valjda bih znao da je dolazio u Sarajevo. Nakon par dana dođe meni 40.000 dinara stipendije od 'Pobjede', potom druga, a uz treću dođe i ugovor. Kao apsolvent bez novca, nisam imao dilemu da potpišem ugovor, sa razmišljanjem da ću pare vratiti kada počnem raditi. Kada sam počeo raditi u 'Trudbeniku', iz 'Pobjede' nije niko od mene tražio ništa. Tek po završetku pripravničkog staža i odslužene JNA mene Izudin pozva u tvornicu. Šta ću, odoh da se dogovorim o vraćanju novca. Međutim, on ne spominje novac nego kaže da se mi Tešnjaci moramo vratiti u Tešanj, da će mene odvesti u selo Jablanicu da vidim kako svijet tamo živi, a ako se mi obrazovani Tešnjaci vratimo u Tešanj tamo će doći asfalt, a fabrika će rasti, pa ćemo mi i rijeku Tešanjku pomicati. Prihvatio sam. Tada je 'Pobjeda' imala izgrađenu halu, druga je dijelom bila izgrađena, a bilo je zaposleno oko 200 radnika. Odmah sam postavljen za samostalnog konstruktora pumpi za vodu u Službi razvoja."

Sead Smailbegović je prvi diplomirani inžinjer, koji je u *Pobjedi* počeo je raditi još 1961. godine, i dugogodišnji je Izudinov saradnik. Nije imao izlaganje na skupu, ali je autoru o Izudinu rekao:

Bez sumnje, Izudin Alićehajić je najbolji direktor kojeg je "Pobjeda" imala. Imao je nevjerovatnu upornost da realizira ono što je naumio. Otvarao je ista vrata nekoliko puta i ponavljao ista pitanja samo da bi riješio problem. Puni značaj davao je školovanim mlađim saradnicima i nikada nije ispoljavao bojazan da time sebi stvara konkurenciju. Uvijek je pažljivo slušao saradnike, pa sa kakvim god pitanjima dolazili nije se ljutio, nije bio zlopamtilo, bez obzira na to šta mu rekao u nekom trenutku.

Faruk Smailbegović bio je dugogodišnji Izudinov saradnik. On kaže:

Radio sam u Mašinskoj tehničkoj školi u Doboju, a Izudin je bio uporan da dođem u "Pobjedu". Nastojao je da sve obrazovane Tešnjake dovede u fabriku. Ja sam, na kraju, 1968. godine i došao. Izudin je, bez sumnje, tvorac moderne "Pobjede" i fabrike koja je bila jedna od najboljhi u cijelom "Unisu". Pod njegovim rukovodstvom fabrika je prošla najteže i najvažnije periode do momenta kada je fabrika po svemu bila već prepoznatljiv proizvođač, poznat širom svijeta. Ipak "Pobjeda" mu nije uzvratila kako treba. Kada se vratio iz Berlina, nije želio raditi u Sarajevu, a kada je došao kod mene kao generalnog direkrora "Pobjede", izrazio je želju da bude savjetnik, da će to trajati dvije godine i da mu savjetnička plata ne može biti veća od moje. Nakon postavljanja za savjetnika, jedna grupa radnika obratila se Radničkom savjetu da se Izudin penzioniše. Naravno da to nije prihvaćeno. Ja sam otišao u "UNIS" i nakon samo dva mjeseca Izudin je otišao u penziju. Vjerovatno nije mogao podnijeti odnos prema njemu.

Radnik *Pobjede* Ibrahim Pašić sjeća se rada sa Izudinom:

S obzirom na to da sam opsluživao i poslove sekretara direktora preduzeća Izudina Alićehajića, a zbog njegovog dnevnog angažovanja tokom radnog vremena, često je dolazio i govorio da moramo ostati poslije radnog vremena da završimo neke poslove. Tako smo često radili do kasno u noć. A pošto nisam imao prijevoza za Jelah gdje sam stanovao, išao sam kod Izudina kući na spavanje, u sobi zajedno sa njegovim sinovima Feđom i Duletom, a ujutro ponovo na posao. Izudin bi govorio da ovo sve radimo za porodice naših radnika.

Hamdija Hadžihasanović, direktor TPR Rogatica:

Izudin Alićehajić bio je mudar čovjek, i ja ga poštujem. Samo je on znao kako je jedno "NE" ispred riječi "DAJE SE SAGLASNOST" nestalo na putu između Privredne komore i Privredne banke.

Na obilježavanju 40 godina od osnivanja *Pobjede* 10.9.1993. godine Izudin Alićehajić prisutnim radnicima i gostima obratio se riječima:

Čestitam svim radnicima na ovako dobrom radu i uspjesima u svim oblastima, a posebno u odbrani opštine i Bosne i Hercegovine. Temelj je bio dobar, a temelj su ljudi. Upravo su ti ljudi koji su ostali u "Pobjedi" načinili uspjehe. Ja čestitam svim radnicima na onome što su uradili. Mnogo je muke bilo da se mijenjaju stvari i unaprijede. Nije se tek tako prešlo sa šporeta i šiša na motorni dio. Puno je tu uloženo, bilo je inovativnosti i intelektualnosti, jer niko nije vjerovao u to, a danas svi vjeruju. Ako se uključe perspektivni stručni kadrovi i

stvori timski rad, onda će "Pobjeda" nadoknaditi ono što je izgubila u ratu, a to su prije svega operativni poslovi i razvoj. "Pobjeda" je zadržala u sebi i ljudstvo i brigu o čovjeku, i ja vam na tome čestitam.

Alija Galijašević, Novo Šaranović iz FFB, direktor *Famosa*
Džemal Muminagić, Svetozar Pejičić i Izudin Alićehajić

Izudin Alićehajić nije samo utemeljitelj moderne *Pobjede*. On će ostati simbol jednog vremena prestrojavanja Tešnja iz siromašne općine u mjesto sa prepoznatljivom industrijom, koja je preživjela i rat, pa je i danas jedna od najuspješnijih u BiH. Saobraćajnica od Tešnja ka Bukvi i kroz ovo industrijsko naselje danas nosi naziv *Put Izudina Alićehajića*. Međutim, mnogi građani misle da je on zaslužio da njegovo ime nosi neka od ulica u gradu.

Pobjedin duh - obrazovanje, timski rad, odanost firmi i gradu

Od samog početka rada moderne *Pobjede* stvara se poseban odnos prema firmi. To je jedna uspješna kombinacija čaršijskog odgoja i čestitosti, te odanosti firmi i gradu, a koja se prenosila od utemeljitelja Izudina Alićehajića i onih prvih trinaest radnika koji su se obučavali u *Famosu*, zatim Muhameda Brkića, Seada Smailbegovića, Mehmedalije Husremovića, Faruka Smailbegovića, Envera Ajanovića i drugih rukovodilaca, ali i svih radnika koji su dolazili u *Pobjedu*. Stvaran je odnos uvažavanja svakog zaposlenika i njegove uloge u stvaranju općih društvenih vrijednosti. Kada se danas spominje "labav" odnos prema poslu u socijalizmu naspram sasvim drugačijeg u kapitalizmu, ta se komparacija ne može u potpunosti primijeniti na *Pobjedu*.

Kada je u pitanju "socijalistička" ili ova "kapitalistička" *Pobjeda* - fenomen odanosti ne može se vezati za ideološko stanje društva i ekonomski sistem. Taj odnos se prije može smjestiti u konfučijevsku etičku vrijednost odanosti i jasne razlike u pogledu legaliteta i moraliteta. Ispravnost i suština čovjekovih dužnosti prema drugima izražava se preko savjesnosti prema drugima i odanosti. *Samo čovjek koji se pridržava čovjekoljublja može pravilno i u potpunosti obavljati svoje dužnosti prema drugima*. Društvene odnose Konfučije je sveo, između ostalih, i na odnos vladara i podanika, a kada je u pitanju *Pobjeda* - njeno rukovodstvo i radnici bili su podanici svog Tešnja. Takav odnos imalo je i lokalno političko i fabričko rukovodstvo, koje je na kraju uspostavilo modernu metalsku industriji na limarskoj tehnologiji - uprkos nedostatku kadrova, finansijskih sredstava i podrške viših nivoa vlasti, te drugim hendikepima.

Osnovna ideja vodilja bila je *razvoj*: više pogona, više radnika, posao za generacije koje dolaze i davanje od sebe maksimuma, uz uvažavanje socijalnih potreba pojedinih radnika. Ali sve to na zdravim tržišnim osnovama, uz prvenstvenu okrenutost zapadnom tržištu. To se moglo postići samo razvojem ljudskih resursa i primjenom svjetskih dostignuća u oblasti tehnologije i proizvodnje, ali i odnosa prema tržištu. U Jugoslaviji je u zatvorenoj ekonomiji domaće tržište diktiralo vrijednosti, ali je *Pobjeda* nastojala ugraditi svjetske tržišne vrijednosti u svoj rad.

O ljudskim resursima poslije devedesetih godina prošlog vijeka govori se kao o osnovnom faktoru uspjeha firmi, a u *Pobjedi* je to egzistiralo prije devedesetih. Dok su stručnjaci iz provincije sanjali neko mjesto u Sarajevu, tešanjski stručnjaci su ostajali u Tešnju iako su imali mogućnosti da odu na značajnija

radna mjesta u glavni grad Bosne i Hercegovine. Samo su Izdin Alićehajić i Faruk Smailbegović otišli iz *Pobjede* u UNIS, ali tek nakon dugogodišnjeg rada, i sa željom da opet i sa ovih pozicija pomognu *Pobjedi*.

Dugo je Tešanj imao stagnaciju. U staroj Jugoslaviji izgubio je centralno mjesto na ovom prostoru i srez se preselio u Doboj, a poslije Drugog svjetskog rata lokalna zajednica je na margini saobraćajnica i privrednog tazvoja. Tešanj poslije Drugog svjetskog rata nije miljenik viših nivoa vlasti. A miljenici su dobivali kapacitete. Uzmimo primjer Sokoca, Drvara, Lušci Palanke, Knina i druge. Međutim, mjesto sa tako dugom historijskom tradicijom ima svoj duh, stanovnici duboko osjećaju pripadnost svom mjestu, pa se to prenosi i na fanatizam u poslu i stvaranju rezultata. Želja je da se Tešanj povrati, ali i inat ka svima onima koji su ga gurali na periferiju.

Kada su se dešavale elementarne nepogode koje su stvarale velike bujice iz naselja Bukva prema halama, onda su radnici dolazili bez poziva, pa šperpločama i drugim sredstvima usmjeravali vodu van kruga fabrike, ostavljajući svoje kuće drugima da se brinu o njihovoj sigurnosti.

Radnici su, umjesto u svoje džepove, ne samo viškove (profite) nego i dio plata ulagali u nove projekte kako bi stvarali bolji život - za svoju djecu, za nove generacije. Primjer je izgradnja proizvodnih pogona Fabrike filtera i Fabrike autodijelova. Za završetak infrastrukture nove hale namijenjene za proizvodnju filtera radnici *Pobjede* su 1973. godine izdvojili višak i radili 17 subota za ove namjene. U nove kapacitete FAD-a uložili su preko 20 % ukupne investicije, pri tom dali dobre majstore i stručnjake i dvije godine oslobodili ovu proizvodnju svih obaveza prema radnim zajednicama koje su obavljale poslove nabave, prodaje, finansija, knjigovodstva, transporta i dr.

Radnici *Pobjede* investirali su u vodovod, toplanu, regulaciju rijeke u Bukvi. To su infrastrukturni objekti na kojima i danas egzistira općina Tešanj.

Velike rezultate mogu stvarati timovi, uz dobra vođstva. To je karakteristika *Pobjede* od prvog dana. Krupne odluke donosile su se u konsultaciji rukovodstva i svih kompetentnih radnika. Izbor opreme vršile su grupe, a odlučivali su stručni ljudi. Investicione programe radili su i realizovali timovi. Nijedan ugovor za mašinu direktor nije potpisao bez bar dvojice saradnika. Mnoge odluke nosile su i rizike, ali su se i rizik i odgovornost preuzimali kolegijalno, onako kako su i odluke donošene. U odlučivanju i stvaranju bilo je puno žučnih dijaloga i različitih pristupa, ali kada se odluka donese - postojala je jedinstvenost u realizaciji.

Homologacijom uzoraka novih proizvoda povećavao se posao u *Pobjedi*. Postepeno se obučavaju radnici iz limarije i automehaničarske radionice i zapošljavaju na novim poslovima. Obučavaju ih majstori koji su obučeni u *Famosu*. Međutim, pored radnika koji su obučavani u *Famosu*, u *Pobjedu* se dovode i drugi stručnjaci. Tako iz dobojskog *Trudbenika* dolaze majstori sa praksom, ili tek svršeni učenici Industrijske škole u tom gradu: Enes Galijašević, Muharem Hatibović, Nurudin Hadžikadunić, Ćamil Kovačević, Salahudin

Hodžić Braco, Ibrahim Kuprić, Seid Krdžalić, Sead Ahmetagić, Ahmet Malićbegović, Marko Rajkovača, Ljubomir Simić iz Teslića, Ivo Batković Cigo, Mariborčanin Jože Dobnik iz BNT-a (*Famosa*), Šućro Bečirćić, Mustafa Đogić i drugi. Iz Industrijske škole u Zenici dolaze Aziz Dervišević, Salih Smailbegović, Ferid Prnjavorac i drugi.

Na samom početku uvođenja nove proizvodnje uočena je potreba za školovanjem industrijskih radnika. Do tada je u Tešnju bila samo Škola učenika u privredi (ŠUP) koja je osposobljavala učenika za zanatske poslove koji su tada bili zastupljeni u Tešnju. Čovjek je prvi faktor u realizaciji nove ideje. Neki nabrojani projekti u *Pobjedi* propali su upravo zbog nedostatka dovoljno stručnih ljudi, odanih firmi i gradu. Tako su prestale proizvodnje limene ambalaže, ćilimara, kovačije i dr.

Razvoj tehnologija u svijetu davao je nova rješenja, kako u mehaničkim tehnologijama tako i u električnim, zatim elektroničkim i informatičkim. Tržišta se proširuju, znanja također. Ne mogu se više proizvoditi industrijski proizvodi za svoju mahalu na esnafski način. Takve firme pomalo gube utrku sa onima koji prihvataju nove tehnološke izazove. Tešanj je dugo bio u zaostatku, više nego i sama BiH, odnosno Jugoslavija. Poslijeratni kadrovi u najvećem su broju bili neobrazovani, uglavnom spremni da izvršavaju partijske zadatke vezane za organizaciju života poslije rata. Entuzijazma nije nedostajalo, ali znanja jest. Mladi domicilni ljudi polaku preuzimaju određene poslove i vanredno se školuju. Bez obzira na ubrzano i vanredno školovanje i kvalitet koji se dostiže, ipak ti mlađi novi kadrovi donose novu snagu i entuzijazam. Ta školovanja počinju pedesetih, a nakon šezdesetih počinje sve intezivnije redovno školovanje, sa tendecijom odlaska na visokoškolske ustanove. Tako se počinju i u Tešnju proizvoditi industrijski radnici, a sve veći broj mladih odlazi na fakultete, ili se vanredno školuje.

Formiranjem novog pogona integracijom *Pobjede* i *Poleta* 1.7.1960. godine pokazala se i potreba za ostručavanjem radnika raznih zanimanja kako bi ovladali novim tehnologijama, održavanjem mašina, alatima, te organizacijom ovakve proizvodnje.

Nakon školovanja prvih majstora u *Famosu* i angažovanjem majstora iz razvijenih sredina, *Pobjeda* je tada nametnula i promjene u školovanju mladih. Do 1961. godine ŠUP je obezbjeđivao zanatlije koji su radili praksu u zanatskim firmama, a onda, uz teoretski dio, u školi su osposobljavani za poslove tadašnjih firmi koje su imale uglavnom zanatski karakter u obradi lima, krojački, stolarski poslovi i dr. Novi pogon tražio je i nova zanimanja iz obrade metala: strugare, glodače, brusače, bušače, mašinbravare, elektromehaničare, alatničare koji do formiranja novog pogona nisu školovani u ŠUP-u. Do pojave potreba *Pobjede* nije bilo ni interesa za ta zanimanja.

Formiranjem novog pogona napravljen je novi program obrazovanja. Upisati su se mogli samo oni koji su završili osmogodišnju osnovnu školu, a program je bio koncipiran tako da su učenici u prvoj i drugoj generaciji išli jedan

dan na posao u *Pobjedu*, a drugi dan u školu, a treća generacija tri dana sedmično je provodila u pogonu *Pobjede*, a tri dana u školskim klupama.

Pored redovnog nastavnog osoblja, stručne kadrove obezbjeđivala je *Pobjeda*. Tako je ekonomiju preduzeća predavao dipl. ecc Sead Galijašević, tehnologiju mašinski tehničar Mehmedalija Husremović, tehničko crtanje mašinski tehničar Edhem Kerić, a mašinske elemente Ramo Ahmić. Na taj način "proizvedene" su tri generacije *Pobjedine* škole u okviru ŠUP-a.

Sead Galijašević,
prvi diplomirani ekonomista
u *Pobjedi*

Prva generacija učenika upisana je 1961. godine. Direktor škole je bio Ibrahim Mularifović Tarifa. Prvi razred je upisalo devet učenika:

1. Emin Karahodžić
2. Dizdarević Suljo
3. Mahmutefendić Hamzalija
4. Ajanović Hajrudin
5. Hatibović Hamzalija
6. Petrović Milenko
7. Dujaković Velimir
8. Smailbegović Hidajet
9. Srkalović Ibrahim

Mahmutefendić, Dujaković, Smailbegović, Ajanović i Dizdarević svoj radni vijek proveli su u *Pobjedi i* FAD-u, Hatibović i Srkalović radili su u Tvornici čarapa, a Karahodžić je radio više puta u *Pobjedi*, zatim u Njemačkoj, i na kraju u *Enkeru*.

Druga generacija upisana je 1962. godine i po završetku 1965. godine skoro cijeli razred primljen je u *Pobjedu*, a to su Salih Livnjak, Musto Kalaba, Petar Ivić, Pero Kelava, Ivo Čota, Hamzalija Elezović, Muharem Braković, Nikola Jurišić, Kemal Škapurević, Simo Blagojević, Ivan Križanović, Alija Mujarić, Seid Mehinović Čiča, Edhem Rakić, Smail Fetibegović Brada i Mirko Lazarević.

Direktor Alićehajić dovodio je roditelje sa djecom u fabriku da bi ih on lično proveo kroz fabrički pogon, a zatim održao zajednički motivacijski razgovor - kako je to samo on znao. Govorio je o tome šta je *Pobjeda*, šta će ona biti i kakvu će ulogu u tome imati obrazovani učenici. Ovakvim načinom motivacije i obrazovanja učenici su bili osposobljeni da istog dana sa završetkom škole dođu na posao i počnu samostalno raditi na mašinama.

Razvojem *Pobjede* rasle su i potrebe, pa je 1964. godine u trećoj generaciji upisano 50 učenika za zanimanja metalostrugara, glodača, brusača, automehaničara, mašinbravara, alatnih bravara i limara. Treću generaciju su sačinjavali su:

strugari:

1. **Fikret Ireiz**
2. **Ismet Kotorić Sića**
3. **Mujo Kotorić Garac**
4. Smajo Šljavić Ćamil
5. Smajo Hundur
6. Ibrahimkadić Hamza Piklić
7. **Pero Marelja**
8. **Enver Subašić**
9. Hamza Mehinović Papa
10. Šemsudin Sofić Šeme
11. **Emir Deljkić**
12. **Avdo Ruštić**
13. Kasim Terzić
14. Mujo Halilović
15. Kasim Ćeman
16. **Sead Kotorić Toto**
17. Muhamed Hadžihasić
18. **Husein Brkić**
19. Rasim Salkanović
20. **Suad Mulabećirović**
21. Smail Kovačević
22. Muhidin Handžić
23. Fikret Hadžismajlović
24. Pero Kovaljesko Cule

glodači:

1. **Ismet Bračkan**
2. Bedrudin Terzić Beko
3. **Aljo Bešlagić Palčo**
4. **Hamid Softić**
5. Josip Šumić
6. Šemso Kahrimanović
7. Hasan Delibegović Koka
8. Nikola Todorović Kljaro

brusači:

1. Enes Prnjavorac
2. **Mehmed Kerić**
3. **Radovan Stojčinović**
4. Numan Alić
5. Pero Aleksić
6. **Adil Hrvić**

automehaničari:

1. Hadžismajlović Edhem Tota
2. Fuad Hukić
3. Ferid Škapur Švabo
4. Fajko Silajdžić Sila

mašinbravari:

1. Dževad Kapić
2. Mustafa Saračević
3. Teufik Mahmutefendić Fiko

alatničari-bravari:

1. Suad Livnjak
2. Smajo Subašić
3. Ibrahim Korajlić

električar:

1. Jakov Nikić

limar:

1. Džemal Mešić

Prema sjećanju Fikreta Ireiza, jednog od učenika generacije, koji je autoru i dao navedene spiskove učenika i druge podatke, i po dokumentima kojima on raspolaže - ta generacija je po mnogo čemu karakteristična. Petnaest radnika je

primljeno je 1968. godine u *Pobjedu*. Učenici su radili 3-4 mjeseca u smjenama, bilo je dosta posla. Međutim, 1969. godine posao se umanjio. Direktor Alićehajić poziva mlade radnike u aprilu 1969. godine kako bi napravio dogovor o upućivanju u firmu ZF (*Zhanrad fabrik* - Fabrika zupčanika) iz Friedrichshafena, Savezna Republika Njemačka. ZF je poznati proizvođač mjenjača za vozila, sa visokim tehnologijama obrade, posebno zupčastih elemenata. Po njihovoj licenci mjenjače je radio i sarajevski *Famos*. Pripreme za odlazak trajale su tri mjeseca. Sastojale su se od savjetovanja u *Pobjedi*, predavanja u Općinskom komitetu SK i Općini, te vađenju putnih dokumenata. U Njemačku je 13.7. 1969. godine otišlo 18 radnika. Na prethodnom spisku boldirana su imena radnika koji su otišli u ZF, a u grupi su još bili Hasan Kotorić i Hasan Mehmedović. Od svih radnika koji su otišli u Njemačku tamo je ostao samo Hasan Mehmedović koji je tamo stekao i penziju.

Pobjeda je sačinila ugovor sa radnicima koji su otišli na rad (specijalizaciju) u ZF tako da su roditelji primali cca 93.000 dina (protuvrijednost 300 DM) preko *Pobjede* od ZF-a. Novac koji je dolazio od ZF-a je, u stvari, i prvi devizni priliv *Pobjede* u njenoj povijesti. Naime, sva proizvodnja u to vrijeme bila je za domaće tržište ili *kliring* (način plaćanja sa zemljama Istočnog bloka).

Stoje slijeva: Ismet Kotorić, Mehmet (Turčin), Husein Brkić, Hasan Mehmedović; čuče: Fikret Ireiz i Hamid Softić

Nakon tri mjeseca od odlaska radnika Izudin Alićehajić je, zajedno sa Seadom Smailbegovićem i Rudolfom Novakom, bez najave posjetio ovu grupu. U razgovoru sa njima naglasio je da moraju:

- čuvati obraz *Pobjede*,
- držati čiste i uredne sobe, radna mjesta, kupati se,
- učiti jezik.

Govorio im je da su oni ambasadori *Pobjede*, a kada se vrate - da će biti nosioci njenog razvoja. Poslije dva mjeseca stigao je i sekretar Hasan Ajanović koji je, inače, zajedno sa Izudinom Alićehajićem bio zadužen za stvaranje kadrovske podloge školovanjem i prikupljanjem tešanjskih i drugih kadrova sa svih strana. Od odgovornih u *ZF* dobio je sve pohvale za *Pobjedine* radnike. Na račun takvih referensi, u Njemačku je stigla i nova grupa od 20 radnika, od kojih je 8 otišlo u *ZF* Biteheim.

Hasan Ajanović

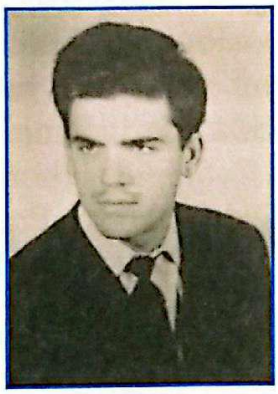

Hamzalija Užičanin

Ing. Orestije Granić

Miloš Gavrilov

U grupi koja je išla u ZF bio je i Muhidin Handžić. Sjeća se da su se tamo zaposlili preko Biroa za zapošljavanje, sa ciljem da se obuče u izradi zupčanika. Dio ličnog dohotka dobivali su od *Pobjede*, a platu od njemačke firme. U toj grupi bili su Kasim Terzić, Smajo Hundur, Fikret Hadžismajlović Fikro, Hamza Mehinović Papa, Smajo Subašić, Nedeljko Tomić, Mujo Hadžalić i Muhidin Handžić. Najveći broj vratio se u *Pobjedu* i nastavio raditi na sličnim poslovima.

Bilo je i drugih organizovanih obrazovanja potrebnih stručnjaka. Razvojni programi su iziskivali i sve više visokoobrazovanih kadrova tehničke i ekonomske struke. Praćeni su i polaznici tehničke škole u Doboju koja je 1965. godine počela "davati" tržištu mašinske tehničare. Učenicima koji su bili sa tešanjskog prostora dodjeljivana je stipendija u trećem razredu, čime su obavezivani na rad u *Pobjedi*. Prva generacija koja je došla iz dobojske tehničke škole su Hamzalija Užičanin (umro veoma mlad) i Ivan Kajnić (dugogodišnji radnik *Pobjede* i FAD-a, završio vanredno i Višu tehničku školu). Odmah po završetku školovanja radili su u tehnologiji i konstrukciji alata (3F filter, pumpa za vodu 2F - "roga", *ikarus*, kasnije *mercedes*). Hamzalija Užičanin ovladao je i njemačkim jezikom, i bio je prvi tehničar koji se u konstruktivno-tehnološkom smislu uključio u proizvodnju filtera.

Kao diplomirani inžinjer, Faruk Smailbegović u *Pobjedu* prelazi 1968. godine iz Tehničke škole u Doboju. Kao stipendista sa Mašinskog fakulteta, iste godine dolazi Enver Ajanović, Ismet Galijašević došao je ranije. Prva dvojica, uz već ranije zaposlenog Seada Smailbegovića, imat će važnu ulogu u razvoju *Pobjede*, a Ismet Galijašević i u razvoju Tvornice svjećica.

U nedostatku vlastitog kadra - mašinskih tehničara i inžinjera, raspisan je konkurs i na osnovu toga primnjen je ing. Orestije Granić, a poslije je za njim došao i Miloš Gavrilov, mašinski tehničar porijeklom iz okoline Zrenjanina, koji će dati veliki doprinos u razvoju *Pobjede,* a Granić i *Enkera*. Sead Galijašević formira Plansko-analitičku službu, donoseći u fabriku važna ekonomska znanja pored onih knjigovodstvenih. Izudin Alićehajić posjećuje fakultete i odlazi u studenstske službe interesujući se dokle su došli sa polaganjem ispita tešanjski studenti.

Tako su početkom sedamdesetih u *Pobjedu* intezivnije počeli dolaziti stipendisti *Pobjede* i popunjavati mjesta na poslovima tehnologije, razvoja, proizvodnje. Međutim, da bi se zadržali mladi stručnjaci, bilo ih je potrebno i stambeno zbrinuti. Stalna praksa *Pobjede* bila je izdvajanje sredstava za stambenu izgradnju. To je bilo najpovoljnije za *Pobjedu*, ali kod mladih stručnjaka to nije bilo moguće, pa su se morali obezbijediti stanovi. Prve stanove *Pobjeda* je kupila u zgradi preko puta Riječke džamije i zgradi iznad pošte. Potrebe su naročito bile izražene početkom sedamdesetih godina. *Pobjeda* je 1973. godine izgradila cijelu zgradu sa 15 stanova u Tabacima. U nju su se uselili mladi inžinjeri, iskusni tehničari i majstori i rukovodioci.

Pobjedina zgrada u Tabacima

U svim kasnijim stambenim gradnjama (prvenstveno naselja Simetrale i Krndija) bio je značajan broj *Pobjedinih* stanova. Istovremeno su svake godine izdvajana sredstva za individualnu stambenu izgradnju. Vremenom su radnici iz stanova počeli praviti kuće i tako oslobađati stanove za slijedeće generacije.

Kad je bila posrijedi stambena politika, vođeno je računa i o siromašnim radnicima koji fabričkim sredstvima za stambenu izgradnju nisu mogli riješiti stambeno pitanje. Obično su to bile brojne porodice. Za rješenje njihovog problema angažavana je i režijska grupa za izgradnju i drugi načini da im se riješi stambeno pitanje. Tako je za jednog radnika koji je radio poslove čistača špene donesena odluka na Zboru radnih ljudi da mu se riješi stambeni problem. Direktor OOUR-a, zajedno sa pravnom službom, obezbijedio je kupovinu kuće sa velikom okućnicom i štalom, a finansiranje prodajom njegove već potpuno ruinirane kuće i dobivenim maksimalnim kreditom koji je mogla nositi radnikova plata (krediti su bili veoma povoljni, a u vrijeme inflacije veoma malo su opterećivali dužnika). Pronađen je kupac stare kuće, riješeno je i pitanje gruntovnice na prodavca sa prethodnog korisnika i kada je već sve bilo riješeno - javili su se članovi porodice osporavajući odluku o prodaji, jer im nije ponuđeno pravo prvenstva kupovine. Tako se može zaključiti da je *Pobjeda* u nekim

Grupa polaznika Škole za VK radnike 1972. godine

Stoje slijeva: Rasim Prnjavorac, Ivo Katić, Hasan Zeničanin, Ibrahim Saračević, Edib Turalić, Enes Galijašević i Avdo Berberović
Čuče: Hasan Ajanović (sekretar preduzeća), Ćamil Muratović, Husein Galijašević (predavač), Kemal Škapurević i Enver Ajanović (predavač)

slučajevima bila prilježnija u pomoći svojim radnicima nego rođena im braća. (Istom radniku sindikalna organizacija kupila je kravu, a nakon izvjesnog vremena radnik se pojavio sa zahtjevom za kupovinu sijena).

Pored toga, nastavljeno je sa školovanjem iz radnog odnosa, na svim nivoima obrazovanja. Preko Narodnog univerziteta u Tešnju, ustanove koja se bavila i obrazovanjem, u saradnji sa sličnom institucijom iz Slavonskog Broda jedna veća grupa starih majstora završila je školovanje za VK. Većina njih je, u stvari, samo verifikovala svoja stručna znanja, ali su nešto i naučili iz drugih stručnih predmeta, jer su ih opet obučavali inžinjeri iz *Pobjede*.

Pobjeda je stipendirala sve koji su želili upisati fakultet za znanja koji su joj bila potrebna.

U *Pobjedi* je uvijek bio prisutan timski rad. Svaki pojedinac imao je svoje vrijednosti, ali su one dolazile do izražaja tek kada se uključe sa drugima u timski rad. Rezultati su dobri samo ako svako u procesu uradi svoj posao najbolje što zna - od radnika u prodaji i nabavi preko radnika na mašini, poslovođe, tehnologa, kontrolora, rukovodilaca, ekonomista.

Kada se rade i provode investicioni programi, ili se primaju mašine, ili se osvajaju novi proizvodi - formiraju se timovi stručnih ljudi kako bi posao bio efikasno urađen. U svakom poslu u prvom planu bila je fabrika, pa onda pojedinac. Primjer za to su i troškovi putovanja, posebno u inostranstvo. *Pobjedini* radnici nisu koristili mogućnost da spavaju u otmjenim, skupim hotelima na trošak fabrike, nego su uvijek spavali na periferiji velikih gradova, dovoljno blizu da mogu doći automobilom na dogovorene sastanke. U većim gradovima spavali su samo kada su putovanja organizovali iz UNIS-a, ili kada su rezervaciju pravili poslovni partneri.

Politički sistem bio je zasnovan na izrazitom uticaju Saveza komunista. Sa nekim rukovodiocima su se obavljali razgovori da se učlane u SK-a kako bi mogli obavljati direktorske funkcije (Faruk Smailbegović, Sead Smailbegović). Kada je bio interes fabrike u pitanju, ni to nije bio problem za te radnike.

Fabrika je uvijek imala i politički jake rukovodioce koji su svojim uticajem sprečavali bilo kakvo kadrovsko narušavanje u *Pobjedi*. Postojao je i politički autoritet rukovodstva, koji je, u saradnji sa općinskim, uspijevao da se suprotstavi i eskivira političke direktive koje su sprečavale ili kočile razvoj *Pobjede*. Izudin Alićehajić u svojoj poslovnoj politici nije vidio *Pobjedu* u okvirima domaćeg tržišta i malih mogućnosti koje je ono pružalo, nego je stalno bio okrenut svjetskim proizvođačima i na Istoku i na Zapadu. Sve su to bili važni faktori koji su obezbjeđivali *Pobjedi* da ostvaruje svoje planove i pored niza teškoća koje su pratile realizaciju.

Proširenje programa i orijentacija na izvoz

Osvojivši sve proizvode iz svog programa za *Famos*, *Đuru Đakovića* i *Ikarus - Pobjeda* se okrenula ostalim proizvođačima vozila u Jugoslaviji, kao što je TAM Maribor, a uspostavila je kontakte sa *Mercedesom* i *Mann und Hummelom*, proizvođačem filtera.

U Jugoslaviji je osim *Famosa* motore radio i TAM iz Maribora. Budući da je radio vazdušno hlađene motore, nije bilo pumpi za vodu nego samo pumpe za ulje i filteri. Tvornica traktora IMR iz Beograda bila je veliki proizvođač traktora po licenci firme *Perkins* iz Engleske, a i *Torpedo* iz Rijeke postao je proizvođač motora i traktora. Dok su potrebe za TAM i *Torpedo* bile u manjim količinama, jer se proizvodila manja količina motora, odnosno vozila, IMR je imao najveće serije, ali i konstruktivno jednostavnija rješenja.

Da bi se obezbijedile isporuke za nove kupce, bile su potrebne i nove investicije. U pismu broj 1-24.7/69 direktor Alićehajić dostavlja kratku informaciju generalnom direktoru Investicione banke, sa molbom da pomognu u realizaciji novih izvoznih poslova. U informaciji se navodi da je *Pobjeda* imala razgovore sa firmom *Mann und Hummel*, proizvođačem filtera, i sa *Mercedesom*, te da postoje realne mogućnosti za dugoročnu saradnju. S obzirom na to da je FFB iz Beograda potpisao ugovor o saradnji sa *Mercedesom*, otvaraju se mogućnosti isporuke pumpi, ali i filtera, jer je *Mann und Hummel* njegov dobavljač. Najavljuje se izgradnja pogona filtera nakon prijenosa znanja iz *Mann und Hummela. Mercedesu* su na njegov upit date ponude i čeka se narudžba. Najavljuje se prodaja za *Mercedes* od milion dolara, a da bi se ušlo u te poslove - potrebno je u opremu, građevinski dio i obrtna sredstva investirati 11.355.000 dinara. U informaciji se spominje da među 48 nerazvijenijih tešanjska općina spada u 5 najnerazvijenijih.

Tako je početkom sedamdesetih realizovan još jedan investicioni ciklus kojim su obezbijeđeni novi prostor i savremena oprema. Od firme *Hurth* iz Zapadne Njemačke 1972. godine nabavljene su nove mašine za izradu zupčanika na kojima su se zubi radili odvalnim glodanjem. Poslije su došle i brijačice. Umjesto termičke obrade cementacije, uvedeno je nitriranje na zupčanicima koje je obavljano u sarajevskoj firmi *Zrak*. Na taj način izbjegnuto je veoma sporo brušenje zuba zupčanika. Ova tehnologija bila je napredna, i danas je aktuelna, i riješila je mnoge probleme na obradi zupčanika, jednog od najzahtjevnijih dijelova *Pobjedinih* proizvoda. Nabvaljene su i nove automatske mašine za struganje, i dr.

Izazov je bio i izvoz, i to najpoznatijem proizvođaču kamiona *Mercedes Benzu*. Uz pomoć *Autokomerca* iz Ljubljane i njegovog direktora Naglića, ali i interesa da se kontra isporukama obezbijede devizna sredstva za uvoz, *Pobjeda* je počela sa uspješnom proizvodnjom pumpe za vodu što se ugrađivala u motor OM 355 koji je imao veoma široko tržište, a posebno u arapskim zemljama. *Mercedesova* zvijezda u *Pobjedinoj* proizvodnji povećala je rejting fabrike i mnogo je značila - ne samo finansijski nego i kao referensa i velika stepenica u stvaranju vlastitog brenda.

Kada su predstavnici *Mercedesa* prvi put dolazili u *Pobjedu*, a bilo je to početkom sedamdesetih godina, u fabrici je napravljeno pravo veliko spremanje. Marijan Katić, jedan od radnika iz Tehnološke pripreme, sjeća se da su pogoni očišćeni i oribani, krug uređen, a radnici iz razvoja, kontrole i tehnologije, sa kojima će gosti imati kontakt, dobili su nove, i to bijele mantile.

Montaža *Pobjedine* pumpe na motor OM 355
u *Mercedesovoj* fabrici u Gagenau

Konstruktivna i tehnološka dokumentacija crtana je uz pomoć specijalnih Kulmanovih stolova (table). Na njima su bili crteži (naravno, *Mercedesovih* pozicija). Nakon što je delegacija posjetila pogon proizvodnje, došla je i u Razvoj i Tehnološku pripremu. Svi su bili pomalo zbunjeni onim što su vidjeli, pa se jedan od članova delegacije zapitao, da li su došli na kliniku ili u proizvodnu firmu, da bi odmah iza toga dodao: "Wunderbar!" (izvanredno). Pregledali su crteže na Kulmanovim stolovima. Utisak je bio povoljan i ubrzo nakon posjete uslijedile su isporuke. Tako je *Pobjeda* postala isporučilac *Mercedesu* za njegove montažne linije u Gagenau. Prvi razgovori započeti su krajem šezdesetih

godina prošlog vijeka, a realizacija početkom sedamdesetih. *Mercedes* je unio još više ozbiljnosti u radu *Pobjede* u odnosu na kvalitet i rok isporuke.

Kakav je kupac *Mercedes* - govori i slijedeći detalj. Cijene sirovina su se mijenjale, kako na domaćem tržištu, zbog inflacije, tako i na svjetskom, zbog berzanskih promjena. Ulazne cijene odlivaka su porasle, ali se *Pobjeda* plašila predložiti povećanje cijena *Mercedesu* da ga ne bi izgubila. Međutim, jednog dana *Mercedes* je sam povećao cijene proizvoda. Kasnije, kada se o tome započeo razgovor, objasnili su da njima ne trebaju kooperanti koji prave gubitke, jer će izgubiti sigurnost isporuka i, znajući za promjene na tržištu, *Mercedes* je sam povećao cijenu.

Serijske isporuke u IMR započele su u 1971/72. godini. Osvajanje i prve isporuke išle su pod velikim pritiskom kupca koji nije imao puno povjerenje u *Pobjedu*. Kod probnih serija kontrolisala se svaka mjera i odbijale serije zbog najmanjih odstupanja. *Pobjeda* je imala i rješenja poboljšanja konstrukcije u smislu bolje montaže i slično. Međutim, to je uspjela izmijeniti u tehničkoj dokumentaciji tek kada se potpuno afirmisala kao siguran isporučilac, ali i poznavalac konstrukcije i funkcije motora, sa mogućnošću ispitivanja karakteristika proizvoda.

IMR je imao veće serije i pružao je mogućnost veće racionalizacije pripreme procesa, posebno kada je u pitanju učešće cijene pripreme u cijeni proizvoda. S druge strane, pumpe su rađene po licenci *Perkinsa*, i otvorila se mogućnost za isporuke pumpi kao rezervnih dijelova u inostranstvo, posebno u Egipat.

Nova osvajanja i povećavanje proizvodnje iziskivali su i nova ulaganja, povećanje broja radnika, proizvodnog i drugog prostora. Tokom 1972. godine urađena je nova hala i nabavljene su nove, produktivnije mašine, kao što su viševretena bušilica, poluautomatski (futer) i automatski (šipka) strug *tarex*, vrlo brzo i mašine za ozubljenje *hurth*, automat *schütte* i druge mašine. Krajem 1971. godine *Pobjeda* već ima oko 250 radnika.

Famos kupuje licencu od *Mercedes Benza* za proizvodnju motora OM 366. FFB bila je zajednička firma FAP-a, proizvođača vozila iz Priboja, i *Famosa*, proizvođača motora iz Sarajeva. Firma je imala sjedište u Beogradu. Ugovor sa *Mercedesom* napravio je FFB, pa je i razmjena proizvoda sada išla preko ove firme. I za ovu vrstu kooperacije potrebne su kontraisporuke, te *Pobjedin* izvoz u *Mercedesu* dobiva na značaju.

Od samog nastanka *Pobjeda* je nastojala uspostaviti kooperaciju ili kupiti licencu od svjetskih proizvođača važnih funkcionalnih dijelova pumpi i filtera. Tako je uspostavljen kontakt sa firmom *Karl Schmidt* iz Berlina (tada Istočna Njemačka) već početkom šezdesetih godina. *Karl Schmidt* bio je proizvođač pumpi, ali i kliznih prstenastih zaptivača, jednog od najvažnijih dijelova pumpi za vodu - koji je proizvod za sebe i može se prodavati kao rezervni dio. Imao je i dosta jeftina rješenja konstrukcije pumpi.

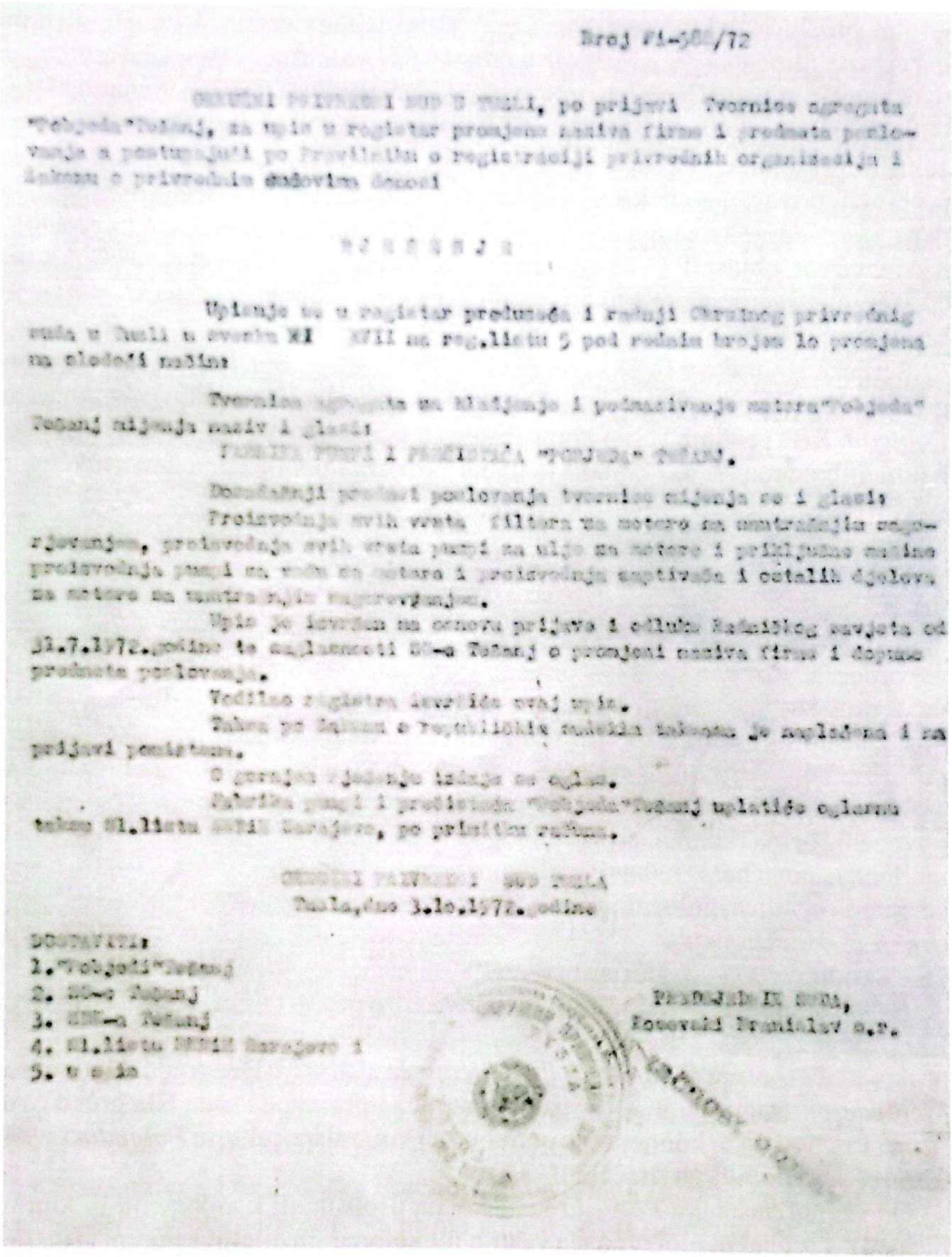

Broj Fi-588/72

OKRUŽNI PRIVREDNI SUD U TUZLI, po prijavi Tvornice agregata "Pobjeda" Tešanj, za upis u registar promjene naziva firme i predmeta poslovanja a postupajući po Pravilniku o registraciji privrednih organizacija i Zakonu o privrednim sudovima donosi

R J E Š E N J E

Upisuje se u registar preduzeća i radnji Okružnog privrednig suda u Tuzli u svesku XI XVII na reg.listu 5 pod rednim brojem 10 promjena na slodoći način:

Tvornica agregata za kladjenje i podmazivanje motora "Pobjeda" Tešanj mijenja naziv i glasi:

FABRIKA PUMPI I PREČISTAĆA "POBJEDA" TEŠANJ.

Dosadašnji predmet poslovanja tvornice mijenja se i glasi:

Proizvodnja svih vrsta filtera za motore za unutrašnjim sagorjevanjem, proizvodnja svih vrsta pumpi za ulje za motore i prikljušne mašine proizvodnja pumpi za vodu za motore i proizvodnja zaptivača i ostalih djelova za motore za unutrašnjim sagorevanjem.

Upis je izvršen na osnovu prijave i odluke Radničkog savjeta od 31.7.1972.godine te saglasnosti SO-e Tešanj o promjeni naziva firme i dopune predmeta poslovanja.

Vodilac registra izvršiće ovaj upis.

Taksa po Zakonu o republičkim sudskim taksama je naplaćena i na prijavi pomistena.

O gornjem rješenju izdaje se oglas.

Fabrika pumpi i prečistača "Pobjeda" Tešanj uplatiće oglasnu taksu Sl.listu SRBiH Sarajevo, po primitku računa.

OKRUŽNI PRIVREDNI SUD TUZLA
Tuzla, dne 3.10.1972.godine

DOSTAVITI:
1. "Pobjeda" Tešanj
2. SO-e Tešanj
3. SRB-a Tešanj
4. Sl.listu SRBiH Sarajevo i
5. u spis

PREDSJEDNIK SUDA,
Kosevski Branislav s.r.

Tvornica agregata promijenila je naziv u Fabrika pumpi i prečistača 1972. godine

Izrada rekonstruisanih pumpi po licenci *Karla Schmidta* dala je određene funkcionalne i ekonomske efekte, ali je prouzrokovala i mnoge probleme na pumpi za *Famosov* 2F motor. Primijenjena su rješenja ravnih osovina, zaptivači *Karla Schmidta*, a uvođenjem otvorenih kola kod pumpi povećane su karakteristike pumpi, jer su primijenjene druge tehnologije livenja. Rekonstrukcije su dale i značajne finansijske efekte, jer je konstrukcija postala jeftinija. Međutim, na jednoj vrsti pumpi 2F motora nastali su problemi. Naime, napravljen je previd da konstrukcija veze remenice i osovine kod nekih izvedbi pumpi prenosi snagu na druge agregate motora od 32 KS (skoro snaga motora jednog automobila *fića*). Počele su se remenice odvajati od kućišta i praviti velike probleme korisnicima. Brzo su se pronašla rješenja, ali je veliki broj pumpi isporučen i, što je interesantno, remenice su najčešće spadale nakon garantnog roka, tako da se potražnja za ovim pumpama kao rezervnim dijelom pojavila u velikim količinama. S obzirom na odličnu cijenu u rezervi, ovaj proizvod je ukupno stvarao najveće finansijske efekte, a radnici su se radovali njihovoj isporuci. "Roga" (kako su ove pumpe nazivane) je bila simbol dobrog boda (broj kojim se množi osnovna plaća zavisno od prebačaja ili podbačaja plana realizacije prodaje).

U početku je *Pobjeda* u svojoj organizaciji imala uglavnom one osnovne proizvodne funkcije (proizvodnja, operativna priprema, kontrola kvaliteta, održavanje, alatnica sa izdavaonom, a van proizvodnje nabavu, prodaju, ekonomiku sa finansijama i knjigovodstvom i pravnu službu). Proširenjem proizvodnje i ostvarivanjem izvoza javlja se potreba za jačanjem ispitivanja ulaznih materijala, inudstrijskim i laborotorijskim ispitivanjem proizvoda. Službe se proširuju i jačaju prijemom mlađih stručnjaka-stipendisa koji su završili fakultete. Oprema za funkcionalna i industrijska ispitivanja konstruisana je i urađena vlastitim snagama. Na ispitnim stolovima mjerila se karakteristika proizvoda, kao što su protok i pritisak, a kod ulaznih materijala mehaničke osobine i metalografska ispitivanja. Na mnoge delegacije, ne samo one kupaca nego i banaka i državnih institucija, laboratorijski stolovi ostavljali su najveći utisak.

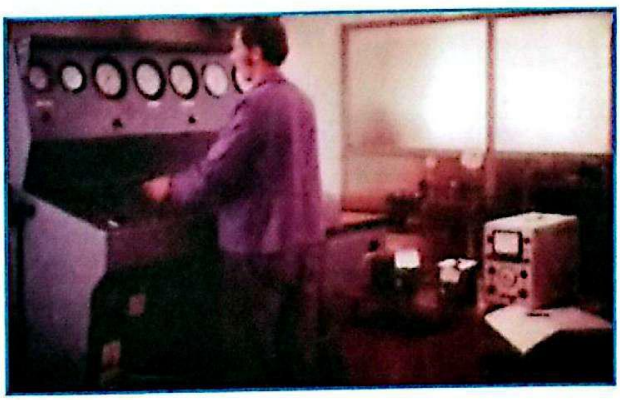

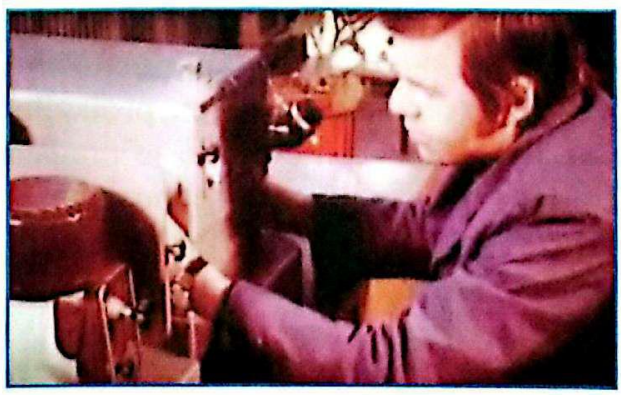

Laboratorija za ispitivanje karakteristika proizvoda i materijala bila je važna tačka za pozicioniranje *Pobjede* kao svjetskog proizvođača

Ostvarivanje zahtjeva kvaliteta, upravljanje proizvodnjom, organizacija oštrenja i izdavanja alata, radna dokumentacija - ovo je u *Pobjedi* je bilo organizovano kao u *Famosu*. Dolaskom kupaca iz IMR-a kao drugog po veličini kupca, zatim TAM-a iz Maribora i *Mercedesa* kao najvažnijeg od svih koji će odigrati važnu ulogu u razvoju *Pobjede*, laboratorija i kompletni poslovi razvoja postaju preporuka i sigurnost za nove kupce.

Kvalitet je bio prva karakteristika *Pobjedinih* proizvoda. Zbog odgovornosti proizvoda vršene su 100% kontrole svih važnih mjera i provjera gotovog proizvoda. S tim ciljem je i nabavljana sve kvalitetnija oprema.

Sulejman Hodžić, Enes Galijašević i Salih Kahvić kontrolišu dijelove

Uslovi ulaska sa proizvodima u neku firmu bli su dosta rigorozni. Prvo se urade probni uzorci, a kada oni dobiju zeleno svjetlo - radi se probna serija, i tek nakon njene homologcije počinje serijska proizvodnja. Bez obzira na kvalitet dokumentacije, mora se poštovati svaki, pa i najmanji zahtjev kupca koji uopće nije bitan za funkciju dijela, ili čak čini tehnološke smetnje kod montaže.

Pobjedina proizvodnja je bila, pa i danas je veoma složena, i svako uvođenje sistemskih rješenja u upravljanje proizvodnjom predstavljalo je veliki problem.

Naime, dugo vremena sve vrste proizvoda, bez obzira na količinu, prolazile su iste tehnološke puteve, što je predstavljalo veliki problem. Posebno je to bilo izraženo kada se stvori pritisak kupca zbog hitnosti, čime se pravio poremećaj u realizaciji planova.

Od samih početaka *Pobjeda* je nastojala da dograđuje *Famosov* tada neprikosnoven sistem organizacije i upravljanja proizvodnjom. Tako je *Pobjeda*, u saradnji sa jednim beogradskim institutom,

Salih Smailbegović, dugogodišnji rukovodilac Operativne pripreme, pokraj tabli sistema *Georg*

uvela sistem lansiranja i praćenja kapaciteta po sitemu *Georg*. U operativnoj pripremi postojale su ploče sa brojčanicima i kuglicama kojima su punjeni stubovi koji su pokazivali stanje opterećenosti kapaciteta i mogućnost daljeg angažovanja.

Povećanjem količina ukazala se potreba za mnogo bržim i produktivnijim mašinama i stvaranje različitih tehnoloških linija za male, a posebno za velike serije. S druge strane, nabavka uložaka filtera limitirala je isporuke.

Kupovina licence od *Mann und Hummela* i uspostavljanje proizvodnje filtera

Pobjedino rukovodstvo shvatilo je da proizvođač filtera može biti samo ona fabrika koja radi filtrirajuće elemente. S druge strane, za razliku od dijelova pumpi - filtrirajući elemenat treba češće mijenjati tokom eksploatacije vozila i ti su dijelovi najprodavaniji kao rezervni dijelovi. Slične osobine imao je i zaptivač pumpi za vodu, pa se u *Pobjedi* od samog početka proizvodnje javljala težnja za uspostavom proizvodnje ovih proizvoda.

Sasvim je razumljivo da *Pobjeda* nije imala znanja da sama krene u instaliranje ovakve proizvodnje. Filteri ulja za *Famosove* motore, koje su svi radnici *Pobjede* poznavali pod imenom FF i 3F, imali su siluminske metalne dijelove i filtrirajuće elemente unutar kućišta, grube i fine. Kada je krenula u finalizaciju, *Pobjeda* je imala teškoća kod nabavki uložaka - filtrirajućih elemenata koje su limitirale isporuke kompletnih filtera. Posebno je bila problematična nabavka uloška za 3F filter. U prvo vrijeme uložak za *Famosov*e filtere nabavljan je od firme *Ikarus* iz Zemuna (proizvođač autobusa za gradski saobraćaj), a poslije od Tvornice prečistača Rogatica (TPR), koja je bila u sastavu *Famosa*. Poslovna odluka da se uđe u proizvodnju uložaka iziskivala je i pronalazak poslovnog partnera spremnog za saradnju i prodaju licence. *Pobjeda* je uvijek željela da razgovara sa firmama koje su najbolje u oblasti za koju je imala interes. Zato je sva pažnja, kada su posrijedi filteri, bila usmjerena na firmu *Mann und Hummel* iz Ludwigsburga iz Zapadne Njemačke, lidera u ovoj proizvodnji kada su u pitanju evropski proizvođači motora. *Mann und Hummel* bio je u prvoj ugradnji kod svih poznatih firmi iz autoindustrije u Njemačkoj, od *Mercedesa* do *Volkswagena*.

Koristeći pozicije *Autokomerca* i već uspostavljenu saradnju, *Pobjeda* je nastojala da ostvari kontakte sa *Mann und Hummelom* kako bi se pokušala uspostaviti kooperacija u proizvodnji filtera. Sead Smailbegović sjeća se da je prvi sastanak sa *Mann und Hummelom* imao u Beogradu u hotelu *Slavija*. Sastanku su prisustvovali Izudin Alićehajić i Sead Smailbegović ispred *Pobjede* i Milan Naglić ispred *Autokomerca*. Smailbegović je posebno naglašavao ulogu Milana Naglića koji je *Pobjedine* predstavnike pripremao i upućivao u način vođenja razgovora.

Faruk Smailbegović bio je u prvoj delegaciji koja je o tome razgovarala u *Mann und Hummelu*. On kazuje:

Prvi razgovori sa "Mann un Hummelom" započeli su početkom 1968. godine, kada ja još nisam ni došao u "Pobjedu". Došao sam iz Tehničke škole u Doboju u septembru mjesecu, a već u oktobru je organizovana posjeta "Mann und Hummelu". U delegaciji je bio Milan Naglić, direktor "Autokomerca", generalnog zastupnika "Mann und Hummela" za bivšu Jugoslaviju, Izudin Alićehajić, Rudolf Novak - savjetnik u "Pobjedi" za proizvodnju, i ja. Cilj posjete bio je prijenos tehnologije, izgradnja pogona kroz zajednička ulaganja i kooperaciju. "Mann und Hummel" je izrazio rezervu prema zajedničkom ulaganju i kooperaciji, ali izrazio je spremnost da proda tehnologiju. Razgovori su nastavljeni tokom 1969. i 1970. godine, kada je i sačinjen ugovor o prijenosu tehnologije, odnosno licenci. Milan Naglić je veoma vispren, otvoren i ugodan za razgovor. Na uspostavi kontakta sa ovom velikom uvozničkom kućom važnu ulogu imao je i Rudolf Novak.

Autokomerc je bio uvoznik za Jugoslaviju automobila *Mercedes*, ali i filtera *Mann und Hummel*. Kod uvoza se uvijek pojavljivao problem dovoljne količine deviznih sredstava, pa je postojao interes uvoznika za izvoz kako bi za taj iznos bez problema uvozili finalne proizvode i rezervne dijelove. Međutim, bilo je malo firmi koje su mogle ostvarivati zahtijevani kvalitet i rokove isporuka.

Licenca je plaćena 700.000 DM, što je za *Pobjedu* onda bio veliki novac, ali ne i za *Mann und Hummel*. Sve poslove uvoza i izvoza trebao je da obavlja *Autokomerc*.

Nakon potpisavanja ugovora, napravljen je investicioni program za proizvodnju filtera u vrijednosi od 1.500.000 $. U definisanju i odabiru opreme učestvovali su i stručnjaci *Mann und Hummela.* Međutim, u realizaciji nastaju problemi zbog osporavanja programa od strane *Famosa*. U okviru *Famosa* nalazila se i tvornica TPR koja je radila uloške filtera. TPR je imao licencu za proizvodnju filtera zraka od američke firme *Donaldson*. *Mann und Hummelova* licenca imala je ogromne prednosti u odnosu na *Donaldsonovu*. *Donaldsonova* licenca ograničena je samo na proizvodnju filtera zraka koji nisu bili prisutni kod evropskih proizvođača, a *Mann und Hummel* je u svom programu imao filtere ulja, zraka i goriva za evropske proizvođače automobila, kamiona i traktora, i otvarao je vrata za osvajanje i isporuke filtera za licencni motor koji je *Famos* preuzeo od *Mercedesa*, ali i direktne isporuke *Mercedesu*.

Pobjedi je zaustavljena realizacija dodjele kredita za investiciju u pogon filtera, jer su postojali snažni politički pritisci da se favorizuje TPR - pod motivom borbe protiv duplih kapaciteta u dirigovanoj ekonomiji. Međutim, *Pobjeda* ne odustaje. Posebno je u tome bio uporan direktor Alićehajić. Otvarao je sva moguća vrata i nebrojeno puta se nakon odbijanja vraćao na ista vrata. Zahvaljujući i Edhemu Pobriću, kredit je dobiven i krenulo se u realizaciju uspostave ove proizvodnje. Da bi se dalo odobrenje za kredit, bilo je potrebno odobrenje Privredne komore Bosne i Hecegovine. U obezbjeđenju odluke važnu ulogu odigrala je i Mukelefa Ćefa Pavlović, inače kćerka Refije Širbegović, učiteljice iz Tešnja, koja je bila u komorskom tijelu za usaglašavanje i davanje sag-

lasnosti na programe. Često je spominjan i referent Perić koji je zbog izdavanja saglasnosti imao velikih problema.

Međutim, ta sredstva nisu bila dovoljna, posebno devizni priliv koji bi obezbijedio uvoz mašina. *Pobjeda* je 1973. godine pristupila pionirskom poslu: prikupljanja deviznih sredstava putem upisa zajma. Član poslovodnog odbora *Pobjede* Nasiha Kantić bila je nosilac tog posla:

TVORNICA PREČISTAČA - ROGATICA

Republički fond za kreditiranje bržeg privrednog razvoja nedovoljno razvijenih područja - na ruke direktora

S A R A J E V O

Poštovani druže direktore!

Povod za ovo pismo je vijest da je Tvornici agregata za hladjenje i podmazivanje "Pobjeda" iz Tešnja odobren investicioni kredit za rekonstrukciju i proširenje. Možda će vam biti malo čudno što tek sada reagujemo, a vijest je objavljena još 27.3.cg.

Razlog je jednostavan. Mi smo isti dan, tj. 27.3. imali sastanak u "Famosu" na kome smo se konkretno dogovorili o integraciji sa "Famosom" kojoj bi prethodila dugoročna podjela proizvodnih programa i otklanjanje svih programskih preklapanja izmedju tvornica koje, po našem zajedničkom projektu, treba da posluju zajedno od 1. januara 1973. godine.

Mi o tome ne bismo pisali ni sada da nismo došli do zaključka da "Pobjeda" Tešanj, i nakon našeg dogovora, ponovo djeluje kao potencijalni proizvodjač svih vrsta prečistača za automobilsku industriju. Intenzivno odredjuju sve naše sadašnje i potencijalne kupce, i na taj način ugrožavaju naše pozicije na tržištu prije nego što su počeli sa vlastitom proizvodnjom prečistača. Na ovogodišnjem Sajmu automobila u Beogradu izlagali su sve vrste prečistača svoga licencnog partnera "Mann u Hummela". Nama je poznato da je "Pobjeda" izmijenila svoj investicioni program i izbacila iz njega prečistače i da su tek nakon toga odobrena sredstva po tom programu. Ponašanje "Pobjede" - Tešanj, nakon toga, pokazuje da se radi o vještom manevru. Tvrdimo da će, ukoliko se dozvoli trošenje tih sredstava prije integracije, propasti svi dogovori koje smo postigli a integracija OKO "Famosa" jedino je racionalno rješenje koje dugoročno eliminiše ponašanja kakvih je do sada bilo i isključuje mogućnost programskog preklapanja.

Želimo da Vas podsjetimo da je ovoj Tvornici 1970. godine takodje odobren kredit za rekonstrukciju i proširenje kojim će se udvostručiti kapaciteti za proizvodnju prečistača. Rekonstrukcija će biti okončana za dva mjeseca.

Pošto u zemlji, pored nas, postoje još dva vrlo jaka proizvodjača prečistača /"Frad"-Beograd i "Donit"-Medvode/ koji već i do 60% proizvodnje izvoze, mislimo da bi realizacija namjera "Pobjede" Tešanj vodila postepenom propadanju i Tvornice prečistača - Rogatica i "Pobjede" Tešanj, a time i otežanju materijalizacije razvojnih planova "Famosa".

Manjih proizvodjača prečistače ima još desetak u zemlji. Mi molimo da nam pomognete da se spriječi svako ponašanje suprotno dogovoru koji smo postigli na sastanku u "Famosu" kome su prisustvovali, pored predstavnika "Famosa", predsjednik Osnovne komore - Sarajevo, drug Salko Oruč, predstavnik Republičke privredne komore, drug Nile Markić i predstavnici "Metalorada" - Sanski Most, "Rada"- Gradačac, "MIP-a Ljubuški, "Pobjede" - Tešanj i naše Tvornice.

Po tom dogovoru "Famos" preuzima dobar dio odgovornosti za razvoj nabrojanih fabrika vežući ga za svoj zamašni projekat proširenja u saradnji sa "ZF"-om i "Daimler Benzom".

Dogovoreno je da "Pobjeda" - Tešanj ostane finalista prečistača ulja, a Tvornica prečistača proizvodjač filtrirajućih elemenata i limenih dijelova za te prečistače. Što se tiče ostalih vrsta prečistača, oni bi bili u programu Tvornice prečistača kao i do sada.

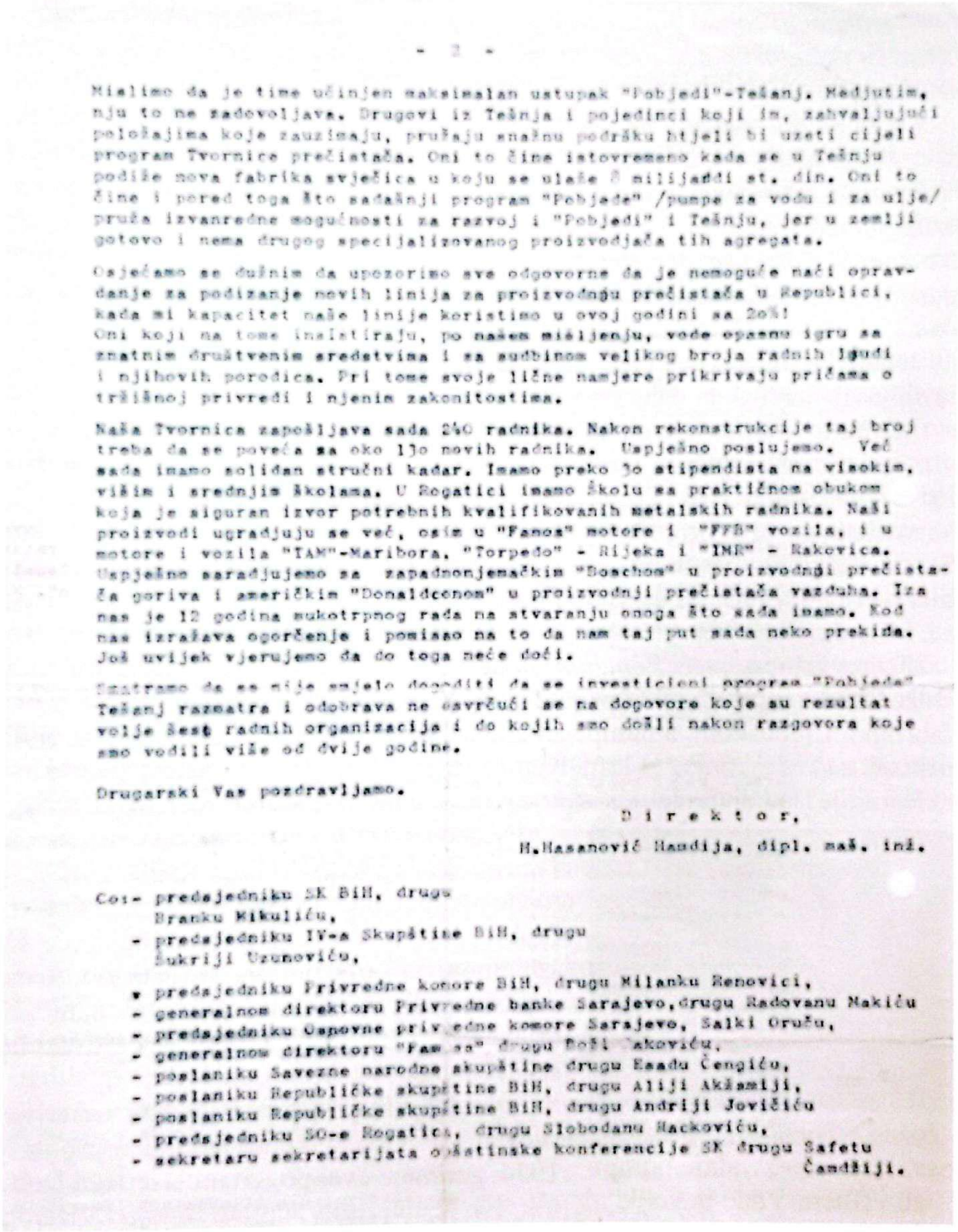

- 2 -

Mislimo da je time učinjen maksimalan ustupak "Pobjedi"-Tešanj. Medjutim, nju to ne zadovoljava. Drugovi iz Tešnja i pojedinci koji im, zahvaljujući položajima koje zauzimaju, pružaju snažnu podršku htjeli bi uzeti cijeli program Tvornice prečistača. Oni to čine istovremeno kada se u Tešnju podiže nova fabrika svječica u koju se ulaže 8 milijardi st. din. Oni to čine i pored toga što sadašnji program "Pobjede" /pumpe za vodu i za ulje/ pruža izvanredne mogućnosti za razvoj i "Pobjedi" i Tešnju, jer u zemlji gotovo i nema drugog specijalizovanog proizvodjača tih agregata.

Osjećamo se dužnim da upozorimo sve odgovorne da je nemoguće naći opravdanje za podizanje novih linija za proizvodnju prečistača u Republici, kada mi kapacitet naše linije koristimo u ovoj godini sa 20%!
Oni koji na tome insistiraju, po našem mišljenju, vode opasnu igru sa znatnim društvenim sredstvima i sa sudbinom velikog broja radnih ljudi i njihovih porodica. Pri tome svoje lične namjere prikrivaju pričama o tržišnoj privredi i njenim zakonitostima.

Naša Tvornica zapošljava sada 240 radnika. Nakon rekonstrukcije taj broj treba da se poveća za oko 1|o novih radnika. Uspješno poslujemo. Već sada imamo solidan stručni kadar. Imamo preko 30 stipendista na visokim, višim i srednjim školama. U Rogatici imamo Školu sa praktičnom obukom koja je siguran izvor potrebnih kvalifikovanih metalskih radnika. Naši proizvodi ugradjuju se već, osim u "Famos" motore i "FFB" vozila, i u motore i vozila "IAM"-Maribora, "Torpedo" - Rijeka i "IMR" - Rakovica. Uspješno saradjujemo sa zapadnonjemačkim "Boschom" u proizvodnji prečistača goriva i američkim "Donaldsonom" u proizvodnji prečistača vazduha. Iza nas je 12 godina mukotrpnog rada na stvaranju onoga što sada imamo. Kod nas izražava ogorčenje i pomisao na to da nam taj put sada neko prekida. Još uvijek vjerujemo da do toga neće doći.

Smatramo da se nije smjelo dogoditi da se investicioni program "Pobjeda" Tešanj razmatra i odobrava ne osvrćući se na dogovore koje su rezultat volje šest radnih organizacija i do kojih smo došli nakon razgovora koje smo vodili više od dvije godine.

Drugarski Vas pozdravljamo.

D i r e k t o r,

H.Hasanović Hamdija, dipl. maš. inž.

Cc:- predsjedniku SK BiH, drugu
Branku Mikuliću,
- predsjedniku IV-a Skupštine BiH, drugu
Šukriji Uzunoviću,
- predsjedniku Privredne komore BiH, drugu Milanku Renovici,
- generalnom direktoru Privredne banke Sarajevo, drugu Radovanu Nakiću
- predsjedniku Ospovne privredne komore Sarajevo, Salki Oruču,
- generalnom direktoru "Famosa" drugu Boži Jakoviću,
- poslaniku Savezne narodne skupštine drugu Esadu Čengiću,
- poslaniku Republičke skupštine BiH, drugu Aliji Akšamiji,
- poslaniku Republičke skupštine BiH, drugu Andriji Jovičiću
- predsjedniku SO-e Rogatica, drugu Slobodanu Hackoviću,
- sekretaru sekretarijata općinske konferencije SK drugu Safetu Čamdžiji.

Pismo direktora TPR-a

Elementi raspisanog zajma su: 10.000 DM, početak otplate zajma nakon tri godine, isplata po kamati od 10 % u roku od tri godine od dana prispijeća na otplatu. To je bio jedinstven slučaj u tadašnjoj Jugoslaviji - da se privredni subjekt odluči za takvo što. Na raspisani oglas o upisu zajma prijavilo se 70 zaposlenika u inostranstvu, isključivo sa područja tešanjske općine.

U realizaciji zajma pojavilo se puno operativnih tehničkih problema. Problemi su proizlazili iz zakonske regulative, jer je bilo sporno može li se uopće preduzeće baviti bankarskim poslovima.

Da bi se dale garancije zajmodavcima, pristupilo se postupku izdavanja obveznica. Međutim, od toga se moralo odustastati, jer bi njihovo odobrenje i štampanje od strane državnih organa koštalo više od vrijednosti zajmom prikupljenih sredstava. Zbog toga se morao napraviti dogovor sa Privrednom bankom Sarajevo sa sjedištem u Doboju, kako bi ona izdala štedne knjižice i garanciju za isplatu svake dospjele tranše zajma. Na taj način posao je okončan.

Jedan dio dinarskih sredstava obezbijeđen je izdvajanjem radnika *Pobjede* iz njihovih ličnih dohodaka i sredstvima izdvojenim od rada 18 subota.

Međutim, *Famos* je bio ogorčen ovom odlukom, i dolazi do mučnih razgovora u koje su uključena fabrička rukovodstva, politička tijela općine, BiH i Privredne komore BiH i Privredne komore Sarajeva. Osporavano je dupliranje kapaciteta, što je u dirigovanoj ekonomiji moglo da bude presudno za odluke. Sastav važnih ljudi u tim razgovorima gravitirao je rogatičkom kraju, odakle je bila tvornica prečistača u okviru *Famosa*. To su Božo Raković, direktor *Famosa*, Milanko Renovica, predsjednik Privredne komore BiH.

Famos je bio najveći *Pobjedin* kupac. Salko Selimović, nasljednik direktora Bože Rakovića, otvoreno je prijetio da će pumpe za vodu prenijeti u *Famosovu* fabriku u Ljubuškom, a pumpe za ulje u TMD Gradačac. TPR je vršio veliki pritisak na sve institucije vlasti. Kopija nepotpisanog pisma tadašnjeg direktora Hamdije Hadžihasanovića iz prve polovine 1973. godine govori o tome.

Jože Dobnik bio je pionir u osvajanju proizvodnje pumpi, ali i filtera, i dao je veliki doprinos razvoju *Pobjede*

Pobjeda je izbjegavala da se integriše u *Famos*. Razlog za to je što je *Famos* za dugoročne planove pružao ipak male mogućnosti. Proizvodnja motora odvijala se najčešće sa količinom do 7.000 motora, što je u odnosu na svjetske proizvođače bilo i 15 puta manje. S druge strane, ulazak u *Famos* definitivno bi spriječio planove proizvodnje filtera.

I pored svih prepreka, *Pobjeda* nastavlja svoj put. Počinje gradnja hale, a u proljeće 1974. godine u ovaj pogon prelaze Jože Dobnik, Ivo Katić, Edib Turalić, Hakija Užičanin iz Razvoja - da bi, pored tehničara Sajde Husaković i Hamzalije Užičanina, te voditelja programa Seada Smailbegovića, pripremali uslove za prijem i puštanje mašina u rad. Za poslove štanceraja pripreman je Ivo Katić, za montažu Edib Turalić, Jože Dobnik za sve poslove, jer je planiran za upravnika pogona. Za ovu proizvodnju pripremano je 30 radnika.

Grupa radnika otišla je na školovanje u *Mann und Hummel*. Pored Seada Smailbegovića, koji je postavljen je za pomoćnika direktora za filtere, na obuku odlaze Jože Dobnik za rad na montaži filtera, Hamzalija Užičanin za poslove tehničke pripreme i Seid Krdžalić za poslove štanceraja.

Jože Dobnik rođen je u Mariboru. Počeo je raditi u BNT vojnoj fabrici, gdje je dekretom prebačen kao brusač. Nakon toga odlazi u *Famos* i postaje veliki prijatelj sa Rudolfom Novakom koji ga dovodi u *Pobjedu*. Tu je ostao do kraja svog radnog vijeka.

Radi učenja jezika i upoznavanja sa proizvodnjom filtera, Sead Smailbegović ostaje godinu dana u *Mann und Hummelu* i radi kao njihov radnik.

Količine nisu pružale racionalnu tehnologiju i broj radnika. Međutim, uključivanjem u svjetsko tržište i povećanjem količina - *Pobjeda* je mogla instalirati kvalitetniju i produktivniju tehnologiju i izgrađivati odnos prema poslu kakav je diktirala zapadna tržišna ekonomija. Istovremeno je to omogućavalo da *Famos* dobije povoljnije cijene. Tvornice u okviru *Famosa* su svoje kapacitete bazirale na *Famosovim* potrebama i diktirale takve cijene koje su trebale da obezbijede pozitivno poslovanje bez obzira na produktivnost. S druge strane, *Pobjeda* je ovladala složenim proizvodima koji se ne mogu bez velikih posljedica prenijeti u druge *Famosove* kooperantske tvornice.

Svo vrijeme ovog verbalnog sukoba, koji je *Pobjedu* mogao vratiti na početak, uz rukovodstvo *Pobjede* stajali su i općinsko rukovodstvo i radnici i cijeli Tešanj.

Ideja *Famosa* i TPR bila je da se *Pobjeda* integriše sa *Famsom* i da u toj integraciji TPR i *Pobjeda* podijele program filtera tako što bi *Pobjeda* radila filtere za benzinske motore, a TPR za dizel-motore.

Kada su konačno osigurani uslovi za izgradnju i puštanje u pogon proizvodnje filtera, nastojalo se to učiniti posebnom prigodom, a to je 9. septembar - Dan oslobođenja Tešnja u Drugom svjetskom ratu i istovremeno Dan fabrike. Za tu priliku izvršene su velike pripreme. Kako se investicija zbog već navedenih problema realizirala uz velike napore i sa velikim zakašnjenjem, pripreme za svečano otvaranje tekle su ubrzano. Kada su se mašine smjestile i hala sredila, pristupilo se vanjskom uređenju. Zasijana je trava, ali prilično kasno. Tako je jedan dijalog između direktora Izudina Alićehajića i Saliha Kahvića, koji je bio komandir *Pobjedine* vatrogasne jedinice, dugo prepričavan kao anegdota:

- Hoću da vidim travu ovdje do devetog septembra!

- Razumijem, druže direktore - odgovorio je Salih Kahvić i organizovao redovno zalivanje. Vatrogasci su intezivno zalivali, a i vrijeme je išlo na ruku, pa je ostala priča kako i trava naraste u *Pobjedi* kada to Izudin naredi.

I konačno, 9.9.1974. godine svečano je otvoren novi pogon za proizvodnju filtera. Otvaranje je organizovano na tridesetu godišnjicu oslobođenja Tešnja, uz istovremeno obilježavanje početka rada Tvornice autosvjećica i otvaranje pogona Tvornice konfekcije *Napredak*. Tim povodom upriličeno je više kul-

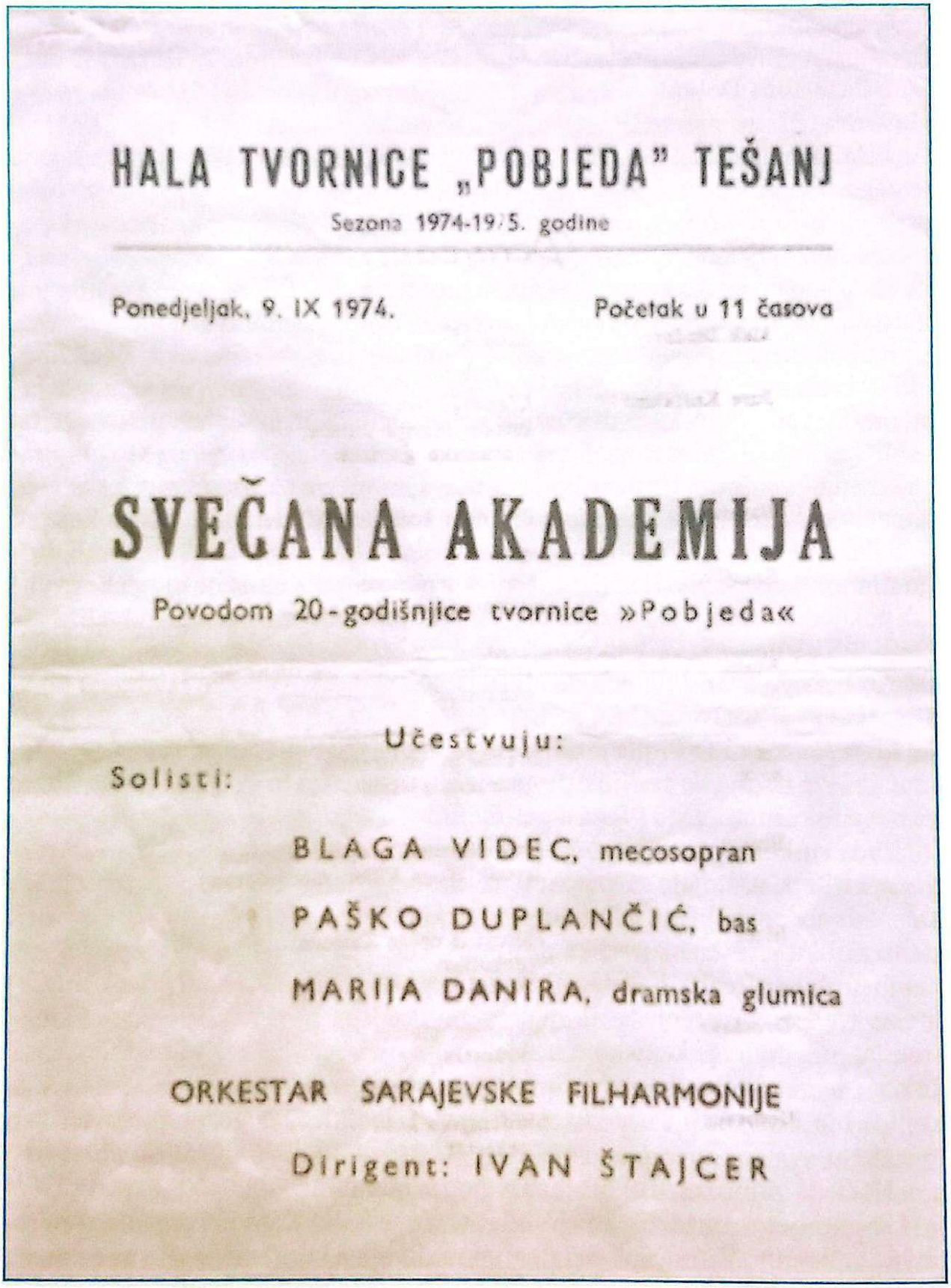

HALA TVORNICE „POBJEDA" TEŠANJ

Sezona 1974-19/5. godine

Ponedjeljak, 9. IX 1974. Početak u 11 časova

SVEČANA AKADEMIJA

Povodom 20-godišnjice tvornice »Pobjeda«

Učestvuju:

Solisti:

BLAGA VIDEC, mecosopran

PAŠKO DUPLANČIĆ, bas

MARIJA DANIRA, dramska glumica

ORKESTAR SARAJEVSKE FILHARMONIJE

Dirigent: IVAN ŠTAJCER

Poziv na svečanu akademiju u novu halu Pobjede

turnih, sportskih i drugih događaja. Na otvaranje pogona za proizvodnju filtera pozvan je veliki broj visokih gostiju iz zemlje i inostranstva. Pored svih kupaca i dobavljača, novi pogon je tog dana bio otvoren za sve građane Tešnja, a u no-

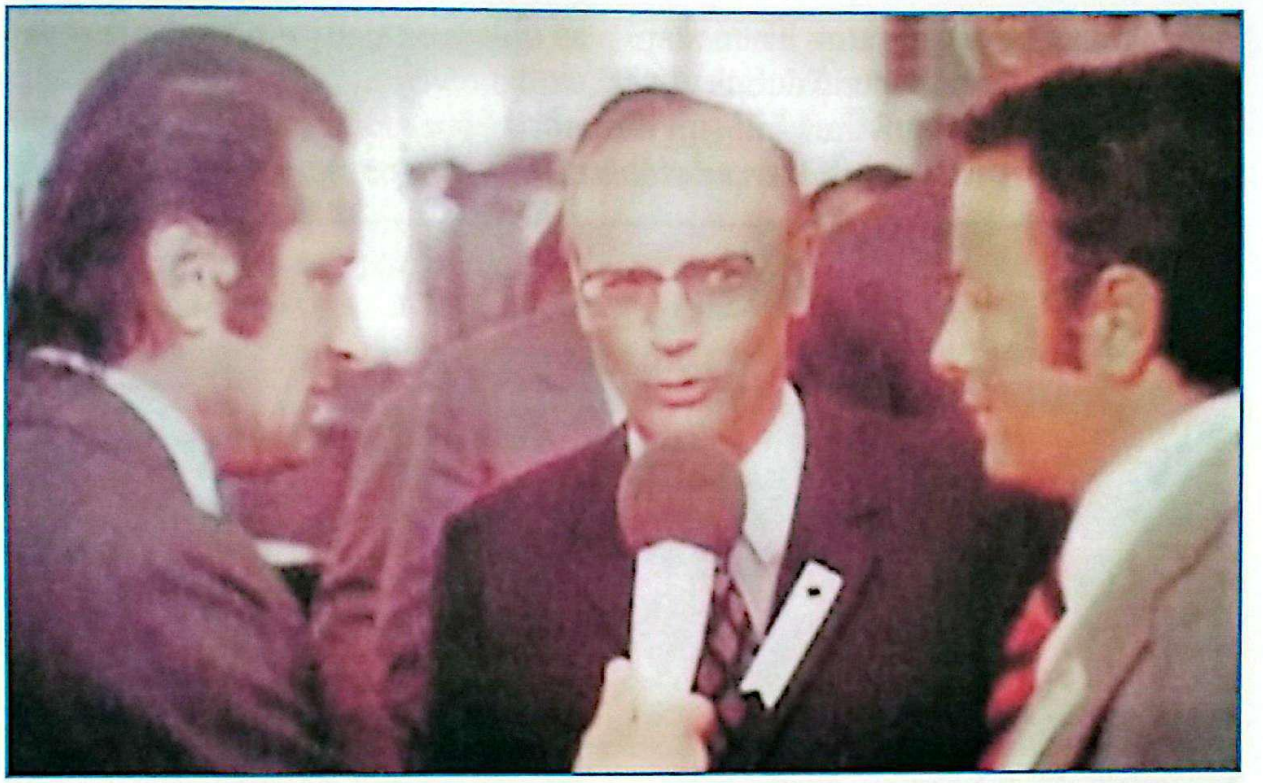

Dr. Muhidin Alićehajić, *direktor Mann und Hummela* dr. Ottmar Schneiderhan i Sead Smailbegović - na otvaranju pogona 1974. godine

voj hali nastupila je i Sarajevska filharmonija, što je bila Izudinova ideja i veliko iznenađenje za veći broj radnika i građana. Neki su se podsmijavali takvom činu. Koncert Sarajevske filharmonije je u večernjim satima održan i u kino-

Direktor *Pobjede* Izudin Alićehajić govori na svečanom skupu u novoj hali prigodom otvaranja pogona za proizvodnju filtera

-sali. Stranci su bili prijatno iznenađeni, i na njih je ovaj dio organizacije otvaranja novog pogona ostavio dubok utisak.

Među pozvanim gostima bili su i direktor *Mann und Hummela* dr. Ottmar Schneiderhan, predstavnik *Mercedes Benza*, ali i Džemal Muminagić, direktor

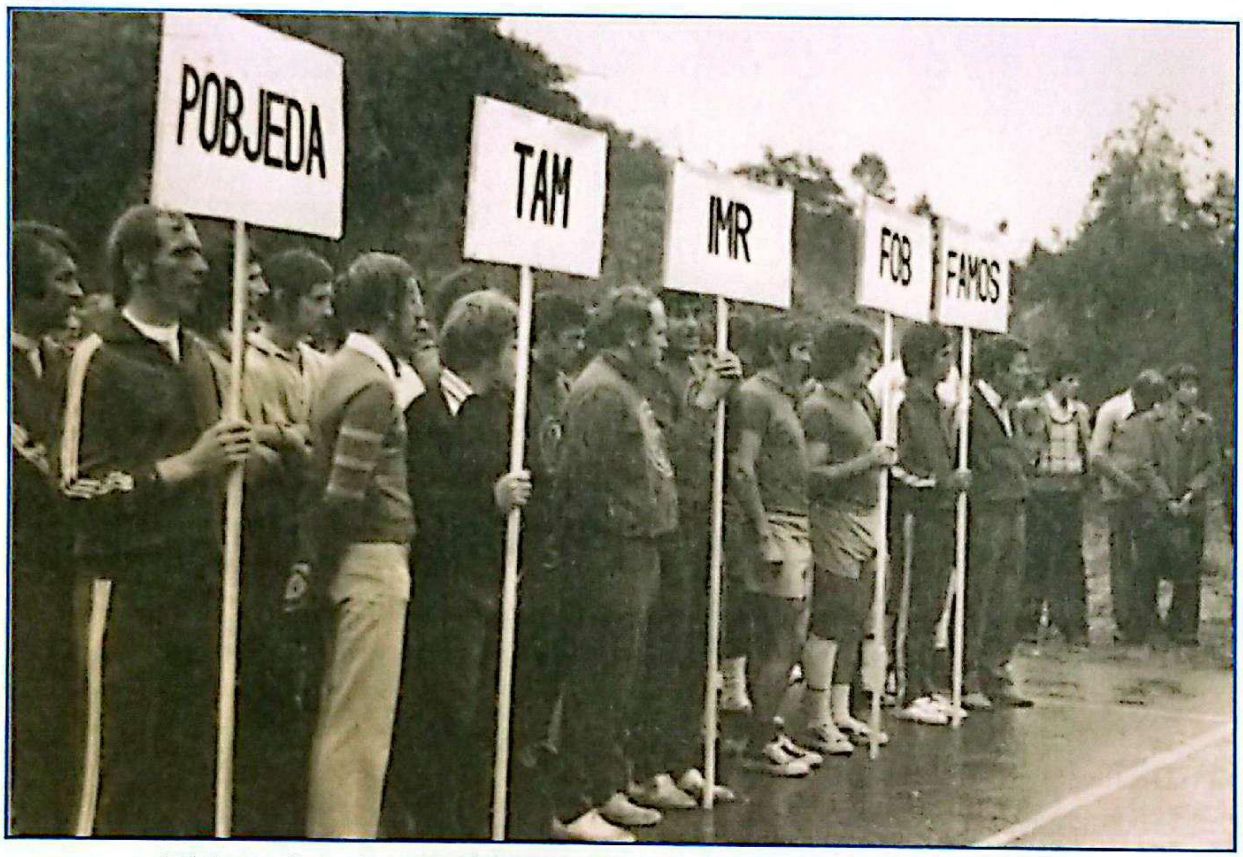

Ekipe učesnice pred otvaranje sportskih igara 1974. godine

Famosa u vrijeme kada je *Pobjeda* krenula sa proizvodnjom motornih dijelova. Tu su bila i rukovodstva u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, partijska, komorska i druga rukovodstva. Međutim, bilo je onih koji nisu podržavali program *Pobjede*, pa se nisu odazvali pozivu. Pozvani su i svi *Pobjedini* penzioneri.

U okviru organizacije proslave otvorenja pogona za proizvodnju filtera 1974. godine održana su i sportska takmičenja u malom fudbalu, streljaštvu i šahu. Učestvovale su ekipe *Famosa* iz Sarajeva, TAM-a iz Maribora, IMR-a i FOB-a iz Beograda, kao i ekipa *Pobjede*.

U vrijeme otvaranja novog pogona cijeli grad je živo sa *Pobjedom*. Otvaranje pogona i dalje je izazivalo velike otpore *Famosa* i institucija vlasti. U hajku se uključio i čuveni novinar Smiljko Šagolj koji je tada pravio emisije po želji Centralnog komiteta Saveza komunista BiH, ili drugih političkih naredbodavaca. Šagolj je svoje podaničko i prljavo propagadno lice pokazao i u službi tzv. Herceg-Bosne u toku proteklog rata. Dobio je zadatak da napravi televizijsku emisiju u kojoj će osuditi *Pobjedu*, a oštećenim prikazati TPR. Snimio je rukovodstva *Pobjede* i TPR-a i predsjednike DPO-a. Predstavnici *Pobjede* isticali su da njih uopće ne smeta TPR i da ova tvornica može da razvija programe, kao što su to već radila dva kapaciteta u bivšoj Jugoslaviji: *Donit* Medvode iz

Slovenije i FRAD iz Aleksinca u Srbiji. Govorili su o mogućnostima licence *Mann und Hummel* i mogućnostima izvoza i supstitucije uvoza, što je bio veliki interes Bosne i Hecegovine i Jugoslavije u cjelini. Predstavnici TPR-a govorili su o bacanju državnih para na duple kapacitete, pa i o uvođenju tržišne ekonomije u Jugoslaviji na ovaj način.

Kada je "majstor" Smiljko makazama sastavio film, *Pobjeda* je bila prikazana veoma negativno, a TPR pozitivno. Mnogi učesnici u emisiji iz *Pobjede* nisu sebi mogli doći, čudeći se šta sve šta mogu uraditi novinarske makaze. (Samo nekoliko godina kasnije kada je Fabrika filtera imala najbolje pokazatelje rasta izvoza u okviru *Unisa*, isti novinar došao je po zadatku da napravi afirmativnu emisiju. Svi učesnici u emisiji dogovorili su se da izvade svoje papire od prije par godina i da govore ono što su novinaru govorili i prvi put. Međutim, novinarske makaze ponovo su radile i na isti iskaz napravile su za *Pobjedu* fantastično afirmativnu emisiju).

Pored suprostavljanja *Famosu*, Izudin Alićehajić nastojao je da zadrži dobre odnose sa *Famosom* koliko god je to bilo moguće. Tako je tokom nekog od razgovora u Tešnju, u kojem su obje strane ostale na svojim pozicijama, na ispraćaju kazao generalnom direktoru *Famosa* Salki Selimoviću da *Pobjeda* ostaje neraskidivo vezana za *Famos* šta god se desi. Selimović mu je odgovorio da je kragna bliža od jakne i da mora shvatiti da je TPR Rogatica u sastavu *Famosa*, a da *Pobjeda* nije. Izudin je uvijek nastojao da ne zatvara vrata iza sebe, nastojao je da budu barem odškrinuta, bez obzira na to šta se prethodno dogodilo. Ovaj sukob zbog uvođenja u proizvodnju filtera pratio je *Pobjedu* sve do 1982. godine.

Nove investicije i ulazak u UNIS

Najveći iskorak u svom razvoju *Pobjeda* je imala 1976. i 1977. godine. Tada je realizovana jedna od najvećih investicija sa kojom je napravljen ogroman tehnološki iskorak.

Pobjeda je već prevazišla okvire *Famosa.* U potpunosti je osvojila proizvodnju pumpi za vodu i ulje IMR iz Rakovice. Traktorski motor imao je daleko veće količine nego kamionski i bio je prisutan u drugim državama, jer su traktori rađeni po licenci *Perkinsa* iz Engleske. Najveći potrošač *Perkinsovih* pumpi kao rezervnih dijelova bio je Egipat. Osvojene su pumpe za ulje i jedna vrsta filtera za Tvornicu automobila Maribor (TAM).

Famos je ušao u proizvodnju motora OM 366 po licenci *Mercedes Benza. Pobjeda* je imala iskustvo sa proizvodnjom za *Mercedes Benz* i iskoristila je novu šansu da osvoji nove proizvode i brzo udovolji potrebi FFB-a za isporuke pumpi za vodu, pumpi za ulje i filtera prema *Famosu*, ali i *Mercedesu*. Konstrukcija ovog motora imala je jednu specifičnost u odnosu na druge, a to je da je pumpa za ulje imala pogon sa bregaste osovine umjesto radilice, i to je prouzrokovalo jednu veoma složenu konstrukciju i za proizvođača odlivaka, ali i za obradu.

Mercedesove i IMR-ove pumpe, ali i druge - postaju predmetom izvoza i u drugoj ugradnji, i tako *Pobjeda* ostvaruje značajan izvoz, a time i devizna prava koja na tržištu imaju svoju cijenu i do 20% (tzv. šticung), što dalje popravlja *Pobjedinu* poziciju. Pri tome je, naravno, bilo i dosta problema. Finalisti, *Daimler Benz* i *Famos*, nisu odobravali da kooperanti njihove proizvode isporučuju na tržište rezervnih dijelova, jer se time narušavao njihov interes. S druge strane, kapaciteti su činili limit u ostvarivanju planova. Velike teškoće predstavljale su i nabavke odlivaka - i po kvalitetu i po količini i po roku.

U proizvodnji filtera također je zaokružen proces i ukazala se potreba za novim linijama i produktivnijim presama kako bi se odgovorilo zahtjevima prodaje. U takvoj situaciji *Pobjeda* je kao prosperitetna firma dobila mogućnost da, preko Privredne banke Sarajevo, aplicira za kredit kod Međunarodne banke za obnovu i razvoj (EBRD). Nasiha Kantić bila je nosilac aktivnosti na kandidovanju investicionog programa za kredit. Ona govori:

Pored velikih firmi - kao što su Energoinvest, Famos, UNIS - i "Pobjeda" je dobila pozitivne ocjene da može aplicirati na kredit kod EBRD-a. Na jednom od sastanaka, kojem je prisustvovao i funkcioner EBRD-a, afroamerikanac, bili su i svi potencijalni aplikanti. Funkcioner EBRD-a nam je objasnio kakvi su uslovi i načini dobivanja kredita i koju dokumentaciju za aplikaciju trebamo

pripremiti i priložiti. Nakon toga je u "Pobjedi" formiran tim za izradu investicionog programa. Ja sam koordinirala posao i prikupljala podatke o strukturi proizvoda i porastu prodaje, postojećim kapacitetima i mogućnostima nakon investiranja sa stanovišta količina i produktivnosti, planirane dobiti i dr. To je bio veoma zahtjevan projekat. Kada je bio prezentiran koordinacionom organu PBS-a, pojavio se zahtjev za prilagođavanje nekih kategorija poslovanja prema zahtjevima tržišne privrede kako bi se prevođenjem na engleski dobili jasni podaci o prihodu, troškovima i dobiti (bez ukupnog prihoda, dohotka i sl). Nakon što smo sve to uradili i predali aplikaciju, odobren je kredit u iznosu od 2.380.000 $.

Postupak realizacije nabavke opreme tekao je tako što je raspisan međunarodni tender, a za svaku mašinu ili proizvodnu liniju određene su ekipe stručnjaka iz tehnologije i održavanja koje će izvršiti odabir proizvođača, ugovaranje i implementaciju ugovora.

Višestepena (stuffen) presa bila je uslov
za proizvodnju velikih serija izmjenjivih filtera

Pobjedini stručnjaci radili su sve vlastite investicione programe, pa čak i ovaj veoma zahtjevni za EBRD. Kredit je odobren i pokrenuta je aktivnost proširenja proizvodnog prostora i kupovine mašina. Plaćanje je vršeno preko centrale PBS u Sarajevu, a sa posebnog računa sa kojeg se povlače sredstva kreditne linije EBRD-a. Pored troškova plaćanja mašina, postojali su i troškovi špe-

diterskih usluga (obrada, transport, carina). Te poslove radio je *Interšped* iz Sarajeva, a i oni su plaćani iz kreditnih sredstva. Za svaki od tih poslova trebalo je pripremiti "brdo" dokumentacije. Pri tome je bilo veoma važno pratiti kursne razlike, vanbilansno knjižiti i sravniti sa izvodima.

Ovom investicijom napravljen je ogroman tehnološki napredak u proizvodnji pumpi i filtera. To je vrijeme specijalnih mašina i linija koje mogu primati velike serije, otkloniti sva uska grla i stvoriti prostor za nove mogućnosti prodaje. Između ostalih, kupljene su tri specijalne mašine proizvođača *Mauzer*. Kupljena je prvi put i oprema za termičku obradu. Mašine su imale okretne ili linijske stolove, pa je pri svakom okretaju stola ili hodu pumpa za vodu ili ulje obrađena u potpunosti u jednom pravcu sa obje strane. Priprema mašine bila je duža i zato se koristila za veće serije. Mašine su djelovale impresivno i ostavljale su izvanredan utisak na kupce.

Od italijanskog proizvođača *Mansoni* kupljena je višestepena presa koja je u jednom hodu izvlačila lonac uljnog izmjenjivog filtera (*wechsel*). Postavljena je i nova linija za obradu filter-papira i njegovu termičku obradu.

Zanimljivo je i to kako je u *Pobjedi* uspostavljen jedan sasvim nov tehnološki proces - termička obrada. Do 1977. godine *Pobjeda* je imala samo jedan uređaj za indukciono kaljenje na kojem je vršila termičku obradu osovina. Međutim, termička obrada zupčanika vršena je u *Famosu*, i to uglavnom cementacija i kaljenje, a nitriranje u sarajevskom *Zraku*. Njemački proizvođač vazdušno hlađenih motora KHD razvio je tehnologiju mekog nitriranja na zupčanicima koji nemaju veliko opterećenje, kakav je slučaj kod pumpi za ulje motora sa unutrašnjim sagorijevanjem. Ovaj postupak eskivirao je skupu operaciju brušenja zupčanika, jer je nakon ljuštenja termička obrada bila konačna obrada.

Kombinovanu peć za cementaciju i nitriranje radila je firma *Ipsen* Kleve iz Zapadne Njemačke. Švicarska firma *De Gussa* radila je peći za cementaciju, i takvu je imao *Famos*, jer je on uglavnom radio zupčanike mjenjača i motora koji imaju veća opterećenja i traže cementaciju i kaljenje.

S obzirom na to da je ostalo nešto novca kod realizacije EBRD kredita, zbog kursnih razlika tokom realizacije investicije, ili postignutim uštedama kod ugovaranja mašina, rukovodstvo je donijelo odluku da od firme *Ipsen* za taj novac kupi peći za termičku obradu. Novca je bilo za glavnu peć, peć za predgrijavanje i popuštanje i za komandni ormar. *Pobjeda* je ovu opremu instalirala u postojeće prostorije skladišta koje su bile neuslovne, jer nije bilo mogućnosti investiranja u objekte. Izgrađena je plinska stanica, razvodi, tračnice - i tako je *Pobjeda* dobila opremu za jednu od najvažnijih tehnologija u proizvodnji.

Problemi sa *Famosom* i dalje traju. Stalno je prisutna mogućnost oduzimanja programa pumpi. Zadržati postojeće pozicije i stvoriti prostor za razvoj bilo je nemoguće bez ulaska u veliki sistem, i vrši se veliki pritisak na *Pobjedu* da uđe u *Famos*. S obzirom na to da bi ulazak u sistem *Famosa* iziskivao proizvodnju filtera samo za benzinske motore, a, s druge strane, i proizvodnju pumpi uglavnom ograničio na isporuke *Famosu*, *Pobjeda* je izbjegavala da uđe u ovaj

sistem. To je, međutim, nosilo opasnost prestanka isporuka za *Famos*. U takvoj situaciji je bilo je teško opstati izvan velikog sistema. Zato se *Pobjeda* orijentisala na Složenu organizaciju UNIS Sarajevo. Ovaj veliki sistem je, pored vojne industrije, veoma ozbiljno krenuo u kooperaciju sa poznatim proizvođačem putničkih vozila *Volkswagen*. Direktor UNIS-a bio je general Abaz Deronja, čovjek koji je imao pozitivan pristup razvoju, sa težnjom uključenja u svjetsku razmjenu rada. VW je takođe pružao velike mogućnosti u isporuci filtera, ali i mogućnost uključivanja u ostale dijelove motora. Naime, bez pritiska UNIS-a i VW-a i njihovih interesa u obezbjeđenju isporuka kako bi povećao uvozni kontingent koji je bio limit plasmana, licencni partner *Mann und Hummel* teško bi prihvatio povećanje *Pobjedinih* isporuka VW-u. Proizvodnja filtera za VW započela je i ranije - preko *Mann und Hummela* u ambalaži VW, jer su te isporuke bile namijenjene za plasman u drugu ugradnju.

Kako bi se sačuvale pozicije u *Famosu*, a otvorila vrata za razvoj, posebno u okviru kooperacije UNIS-a sa VW, odlučeno je da *Pobjeda* uđe u sistem UNIS. Ranije realizirana investicija stvarala je uslove za samostalnije profilisanje dvije vrste proizvodnji: pumpi i filtera. Jaku podršku ovim procesima pružala je izrada i održavanje alata, a niz mašina i uređaja rađeno je po konstrukciji stručnjaka *Pobjede*, u njenoj alatnici. Pored toga, ove dvije proizvodnje morale su imati jaku podršku u službama koje su se bavile razvojem, tehnologijom, održavanjem. Istovremeno je Zakon o udruženom radu pružao mogućnost formiranja osnovnih organizacija udruženog rada koje su imale veći nivo odlučivanja, ali su i dalje ostale određene funkcije kao zajedničke na nivou radne organizacije, kao što su bili razvoj sa laboratorijom, nabava, prodaja, marketing, ekonomika, opći i pravni poslovi. Osnovnu proizvodnju pratila je i proizvodnja hrane za topli obrok i proizvodnja toplotne energije.

U odnosu na *Famos*, UNIS je pružao znatno veće mogućnosti samostalnog razvoja. *Famosova* kooperacija najvećim dijelom radila je samo za *Famos*, a to znači: manje serije, manja produktivnost i veće cijene koje je zatvoreno tržište prihvatalo. Razvoj fabrike za velike kupce i povećanje količina uticalo je na smanjivanje cijena i za domaćeg proizvođača motora, što je bila i *Pobjedina* poslovna filozofija.

Pokrenuta je i provedena aktivnost odlučivanja za integraciju u UNIS. Tako je *Pobjeda* od 29.8.1977. godine postala članica velike UNIS-ove porodice. Rješenjem Okružnog privrednog suda u Doboju br. U/I-199/77. registrovana je *Radna organizacija UNIS - Fabrika pumpi i prečistača Pobjeda Tešanj sa p.o.* (posebnom odgovornošću), da bi Rješenjem istog suda U/i -42/78 OD 1.3.1978. godine bilo izvršeno konstituisanje Osnovne organizacije udruženog rada (nakon usvajanja Zakona o udruženom radu). Tako su u okviru Radne organizacije UNIS *Pobjeda*, formirane tri osnovne organizacije udruženog rada:

- OOUR Fabrika pumpi i hidraulike (u daljem tekstu: Fabrika pumpi),
- OOUR Fabrika filtera (u daljem tekstu: Fabrika filtera),
- OOUR Fabrika mašina i alata (u daljem tekstu: Fabrika alata).

Novi organizacioni model koji je pratio tadašnja društvena kretanja trebao je da podstakne razvoj postojećih, ali i ulazak u nove proizvodne programe. U okviru Fabrike pumpi i hidraulike planiran je ulazak u program pumpi za vodu i ulje za putnička vozila i kočioni sistem naslonjen na UNIS-ove planove u okviru kooperacije sa VW-om.

Fabrika filtera svoju šansu vidjela je u kooperaciji TAS-VW, obezbjeđujući kontraisporuke filterima za uvoz ostalih dijelova za montažu motora u Sarajevu, ali i slobodu u investiranju i proširenju plasmana na druga tržišta, bez pritisaka TPR-a i drugih, računajući na UNIS-ov interes i autoritet.

Fabrika alata trebala je tek da se profiliše. Unutar UNIS-a postojala je grupacija mašinogradnje - gdje se vidjelo mjesto i za Fabriku mašina i alata, uz razvijanje programa specijalnih alata, uređaja i mašina, prije svega za druge dvije fabrike, ali i treća tržišta. U okviru Fabrike alata planirana je i proizvodnja zupčastih prijenosnika - reduktora, mjenjača i dr.

OOUR Energetika i uslužne djelatnosti (u daljem tekstu: Energetika) imala je zadatak za obezbijedi energiju za fabrike RO *Pobjeda* i druge uslužne djelatnosti (izrada ambalaže, održavanje infrastrukture i dr.).

Praćenje poslovima prodaje, nabave, pravnih i općih poslova, transporta, ekonomike, ishrane - organizovano je u dvije radne zajednice:

- Marketing i razvoj (u daljem tekstu: Marketing), i
- Zajedničke službe.

Pobjeda je prerasla prethodni sistem organizovanja koji je postajao kočnica razvoja.

U novoj organizacionoj sredini postavljena su nova rukovodstva.

Radna organizacija *Pobjeda*

- direktor Izudin Alićehajić,
- član Poslovodnog odbora za proizvodnju Faruk Smailbegović,
- član Poslovodnog odbora za ekonomiku Muhamed Brkić,
- član Poslovodnog odbora za pravne poslove Augustin Mandić.

Augustin Mandić

Salih Mešić
1941-2014.

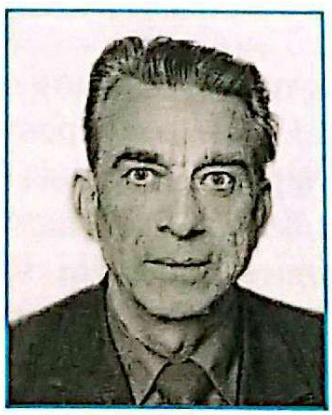

Rizah Sofić
1922-2009.

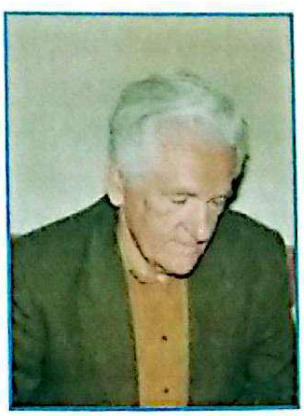

Sakib Brkić

OOUR Fabrika pumpi i hidraulike
- direktor Mehmedalija Husremović
- tehnički direktor Husein Galijašević,
- pomoćnik za ekonomiku Hasan Deljkić.

Nekoliko mjeseci nakon uspostavljanja nove organizacione strukture i postavljenja na rukovodna mjesta Mehmedalija Husremović po partijskom zadatku odlazi za predsjednika Općinskog komiteta SK, a Hasan Deljkić nakon osam mjeseci odlazi iz *Pobjede* u Dom zdravlja u Tešnju. Na mjesto direktora postavljen je Husein Galijašević, a za pomoćnika za ekonomiku Salih Mešić. Za tehničkog direktora postavljen je Kasim Bejđakić.

OOUR Fabrika prečistaća
- direktor Sead Smailbegović,
- tehnički direktor Hakija Užičanin,
- pomoćnik za ekonomiku Rizah Sofić.

Seid Krdžalić

OOUR Fabrika mašina i alata
- direktor Milan Nesterović,
- tehnički direktor Seid Krdžalić,
- pomoćnik za ekonomiku Sakib Brkić.

OOUR Energetike i uslužnih djelatnosti
- direktor Rifat Džebić.

ENVER AJANOVIĆ, 1943-1998.

Enver Ajanović rođen je 1943. godine u Tešnju, gdje je završio osnovnu školu. Gimnaziju i Mašinski fakultet završio je u Sarajevu. Prvi posao imao je u *Pobjedi* 1968. godine i radio je kao konstruktor, glavni konstruktor, šef službe razvoja, direktor Marketinga i razvoja i direktor PC Marketing. Bez sumnje je dao ogroman doprinos u uspostavi modernog pristupa prodaji na svjetsko tržište, što je *Pobjedi* omogućavalo stalni rast.

Početkom agresije angažovan je kao pomoćnik komadanta Općinskog štaba Teritorijalne odbrane. Od 1993. do 1998. godine bio je ambasador RBiH u Njemačkoj.

Radna zajednica Marketing i razvoj
- direktor Enver Ajanović,
- pomoćnik Jusuf Hrvić.

Radna zajednica zajedničke službe
- direktor Nasiha Kantić,
- pomoćnik Behanudin Karalić.

Nakon Nasihe Kantić poslove direktora Zajedničkih obavljali su Mirsad Škapurević i Moman Toprek.

Jusuf Hrvić

NASIHA KANTIĆ

Nasiha Kantić rođena je (kao Hukić) u Tešnju 1940. godine. Osnovnu školu završila je u Tešnju, Srednju ekonomsku u Doboju, a Ekonomski fakultet u Beogradu. Radila je u Općini Tešanj kao službenik na poslovima plana i analize, te kao direktor Uprave prihoda. U *Pobjedi* radi u periodu od 1972-1983. godine i obavlja poslove plana i analize, zatim direktorice Zajedničkih službi i pomoćnice direktora Fabrike filtera za ekonomiku. Nakon toga obavlja poslove direktorice Službe društvenog knjigovodstva. Bila je predsjednica Općinskog komiteta SK 1981. godine, te predsjednica Skupštine općine od 1986. do 1988. godine.

MIRSAD ŠKAPUREVIĆ

Mirsad Škapurević rođen je u Tešnju 1951. godine, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju, a Ekonomski fakultet u Zagrebu kao *Pobjedin* stipendist. U *Pobjedi* je šest mjeseci radio u Plansko-analitičkoj službi, a onda je prešao u Službu nabave, gdje je radio na poslovima uvoza. Za direktora Zajedničkih službi imenovan je 23.5.1980. godine, nakon odlaska Nasihe Kantić u Fabriku filtera. Iz *Pobjede* je 7.2.1981. godine prešao u UPI Zadružni magazin.

MOMAN TOPREK, 1954-1993.

Moman Toprek osnovnu školu i gimnaziju završio je u Tešnju, a Pravni fakultet u Sarajevu. U *Pobjedi* je obavljao poslove pravnika u Zajedničkim službama, šefa Službe općih poslova, direktora Zajedničkih službi i direktora PC Zajedničke službe i opći poslovi. Poginuo je kao pripadnik Armije RBiH.

Sa novim tehnološkim kapacitetima i sa novom organizacijom *Pobjeda* bilježi stalan rast poslovnih rezultata i broja zaposlenih. Poseban zamah dala je proizvodnja uložaka filtera zraka, ulja i goriva za ruskog proizvođača kamiona *Kamaz*. Ova je fabrika projektovana za proizvodnju 300.000 motora, odnosno vozila, i imala je najveću produkciju kamiona na svijetu. Napravili su kopiju *Mercedesovog* linijskog motora. U mjestu Naberežni Čelni (koji se jedno vrijeme zvao i Brežnjevgrad) prvo je izgrađena hidrocentrala, zatim željezara, pa čeličana, kovačnica i instalisane najsavremenije linije za izradu dijelova motora, kupljene u SAD i Japanu. Tvornica je izgrađena sedamdesetih godina.

Prije reorganizacije fabrike generani direktor Izudin Alićehajić donio je u Službu razvoja tri uzorka uložaka za filtere zraka, ulja i goriva za motor vozila *Kamaz*. Rukovodilac je bio Enver Ajanović. Izudin je tražio da se preko vikenda napravi tehnička dokumnetacija istih karakteristika, ali po uzoru na konstruktivno rješenje *Mann und Hummela*. *Kamazove* konstrukcije bile su veoma složene. Učesnici u izradi dokumentaciji nisu mogli ni pomisliti da će izrada konstrukcije biti početak jednog od najvećih i najakumulativnijih poslova *Pobjede*. *Kamaz* je prihvatio ponuđenu dokumentaciju, pa se pristupilo izradi uzoraka, njihovoj homologaciji, a zatim i serijskoj proizvodnji. Proizvodi su bili jednostavne konstrukcije, sa perforiranim omotačem i unutrašnjom cijevi, dva poklopca zalijepljena za papir i zaptivcima. Cijena je bila veoma visoka, jer je osnov činila ona originalna komplikovana konstrukcija i razmjena roba preko kliringa sa zemljama istočnog bloka, gdje su povećane cijene plaćane većim cijenama roba koje su se uvozile (nafta i dr.).

Fabrika filtera ostvarivala je značajanu ekspanziju izvozom filtera zraka, ulja i goriva u SSSR. Tako je u 1983. godini izvezla:

- filtera zraka	3.492.000 $ (klirinških)
- filtera ulja	1.957.500 $
- filtera goriva	4.410.000 $
Ukupno:	**9.859.500 $**

Proizvodnja pumpi je u borbi za proizvodnju filtera ostala bez jednog svog programa proizvodnja filtera za *Famos*, gdje bila značajna mehanička obrada dijelova spojnice. S druge strane, UNIS nije pružao velike mogućnosti u kooperacijama teretnih vozila i traktora, u čemu je *Pobjeda* bila gotovo bez konkurencije. Tek kod takve visokoserijske proizvodnje mogla je ostvarivati elemente poslovanja koji bi omogućavali veće zarade, kao što je to sebi mogla priuštiti Fabrika filtera. Kada se još uzme u obzir da su radnici u proizvodnji pumpi izdvajali i vlastita sredstva za izgradnju Fabrike filtera, a da sada njihova djeca sa osam razreda osnovne škole zarađuju više nego oni - nastali su problemi. S druge strane, i radne zajednice su formirale plate na osnovu plata u OOUR-ima, pa su i tako za iste poslove dobivali veće plate nego Fabrika pumpi i Fabrika alata.

Lijevo rabovski, a desno prega - mašine za obradu filter-papira.

Ulaskom u UNIS nastavljaju se razgovori sa *Mann und Hummelom* o produženju ugovora. Velika motivacija za *Mann und Hummel* bio je nastup na tržište SSSR-a, gdje nisu imali direktan pristup, a *Pobjeda* jeste. Izudin Alićehajić odlazi u UNIS, odnosno UNIS-ovo predstavništvo u Berlinu. Za direktora RO *Pobjeda* izabran je Faruk Smailbegović.

FARUK SMAILBEGOVIĆ

Faruk Smailbegović rođen je u Jelahu 1941. godine. Osnovnu školu pohađao je u Jelahu i Tešnju, gimnaziju u Doboju. Mašinski fakultet završio je u Sarajevu. Prvi posao imao je u Srednjoj tehničkoj školi u Doboju, a od 1978. godine radi u *Pobjedi*. U *Pobjedi* je bio šef službe razvoja, tehnički direktor i direktor. Od 1986. godine radi u UNIS-u, gdje obavlja poslove direktora grupacije automobila. Tokom rata obavljao je i funkciju ministra privrede u Vladi RBiH. Nakon rata obavljao je poslove direktora UNISA.

U oktobru 1978. godine u Sarajevu je potpisan novi ugovor sa *Mann und Hummelom*. Ugovor je za UNIS potpisao Tvrtko Nevjestić, a u ime *Pobjede* Faruk Smailbegović. *Mann und Hummel* ustupa *Pobjedi* pravo industrijskog vlasništva, *know-how*, tehničku dokumentaciju za proizvodnju i prodaju filtera i uspostavlja se dugoročna kooperacija u proizvodnji dijelova filtera prema odredbama ugovora. Filteri će nositi znak *Mann und Hummel*, ali i UNIS - *Pobjede*. Ugovorena naknada za korištenje industrijskog vlasništva data je kroz pet godina. Prve godine 130.000 DM, a svake slijedeće 10.000 više, ili ukupno 750.000 KM. Za troškove *Mann und Hummelovih* stručnjaka *Pobjeda* će plaćati 300 DM dnevno, plus troškove prijevoza. Definisana je mogućnost međusobne kupovine dijelova i kompletnih filtera. Ugovorno područje je Jugoslavija, gdje isključivo UNIS ima pravo prodaje. Isključuje se svaka mogućnost prodaje kupcima u izvozu, direktno ili preko trećih lica. Prodaja firmama u Njemačkoj sa kojima jugoslavenske firme imaju kooperativni odnos vršit će se samo u dogovoru sa *Mann und Hummelom*. Ugovor je sklopljen na 10 godina, počev od 1979. godine. Ovaj ugovor je 15.12.1983. godine aneksiran, jer je predviđena i proizvodnja hidrauličnih filtera. U tom smislu, izmijenjen je iznos i dinamika plaćanja licence od 1984. godine na 180.000 DM i svake slijedeće godine 10.000 više u roku od slijedeće 4 godine.

Međutim, bez obzira na sve teškoće i velike investicije u nove programe i posebno u infrastrukturu, RO *Pobjeda* je nastavila da ostvaruje kontinuirani rast koji se ogledao u proširenju programa, povećavanju proizvodnih kapaciteta i proizvodnje i broja zaposlenih. Sa 229 radnika koji su radili u tri smjene - Fabrika filtera je 1978. godine proizvela 2,5 miliona filtera, a prodaja je iskazivala mogućnosti dvostruko veće prodaje. Filteri su isporučivani *Famosu,* TAS-u, *Torpedu,* TAM-u, *21. maju*, a izvoz u Zapadnu Njemačku i SSSR iznosio je 30% proizvodnje. Da bi se zadovoljile potrebe tržišta, Fabrika filtera pristupa

novoj investiciji.Vrijednost ukupne investicije je 137.208.900 DIN (1 DM= 8,45 DIN), a ulaganje u novu uvoznu opremu 3.550.000 DM. Ovom investicijom znatno su povećani kapaciteti, a između ostalog kupljene su:

- linija za izradu srednjih cijevi *Essa* iz Švajcarske,
- linija za izradu srednjih cijevi iz *Jelšingrada* Banja Luka,
- prese za izradu srednjih cijevi od *Metalne* Maribor.

Zbog nedostatka deviznih sredstava otežan je bio uvoz mašina. Radnici Fabrike filtera su sami, a kasnije i u saradnji sa Fabrikom alata, izrađivali mašine kao što su klamerica, presa za predotvrdnjavanje i druge.

Da bi se odgovorilo zahtjevima konstrukcije filtera za VW i količinama koje su se kretale prema 1,5 miliona komada jedinica, kupljena je još jedna višestepena presa od firme BMV. Za pertlovanje VW izmjenjivih filtera (*weksel*) kupljen je poluautomat od firme *Lanico* (BRD) i uređaj za ispitivanje od firme *Mann und Hummel*. Na zahtjev VW-a, kupljena je "slana komora" za ispitivanje kvaliteta bojenja u odnosu na slanu atmosferu. Od *Mann und Hummela* kupljen je uređaj za ispitivanje stepena prečišćavanja filtera. Pri tom je korištena prašina za zaprljanje koja je bila predmet uvoza, pa su se mnogi, koji nisu bili upoznati sa funkcionisanjem uređaja, čudom čudili da se uvozi i prašina, i to iz Amerike. U stvari, ta prašina bila je utvrđena dugotrajnim ispitivanjem taloga prljavog ulja u motoru.

Proizvodnja filtera zraka počela je kupovinom poliuretan mašine italijanske firme *Galad*, a za proizvodnju filtera za gorivo za putnička vozila kupljena je mašina za ultrazvučno zavarivanje *Eurotron* iz Italije. Za proizvodnju "C" umetaka (filteri zraka) kupljena je mašina za doziranje poliuretana iz SR Njemačke.

Sa uspostavljenim novim tehnologijama Fabrici filtera otvara se svjetsko tržište, pri čemu sve više nastaje problem sa *Mann und Hummelom* koji osjeća da su mu ugroženi interesi na evropskom i svjetskom tržištu.

Kako je intezivno rastao posao sa *Kamazom* - tako je brzo i prestao. Direktor Marketinga Enver Ajanović je stalno na sjednicama Poslovodnog odbora ukazivao na to da *Kamaz* nije tržište za planiranje budućnosti i da se treba orijentisati na VW. Međutim, cijene filtera kod VW bile su neuporedivo niže nego one nerealne kod *Kamaza*, i teško su ih prihvatali iz Fabrike filtera. I zaista, rusko tržište počelo se intenzivno smanjivati, pa je Fabrika filtera bila prinuđena orijentisati se prema proizvodnji filtera za VW.

Izvozni poslovi za *Kamaz* stvorili su količine koje su tražile odgovarajuću tehnologiju. Zato se intezivno ulagalo u tehnološka poboljšanja i nove kapacitete. Fabrika filtera imala je stalne probleme sa kvalitetom umetaka (česte reklamacije) zbog načina lijepljenja poklopca za harmoniku tečnim ljepkom putem dozatora. Začetnik ideje lijepljenja folijom urađenom u *Pobjedi* je dipl. ing. hemije Muhamed Galijašević. On se sjeća:

Kod montaže umetaka filtera za spajanje papirne harmonike, pocinčanog lima i srednje cijevi u svijetu se koriste tri vrste ljepka: plastisol, PUR ljepak i

Presa koja je omogućavala perforaciju i motanje cijevi
u velikim količinama koje je tražio *Kamaz*

ljepljiva folija. Početak rada bio je sa ljepkom plastisol. 1981. godine došao sam na ideju osvajanja lijepljive folije za potrebe "Pobjede". "Mann und Hummel" je jedini u svijetu radio sa ljepljivom folijom koju je koristio za

umetke prečnika do 130 mm. Folija je, u odnosu na plastisol, bila ekonomski prihvatljivija. Pored ostalog, omogućavala je i automatizaciju proizvodnje, uz višestruko kraće vrijeme montaže.

Nakon analize materijala potrebnih za proizvodnju, obezbijedio sam uzorke uz pomoć Službe nabave od domaćih isporučilaca. Sirovine su drugog naziva u odnosu na "Mann und Hummel" specifikaciju, ali su po svojim osobinama odgovarale namjeni. Slijedeći korak bio je obezbijediti opremu za probnu proizvodnju sa ovim sirovinama. To sam obavio u fabrici gume "Guming" Tuzla, od koje smo inače kupovali "moos" gumu za uloške filtera zraka teretnog programa. Od tako dobijene folije u "Gumingu" tehnološkim improvizacijama proizvedeni su umeci filtera H 1060 za potrebna testiranja po standardu koji to definiše. Kod sebe još imam odštancani uzorak te folije, koji je tamnije boje zbog proizvodnje na valjku koji se koristi u gumarstvu.

U našaoj laboratoriji rezultati testiranja bili su izuzetno dobri. O ovome sam u pisanoj formi, sa prijedlozima materijala, opreme i tehnološkog postupka, obavijestio Feđu Alićehajića koji mi je bio neposredni rukovodliac. U to vrijeme pomoćnik direktora za razvoj na nivou fabrike bio je Mehmedalija Husremović. Sjećam se njegovog komentara: "Ne možemo mi to raditi, nismo mi hemijska fabrika." Ipak su folija i uzorci filtera dobijenih od nje proslijeđeni u "Mann und Hummel" na homologaciju. Po dobijanju pozitivnog odgovora, ova ideja prihvaćena je od Seada Smailbegovića, tadašnjeg direktora Fabrike filtera, koji je formirao tim za realizaciju ovog programa. Znam da je u tom timu za nabavku opreme sa domaćeg trzišta bio i Smail Ramović. Ja sam sa Hajrom Bejđakić, glavnim konstruktorom filtera, i laborantom Dragicom Dujaković otišao u "Mann und Hummel" da napravimo uvid u tu proizvodnju. Tada sam prvi put i vidio kako se to radi. Također je formirana i grupa koja je poslana u "Mann und Hummel" za obuku proizvodnje i održavanja opreme - sa Sabirom Dusinovićem, koji je i danas poslovođa za proizvodnju folije, i Kasimom Terzićem.

Isporuke za VW su išle pritiskom na *Mann und Hummel*, jer je on imao interes kupovine filtera u okviru kooperacije sa TAS-om kako bi se realizovao njegov program izgradnje fabrike automobila u Vogošći. U BiH nije bilo mnogo firmi koje su mogle obezbijediti proizvode za kontraisporuke. Međutim, kada je Marketing počeo da se pojavljuje sa prodajom filtera u Grčkoj, Švedskoj, Americi, *Mann und Hummel* je reagovao, pa je vođeno nekoliko razgovora predstavnika *Pobjede* i UNIS-a.

Pobjeda je 1974. godine imala 400 zaposlenih, da bi 1984. godine imala 1.300.

Kada je u pitanju proizvodnja pumpi, problemi sa *Famosom* započeti 1971. godine trajali su sve do 1982. godine. *Famos* je prebacio proizvodnju filtera komplet za svoje *sauer* motore u TPR Rogaticu (i metalne dijelove). Dalje je prijetio preusmjeravanjem nabavki pumpi od svojih fabrika. *Pobjeda* je morala preduzeti neke konkretne mjere, jer bi gubitak isporuka pumpi za *Famos* bio

poguban za Fabriku pumpi. Aktivnosti su išle u dva pravca: uključivanje SOUR-a UNIS i njegove političke moći i zaustavljanje isporuka najsloženijih proizvoda pod motivacijom da *Pobjeda* ne smije kupovati odlivke, jer *Famos* ne želi ugovoriti pumpe. Detalji iz pisma koje je upućeno Poslovodnom odboru SOUR-a UNIS 29.2.1980. godine govore o stanju odnosa sa *Famosom.*

Poslovodnom odboru SOUR-a UNIS poznata su sporna pitanja koja postoje između SOUR-a FAMOS i UNIS - RO "Pobjeda" Tešanj. U toku 1978. i 1979. godine više puta smo informisali članove Poslovodnog odbora o teškoćama koje koje su bile prisutne kod registracije ugovora sa "Mann und Hummelom", odobrenje investicionog programa Fabrike prečistača, Fabrike pumpi i prečistača i dugoročnog ugovora o razvojnoj i proizvodnoj saradnji sa "Famosom", a što "Famos" uslovljava podjelom programa filtera između našeg OUR-a Fabrike filtera i "Famos OUR Tvornica prečistača" Rogatica.

Pitanje podjele programa prečistača između "Famosa" i UNIS "Pobjeda" bilo je predmet razmatranja sastanaka koji su održani od 1970. godine do oktobra 1979. godine. Na svim sastancima nije nađeno rješenje o podjeli programa iz razloga što je "Famos" svojim zahtjevima tražio da se program prečistača podijeli tako što bi "Unis OOUR Fabrika prečistača" proizvodila prečistače ulja, vazduha i goriva za benzinske motore, a "Famos OOUR-a Tvornica prečistača" Rogatica prečistače ulja, goriva i zraka za dizel motore.

Prihvatanje ovakvog prijedloga za UNIS - RO "Pobjeda" - OOUR Fabrika prečistača značilo bi ustupanje 85 % današnje proizvodnje, a koja, s obzirom na vrlo jaku konkurenciju na domaćem tržištu, sigurno ne bi bila prenesena u "Tvornicu prečistača" Rogatica...

Ovih dana ponovo su ostvareni kontakti između predstavnika "Famosa" i UNIS RO "Pobjeda" Tešanj u cilju postizanja dogovora o produženju ugovora o dugoročnoj saradnji... Predloženi tekst ugovora o dugoročnoj razvojnoj i proizvodnoj saradnji između SOUR "Famos" i UNIS RO "Pobjeda" Tešanj, koji je dostavljen od strane "Famosa" 19.2.1980. godine, predviđa saradnju u proizvodnji pumpi za vodu i pumpi za ulje komplet za program SAUER i OM 352 motore i prečistače ulja komplet samo za 1980. godinu...

Na sastanku od 25.2.1980. godine u "Famosu", kojem su prisustvovali predsjednik Poslovodnog odbora RO "Pobjeda" sa saradnicima, vođen je razgovor o datom prijedlogu ugovora od strane "Famosa". Tom prilikom jasno je potvrđen stav "Famosa" da "Pobjeda" Tešanj može proizvoditi samo pumpe za vodu i pumpe za ulje za postojeću proizvodnju "Famosovih" motora i prečistača ulja komplet samo za 1980. godinu. Takođe, u toku razgovora jasno je stavljeno do znanja da se vrše pripreme u "Famosu" za instaliranje novih kapaciteta za proizvodnju pumpi za ulje za teški motor u Gradačcu, a za proizvodnju pumpi za teški motor u OOUR-u iz Ljubuškog, a da se za prečistače ulja (mehanička obrada sa skidanjem strugotine) instaliraju kapaciteti u Rogatici...

Ovakav prijedlog "Famosa" za "Pobjedu" bi značio da značajan dio instalisanih kapaciteta u "Pobjedi" već u 1981. godini ne bi bio korišten, a takođe

perspektivno proizvodnja pumpi za "Famos" bi se ugasila u "Pobjedi" i za izvoz "Daimler Benzu", iako se pumpe za "Famos" isporučuju od 1961. godine, a izvoz od 1971. godine po cijenama konkurentnim na evropskom tržištu..

Tako je u posljednje tri godine, bez ikakve predhodne najave, prenio iz "Pobjede" program proizvodnje dijelova kvačila, spojnice, a "Pobjedu" obavještavao kada u godišnjoj specifikaciji prestanu iskazivati potrebu za snabdijevanje od strane "Pobjede".

Cijenimo da to pojedinci iz "Famosa" mogu učiniti i ovaj put...

S obzirom na to da cijenimo da će biti teško izmjeniti stav "Famosa", tj. da se dogovorimo o dugoročnoj proizvodnji svih pumpi za "Famos", postojala bi mogućnost da zbog takvog stava predstavnika "Famosa" obustavimo dalju isporuku svih proizvoda "Famosu"...

Ovo posljednje nas može dovesti u situaciju da onemogućimo montažu motora koje koristi i JNA, tako da proiziđu vrlo teški problemi i za našu radnu organizaciju, za "Famos", a onda i šire.

Iz ovog pisma može se vidjeti jedno dosta depresivno stanje u odnosima sa *Famosom. Pobjeda* je u jednom trenutku i zaustavila proizvodnju samo jedne vrste pumpi za vojno vozilo, koja je *Famosu* bila veoma važna, obrazlažući to time da nije sigurna za tu proizvodnju i da ne smije nabavljati materijale.

Na kraju čitavog procesa - *Pobjeda* je ostala bez prečistača za *sauer* motore, gdje dominira obrada skidanjem strugotine i dijelova kvačila, a pumpe su ostale u njenom proizvodnom programu. Izrada navedenih pozicija prebačena je u Rogaticu i Sanski Most.

Pokušaji osvajanja pumpi za ulje u TMD iz Gradačca nisu bili uspješni. S jedne strane, *Pobjeda* je bila vlasnik livačkih alata i nastojala je da livnice ne liju TMD-u Gradačac iz tih alata, a i osvajanje pumpi za ulje tražilo je velika znanja - koja TMD nije imao iako je bio na veoma visokom tehničkom nivou.

Fabrika alata u novim organizacionim okolnostima tražila je svoje mjesto u proizvodnji specijalnih alata i uređaja za druga dva OOUR-a, ali i tražeći proizvode sa kojima može nastupati na treća tržišta, kao što su mašine, reduktori i dr. U Fabrici alata proizvodnja je bila pojedinačna ili maloserijska i tražila je veoma dobre majstore u svim procesima rada. Iz programa pumpi rađena je pumpa za morsku vodu, održavanje i izrada alata bili su redovni poslovi, ali se pokušavalo ući i u proizvodnju drugih proizvoda.

U saradnji sa Grupacijom mašinogradnje UNIS-a, od italijanske firme *Genini* kupljena je licenca za proizvodnju mašinske linije za struganje i brušenje drveta, za koju je bio veliki interes u industriji namještaja. Nakon urađenog jednog broja mašina, proizvodnja je zaustavljena ratnim dešavanjima.

Rađeni su dijelovi mjenjača za Tvornicu traktora u Križevcima (Hrvatska). Pred rat je krenula i finalizacija reduktora. Rađen je i kardanski sklop. Iste su namjere bile i za proizvodnju mjenjača i kardanskog sklopa za Tvornicu traktora *Tomo Vinković* iz Hrvatske.

Rađen je mjenjač za uvrtač tifona i vijaka za *Svrljig* Niš.

Izgradnja Fabrike autodijelova FAD Jelah

Ulaganje u proizvodnju kočionih dijelova na lokalitetu Jelah bilo je jedna od najznačajnijih proizvodnih investicija *Pobjede*.

Ulaskom u složeni sistem UNIS - *Pobjeda* je od prvog dana nastojala da se uključi u neki od projekata ovog složenog sistema. U to vrijeme već se odvija kooperacija sa VW-om. Veoma značajne investicije UNIS relizira u Drvaru - u proizvodnju specijalnih reduktora po švajcarskoj licenci, proizvodnju ležajeva u Sokocu po licenci svjetskog proizvođača FAG, proizvodnju vjetrobranskog stakla u Bosanskom Šamcu. Međutim, iako su prve dvije navedene fabrike projektovane u UNIS-u, te iako je kupljena najnovija oprema, kakvu je *Pobjeda* mogla samo sanjati, ove proizvodnje nisu nikako mogle da krenu sa kvalitetom koji je projektovan. Pored visokog stepena automatizacije, tvornica reduktora (TRD) u Drvaru nije mogla da uradi dobar uzorak za licencnog partnera iz Švicarske. U proizvodnji ležajeva stalno su se pojavljivali problemi, bez obzira na visok stepen automatizacije.

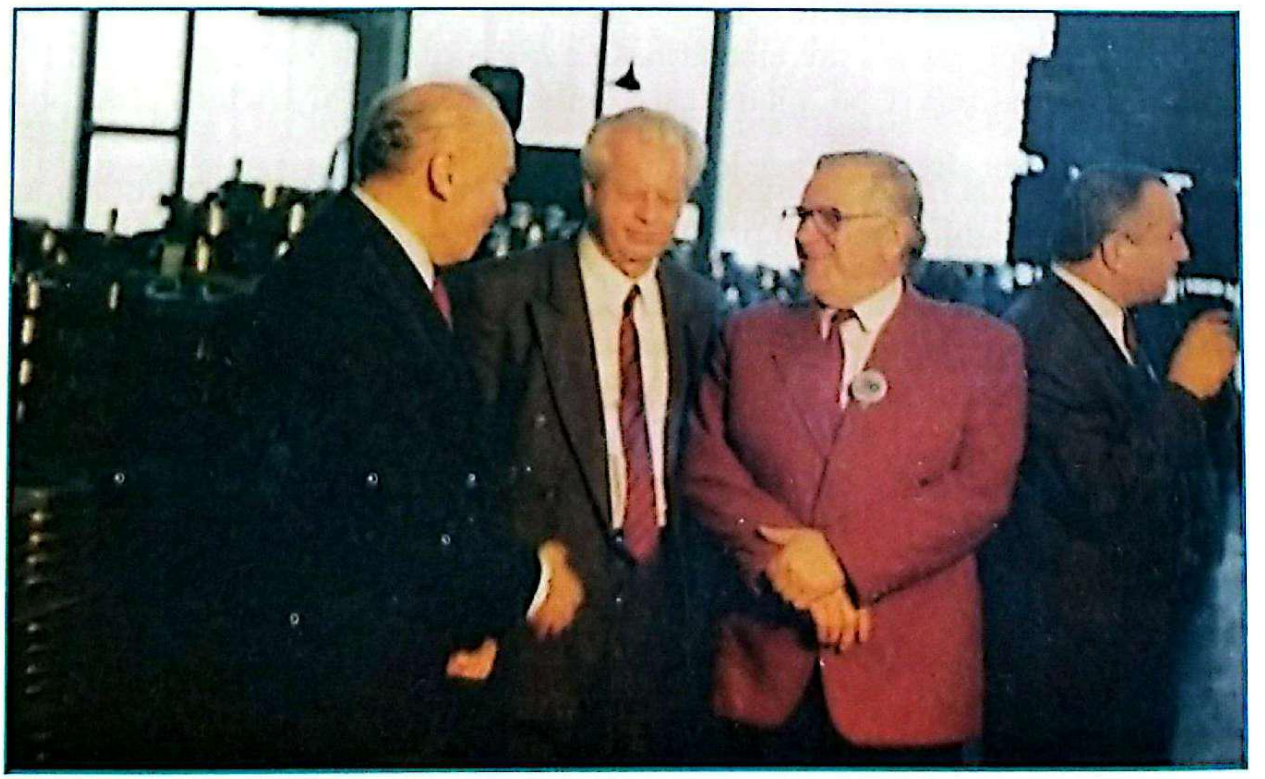

Pomoćnici direktora UNIS-a za kooperacije Tvrtko Nevjestić, pomoćnik direktora UNIS-a za samoupravne odnose Hajrudin Đulbić, Izudin Alićehajić i Ivo Letica

S obzirom na to da je *Pobjeda* jedina u okviru UNIS-a imala iskustvo u proizvodnji zupčastih elemenata i kućišta, na insistiranje UNIS-a uključena je grupa stručnjaka iz *Pobjede*. Pored tehnologa i Seada Smailbegovića kao iskusnog inžinjera, uključeni su bili i radnici tehnologije i operativne pripreme. Nakon pomoći koju je *Pobjeda* pružila, urađen je i prvi dobar uzorak. Pored savršene tehnologije, mentalitet radnika i nedostatak industrijske discipline i navika nisu dozvoljavali kvalitetan rad.

Pošto su stručnjaci *Pobjede* uspjeli da uspostave proizvodnju koja je dala dobre proizvode, UNIS je tada htio da ovu tvornicu integriše u *Pobjedu*. Međutim, *Pobjedino* rukovodstvo uspjelo se oduprijeti pritiscima, jer bi to samo usporilo njene planirane razvojne aktivnosti. Poučen iskustvom da je skoro nemoguće organizovati proizvodnju sa visokim stepenom obrade u mjestima bez industrijskih znanja i tradicije, generalni direktor UNIS-a general Abaz Deronja odlučio je da više ne podliježe političkim pritiscima i da visokozahtjevne proizvodnje ne uspostavlja van Vogošće.

S druge strane, *Pobjeda* je vidjela svoju šansu u izradi kočionih dijelova, gdje bi se u prvoj fazi radili doboši i diskovi za putničke automobile, a u drugoj glavčine i osovine, kočioni cilindri. Cilj je bio na kraju kompletirati proizvodnju nosača točka automobila sa kompletnim kočionim sistemom. *Pobjeda* je na svojim mašinama i radila neke manje količine ovih proizvoda za drugu ugradnju, ali se ciljalo na isporuke VW-u. Naime, proizvodnja vozila VW-a porodice *golf* planirana je da se radi u Vogošći i zasnivala se na kooperaciji i kontraisporukama. Tako se postepeno uspostavljala razmjena proizvoda sa VW-om i finalizacija u Vogošći. U prvoj fazi to je bila kompletna proizvodnja dostavnog vozila *kedy*. Uspostava kooperacije zasnivala se na proizvodnji vjetrobranskog stakla u Bosanskom Šamcu, elektro-kablova u Vogošći, uljnih filtera u *Pobjedinoj* Fabrici prečistača.

Direktor Deronja je u razgovorima sa rukovodstvom *Pobjede* prihvatio proizvodnju za VW - uz uslov da se ona odvija bez dodatnih investicija iza kojih neće stajati UNIS i da se potpiše spremnost na proizvodnju 300.000 komada doboša. *Pobjedino* tadašnje rukovodstvo u Radnoj organizaciji i Fabrici pumpi koja je bila nosilac svih poslova u proizvodnji kočionih dijelova odlučilo je da se izgradi novi pogon kroz investiciju za proizvodnju pumpi. Napravljen je investicioni program Fabrike pumpi u ukupnom iznosu od 7.000.000 DM, a u njemu je bila predviđena i investicija za izgradnju pogona za proizvodnju 300.000 doboša u iznosu od 3.500.000 KM. Donesene su odluke radničkih savjeta Fabrike pumpi i RO *Pobjeda*.

S obzirom na intenzivan razvoj Fabrike filtera - u Bukvi više nije bilo prostora za proširenje, pa je, u saradnji sa općinskim društveno-političkim organizacijama, pronađeno rješenje da se nova tvornica izgradi na zemljištu Zemljoradničke zadruge u Jelahu (sadašnja lokacija FAD-a). Sačinjen je ugovor sa Zadružnim magazinom iz Tešnja o prijenosu bez naknade njihovog zemljišta od 111.106 m² u vrijednosti 6.666.360 DIN na Fabriku pumpi. Pored planirane

izgradnje novog pogona kočionih dijelova, ovako velika površina zemljišta planirana je za nastavak razvoja i uspostavu novih proizvodnji.

Investicioni program bio je na Fabrici pumpi, a rukovodstvo RO *Pobjeda* pokrenulo je aktivnost na učešću i druga dva OOUR-a u finansiranju investicionog programa. *Pobjedin* investicioni program usvojen je na Radničkom savjetu UNIS-a, a potom se pristupilo izradi Samoupravnog sporazuma o udruživanju rada i sredstava za realizaciju investicionog programa Fabrike pumpi u onom dijelu koji se odnosi na proizvodnju dijelova kočionog sitema. Investiciona ulaganja koja su se odnosila na proizvodnju dijelova kočionog sistema iznosila su 94.818.780 DIN (orijentaciono, oko 3.500.000 DM). Od ovog iznosa na:

- građevinski dio otpadalo je	47.172.360 DIN
- uvoznu opremu sa carinom	37.146.420 DIN
- domaću opremu sa dopremom i montažom	4.500.000 DIN
- obrtna sredstva	6.000.000 DIN

Konstrukcija finansiranja je sačinjena je na slijedeći način:

- vlastita sredstva sa zemljištem	26.666.360 DIN ili 28 %
- FF (Fond Federacije SFRJ)	10.000.000 DIN ili 10 %
- inokredit	26.152.420 DIN ili 28 %
- kredit CB Doboj	32.000.000 DIN ili 34 %

Vlastito učešće unutar *Pobjede* iznosilo je:

- OOUR Fabrika pumpi i prečistača *Pobjeda*	8.800.000 DIN
- OOUR Fabrika prečistača	8.800.000 DIN
- OOUR Fabrika mašina i alata	2.400.000 DIN

Za koordinatora i nosioca realizacije investicionog programa generalni direktor odredio je Muhameda Brkića, člana Poslovodnog odbora za ekonomiku.

Osnovni koncept *Pobjede* bio je da se urade uzorci na postojećim (veoma sporim, ali tačnim) mašinama, da se krene u proceduru homologacije u VW-u, a da se u međuvremenu stvore proizvodni i svi drugi uslovi za serijsku proizvodnju doboša u količini od 300.000 komada godišnje. Naime, kočioni dijelovi vitalno su važni i njihova homologacija mnogo je rigoroznija i duža od ostalih dijelova na automobilu - kao što su pumpe, filteri i dr. Dijelovi se prvo kontrolišu u *Pobjedi* i, ako je sve u redu, idu u TAS Sarajevo. Ako prođu kontrolu TAS-a, idu u VW gdje se ponovo vrše sva metalurška ispitivanja materijala i geometrije, a onda se ugrađuju u vozila i testiraju u različitim ekstremnim klimatskim uslovima (vlaga, temperatura) i vrši ispitivanje na vijek trajanja (*Dauer test*). Sva ispitivanja traju oko godinu dana.

Kod ove proizvodnje veoma je važna sirovina koja se nabavlja u obliku odlivka. Proizvođač mora ispunjavati visoke zahtjeve kvaliteta, količine i roka isporuke. Tadašnji proizvođači odlivaka u Jugoslaviji uglavnom su proizvodili

za domaće tržište, pa im nisu odgovarale i izvozne cijene koje su, s obzirom na količinu, trebale biti znatno niže.

Prve odlivke *Pobjeda* je nabavila u Tvornici vagona Kraljevo. Bila je to jedna veća količina od oko 30.000 komada. Radi kontrole poroznosti donesen je rendgenski uređaj iz TAS-a i izvršena su metalografska i geometrijska ispitivanja odlivaka u *Pobjedi.* Rezultati nisu zadovoljili zahtjeve i svi su odlivci vraćeni isporučiocu.

Poslije su nabavljeni odlivci iz livnice u Topoli (Srbija) i livnice iz Kikinde koji su ispunili sve zahtjeve, nakon čega je krenula izrada uzoraka u *Pobjedi.* Urađen je traženi broj komada i, sa izvještajima o kvalitetu materijala i geometrije, proslijeđen TAS-u. Tako se ušlo u proceduru homologacije.

Radnik *Pobjede* Marko Rajkovača 9. septembra 1980. godine položio je kamen temeljac za izgradnju fabrike.

S obzirom na količinu planirane proizvodnje, pristupilo se nabavci transfer-linije. Transfer-linija ima visok stepen automatizacije i povezanost mašina bez posredstva radnika, gdje jedino procesi kontrole nisu bili u sistemu automatizacije. Ovakva proizvodna linija bila je predviđena samo za tu vrstu proizvoda i, u slučaju da se dijelovi ne homologiraju, korištenje za druge namjene bilo bi ograničeno možda najviše na 20% kapacitativnih mogućnosti za druge *Pobjedine* proizvode.

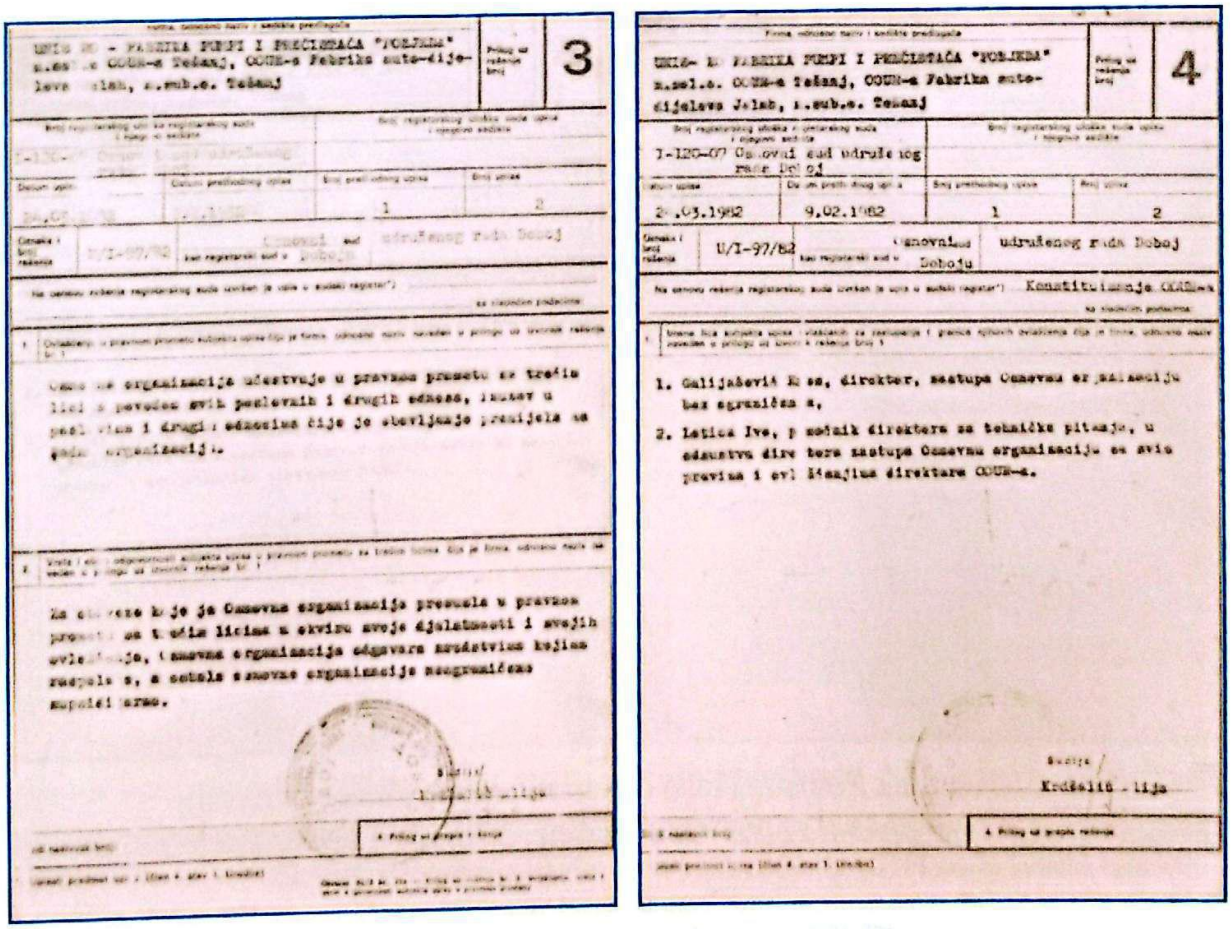

Rodni list Fabrike auto-dijelova (FAD)

Zaokruživanje konstrukcije finansiranja nije išlo lako, posebno u dijelu obezbjeđenja vlastitih sredstava. Stanje u Fabrici pumpi nije bilo tako dobro, jer se ovaj OOUR tek počeo pomalo izvlačiti iz krize nastale povlačenjem dijela proizvodnje koju je kupovao *Famos*. Fabrika alata trebala je da se okrene svom razvoju, a Fabrika filtera imala je daleko veću akumulaciju, ali nije željela sama finansirati ovu investiciju. Nakon dugog otezanja, Fabrika filtera na kraju je pristala da učestvuje, ali potpuno jednako kao i Fabrika pumpi. Učešće OOUR-a Fabrike pumpi i prečistača bilo je daleko veće, a ogledalo se u slijedećem:

- u FAD su prebačeni veoma kvalitetni stručnjaci iz Fabrike pumpi,
- obezjeđivane su prve potrebe u alatima i drugim sredstvima bez nadoknade,
- dvije godine FAD nije finansirao Radne zajednice, jer su ih finansirali ostali OOUR-i, a po procentu Fabrika pumpi najviše,
- pružana je i sva druga materijalna i tehnička pomoć.

Za prvog vršioca dužnosti direktora postavljen je Enes Galijašević, rukovodilac Službe kontrole Fabrike pumpi, s obzirom na praktična znanja i dugogodišnje iskustvo u rukovođenju.

Stari radnik *Pobjede* Huso Dolamić presjeca traku prilikom svečanog otvaranja FAD-a 22.12.1982. godine, do njega direktor Enes Galijašević

ENES GALIJAŠEVIĆ, 1940-1993.

Enes Galijašević rođen je u Tešnju 1940. godine. Osnovnu školu završio u Tešnju, Industrijsku školu u Doboju. Za VKV završio 1972. godine.
Prvi posao imao u *Trudbeniku* iz Doboja gdje radio kao regler na automatima za izradu tijela svjećica. Prelazi u *Pobjedu* gdje radi kao bušač, zatim u kontroli kod Sulejmana Hodžića. Dugogodišnji je rukovodilac Službe kontrole kvaliteta. Zbog bogatog radnog iskustva i organizacionih sposobnosti - postavljen je za prvog direktora OOUR-a Fabrike auto-dijelova u Jelahu. Nakon uspostave proizvodnje i uspješnog osvajanja proizvoda - vraća se u *Pobjedu* za rukovodioca Prijemne kontrole. Poginuo je kao vojni kontrolor OG-7 jug Armije RBiH, prilikom ispitivanja ručne bombe proizvodene u *Enkeru*, u vrijeme opsade Tešnja 1993. godine.

Pobjedinim znanjem, uz malo sreće da nigdje ništa nije zapelo, ovako ozbiljan proizvod sa tako rigoroznim zahtjevima homologiran je iz prvog pokušaja. To je bilo izuzetno značajno. S druge strane, TAS je intenzivno razvijao proizvodnju automobila u Vogošći i stalno imao potrebu povećanja razmjene sa VW-om. Kompletna montaža dostavnog vozila *kedy* postepeno je prebacivana u Vogošću, a to je iziskivalo sve više kontraisporuka VW-u kako bi se povećale količine montaže. Za serijsku proizvodnju odlivci su nabavljani od proizvođača odlivaka koji su snabdijevali koncern VW, da bi nakon skoro tri godine odlivci bili obezbijeđeni sa domaćeg tržišta.

U to vrijeme direktor TAS-a bio je Hilmija Šuljak, razvoj je vodio Nihad Imamović, u nabavi je poslove sa FAD-om obavljao Nijaz Hastor (danas jedan od suvlasnika privatiziranog FAD-a), šef kooperacije, a kasnije komercijalni direktor TAS-a bio je Hasan Konjhodžić. Joco Masleša bio je čovjek koji se pojavljivao u ime TAS-a, a kasnije je bio zamjenik direktora Grupacije automobila u UNIS-u.

Organizacija FAD-a pratila je njegov razvoj. Prve dvije godine pravni i ekonomski poslovi rađeni su u oviru radnih zajednica *Pobjede*. U pojedinim segmentima pojedinci su vodili te poslove i postepeno se popunjavale i stvarale službe. Pored direktora Enesa Galijaševića i tehničkog direktora Ivana Letice, i ostali radnici FAD-a bili su iskusni i dobri stručnjaci *Pobjede*. Nedžad Salkičević bio je glavni tehnolog, kasnije i rukovodilac Službe tehnologije, a nakon završetka Ekonomskog fakulteta i pomoćnik direktora za ekonomiku. Ljubo-

mir Simić bio je vrhunski majstor. U FAD-u je u početku radio u proizvodnji, a onda je radio kao tehnolog praktičar, što je bio i u *Pobjedi*.

Hajrudin Ajanović proizvodnju je vodio kao poslovođa, a zatim kao upravnik. Regleri-poslovođe bili su Hamza Mehinović Papa, Filip Blažević, Sulejman Borovac, Džemal Brkić i Mujo Kotorić. Na održavanju mašina i uređaja su radili su električari Ilija Katić i Slobodan Vidaković, mašinbravar Franjo Martinović Kratki, a kasnije su im se pridružili električar Pejo Martinović, te mašinbravari Drago Kelavić i Hamza Delić.

Razvoj je vodio Anton Hudič, koji je kasnije bio i tehnički direktor, a kontrolu Radoslav Simić. U kontroli su radili Enis Sarajlić i Fuad Hasaničević Harbaš, Dževad Ramić je bio prijemni kontrolor, Mirsad Ćorić kontrolor alata.

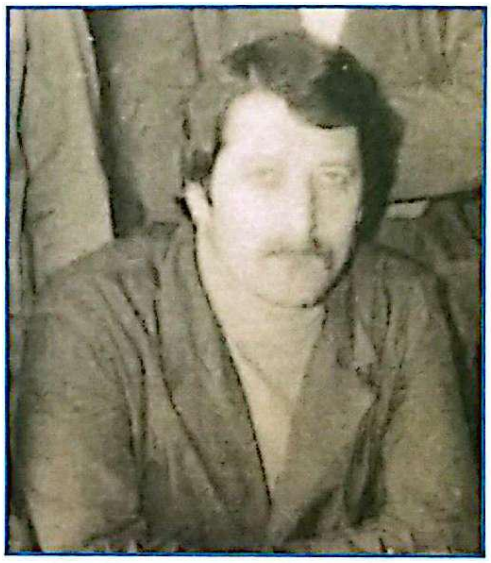

Nedžad Salkičević

Prvi čovjek operativne pripreme bio je Mirvet Hundur kao planer (nakon završetka Više škole za organizaciju rada radio je kao rukovodilac nabave), Nezir Hadžan bio je magacioner. Hakija Hrnjić bio je poslovođa alatnice, Dedo Handžić bio je alatničar.

Prvi strugari u FAD-u bili su Dragica Tucaković, Drago Prodić, Asim Čamdžić.

Formiranjem vlastite nabave za rukovodica je postavljen Mirvet Hundur, a za rukovodioca prodaje Miralem Unkić.

Opće i pravne poslove vodila je Sadeta Hrvić, a Zemka Dizdarević vodila je knjigovodstvo.

Prvi proizvod bio je doboš. Poslije je osvojen disk, zatim glavčina točka, da bi se u jednom periodu, uz nabavaku dijelova koji nisu bili osvojeni, počeo isporučivati kompletan sklop prednjeg točka.

Prema informacijama od Ive Letice, direktor Enes Galijašević pokrenuo je aktivnost i realizirao upis zajma za zapošljavanje radnika. Uplata je bila 10.000 do 20.000 KM. Na osnovu ovog zajma moglo se dobiti radno mjesto shodno kvalifikaciji. U to vrijeme bila je to značajna finansijska pomoć za brži razvoj preduzeća.

S obzirom na to da je FAD proizvodio životno važne dijelove, Spoljna kontrola VW-a (*Aussendienstkontrolle*) ocjenjivala je fabriku i svrstavala u grupe, od čega je zavisila ocjena mogućnosti ostvarivanja kvaliteta i količina isporuka. Već kod prve kontrole FAD je dobio visoku ocjenu i svrstan je u "A" kategoriju dobavljača, a to je najviši rang koji se može dodijeliti nekom isporučiocu. U ovoj kategoriji FAD je ostao do početka agresije na RBiH 1992. godine.

Na početku svoga rada fabrika je imala 12 zaposlenih, a početkom devedesetih zapošljavala je 267 radnika.

Prvi Radnički savjet FAD-a sa direktorom

Stoje slijeva: Enis Sarajlić, Mirvet Hundur, Drago Prodić, Mirsad Ćorić, Filip Blažević, Džemal Brkić, Marica Tucaković, Nedžad Salkičević; Čuče: Hajrudin Ajanović, Enes Galijašević, Huso Bošnjak, Dedo Handžić, Anton Hudič

Interesantno je da je FAD imao potpisan ugovor sa njemačkim proizvođačem kočione hidraulike FAG *Kugelfischer* iz Eberna, firmom kćerkom tvornice FAG *Schweinfurt* poznatog proizvođača ležajeva. U FAG *Kugelfischer* iz Eberna odlazi ekipa stručnjaka iz FAD-a: šef proizvodnje Ivan Kajnić (prešao iz Fabrike pumpi 1985. godine i obavljao poslove tehničkog direktora), tehnički direktor Anton Hudič, šef Službe razvoja Živko Đukić i šef Kontrole Radoslav Simić - radi snimanja tehnološkog procesa proizvodnje kočionih cilindara (putnički program), opreme za tu proizvodnju i preuzimanje dijela tehničke dokumentacije. Nažalost, zbog početka rata nije došlo do proizvodnje glavnih i izvršnih kočionih cilindara, te pojačivača sile kočenja.

Nakon uspostave proizvodnje i postavljanja FAD-a na poziciju nesmetanog daljeg razvoja, Enes Galijašević vraća se u *Pobjedu* na mjesto rukovodioca Prijemne kontrole. Dotadašnji tehnički direktor Ivo Letica postavljen je za direktora FAD-a.

Kada je došlo do reorganizacije RO *Pobjeda* 1989. godine, formirane su tri nove samostalne fabrike, a jedna od njih bio je FAD. Nakon ciglarskih proizvoda - to je bila druga značajna industrijska proizvodnja u Jelahu.

Pored zapošljavanja i razvojnih mogućnosti, izgradnjom kapaciteta na Jelahu realizovana je i veoma važna infrastrukturna aktivnost: proizodnja vode. Sve je počelo u saradnji sa Mjesnom zajednicom Jelah kada je krenula izgrad-

Stoje slijeva: Ivo Letica, Ilija Katić, Ljubomir Simić, Dževad Ramić, Zemka Dizdarević, Enes Galijašević, Slobodan Vidaković, Džemal Brkić, Ismet Alić Prijuza; Čuče s lijeva: Drago Marelja, Asim Čamdžić, Nezir Hadžan, Hajrudin Ajanović, Hamza Mehinović, Esad Kotorić i Filip Blažević

IVO LETICA

Ivo Letica rođen je u Mladoševićima kod Maglaja 1954. godine. Osnovnu školu završio je u Novom Šeheru, a srednju Mašinsko-tehničku u Zenici. Prvio stepen strojarskog fakulteta završio je u Mariboru. Prvi posao imao je kao stipendista u mariborskoj "Metalnoj". Od 1974. godine radi u *Pobjedi* kao glavni tehnolog za proizvodnju prečistača (mehanička obrada). Nakon toga postavljen je za šefa Službe alata, a od 1978. godine šef proizvodnje u Fabrici pumpi i hidraulike, gdje se pripremao za uključivanje u tim koji je trebao da radi u novoj fabrici autodijelova.

Nakon izgradnje Fabrike autodijelova u Jelahu, postavljen je za tehničkog direktora, a 1986. godine preuzima mjesto direktora FAD-a. Tokom rata je jedno vrijeme radio u FAG tvornici kočione hidraulike u Njemačkoj. Nakon toga otvara svoju privatnu firmu u Zagrebu, gdje i danas živi.

nja fabrike, da bi u konačnoj fazi to bio današnji vodovod koji u najvećoj mjeri snabdijeva vodom stanovništvo tešanjske općine.

Investicije u proizvodne i infrastrukturne kapacitete

Krajem sedamdesetih *Pobjeda* ima 882 radnika. Deset godina ranije bilo ih je oko 250.

- OUR Fabrika pumpi i hidraulike	345
- OOUR Fabrika filtera	317
- OOUR Fabrika mašina i alata	83
- Zajedničke službe	71
- Marketing i razvoj	66
Ukupno	**882**

Samo u 1979. godini broj radnika povećan je za 62.

Iako nije bilo velikih proizvodnih investicionih ciklusa, nakon 1978. godine kapaciteti su kontinuirano povećavani kupovinom novih mašina radi povećanja kapaciteta i otklanjanja "uskih grla". Značajna ulaganja u proizvodnu opremu izvršena su ulaskom u vojne programe, i o tome će ovdje biti posebno poglavlje.

Za poprečnu obradu dijelova, 1981. godine nabavljene su moćne mašine *kanaveze* CG 180. Kao nova, uvedena je i proizvodnja kliznih prstenastih zaptivača. *Pobjeda* je ušla i u programe namjenske proizvodnje, a najviše je urađeno na infrastrukturi: izgradnji vodovoda, *Toplane*, regulaciji korita Tešanjke i zgrade restorana društvene ishrane.

Proizvodnja kliznih prstenastih zaptivača

Najvažnija pozicija u pumpama za vodu je klizni prstenasti zaptivač. On odvaja vodeni dio od ležajnog prostora i na neki način, uz kvalitet ležajeva, daje i ukupni kvalitet pumpi sa stanovišta pouzdanosti i vijeka trajanja. Zaptivač se tokom eksploatacije troši, tako da je zanimljiv za prodaju u drugoj ugradnji. *Pobjeda* je od početka imala problema sa snabdijevanjem. U početku je to bio *Karl Schmidt* iz DDR-a, zatim *Götze* iz Njemačke i proizvođač iz Engleske. Početkom osamdesetih *Pobjeda* je preko UNIS-a krenula u razgovore o saradnji u proizvodnji zaptivača sa firmom *Kaco* iz Heilbrona (Zapadna Njemačka). Firma *Kaco* bila je ozbiljan proizvođač i predstavljala je u proizvodnji zaptivača ono što je *Mann und Hummel* u proizvodnji filtera. U početnim razgovorima

firma *Kaco*, koja je bila u vlasništvu sina i oca Heinrich, nije vidjela svoj interes u prodaji licence.

Proizvodnja ovakvih proizvoda linijska je i traži veliku količinu. *Pobjedine* mjesečne potrebe bile su do 5.000 komada u prvoj i 3.000 u drugoj ugradnji (rezervni dijelovi), a to su za ovakvu proizvodnju neprihvatljive količine. Isporučivati na zapadna tržišta značilo je ugrožavati firmu iz Heilbrona. Međutim, direktor *Pobjede* Faruk Smailbegović i član Poslovodnog odbora UNIS-a Tvrtko Nevjestić bili su uporni i na kraju su uspjeli privoljeti vlasnike *Kaca* da potpišu ugovor o licenci na 5 godina. Glavna motivacija njemačkoj firmi bile su najavljene isporuke firmi *Kamaz* i ruskom tržištu na kojem oni nisu bili prisutni. Kao mjerilo predstavljeni su podaci o prodaji filtera.

Abaz Deronja i vlasnik firme *Kaco* Heinrich u sredini, iza Deronje Gayer iz Kaca, desno Faruk Smailbegović i Marko Ćeranić, sasvim lijevo Fahro Šećibović

Uskoro je formirana stručna ekipa, u sastavu Ivan Kajnić, Marko Rajkovača i Osman Šišić, koja je otišla u *Kaco* na obuku. Kupljena je linija za montažu i ekscentar prese za izradu otpresaka. Ukupna investicija bila je oko 750.000 KM. Proizvodnja je smještena u polovini objekta skladišta odlivaka i čelika. Izrađeni su potrebni alati za kućišta od mesinganog ili čeličnog lima. Kao pomoć u puštanju proizvodnje - u *Pobjedi* je boravio direktor proizvodnje *Kaca* Peter Reuter sa jednim saradnikom iz odjela kvaliteta. Sa *Pobjedine* strane, pored Ivana Kajnića i Marka Rajkovače, bio je uključen i Osman Šišić kao poslo-

vođa. Ugovorena je isporuka 20.000 komada zaptivača mjesečno firmi *Kaco*. Međutim, prva isporuka je reklamirana. Pojavila su se oštećenja na grafitnom prstenu na određenom broju komada. Došao je šef proizvodnje firme *Kaco* Reuter da pruži pomoć. Kada su mu predstavnici *Pobjede* pokazivali proces i ponosno pokazali kontrolora Hamdiju Mulabećirovića, kao odgovornog iskusnog majstora brusača, Reuter se samo nasmijao i rekao da su odmah pronašli uzrok reklamacije. Ma kakao bio sposoban i odgovoran kontrolor, muškarac ne može održati pažnju tako dugo koliko je potrebno za vizuelni pregled 20.000 jednica nekog proizvoda. To mogu samo žene i ne moraju imati kvalifikaciju. I zaista, na ove poslove postavljena je Hajra, koja je prije toga radila poslove čišćenja, i odlično je obavljala novi posao.

Ivan Kajinić

Rukovodilac odjeljenja zaptivača bio je Ivan Kajinić, a poslovođa Osman Šišić. Odjeljenje preseraja vodio je Fikret Ireiz. Nakon Kajnićevog odlaska u FAD 1985. godine i Šišićevog prelaska u proizvodnju pumpi, ovaj dio poslova pokrivao je Benjamin Preldžić kao poslovođa. Posla sa Rusima nije bilo na zaptivačima, a prekinuti su i poslovi na filterima, tako da licenca nije obnovljena, jer se nije ostvario očekivani interes.

Izgradnja *Toplane* i regulacija korita rijeke

Za odvijanje tehnoloških procesa i rada svih pratećih službi potrebna je energija za zagrijavanje prostora. U vrijeme dok se *Pobjeda* bavila limarskim poslovima i kada su bili manji prostori, prostorije su grijane limenim pećima na čvrsto gorivo koje su sami limari sebi pravili. Sa izgradnjom prve veće industrijske hale u Bukvi pojavila se potreba za većim količinama energije, a time i novim izvorima. Prva peć u prvoj hali bila je metalna, sa gorionikom za naftu i ventilatorima kojima se zrak usmjeravao prema hali. Oni koji su bili bliže peći bilo je pretoplo, a onim koji su imali radno mjesto dalje bilo je hladno.

Prema sjećanju jednog od prvih radnika na ovim poslovima Fehima Prnjavorca, prva kotlovnica instalirana je tokom 1969-1970. godine, ali nije kompletirana. Prvi radnik koji je radio na kotlovnici bio je Mirko Blatančić Kalajdžija. Fehim Prnjavorac, koji je završio za stolara u Tešnju, otišao je poslom u Sarajevo i tamo je položio ispit ložača kotlova, a kasnije i mašiniste kotlova, pa ga je Izudin Alićehajić doveo u *Pobjedu* da opslužuje kotlovnicu.

Kotlovnica je u početku kao gorivo koristila naftu, a kasnije su instalirani i gorionici za mazut. Kotao je imao rezervoar od 1.000 litara u koji se energent ubacivao pumpom iz buradi. Pored Fehima, na ovim poslovima radio je i Enver Bakarević.

Poslovi proizvodnje i distribucije energije bili su organizaciono u okviru Službe održavanja čiji je rukovodilac bio Rizo Ahmetagić.

Na izgradnji sistema grijanja na novim halama *Pobjede* kao radnici izvođača radova radili su Edhem Mešinović i Nedeljko Bjelčević. Naravno da ih je odmah zapazilo rukovodstvo *Pobjede* i pridobilo da pređu na rad u *Pobjedu.* Tako će njih dvojica postati od ključnih ljudi ovog procesa. Nedeljko je još bio i dobar varilac. Sada su, i pored mogućnosti popravki, mogli i sami raditi manje zahvate instaliranja i reparature na instalacijama centralnog grijanja.

Početkom sedamdesetih *Pobjeda* proširuje svoje proizvodne pogone, a time i kapacitet kotlovnice. Poslovi energetike su prema rastu *Pobjede* bili u okviru različitih organizacionih sredina. Nakon što su bili u Službi održavanja - prešli su Fabriku alata, zatim u Energetiku i uslužne djelatnosti.

Početkom osamdesetih godina prošlog vijeka Fabrika filtera više nije mogla obezbjeđivati dovoljno energije iz postojećih kapaciteta za nove hale. Potrebe su rasle sa proširenjima fabrika, a početkom osamdesetih godina javila se energetska kriza, naftni derivati postali su skupi, a bilo je i nestašice na tržištu. *Pobjeda* je imala kotlovnicu ograničenog kapaciteta i prostora, i već se postavila potreba obezbjeđenja novih kapaciteta za nove pogone Fabrike filtera. Zato je Fabrika krenula u aktivnost projektovanja i izgradnje novih kapaciteta. Prema Adilu Alićehajiću, koji je u to vrijeme bio direktor projektantske kuće *Razvoj-projekt* u Tešnju, toplifikacija industrijske zone u Bukvi i grada krenula je opet inicijativom proizašlom iz *Pobjedinih* potreba:

Sve je počelo 1982. godine. RO "Razvoj-projekt" je imao ugovor i obavezu sa Fabrikom prečistača da projektuje kotlovnicu koja bi proizvodila toplotnu energiju samo za potrebe ovog "Pobjedinog" OOUR-a. Potpisnici ugovora bili su Sead Smailbegović, direktor Fabrike prečistača, i ja kao direktor "Razvoj-projekta".

Ja sam u Tešanj došao sa iskustvom na realizaciji mnogih razvojnih i drugih projekata, a među njima i na toplifikaciji grada Doboja. Tada sam bio student na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu - na postdiplomskom studiju za prostorno uređenje i zaštitu sredine. Tadašnje moje 43 godine starosti i znanje koje sam pomenuo dalo mi je saznanje da mi u Tešnju imamo kadar koji može realizirati i jedan takav značajan projekat kao što je toplifikacija. Nisam išao na realizaciju ugovora za izradu projekta kotlovnice koji sam potpisao u ime "Razvoj-projekta" sa Fabrikom filtera nego sam predložio direktoru Seadu Smailbegoviću da odustanemo od ugovora i da idemo u realizaciju toplifikacije industrijske zone i grada.

Sead Smailbegović prihvatio je ovu i ideju i prvo obezbijedio podršku na nivou *Pobjede.* Nakon toga krenula je aktivnost ka fabrikama iz industrijske zone: Tvornica svjećica i industrijske keramike, Tvornica čarapa, *Ukus, Sloga.* Potom je dobivena podrška i od izvršne vlasti lokalne zajednice, zatim od direktora škola i ustanova, kao i od Samoupravne interesne zajednice za stanovanje, komunalije i lokalne puteve. Prije konačnog usvajanja cijelog programa

- pojavili su se prijedlozi projektanta i korisnika da se, osim izvođenja vrelovoda kroz Mazurevac, u stijeni paralelno izvedu i neki drugi infrastrukturni radovi (kanalizacija, rasvjeta, telefonija i proširenje puta). Osim proizvodnje toplote, dugoročno je planirano i instaliranje generatora za proizvodnju električne energije za industrijsku zonu.

Nakon prihvatanja svih navedenih prijedloga - krenulo se u projektovanje i realizaciju. Koordinator cijelog projekta bio je Muhamed Brkić, ranije sekretar SIZ-a za stanovanje, komunalne poslove i puteve. On je bio i direktor Fabrike konfekcije *Napredak,* a dolaskom u *Pobjedu* imenovan je na mjesto člana za ekonomiku Poslovodnog odbora.

U prvo vrijeme planirana lokacija *Toplane* bila je na desnoj obali rijeke Tešanjke, preko puta Tvornice svjećica i industrijske keramike. Na prijedlog Adila Alićehajića, prihvaćena je sadašnja lokacija kao mjesto koje će obezbijediti manje energije za potiskivanje tople vode i kao nepovoljno privredno zemljište. Za dugoročnije planove i obezbjeđenje većeg prostora za objekte i odlaganje uglja planirano je bilo probijanje stijene i popunjavanje okuke u Mazurovcu, čime bi se stvorio savim dovoljan prostor za sve razvojne planove u pogledu proizvodnje i distribucije toplotne i električne energije.

Projektovanje i nadzor prve faze izgradnje Toplane su povjereni su *Razvoj--projektu,* osim odabira kotlova. Odabira kotlova uradili su Sead Smailbegović i Rifat Džebić iz *Pobjede* i dipl. ing. mašinstva Branko Gaćeša, predstavnik proizvođača kotlova. Ibrahim Hatibović, dipl. ing. iz RO Razvoj, bio je nosilac projekta vrelovoda. Saradnici su mu bili dipl. ing. građ. Hamza Pilav i građevinski tehničar Taib Musinović. Hatibović je napravio raspored objekata u krugu *Toplane*. Nadzor nad izvođenjem navedenih radova kao i dimnjaka vršio je Adil Alićehajić.

Projekat električne energije radio je dipl. ing. elek. Sulejman Salibašić, a za izradu projekta kanalizacije angažovan je ing. građevine Ivan Kutle.

Kod realizacije ovog projekta zanimljive su aktivnosti u vezi sa obezbjeđenjem dokumentacije za izradu dimnjaka. Da bi se dimenzionirao dimnjak, posebno sa stanovišta njegove visine, potrebna su višegodišnja ispitivanja tzv. *ruže vjetrova*. U Zavodu za hidrometeorologiju iz Sarajeva tražili su da postave instrumente i prikupljaju podatke 5 godina, te da nakon toga mogu utvrditi *ružu vjetrova*. Kako se u *Pobjedi* vrijeme realizacije nije mjerilo godinama nego danima, ovo je bilo potpuno neprihvatljivo, a, s druge strane, trebalo je obezbijediti projekte i upotrebne dozvole. Prema Adilu Alićehajiću, kada su on i Muhamed Brkić došli u Zavod za meteorologiju tražeći rješenje po ovom pitanju - jedan uposlenik se sjetio i donio neku knjigu u kožnom povezu. U njoj su pronađeni svi potrebni podaci za identifikaciju *ruže vjetrova* iznad Bukve i rekao je da je te podatke mjerio i upisivao jedan učitelj za vrijeme Austro-Ugarske. *Ruža vjetrova* dobivena je nakon sedam dana.

Postoji još jedna informacija, koja se prenosila predanjem, a ona ne isključuje ovu koju je iznio Adil Alićehajić. Po tom predanju, Austro-Ugarska je u

Bukvi planirala izgradnju tvornice za preradu drveta onakvu kakva je danas *Destilacija* u Tesliću. Za izgradnju dimnjaka neophodno je bilo izvršiti mjerenje *ruže vjetrova*. Međutim, do gradnje nije došlo, jer su se pobunili viđeniji Tešnjaci da im se "hava ne bi zagađivala", ali izvršeno je mjerenje *ruže vjetrova*. A *Destilacija drveta* sagrađena je u Tesliću koji tada ni nije bio naseljeno mjesto.

Na osnovu *ruže vjetrova* koju je snimala Austro-Ugarska i drugih parametara, Institut za procesnu tehniku iz Sarajeva dao je parametre za izgradnju dimnjaka konačne faze. Izvođač radova bila je specijalizovana firma *Crnotravac* iz Beograda. Ostali izvođači radova bili su:

- SOUR *Izgradnja* Zenica,
- RO *Univerzal* Tešanj (prema Adilu Alićehajiću, veliki doprinos izgradnji dali su Nedžad Hadžiselimović i Svetozar Subotić),
- *Metalno* Zenica,
- ŽGP Doboj (svi iskopi kamena).

Nakon izgradnje vrelovoda između Bukve i Tešnja nastali su problemi zbog oštećenja cjevovoda koji je bio postavljen u kamenu i zasut. Prema Adilu Alićehajiću, bila je oštećena izolacija koja je u dodiru sa vlagom proizvela kiselinu, i ona je uništila metalni dio cijevi, što je bila greška isporučioca tih cijevi. Poslije je cjevovod podignut iznad površine, kako i danas stoji.

Zanimljivo je spomenuti da je Tešanj grijanje iz *Toplane* dobio prije Teslića i Maglaja, iako su ovi gradovi prije Tešnja imali toplane u *Destilaciji* i *Natronci*.

U izgradnji vodovoda i *Toplane* učestvovali su svi značajniji privredni subjekti i lokalna zajednica, ali je činjenica da je *Pobjeda* bila inicijator, glavni nosilac i najveći finansijer ovih važnih infrastrukturnih objekata.

Nakon izgradnje i puštanja u rad, *Toplana* je organizaciono bila u okviru Energetike i uslužnih djelatnosti, a u okviru UNIS Radna organizacija Fabrika

RIFAT DŽEBIĆ, 1938-1997.

Rifat Džebić rođen je u Banja Luci 1938. godine. Nakon osnovne škole završio je Mašinsku tehničku školu u Banja Luci. Radio je kao mašinski tehničar u BNT-u Novi Travnik. Školovanje je nastavio na Mašinskom fakultetu u Mostaru. Kao stipendist *Pobjede*, 1971. godine zasniva radni odnos u *Pobjedi*. Obavljao je poslove šefa službe održavanja, tehničkog direktora Fabrike mašina i alata i direktora Toplane.

pumpi i prečistača *Pobjeda*. Dio radnika Energetike i uslužnih djelatnosti je na referendumu održanom 4.12.1985. godine donio odluku o organizovanju osnovne organizacije. U odluci se navodi da će organizacija koja se organizuje iz dijela OOUR-a Energetika i uslužne djelatnosti poslovati u okviru UNIS Fabrika pumpi i prečistača *Pobjeda* Tešanj kao OOUR Energetike. Za direktora je postavljen Rifat Džebić.

U registarciji novog OOUR-a navedena je djelatnost:

- obezbjeđenje dovoljnih količina energenata (električna energija, komprimirani vazduh, toplotna energija) i vode za potrebe *Pobjede* i drugih,
- pružanje PTT usluga u *Pobjedi*,
- održavanje sredstva za proizvodnju i prenos energije, održavanje kruga i objekata, otpadnih voda i telekomunikacija,
- projektovanje i izvođenje manjih investicionih radova u oblasti proizvodnje i prenosa energije u *Pobjedi*,
- izrada ambalaže,
- pružanje usluga u okviru djelatnosti i drugim licima.

Potpisnik odluke je Smail Agić, predsjedavajući Zbora radnih ljudi, a dokument nosi broj 273/85 od 7.12.1985. godine.

Upravni odbor *Pobjede*, kojem je predsjedavao Salih Mešić, 1997. godine donio je Odluku kojom se *Toplana* izdvaja iz *Pobjede* i organizuje kao *Toplana* d.d. Tešanj, preduzeće za proizvodnju i promet toplotne energije. Kapital društva je državni 76,496%, a dionički kapital radnika *Pobjede* 23,504%. Državnim kapitalom upravljat će Općina Tešanj - u skladu sa odlukom Vlade Ze-do kantona.

Rastom kapaciteta rasle su i potrebe za kvalifikovanijim radnicima. Pored glavnih nosilaca stručnih poslova Edhema Mešinovića i Nedeljka Bjelčevića, na ove poslove angažovani su mašinbravar Senad Salkičević, zatim radnici na kompresorima Uroš Bjelčević, Mustafa Jabandžić, Milovan Todorović, Jusuf Agić, Drago Matić - mašinista, Ilija Čolić - mašinista, Smail Agić - električar, Omer Čaplja - električar, te pomoćni radnici Edib Prnjavorac i Zuhdija Ramić.

Ing. Ćefa Hadžiahmetović

Sa energetikom je organizaciono veoma često bila vezana i grupa radnika za usluge i izradu ambalaže, u kojoj su bili Kemal Jabandžić - poslovođa, Avdo Berberović, Miroslav Vukelić, Asim Jabandžić, Hajrudin Rakić koji je prešao na poslove transporta uglja i šljake u *Toplani*.

Ćefa Hadžiahmetović inžinjer je elektrotehnike. Obavljala je poslove tehničkog rukovodioca i zamjenjivala je direktora Rifata Džebića.

U isto vrijeme izvršeni su i radovi na regualciji rijeke Tešanjke kroz industrijsku zonu, i to je bila jedna od najvećih investicija fabrika lociranih u Bukvi.

Izgradnja Vodovoda Jelah

Početak osamdesetih godina prošlog vijeka bio je važan period za izgradnju infrastrukture industrijske zone, ali i cijele općine Tešanj. Materijalna moć fabrika lociranih u Bukvi porasla je i bila je osposobljena da se zajedničkim sredstvima krene u izgradnju objekata za obezbjeđenje dovoljne količina vode i energenata, da se izvrši regulacije korita Tešanjke, da se proširi puta Tešanj-Tešanjka, da se izgradi kolektor za otpadne vode, da se izvrši kvalitetnija organizacija prijevoza radnika i dr. U svemu tome *Pobjeda* je bila inicijator, a, uz Tvornicu svjećica i industrijske keramike, i nosilac aktivnosti.

Izgradnjom FAD-a u Jelahu pokazala se potreba za osiguranje snabdijevanja pitkom vodom i za potrebe protivpožarne zaštite. Angažovan je Zavod za inžinjersku geologiju i hidrogradnju Građevinskog fakulteta u Sarajevu za obavljanje istražnih radova. Program za izvođenje istraživanja vršen je u dvije faze:

1. geofizička snimanja na odabranoj lokaciji, kao potencijalnom izvorištu,
2. probno crpljenje vode i utvrđivanje kvaliteta vode.

Prva geofizička ispitivanja izvršena su u krugu FAD-a do dubine od 100 m. Utvrđene količine nisu bili dovoljni za eksploataciju, pa se odustalo od bušenja na ovoj lokaciji i pristupilo se ispitivanju šire okoline. Snimanja koja su izvršena na zemljištu Zadružnog magazina - OOUR Vlastita proizvodnja, koje se nalazi oko 700 m od puta Jelah-Prnjavor sa desne strane puta za Sivšu, pokazala su veoma povoljne rezultate, odnosno sastav zemljišta je ukazivao na mogućnost velikih količina vode. Nakon dobivenih rezultata ispitivanja kvaliteta vode 21.11.1980. godine, koji su pokazali da u vodi nema fenola i da je voda ispravna za upotrebu, nastavljeno je ispitivanje vode po fazama - da bi se utvrdio konačan kvalitet i izdašnost izvorišta. U ove radove uloženo je 50.000 dinara.

Mjesna zajednica Jelah uključena je od samog početka realizacije projekta, pa i probnih ispitivanja. Tako je MZ u vlastitoj režiji iskopala probno-eksploatacioni bunar, u šta je utrošila 20.000.000 DIN. U Izvještaju Savjeta MZ Jelah od 10.12.1980. godine prezentirani su dobiveni rezultati ispitivanja. Probno crpljenje i mjerenje izdašnosti ovog bunara dalo je 5,1 l/sek, a procjene su bile da će se poslije dogradnje i produbljenja do 12 ili 13 metara dobiti 8-10 l/sek. Izgradnjom 6-8 bunara moglo bi se očekivati 40-50 litara u sekundi.

Za hemijsku-bakteriološku analizu vode angažovan je Zavod za javno zdravstvo SR BiH - Radna zajednica javno zdravstvo laboratorijske djelatnosti Sarajevo. Poseban zahtjev bio je ispitivanje količine fenola u vodi. U izvještaju od 11.2.1981. godine predsjednik Savjeta MZ Jelah Mujo Đonlagić iznosi da su na osnovu zaključaka Zbora radnih ljudi i građana preduzete mjere:

- ugovoreno je dalje snimanje i kopanje dva bunara u vrijednosti od 84 miliona dinara, a sredstva je obezbijedila FAD,
- ugovorena je izrada projekta od izvora do rezervoara i glavne mreže kroz naselje. Cijena ovih radova je 55 miliona dinara, a sredstva je obezbijedila MZ Jelah.

Nakon toga riješeno je snabdijevanje vodom naselja Jelah i FAD-a. Izgrađen je rezervoar na Jevadžijskom visu, odakle je voda gravitacijom vraćana do navedenih potrošača.

Nakon ovakvih rezultata pojavio se i širi interes. Nestašica vode bila je veoma izražena u industrijskoj zoni Bukva, ali i u samom gradu. Prijetila je velika požarna opasnost - s obzirom na to da su proizvodnje filtera u *Pobjedi* i namještataja u *Ukusu* imale dosta zapaljivih materijala i požar je prijetio da uništi ove fabrike (*Ukus* je i imao jedan veliki požar). Organizovan je sastanak 4.12.1980. godine predstavnika fabrika lociranih u Bukvi, Skupštine općine i nekih samoupravnih interesnih zajednica, na kojem je, pored drugih zajedničkih problema, razamatarana i problematika snabdijevamnja vodom, posebno nakon dobivenih rezultata u Jelahu. Na sastanku su dogovorene zajedničke aktivnosti, a Tvornica svjećica i industrijske keramike bila je zadužena da sa Zavodom dogovori istražne radove u rejonu Bukve i u području ušća Trebačke rijeke. Nosilac istražnih radova na Jelahu bila je *Pobjeda*.

Prema prikupljenim ponudama, izrada jednog bunara u Bukvi, koji bi morao biti na dubini 100-150 m, koštala bi više od svih bunara u Jelahu koji bi mogli dati 40-50 l/ sekundi.

Iz ovih razloga odlučeno je da se obezbijede sredstva svih zainteresovanih za finansiranje nastavka ispitivanja i izgradnje vodovoda u Jelahu za Mjesnu zajednicu i FAD. U drugoj fazi nastavljeno je izgradnjom novih bunara i produžen je vodovod do rezervoara na Marin Hanu odakle se voda dovodila do industrijske zone, a kasnije do grada.

Odlukom Radničkog savjeta, koju je potpisao predsjednik Marko Jeleč, Komunalna radna organizacija *Rad* je od MZ Jelah 23.6.1988. godine bez naknade preuzela u vlasništvo i upravljanje izgrađeni vodovod (primarni i sekundarni dio) Jelah-Polje, rezervoar Jevadžije, povratni vod do Jelaha, sekundarnu mrežu za Jevadžije i Cerovac, i druge objekte vezane za vodovod. Vrijednost preuzetih sredstva iznosila je 430.476.756 DIN.

Izgradnja restorana društvene ishrane

Od nastanka *Pobjede* radnici su donosili hranu (ili im je porodica donosila u vrijeme pauze) na posao. Sa povećanjem broja zaposlenih ukazala se potreba za organizacijom restorana društvene ishrane u krugu fabrike. Zato je u prvo vrijeme poslužila zgrada Zadružnog magazina u kojoj su bili smješteni radnici koji nisu bili iz Tešnja, kuhinjski prostor i sala za ručavanje.

Kao rukovodilac odjeljenja za privredu Skupštine općine, Rizah Mulabdić je 21.11.1963. godine donio Rješenje br. 04-2-110/63 kojim se odobrava Odluka Radničkog savjeta *Pobjede* iz Tešnja za osnivanje restorana društvene ishrane sa samostalnim obračunom dohotka, koji će i dalje ostati u sastavu *Pobjede*. Naziv firme glasi: Metalno preduzeće *Pobjeda* - Restoran društvene ishrane. Na dužnost poslovođe postavljen je Milutin (Riste) Blagojević.

Predmet poslovanja je spremanje raznih slatkih, slanih, toplih i hladnih jela, usluživanje crnom i bijelom kafom, čajem i limunadom, himberom, malinom i drugim bezalkoholnim pićima. Zatim prodaja suhomesnatih proizvoda, te prodaja duhana i šibica. Usluge restorana mogli su koristiti samo radnici *Pobjede*. Kuhari su bili Raza Durkalić, Ana Topalović i Enver Hrustanović.

Intenzivnim razvojem i stalnim povećanjem broja zaposlenih ukazala se potreba za izgradnju jedinstvenog objekta restorana društvene ishrane za sve radnike *Pobjede*. Pored toga, *Pobjedu* su svakodnevno posjećivali kupci, dobavljači i drugi gosti. Hotelske usluge skupe su, a i gubilo se puno vremena na odlaske u susjedni Teslić, kasnije i u tešanjski hotel. *Pobjeda* je pristupila izgradnji restorana društvene ishrane kapaciteta 5.000 obroka, sa radom u tri smjene. Restoran je građen 18 mjeseci i u njegovu izgradnju su uložene 4,5 milijarde dinara. Investicija je obezbjeđena udruživanjem sredstva svih tadašnjih OOUR-a, a 0,5 milijardi je obezbjeđeno kroz 18 mjeseci ličnim izdvajanjem radnika.

Zgrada restorana društvene ishrane otvorena je 1984. godine

Svečano otvaranje restorana izvršeno je 2.4.1984. godine, a svečanost je uvećao glumac Josip Pejaković svojom monodramom *Oj živote*. Svečano presjecanje trake izvršila je kuharica Razija Raza Durkalić, jedna od najstarijih radnika.

Po sjećanju glavnog kuhara Mehmeda Mevića Meše i slastičara Šemsudina Sejmenovića, restoran je u jednom trenutku proizvodio za fabrike na lokacijama u Bukvi i Jelahu 1940 obroka dnevno.

Izgrađen je i restoranski prostor za goste. Pri tom je veća sala služila i za sjednice organa upravljanja radne organizacije i društveno-političkih organizacija i kod prijema delegacija za serviranje objeda.

Zbog takvih potreba, u *Pobjedi* je počeo raditi i slastičar Šemsudin Sejmenović, šankisti Senad Hasanović, Fikret Ogrić i Zoran Filipović. Pored Raze Denjalić, kuharske poslove obavljali su Fikret Džinalić, Kona Katić, Ifeta Dizdarević, Boro Lukić (vođa smjene), Fikreta Bejtić (vođa smjene) i kuharice Anica Glamatović, Anica Penava i Šemsa Bećarević. Šef kuhinje bio je Mehmed Mević Meša. Ismet Bedak je jedno vrijeme bio direktor Društvenog standarda - u kojem se nalazio i restoran.

U kuhinji su pravili prepoznatljivu domaću hranu, kao što su Tešanjska tagarica i Bosanski lonac. Gosti su odlazili zadovoljni, a troškovi su bili daleko manji nego hotelski. Tešanjski hotel je samo jedno vrijeme bio reprezentativan, početkom sedamdesetih godina, tako da su visoki gosti iz *Mercedesa* ili *Man und Hummela* i drugi ugledni gosti odsjedali u hotelu *Kardijal* na Banji Vrućici.

Ulazak u projekte namjenske proizvodnje

Proizvodnja agregata motora tenka T-72 (Kapela)

Dok Fabrika filtera proširuje svoje kapacitete i povećava proizvodnju, Fabrika pumpi u proizvodnji pumpi za vodu i ulje nema velikog kupca u prvoj ugradnji u inostranstvu, a time ni velikih količina. Nakon razlaza sa *Famosom* i ulaska u UNIS, traženi su novi proizvodi koji će se uklopiti u potrebe kooperacije VW-TAS. S obzirom na to da je Fabrika pumpi bila koncipirana na proizvode za veće motore, odnosno kamionski program - nije se mogla sa postojećim kapacitetima uklopiti u program proizvodnje vozila putničkog programa za potrebe VW-a. Prvi ozbiljniji posao u ovoj kooperaciji realizovan je kroz izgradnju novog FAD-a u Jelahu. Fabrika pumpi bila je nosilac programa, ali ova je proizvodnja sada postala zasebna, kao i Fabrika filtera.

U isto vrijeme, vojna industrija bivše Jugoslavije ulazi u jedan veliki projekat: proizvodnju tenka T-72 po licenci dobivenoj od SSSR-a. U tenku je motor u koji se ugrađuju pumpe za vodu i ulje koje se uklapaju u *Pobjedin* proizvodni program. U podjeli posla, za finalistu tenka određen je *Đuro Đaković* iz Slavonskog Broda, a za proizvođača motora V 46-6 Fabrika motora specijalne namjene Pale (u daljem tekstu: *Famos*). Šifrovano ime ovog projekta bilo je *Kapela*.

Tenk T-72 bio je u to vrijeme najbolji tenk na svijetu. Imao je najmanju siluetu od svih tenkova koji su se tada proizvodili, uz istovremeno najveći kalibar topa od 125 mm. Snaga motora je 750 KS, pri čemu je specifična snaga motora jedan (kada 1kg motora daje 1KS).

Sa nivoa Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu (SSNO) Jugoslavije - projekat je vodio narodni heroj general-pukovnik Milan Vujatović, prvi njegov saradnik bio je pukovnik Jeftić, veliki poznavalac ovog borbenog sredstva, a zaduženi član rukovodstva *Famosa* za ovaj projekat bio je pukovnik Milan Dragić.

U prvo vrijeme, *Famos* je *Pobjedi* dostavio tehničku dokumentaciju pumpi za vodu i ulje za koje je *Pobjeda* dala ponude. Međutim, naknadno je dostavljena i dokumentacija kompresora kako bi se dala ponuda. Osim cijene, ponuda je trebala da sadrži i vrijednost investicionih ulaganja, pa se njena povoljnost razmatrala kroz obadva parametra. Ponude je davao TMD Gradačac i drugi *Famosovi* OOUR-i, a za kompresor *Jugoturbina* Karlovac. Kasnije će se ispostaviti da je *Famos Pobjedi* dostavio dokumentaciju kompresora za davanje ponude

samo da bi mogao pregovarati o cijeni i ulaganjima sa *Jugoturbinom* iz Karlovca koja je bila planirana za izradu ovog proizvoda. *Jugoturbinina* ponuda je bila veoma visoka i ugrožavala je okvirna planirana sredstva za investiranje i cijenu proizvoda.

Direktor *Fabrike pumpi* okupio je ekipu stručnjaka u kojoj su bili tehnički direktor Kasim Bejđakić, šef službe tehnologije Nešad Prnjavorac i tehnolozi Ibrahim Ahmetagić i Ismet Džinalić - kako bi se u najkraćem roku dala ponuda. Za naknadno dostavljenu dokumentaciju kompresora u davanje ponude uključeni su Nedžad Salkičević i član Poslovodnog odbora *Pobjede* Mehmedalija Husremović.

Koordinacija sa *Famosom* išla je preko direktora Marketinga i razvoja Envera Ajanovića i direktora *Pobjede* Faruka Smailbegovića, a u finansijskom dijelu preko Ahmeta Dizdarevića.

Pred ekipom je bio veoma težak zadatak. Rok za davanje ponuda bio je veoma kratak, posebno za kompresor. U nedostatku posla, trebalo je obezbjediti veoma povoljnu ponudu, ponudu bez rezervi. S druge strane, radilo se o vojnoj proizvodnji koja je imala svoje posebne zahtjeve i, naravno, troškove - koje *Pobjeda* nije mogla ni predvidjeti. Nakon rada bez radnog vremena, ponude su dostavljene, i to veoma realne, sa minimalnim planiranim profitom. U okviru ponude trebalo je iskazati i potrebe za investiranje u kapacitete koji nedostaju. Pored cijene proizvoda, veoma je važan bio i nivo potrebnih ulaganja koji je mogao u prihvatanju cijene biti odlučujući. Ponuda je dostavljena *Famosu* kao finalisti. Planirane investicije obuhvatile su samo najneophodnije mašine i uređaje, kao što su mašina za brušenje zupčanika, obradni centar, šestovreteni automat, uređaj za kontrolu zupčanika i dr.

Pumpe za vodu i pumpe za ulje bile su klasične, i *Pobjeda* nije imala nikakvih teškoća da na postojećoj opremi uradi i ispita nove proizvode. Međutim, mehanički kompresor bio je nešto sasvim drugo. Ova konstrukcija motora imala je mehanički kompresor (za razliku od turbinskog), gdje se zrak doprema klasičnim rotorom, samo što je ovaj imao mehanički pogon sa radilice, pri čemu se u tri stepena mehaničkog prenosa sa oko 1500 okretaja u minuti ostvaruje broj okretaja i do 28.000 o/min. Naravno da su svi elementi od zupčanika do amortizera udara i rotora morali imati velike tačnosti geometrije, balansa, kvalitet materijala i obrade bez greške.

Pobjeda je ponudila i izradu kompletnog kompresora. Uz postojeće mašine, planiran je i jedan petoosni obradni centar, jer se kompletne lopatice rotora moraju izrađivati mehaničkom obradom. Pored ovoga, planirana je kupovina veoma tačnih mašina za brušenje zuba zupčanika *Reishauer* iz Švicarske, dva obradna centra njemačkog proizvođača *Deckel*, brusilica za žljebove, TNL mašina za zabušivanje i poravnanje čela osovina.

Prispjela ponuda od Fabrike pumpi nije mogla ostaviti nosioce projekta *Kapela* ravnodušnim, jer su i investicija i cijena imali svoje granice na nivou budžeta projekta.

Sa pumpama nije bilo problema, jer je *Pobjeda* - kako sa cijenom tako i sa minimalnim ulaganjem - bila daleko ispred ostalih, ali su pravi problemi nastali kod dobivanja posla izrade kompresora. Drugi ponuđač - *Jugoturbina* iz Karlovca - bila je vojna fabrika koja je za mlazne motore, što su se ugrađivali u helikoptere i avione, radila turbinski i kompresorski dio motora.

Cijena *Jugoturbine* za kompresor bila je 4,7 puta veća nego cijena koju je ponudila Fabrika pumpi, a ulaganja u opremu bila su daleko veća. S druge strane, postojala je i borba bivših republika SFRJ da dobiju što više posla u ovom projektu, jer je to značilo dobivanje investicija, ali i zapošljavanje na jednom kvalitetnom poslu (na većini sastanaka u SSNO bio je i predstavnik Vlade SR Hrvatske Jerkić koji se borio da Republika Hrvatska dobije što više posla). Zato je *Jugoturbina* reagovala veoma burno i preko tadašnjeg Izvršnog vijeća Socijalističke republike Hrvatske kod SSNO-a - tvrdeći da je *Pobjeda* nesposobna da radi tako odgovoran proizvod. Tvrdili su da tako složen i odgovoran proizvod u bivšoj Jugoslaviji može raditi samo njihova firma. Osim toga, tvrdili su da bi u tom slučaju njima od čitavog programa ostala samo montaža tenka u *Đuri Đakoviću*, a SR Bosna i Hercegovina bi bila pretjerano zaposlena na ovom projektu. SSNO je na osnova takvog zahtjeva formirao stručnu komisiju čiji je zadatak bio da ocijeni tehničke i druge sposobnosti *Pobjede* na proizvodnji kompresora za *Kapelu.* Nakon izvještaja komisije - SSNO će konačno odlučiti o tome da li će se *Pobjedine* ponude uopće razmatrati.

Komisija je posjetila *Pobjedu* i podnijela izvještaj u kojem se kaže da se radi o ozbiljnoj firmi i da je *Pobjeda*, uz minimalne investicije, sposobna da proizvodi i kompresor, a ne samo pumpe za vodu i ulje. Poslije toga su nastali problemi zbog nastojanja *Jugoturbine* da bude finalista, a da *Pobjeda* bude njen kooperant. U svim ovim razgovorima impresivno je bilo ponašanje generala Vujatovića. Obrazovan i veoma smiren, nikada nije u razgovorima koristio vojnu, generalsku poziciju, nego je do kraja slušao sagovornike i onda donosio zaključke. To je za Fabriku pumpi bilo veoma važno.

Poslije niza dosta teških sastanaka, pukovnik Tomić, koji je nekada bio direktor u *Famosu*, a u to vrijeme radio je u SSNO-u, kada je vidio da se firme ne mogu dogovoriti - povukao je liniju koja je dijelila zračni rotorski dio od reduktora na kompresoru i rekao:

- *Pobjeda* radi mehanički reduktorski dio, a *Jugoturbina* je finalista i radit će rotorski dio (poklopac, difuzor i rotor i neke pripadajuće manje pozicije).

Tako je *Pobjeda* ušla u ovaj program, pristupila zahtjevnom osvajanju, pri čemu je krenula i realizacija investicije koja treba da *Pobjedi* obezbijedi najnovije tehnologije u obradi kućišta i zupčanika. To je bilo veoma važno i za program civilnog programa pumpi, jer mašine nisu imale ograničenja u korištenju za civilne programe.

Pobjeda od svog nastanka nikada nije dobila ni jedan posao bez sumnji kupaca i velikih napora rukovodstva i zaposlenih da se dokažu. I kod ovog posla trebalo je hrabrosti i znanja. Preuzimanjem posla preuzeta je i velika odgovor-

nost, jer svaki problem u realizaciji od strane *Pobjede* jedva bi bio dočekan od mnogih u ovom projektu, a sama primjena proizvoda i ugrožavanje cijelog projekta moglo se okarakterisati kao akt protiv naroda i države.

Novac planiran za investicije predviđao je kupovinu jednog obradnog centra u iznosu od oko milion DM. Cijene dogovorene sa firmom *Deckel* bile su dva puta niže od predviđenog iznosa. Nastao je problem: kako kupiti dva obradna centra umjesto jednog za isti novac. Vrlo su se teško mogle mijenjati specifikacije opreme ili elementi kalkulacije. Obradni centri bile su prve mašine te vrste, ne samo u Tešnju nego i daleko šire. Na kraju su predstavnici *Pobjede* uspjeli ubijediti proizvođača firmu *Deckel*, da u fakturi i otpremnici navede da se radi o liniji obradni centar u kojoj će biti dvije mašine. Takvi podaci prikazani su i carini i banci. Sve vrijeme mašine su radile odvojeno i samostalno, i nije se radilo ni o kakvoj liniji.

Drugi problem pojavio se u vezi sa cijenama proizvoda. Naime, *Pobjeda* je formirala svoje cijene kao umnožak vrijednosti sata i normativa, a vrijednost ulaznih materijala određen je između Direkcije projekta i dobavljača. SSNO je tada imao nelogične principe. Formirao je cijene na bazi sata koji je izračunao iz izvještaja o poslovanju za prošlu godinu, a ne sata dostavljenog ponudom. Radomir Savčić vodio je ovaj posao u ime SSNO-a i sva *Pobjedina* objašnjenja o tome da poslovi *Kapele* iziskuju daleko veću vrijednost sata u odnosu na *Pobjedinu* proizvodnju i postojeći mašinski park nisu prihvaćena. Slovenci su imali daleko veće plaće za isti posao, ili daleko jednostavnije pozicije, pa im je priznavao njihove veće vrijednosti sata. Svi učesnici u ovoj proizvodnji, koji su već bili dobavljači vojnim fabrikama, znali su da SSNO ne može da kontroliše tehnologiju i vrijeme, pa su davali u ponudi mali sat, a nerealno veliko vrijeme izrade. Tako su *Pobjedi* kod konačnog obračuna, bez obzira na ponudu, prepolovili sat, a priznali vrijeme. Poslije toga *Pobjeda* je morala da vodi još jedan rat kako bi dostigla cijene iz vlastite ponude.

Treći problem naslućivao se kada je stigla licencna tehnološka dokumentacija za kompresor, koja je *Pobjedi* bila pristupačna tek nakon ugovaranja. U toj tehnološkoj dokumentaciji pisalo je da se jedan zupčanik kompresora, koji je imao sliku nošenja 80 % (kada se otkotrljavaju bokovi spregnutih zuba preko indiga, mora 80 % površine biti obojeno indigom) radi za 720 minuta. Kod ugovaranja brusilice zuba zupčanika mašine *Reishauer*, koja je kupljena za ovu operaciju, u ugovoru je stajalo komadno vrijeme oko 14,5 minuta. Kod stručnjaka u Fabrici pumpi nastao je šok. Postavilo se pitanje da li su nešto previdjeli i da li će *Reishauer* ostvariti ugovoreno vrijeme i kvalitet. Ugovorom je predviđeno vraćanje mašine u slučaju da ne ispuni zahtjev kvaliteta i kapaciteta. Međutim, u slučaju vraćanja mašine - ugrozio bi se čitav program, a mnogi su jedva čekali da *Pobjeda* bude uzročnik kašnjenja, ili neostvarivanja planiranog projekta, iza čega bi se onda krile vlastite nesposobnosti. Dilema je trajala sve do dolaska montera firme *Reishauer*. Monter je ostvario nešto malo veće vrijeme od ugovorenog, ali je zahtijevani kvalitet u potpunosti ostvaren. S

obzirom na to da je ugovor je predviđao vraćanje mašine ili procentualno smanjenje cijene u slučaju neizvršenja vremena i kvaliteta izrade, Fabrika pumpi je najavila proizvođaču vraćanje mašine - nezadovoljna njenim rezultatima, ali sa namjerom da dosljedno provodi ugovor. Na kraju je *Pobjeda* jedva pristala da mašine ostanu, uz uslov da se za procenat odstupanja primijeni na vrijednost mašine i za taj iznos kupe rezervni dijelovi i sve vrste alata u većoj količini. Toliki strah bio je bezrazložan. Sa brušenjem nije bilo nikakvih problema. Razlog razlike u vremenu bio je u tome što je izvoz te vrste mašina u zemlje Istočnog bloka bio zabranjen, pa su u SSSR-u umjesto odvalnog brušenja brusili starom tehnologijom *bok po bok*, u 12 prolaza.

Pored CNC obradnih centara, kupljena je mjerna mašina *speroni* koja je zahtijevala isti profil znanja. Kad su proizvodne mašine došle, pokazalo se da su mašinski tehničari Ibrahim Ahmetagić i Irfan Ljevaković najbrže ovladali ovim znanjima. Prva mašina *speroni* koja je došla, a služila je za koordinatno mjerenje, primljena je bez problema, a u komisiji za prijem bili su Kasim Kotorić i Irfan Ljevaković.

Pukovnik Milan Dragić, tehnički direktor Fabrike pumpi Kasim Bejđakić, general-pukovnik Milan Vujatović, direktor Fabrike pumpi Husein Galijašević, direktor Pobjede Faruk Smailbegović i kontrolor Hamdija Mulabećirović

Pojavljivali su se i određni problemi zbog kvaliteta pozicija iz kooperacije. Tako je bilo sa zaptivačem pumpe za vodu što je imao prsten od fenolne smole koji je radila vojna fabrika *Momo Stanojlović* iz Batajnice kod Beograda. Dolazilo je do propuštanja vode kod pumpe za vodu. Prsten je imao deformaciju nakon montaže. Vojni propisi nisu dozvoljavali bilo kakvu izmjenu na dokumentaciji bez dodatnih ispitivanja i homologacije. Postupak izmjene je propisan i dosta dug, a problem je bio dnevni. Stalni pozivi sa montaže motora na Palama i u samoj fabrici natjerali su *Pobjedine* stručnjake da bez saglasnosti umjesto fenolnog ugrade grafitni prsten. Problem je riješen, a kad je odgovornima objašnjeno kako je to urađeno - prešli su preko odgovornosti zbog nepoštivanja procedura. Program je uspješno realizovan. *Pobjeda* je stekla ugled, jer nijednog trenutka nije ugrozila projekat - ni rokom ni kvalitetom.

Krajem osamdesetih Vojno-tehnički institut (VTI) iz Beograda krenuo je u izradu modificiranog tenka T-84. Pored ostalih perfomansi, ovaj model imao je jači motor: 1000 KS. Na ovom motoru nije bilo mehaničkog, nego je bio predviđen turbinski kompresor, tako da su za ovaj motor u *Pobjedi* rađene samo pumpa za vodu i ulje. Pumpe su morale imati veće karakteristike, pa je Mašinski fakultet Beograd, u saradnji sa VTI, napravio nove konstrukcije. Međutim, konstrukcije su imale vrlo mnogo grešaka, tako da pumpe, posebno uljne, ne bi uopće funkcionirale ako bi se radile po toj dokumentaciji. Nakon toga *Pobjedini* stručnjaci izvršili su reviziju dokumentacije, predložili VTI-u, i na osnovu te dokumentacije rađeni su uzorci, a kasnije i serijska proizvodnja.

Tenk T-84 zarobljen tokom agresije na RBiH

Koliko su cijenjeni *Pobjedini* stručnjaci na ovom poslu, pokazuje jedna informacija iz 1994. godine. Na Mašinskom fakultetu u Mariboru, na smjeru motora, radili su prof. Černe i prof. Dobovišek, bivši profesori Mašinskog fakulteta iz Sarajeva. Tražili su preko *Pobjedine* firme u Ljubljani kontakt kako bi rješili neke probleme podmazivanja, kao i kvalitetne proizvode koje je *Pobjeda* radila, a koji su bili potrebni za izradu prototipa tenkovskog motora od 1000 KS. Oni su, naime, radili dokumentaciju i prototip ovog motora za kupca iz Indije.

Inače, ovaj modificirani tenk prekopiran je sa dostavljenog uzorka i ušao je u proizvodnju u Kini, a poslije su ga Kinezi uveli u proizvodnju u Pakistanu. Nakon promjena i nastanka novih država, proizvodnju modificiranog tenka nastavile su i Poljska, Ukrajina i Rusija. Jedan od inostarnih kupaca jugoslavenskog tenka T-84 bio je i Kuvajt. Tenk se posebno pokazao dobar prilikom okupacije Kuvajta od strane Iraka 1990. godine, pa su Kuvajćani i nakon rata stalno bili u potrazi za isporučiocem ovog tenka, kao i za stvaranjem uslova za njegovu reparaturu.

Ozbiljniju proizvodnju ovog tenka zaustavio je rat. Jedna količina tenkova na početku rata zatekla se u luci Bar za isporuke u Kuvajt.

U planovima SSNO-a bila je i konstrukcija i proizvodnja tenka od 1500 KS, pod kodnim imenom *Vihor*. Međutim, rat je osujetio ove planove.

Ovaj program bio je značajan za *Pobjedu*. S jedne strane, dobila je savremene mašine koje su imale kapacitet da rade i civilni program, a novi je program donio značajnu zaposlenost u vrijeme nedostatka posla u Fabrici pumpi.

Rezervni program proizvodnje tromblonske kumulativne mine TKM

Koristeći informacije i angažman generala Kemala Korajlića, inače rođenog Tešnjaka, koji se nalazio na značajnom položaju u JNA, *Pobjeda* je dobila rezervni program proizvodnje kumulativne tromblonske mine. To je imalo veliki značaj za razvoj kapaciteta u *Pobjedi* i njihovo angažovanje za potrebe redovnog civilnog programa. Sam program bio je tako definisan da *Pobjeda* ovlada proizvodnjom na bazi izrade probne serije ove mine i da se nakon toga sva tehnička dokumentacija, alati i dr. arhivira u sanduke i zapečati. Koristi se samo u slučaju neposredne ratne opasnosti i rata - kada rezervni proizvođač ulazi u proizvodnju prema planovima. Programom je predviđeno da se osvoje samo metalni dijelovi, a ne laborisanje, odnosno finalizacija mine sa eksplozivom.

Obrada skidanja strugotine rezanjem rađena je u Fabrici pumpi, a obrada plastičnom deformacijom u Fabrici filtera. Posebno je bila zahtjevna izrada bakarnog lijevka. Materijali su dobiveni od SSNO-a. Investicionim programom za izradu dijelova kumulativnog tromblona kupljene su moderne nove mašine, kao što su CNC strugovi proizvođača *Gildemeister*, provlakačica,

Ipsenova oprema za termičku obradu. Urađeni su dijelovi za 200 sklopova. Izrada otpreska eksploziva, laboracija i ispitivanje obavljeni su u *Slobodi* iz Čačka koja je bila nosilac ovog projekta.

I na ovom programu poslove tehnologije obrade skidanjem strugotine vodio je Ibrahim Ahmetagić, koji je u međuvremenu vanredno završio mašinski fakultet. Sa Ahmetagićem je iz Fabrike pumpi radio Miloš Gavrilov. Iz Fabrike filtera na ovom poslu radili su Nezir Omerbašić i Slobodan Vukosavljević. Veliku pomoć u konstrukciji alata i izradi lijevka plastičnom deformacijom dao je dipl. ing. maš. Zoran Komušanac iz Fabrike filtera.

Program je rađen u tri faze. Prva faza bila je da se uradi nulta serija od 200 komada. Svi komadi koji su urađeni kao nulta serija isprobani su u Čačku. Druga faza bila je izrada 3.000 komada. Time je projekat završen. U trećoj fazi urađeni su alati za proizvodnju u ratnim uslovima od 60.000 komada.

Nakon ovog pripreman je i projekat trenutne tromblonske mine. Do realizacije nije došlo, ali je *Pobjeda* dobila dokumentaciju za tu minu, koja je korištena u ratnom periodu. Sva ispitivanja bila su uspješna. Ovaj program će poslužiti kao prva ideja za ulazak u ozbiljnu namjensku proizvodnju 1992-1995. godine.

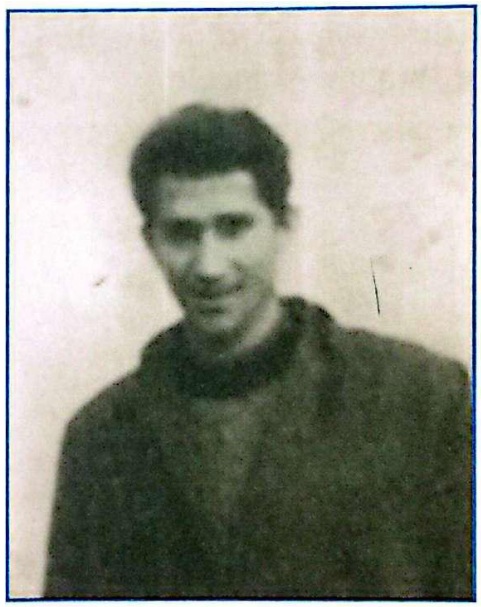

Nezir Omerbašić

Vazduhoplovni program

Malo je poznato da se *Pobjeda* okušala i u proizvodnji pumpi za vazduhoplovstvo. Jugoslavija je, naime, značajno ulagala i u vazduhoplovni program. U mostarskoj firmi *Soko* finaliziran je, u kooperaciji sa Rumunijom, avion *orao*, rađen je projekat vlastitog aviona G-4, a ušlo se u proizvodnju helikoptera *gazela*. Licencni motor za *gazelu* bio je od *Turbomeke* iz Francuske i u prvo vrijeme se uvozio, a finalizacija je rađena u *Sokolu*. Proizvođač motora za putničko vozila *Zastave* iz Kragujevca *21. maj* iz Rakovice kod Beograda ušao je u proizvodnju specijalnih vazduhoplovnih motora. Koristeći stečena znanja i opremu kojom je raspolagala, *Pobjeda* je pokušala ući i u ovaj program. Šansu je vidjela u tome što je kroz projekat *Kapela* obezbijedila veoma tačne mašine koje su u pogledu kvaliteta ozubljenja i obrade kućišta mogle odgovoriti i većim zahtjevima nego što su zahtjevi auto-programa. Tako se došlo do dokumentacije i izrade ponude za trostepenu zupčastu uljnu pumpu za podmazivanje na helikopteru *gazela*. Ugovorena je izrada probnih uzoraka. Materijal za izradu obezbijeđen je putem *21. maja* od *Turbomeke* iz Francuske.

Susret sa novim proizvodom bilo je sasvim novo iskustvo, iako se u pogledu geometrije osvajanje nije činilo teškim. Materijali, specijalni durali, bili su izuzetno tvrdi, ali i žilavi - tako da ih je bilo teško obrađivati standardnim alatima. Klasa tačnosti izrade zuba bila je veća za tri stepena od one na uljnim pumpama za motore, a posebni zahtjevi bili su u pogledu površine i njenog stanja. Mikropukotine nastale brušenjem mogle su se vidjeti tek nakon ispitivanja specijalnom (*nital*) probom. Kada su se nakon brušenja ovom probom kontrolisali zupčanici *Kapele*, pojavila se mreža pukotina kojih kod vazduhoplovnog programa ne smije biti.

Uz velike napore, stručnjaci *Pobjede* uradili su uzorke koji su ispunjavali zahtjeve i koji su odobreni. I kod ovih uzoraka izradu ispred tehnologije vodio je Ibrahim Ahmetagić.

Ibrahim Ahmetagić

Međutim, dalja proizvodnja nije nastavljena, jer su i u *Pobjedi* shvatili da se ovo ne može raditi zajedno sa postojećom i sa istim radnicima. Ova proizvodnja tražila je rad u bijelim rukavicama (kiselina sa ljudskih prstiju može da napravi fleku na materijalu koji postaje škart). *Pobjeda* je predložila osnivanje novog pogona uz minimalnu investiciju, ali to nije prihvaćeno od strane SSNO-a.

Pored osvajanja pumpe, u Fabrici filtera rađeni su i uzorci grubih žičanih filtera za gorivo ruskih aviona MIG. Međutim, ove proizvodnje nisu ostavile traga u proizvodnim i prodajnim rezultatima u *Pobjedi*, ali su bile jedno vrlo značajno tehničko iskustvo.

organizacija i sportista fabrika. Fabrika pumpi vodila je fudbalsku i šahovsku ekipu u Čehoslovačku, a u uzvratnoj posjeti bili su šahisti.

Kao mlada fabrika sa dobrim programom i neopterećena viškom radnika, FAD je veoma brzo povećavao proizvodnju i nastojao da, pored doboša i diskova, radi program kompletnog kočionog sistema.

Dolaskom u nove proizvodne pogone Fabrika alata nastoji da, pored izrade alata, mašina i uređaja za druge *Pobjedine* OOUR-e sebe nađe i u proizvodu za druge kupce, van *Pobjede*. Zato svoju šansu vidi u proizvodnji reduktora i diferencijala za traktore, zupčanika za proizvođače reduktora i proizvodnji mašina za drvo u okviru UNIS-ove Mašinogradnje.

SEAD SMAILBEGOVIĆ, 1935-2011.

Sead Smailbegović prvi je diplomirani inžinjer u *Pobjedi*, u koju je došao 1961. godine bez dana iskustva iako je imao stipendiju *Trudbenika* iz Doboja. Nakon završene srednje škole, diploirao je na Mašinskom fakultetu u Zagrebu. U svom radnom vijeku najviše vremena radio je na proizvodnji filtera. Nakon kupovine licence od *Mann und Hummela*, obavlja dužnost pomoćnika direktora za filtere. Godinu dana radi u *Mann und Hummelu* u funkciji pripreme za uspostavljanje proizvodnje u *Pobjedi*. Prvi je direktor OOUR-a Fabrike filtera. Nakon odlaska Faruka Smailbegovića u UNIS, postavljen je za generalnog direktora. Po formiranju samostalne *Pobjede* - radi u njenom inžinjeringu. U ratu je obavljao posebne zadatke logistike iz namjenske proizvodnje. U penziju je otišao neposredno nakon rata.

HAKIJA UŽIČANIN

Rođen je u Tešnju 1946. godine, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju u Tešnju, a Mašinski fakultet u Sarajevu. Prvi posao imao je u *Pobjedi* kao samostalni konstruktor. Obavljao je poslove tehničkog direktora OOUR-a Fabrika filtera, direktora OOUR-a Fabrika filtera, direktora DP Fabrika filtera. Radio je u Kreditnoj banci Tuzla, a 2000-2003. godine bio je i Načelnik Općine Tešanj.

Faruk Smailbegović 1985. godine odlazi u UNIS, u Grupaciju automobila, a na mjestu direktora zamjenjuje ga Sead Smailbegović. Za direktora Fabrike filtera imenovan je Hakija Užičanin, a za tehničkog direktora Feđa Alićehajić. Umjesto Rize Sofića, za pomoćnika direktora za ekonomiku postavljena je Nasiha Kantić.

Tih godina u političkom smislu bilo je veoma aktuelno disperzirati dijelove proizvodnje u manje sredine. Nivo tehnologije u *Pobjedi* i FAD-u to nije dozvoljavao, ali su postojale mogućnosti u Fabrici filtera. Uspostavljena je saradnja sa Mjesnom zajednicom Miljanovci i u prizemlju adaptiranog doma MZ uspostavljena je proizvodnja uložaka za filtere goriva (*Mercedes*).

Tokom 1984. godine dolazi do značajnih problema na relaciji Poslovodni odbor RO *Pobjeda* i rukovodstvo Fabrike filtera na čelu sa direktorom Hakijom Užičaninom. Problem je nastao u isplati viška krajem godine. Naime, Fabrika filtera imala je značajan profit i željela je da podijeli višak. S druge strane, ostali OOUR-i nisu imali tu mogućnost. Veća isplata u Fabrici filtera prouzrokovala je i veću isplatu u radnim zajednicama koje opslužuju ostale OOUR-e poslovima i koji direktno utiču na stanje zaposlenosti u ovim organizacionim sredinama, pa je to još više konfrontiralo odnose na nivou cijele Radne organizacije. Osim toga, i taj profit bio je rezultat razvoja i ulaganja radnika ostalog dijela fabrike, a dijelom i klirinških tržišnih pogodnosti koje su nekim proizvodima davali nerealan profit.

Svi OOUR-i, osim Fabrike filtera, i društveno-političke organizacije do nivoa općinskih bili su protiv isplate. Fabrika filtera nije htjela da ostvareni profit investira u proširenje i nove projekte nego da ih podijeli. Direktor Fabrike filtera je lako donio odluke o podjeli na nivou svojih organa upravljanja i Zbora radnih ljudi, jer je to bila direktna korist onih koji su glasali. Kada se to kosilo sa odlukom i Općinskog komiteta SK, onda su radnici Fabrike filtera članovi SK-a vratili partijske knjižice, a čitav slučaj dobio je i medijsku pažnju. Mediji su opservirali da se radi o sprečavanju isplate koju su radnici zaradili svojim radom - ne ulazeći u ukupne odnose unutar kolektiva.

U suštini, problem je bio što Fabrika filtera nije nastavila politiku *Pobjede* o stalnom proširivanju - kako su radnici *Pobjede* radili od njenog osnivanja. Tako su, uz velika odricanja, nastale proizvodnja filtera i autodijelova. Međutim, radnici Fabrike filtera su taj novac htjeli podijeliti kao višak (profit) i tako stvoriti značajne razlike u primanjima nekvalifikovanih radnica u Fabrici filtera i uglavnom njihovih očeva, majstora, u ostalim tvornicama koji su svojim odricanjima stvorili kapacitete Fabrike filtera i založili svoju egzistenciju. Takve odluke uslovile su da je već 1985. godine sa mjesta tehničkog direktora smijenjen Feđa Alićehajić i postavljen Rasim Bedak, a nakon odlaska Nasihe Kantić na funkciju predsjednika Skupštine općine - na mjesto pomoćnika za ekonomiku dolazi Ekrem Turalić. Poslije ga je zamijenio Sakib Hasaničević.

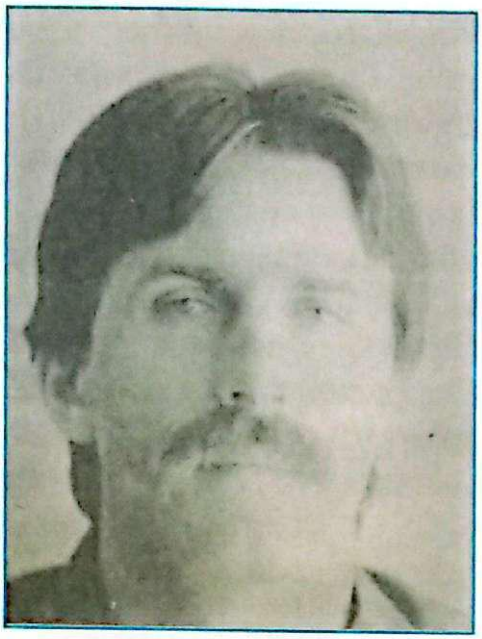

Feđa Alićehajić

Arif Kotorić,
dugogodišnji direktor
proizvodnje i tehnički direktor
u Fabrici filtera

U Fabrici pumpi dolazi do instaliranja pogona proizvodnje *Mercedosovih* uljnih pompi na opremi koju je ovaj najpoznatiji svjetski proizvođač poklonio *Pobjedi*. Radi se, naime, o starom motoru čija je proizvodnja obustavljena, ali je ostala obaveza snabdijevanja rezervnim dijelovima. *Mercedes* je odlučio prostor koji je zauzimala ova oprema osposobiti za druge namjene, a postojeću opremu za proizvodnju pumpi i drugih dijelova pokloniti *Famosu* i *Pobjedi* - uz obavezu proizvodnje za *Mercedes* koju će on prodavati kao rezervni dio. Uz opremu dostavljeni su svi potrebni mjerni, stezni i rezni alati kao i sva prateća dokumentacija. Ova oprema smještena je u prvu *Pobjedinu* halu, odakle se proizvodnja alata preselila u novu halu koja je namjenski napravljena za ovu proizvodnju sa ambicijom da se rade mašine i mjenjači.

Fabrika filtera bila je veoma propulzivna i otvarali su joj se tržišni prostori. Jedinu kočnicu je imala u ograničenju mogućnosti uvoza materijala i ograničenjima tržišta od strane *Mann und Hummela*.

Svoje kontakte u prodaji Marketing je, na osnovu dobrih tržišnih pozicija proizvoda Fabrike filtera, veoma često ostvarivao u "zabranjenim zonama". Isporuke njemačkim kupcima *Mann und Hummela* od VW do *Mercedesa* također nisu dobro prihvaćene od strane licencnog partnera u proizvodnji filtera. U nekoliko slučajeva *Mann und Hummel* je veoma oštro intervenisao prijeteći prestankom licence. Predstavnici UNISA Tvrtko Nevjestić i Faruk Smailbegović, koji je u UNIS-u obavljao dužnost direktora Grupacije automobila, zajedno sa rukovodiocima Fabrike filtera i Marketinga, išli su na nekoliko sastanak i obećavali poštivanje ugovora. Međutim, došlo je do prekida ugovora. Sead Smailbegović smatara da je ugovor prekinut nakon ponude filtera jednom grčkom kupcu, drugi smatraju da su razlog za to isporuke

Atlas Copcu, a treći kupcu u Americi. U suštini, problem je ležao u narastanju Fabrike filtera i sve većim isporukama u okviru kooperacija njemačkih firmi sa Jugoslavijom i samostalnim nastupima širom svijeta. *Mann und Hummel* je na kraju odlučio da prekine licencni ugovor i prije njegovog isteka. To je značilo da se više ne može koristiti njegov znak, boje, odnosno njegov brend. Rukovodstvo Fabrike filtera i Marketing našli su se u problemu. Tadašnji direktor prodaje Jusuf Hrvić je autor novog imena:

Nastale su teškoće na tržištu. Trebalo je kupce uvjeriti da se ambalaža izmijenila, ali da je u njoj ostao isti kvalitet proizvoda. Naravno da je i konkurencija koristila priliku da povrati izgubljena tržišta. U prodaji je dijelom pomagalo i to što je "Pobjeda" osim filtera nudila i pumpe za vodu i ulje i kočione dijelove, gdje je konkurencija bila manja, pa je bilo i nuđenja proizvoda u setu, a ne pojedinačno - čime su se i filteri zadržavali u prodaji. Vremenom su se i kupci uvjeravali da nije došlo do promjene kvaliteta. S druge strane, prestankom licence isporučena je i značajna količina sa zatečenom ambalažom "Mann und Hummela".

Pokušavao sam naći neko zvučno i moćno ime. Bili smo u UNIS-u i došao sam na ideju da to bude UNISCO ili UNICO. Boja plava, jer je to bila UNIS-ova boja. Prihvaćeno je ime UNICO, napravljen je dizajn i urađene su prve isporuke ambalaže od firme "Grafičar" iz Tuzle, a kasnije je ambalažu radila Tvornica ambalaže iz Tojšića.

Fabrika pumpi imala je problem tehnološkog zaostajanja i velikog broja zaposlenih u odnosu na proizvodnju. Tako su 1988. i 1989. godine u Fabrici pumpi rađeni investicioni program i programi konsolidacije. Ukupna investicija je bila 7.989.000 DIN, a nabavljena je oprema, uglavnom sa jugoslavenskog tržišta, u vrijednosti od 5.775.755 DIN. Kupljeni su obradni centri od *Železnika* iz Beograda i CNC strugovi *Prvomajske* iz Zagreba, kao i kvalitetne brusilice za vanjsko i unutrašnje brušenje iz Tvornice mašina u Kikindi. Obradni centri nisu bili kvaliteta i produktivnosti onih proizvedenih u zemljama Evrope, ali su, zahvaljujući inflaciji i načinu plaćanja, bili veoma povoljni. CNC strugovi i brusilice bile su veoma kvalitetne. Kupljene su i druge mašine i uređaji.

Organizacija RP *Pobjeda* postaje veoma složena, pa predstavlja i smetnju daljem intezivnom razvoju. Stupanjem na snagu Zakona o preduzećima, stvara se mogućnost novog organizacionog ustrojstva. Na osnovu toga u *Pobjedi* je odlučeno da se organizuje u tri samostalna društvena preduzeća:

- Fabrika pumpi i prečistača,
- Fabrika prečistača,
- Fabrika autodijelova FAD.

Registracija Društvenog preduzeća Fabrika pumpi i prečistača *Pobjeda* izvršena je 31.12.1989. godine. Pri Fabrici pumpi i hidraulike *Pobjeda* ostaju Fabrika mašina i alata, Toplana, restoran društvene ishrane i uslužne djelatnosti. Nasljednik *Pobjede* je Društveno preduzeće Fabrika pumpi i prečistača

Pobjeda, a imala je 750 radnika. Prvi v.d. direktora nove *Pobjede* je Sead Smailbegović. Međutim, on se nije prijavio na raspisani konkurs - zbog zamorenosti stalnim značajnim funkcijama od 1961. godine. Na raspisani konkurs su se prijavili Mehmedalija Husremović i Kasim Kotorić koji je kasnije povukao svoju prijavu. Radnički savjet je imenovao Mehmedaliju Husremovića na mjesto generalnog direktora.

Status fabrike je Društveno preduzeće (DP) Fabrika pumpi i prečistača *Pobjeda* (u daljem tekstu: *Pobjeda*) je trajao do 8.2.1991. godine. Prije promjene statusa usvojeni su tzv. Markovićevi zakoni koji su pružali mogućnost priznavanja radničkih dionica. Direktor Husremović započinje aktivnosti na verifikaciji dionica po ovim zakonima, a zatim *Pobjeda* postaje dioničarsko društvo od 8.2.1991. godine. Tako radnici *Pobjede* postaju vlasnici 26% firme. Organizovan je upis dionica od strane radnika koji su upisivali i uplaćivali gotov novac za dokapitalizaciju kako bi se popravila likvidnost fabrike.

Sada *Pobjeda*, kao samostalna fabrika, svoju šansu vidi u izvozu, racionalnijem korištenju radnika, stvaranju stručne kadrovske podloge i intezivnom osvajanju novih proizvoda. Ustanovljen je višak od 292 radnika. Posebno je zapaženo da je veći broj kvalifikovanih radnika radio u režijskim službama

MEHMEDALIJA HUSREMOVIĆ, 1939-1993.

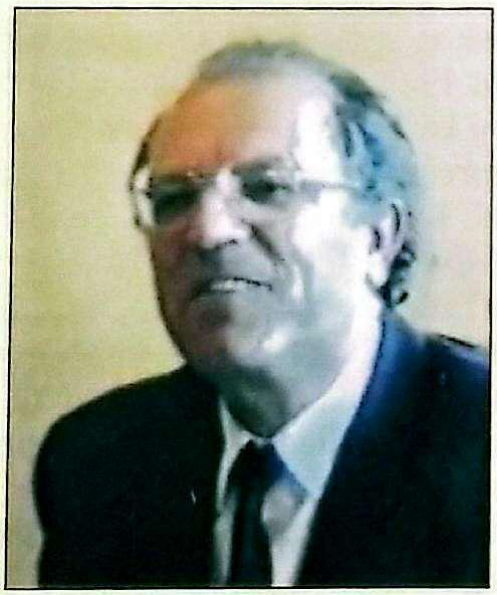

Rođen je 1939. godine u Raduši kod Tešnja. Državnu nižu realnu gimnaziju završio 1955. godine u Tešnju, a Mašinsku tehničku školu 1959. godine u Beogradu. Višu školu za organizaciju rada završio 1971. godine, a Ekonomski fakultet 1985. godine. Prvo zapošljenje imao je u *Pobjedi* nakon završetka školovanja, a deset prvih mjeseci 1960. godine u Tvornici čarapa *Milenko Tešić* u Tešnju. Nakon odluženja vojnog roka radi u *Pobjedi* - od 11.9.1961. godine sve do pogibije na službenom putu u Sloveniji 30.4.1993. godine.

U *Pobjedi* je obavljao slijedeće poslove: referent alata i normirac, planer proizvodnje, tehničar za osvajanje proizvodnje, tehnolog, glavni tehnolog, šef tehničke pripreme, šef proizvodnje, direktor OOURa Fabrika pumpi i hidraulike, podpredsjednik poslovnog odbora za ekonomiku, finansije i organizaciju, član poslovodnog odbora za proizvodnju i razvoj, direktor DP *Pobjeda*.

Pored toga, Husremović je obavljao i niz drugih dužnosti, kao što je sekretar i predsjednik Općinskog komiteta SK-a, odbornik i delegat Skupštine.

koje su postale veoma brojne i trome. Napravljen je program za rješavanje ovog problema, čime je predviđeno:

- penzionisanje radnika koji su stekli uslove za penziju,
- dokup staža starijim radnicima koji su blizu penzionisanja,
- preraspodjele.

Radnici koji ne ispunjavaju sistematizaciju radnih mjesta nisu postavljani na ranija mjesta nego su preraspoređeni na mjesta za koja su kvalifikovani.

Pristupa se osvajanju 20 novih proizvoda pumpi za *Iveco*, DAF, *Volvo,* KHD, *Reno*, *Perkins* iz Engleske.

Na prijedlog rukovodstva, Skupština dioničara izabrala je ekspertni Upravni odbor u koji su ušli:

- Mahmut Đikić, profesor na Mašinskom fakultetu u Sarajevu, kao predsjednik,
- Salih Mešić, ispred zaposlenih dioničara, zamjenik predsjednika,
- Vuksan Bulat, profesor na Mašinskom fakultetu u Beogradu,
- Leopold Sterle, privatni poduzetnik u prometu autodijelovima iz Slovenije,
- Pero Vasilj, Kreditna banka Tuzla,
- Sead Smailbegović, ispred zaposlenih dioničara.

Intezivno se ulazi u proizvodnju pumpi za *Iveco* u prvoj ugradnji. Iako su kalkulacije ovih pumpi izgledale dosta nepovoljno u odnosu na prodajnu cijenu, redovna mjesečna proizvodnja i velike serije stvarale su uslove za daleko manje troškove, tako da su i efekti poslovanja umnogome popravljeni. Formirano je odjeljenje *Inžinjering* u okviru PC *Razvoj* u kojem su bili iskusni stručnjaci sa tehničkim i ekonimskim znanjima koji su radili investicione programe i rješavali projektnim pristupom *uska grla* i druge probleme u proizvodnji.

Prof. Mahmut Đikić

Prva sjednica Upravnog odbora održana je 23.5.1991. godine. Osnovno pitanje na toj sjednici bilo je kako se približiti kapital-odnosu. Taj posao tražio je postupnost. Za direktora je imenovan Mehmedalija Husremović. On je predložio novu organizaciju fabrike koja je imala 750 zaposlenih radnika. Organizacija se sastojala od 6 poslovnih cjelina:

- Proizvodnja,
- Marketing,
- Razvoj,
- Energetika,
- Ekonomika,
- Kontrola.

Nova sistemska rješenja potpuno odgovaraju tržišno orijentiranim firmama kao što je *Pobjeda*. Dolazi do značajnih promjena u upravljačkoj i rukovodnoj strukturi, kako sistemskih tako i personalnih.

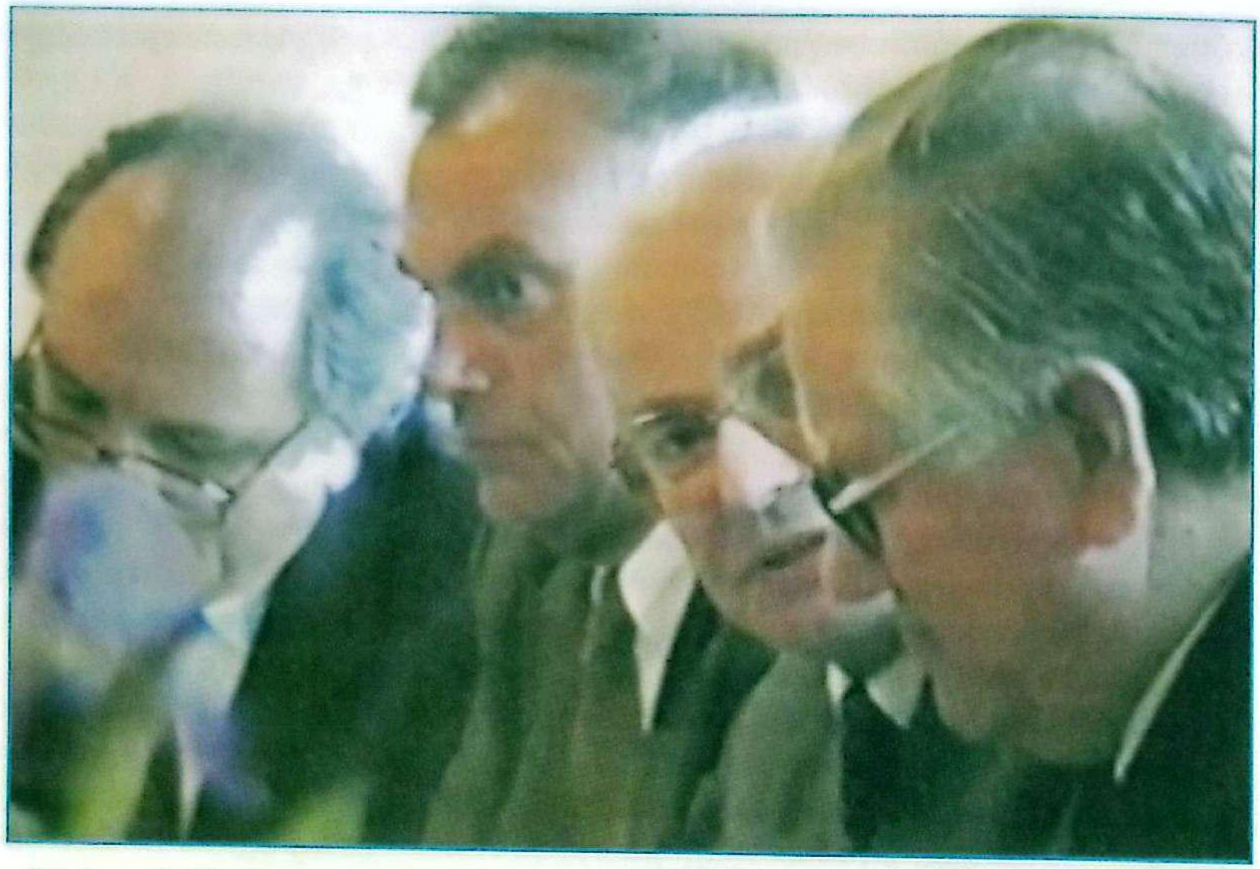

Mehmedalija Husremović, Leopold Sterle, prof. Vuksan Bulat i Izudin Alićehajić na sjednici Upravnog odbora u maju 1991. godine

Upravljane firmom umjesto Radničkog savjeta preuzima Upravni odbor koji imenuje Skupština društva i koji vrši izbor direktora, dok direktor bira saradnike.

Upravni odbor prihvatio je predloženi program direktora Husremovića, a direktor je imenovao svoje saradnike, direktore poslovnih cjelina:

- Proizvodnja Milan Nesterović,
- Marketing Enver Ajanović,
- Razvoj Husein Galijašević,
- Ekonomika Ahmet Dizdarević, koji je istovremeno i zamjenjivao generalnog direktora u njegovoj odsutnosti,
- Energetika Rifat Džebić,
- Zajedničke službe Moman Toprek.
- Kontrola Kasim Kotorić.

Direktori poslovnih cjelina utvrdili su radnike bez kojih mogu realizovati dostavljene programe generalnom direktoru i stavili ih na raspolaganje, a za to su dobili procenat njihovih plata da rasporede radnicima koji nose realizaciju programa.

Ovakav pristup je dao je pune efekte. *Pobjeda* se u veoma kratkom roku zaradama i drugim mjerilima dobrog poslovanja potpuno približila Fabrikci filtera i Fabrici autodijelova.

Mehmedalija Husremović, Milan Nesterović i Ahmet Dizdarević su radnici *Pobjede* koji su prošli sve faze rada u svojoj struci i vanredno, uz rad, završili ekonomski fakultet.

Novom organizacijom i novim pristupom *Pobjeda* u kratkom vremenu postiže velike rezultate. U isto vrijeme važno mjesto u prodaji ima novi kupac *Iveco*. Inače, *Pobjeda* je u cijelom svom vijeku imala problem sa obrtnim kapitalom i proizvodnjom za drugu ugradnju, jer je ona iziskivala širok asortiman i proizvodnju sa malim serijama. Troškovi takve proizvodnje visoki su, a mini stok zaliha cijelog asortimana traži značajna obrtna sredstva.

U velike firme na Zapadu obično se ulazi kada dođe novi direktor nabave koji ima zadatak da smanji troškove nabave za određeni procenat. *Pobjedina* prednost bili su cijena i kvalitet, ali i jedan ugovor sa TAM-om iz Maribora koji je iziskivao izvoz radi uvoza. Hendikep je bio ekonomski i politički sistem u kojem je *Pobjeda* radila posao koji uvijek može dovesti do prekida isporuka zbog političke nesigurnosti koja može uticati na isporuke.

Ulaskom u *Iveco* kapaciteti su popunjavaju, proširuju se tržišta.

U Vogošći je planirana finalizacija automobila *golf* u količini od 1.000 komada dnevno. *Pobjeda* u tome vidi svoju šansu, i već je krenula u izradu dva investiciona projekta: proizvodnja integrisanih ležaja za pumpe za vodu, pumpi za vodu putničkog programa i *sinter* dijelove motora za putnički program. Ležaj je već bio konstruisan i montiran. To su uradili inžinjeri *Pobjede*. Ostalo je samo da se kupi nova oprema koja će dati kvalitet obrade i tačnost koju zahtijevaju ležajevi. U saradnji sa Metalurškim institutom *Hasan Brkić* iz Zenice, za *sinter* dijelove napravljen je željezni prah za sinterovanje, a prve probe planirane su na presi u *Enkeru*.

Do kraja 1991. godine odvija se i namjenska proizvodnja. U decembru 1991. godine u *Pobjedu* je došao direktor Fabrike specijalnih motora sa prijedlogom da *Pobjeda* radi kompletan kompresor, jer je zbog rata u Hrvatskoj *Jugoturbina* prestala sa isporukama. Nakon izlaganja direktora sa Pala, Enver Ajanović je rekao da to *Pobjeda* neće prihvatiti, jer će ti isti tenkovi u koje se ugrade pumpe pucati na nju. Tako je razgovor završen, a isporuke prestale i sa strane *Pobjede*.

U aprilu 1992. godine direktor Husremović i direktor PC *Razvoj* Galijašević odlaze u Wolsburg da bi na rastavljenom *golfu* 2 odabrali pozicije koje mogu raditi. Posjetili su i *Audi* u Ingolstadtu sa istom namjerom. Odabrali su pumpu za vodu i ulje, pumpu za gorivo i zupčaste prijenosnike na motoru, koji su od *sintera*, i na ovom vozilu ih je bilo 4,5 kg.

Agresija na RBiH 1992-1995. godine

Na entuzijazam i velike planove *Pobjede* ugrožava blizina rata. Osjećajući opasnost koja dolazi, generalni direktor Husremović preduzima sve mjere da sačuva fabriku - računajući da će rat proći i da treba po svaku cijenu sačuvati kupce. Stoga je stalno na liniji Bosna i Hercegovina, Slovenija i Hrvatska.

Mostovi na Savi padaju jedan po jedan i saobraćaj se odvija sve težim i dužim rutama - preko Hercegovine i Hrvatske. Nastoji se po svaku cijenu zadržati proizvodnja i isporuke na lager u Sloveniju i Hrvatsku.

Prvog maja 1992. godine događa se progon nesrpskog stanovništa iz Doboja. Tada, i u narednim danima, na prostor Tešnja stiglo je gotovo 30.000 registriranih izbjeglica iz Doboja i Teslića. Bilo je dosta i onih koji se nisu prijavili kod za to nadležnih općinskih organa.

Prije rata *Pobjeda* je izdvajala 1% iz dohotka za odbranu. Postojala je mogućnost da se dio sredstava vrati *Pobjedi* za ulaganja u sistem odbrane. U okviru sistema općenarodne odbrane i društvene samozaštite (ONO DSZ) u fabrici

Jedno odjeljenje jedinice TO *Pobjede*

Prvi red slijeva: Mirsad Škapurević Šico, Adil Bukvić Hare, Delveta Handžić-Smailbegović, Enisa Škapur-Berberović, Radoslav Simić; Drugi red: Jusuf Hrvić, Risto Blagojević, Dragica Lazarević i Alija Braćkan

je bila formirana jedinica u formaciji čete koja je bila uključena u sistem Teritorijalne odbrane (TO). Bilo je ustanovljeno i radno mjesto referenta ONO i DSZ, na koje je postavljen Amir Galijašević. Koristeći tu mogućnost, kupljen je agregat za proizvodnju električne energije, kao i kompletno novo pješadijsko naoružanje za *Pobjedinu* četu TO.

U prvo vrijeme pripadnici jedinice su bile žene i nesposobni za armiju. Vremenom je izmjenjena struktura pripadnika jedinice, pa su pred sami rat jedinicu sačinjavali mladi, za zadaću vojnika sposobni radnici. Međutim, na osnovu naredbe koju je u maju 1990. godine potpisao ispred komande JNA u Doboju pukovnik Esad Halilbašić (kasnije će biti komadant Štaba TO okruga Doboj u okviru snaga odbrane RBiH), kompletno oružje je oduzeto, pa čak i naoružanje portira (automatski pištolji *hekler*). Ovo oružje JNA je kasnije podijelila članovima Srpske demokratske stranke (SDS) na prostoru Tešnja.

Jedinica *Pobjede* bila je angažovana na obezbjeđenju. Međutim, nakon oduzimanja oružja od strane JNA stražarska služba ostala je bez naoružanja. S obzirom na to da se rat već nazirao, organizovano je prikupljanje sredstava od radnika za kupovinu oružja za jedinicu koja će čuvati fabriku, pa su 233 radnika uplatila vlastiti novac u ukupnom iznosu od 38.600 DEM, 220 $, 71.000 italijanskih lira i 45 francuskih franaka. Uz ostalo, kupljeni su i ručni bacači. Osim bojevih, kupljeni su školski projektili da bi se mogla izvršiti obuka. Jednog dana u vrijeme obuke začula se detonacija iz portirnice gdje je bila smještena straža. Unezvijereni stražari zatekli su projektil u zidu - koji nije eksplodirao zbog blizine udara, spaljene zavjese i lica garava od pogonskog goriva pripadnika jedinice. Sreća je prvi put spasila *Pobjedine* radnike da ne bude žrtava.

S obzirom na karakter rata, jedinica za obezbjeđenje smanjivala se zajedno sa naoružanjem koje se preselilo na linije odbrane. Njeni su pripadnici, zajedno sa oružjem, popunjavali borbene jedinice, da bi pred kraj rata obezbjeđenje, pored portira, vršila samo dva pripadnika jedinice (i to ne baš obučena vojnika: Fikret Delić i Dedo Hadžiedhemović).

Postalo je potpuno jasno da je rat na pragu i da treba razmišljati o tome kako se odbraniti i kako opstati na civilnom tržištu. Generalni direktor prihvatio je novi plan osvajanja u kojem je i namjenska proizvodnja. Tako je 6.5.1992. godine formirao tim koji će biti nosilac realizacije. Direktor Mehmedalija Husremović prihvatio je novi program, ali je istovremeno radio sve da sačuva mogućnosti isporuka za civilne potrebe kako bi se sačuvali kupci. U sistem organizacije *Pobjede* sada umjesto civilnih ulaze vojni proizvodi, i svi ljudski i materijalni potencijali stavljaju se u funkciju realizacije. Prva aktivnost koja je urađena na planu zaštite je zaštita tehničke dokumentacije. Sva tehnička dokumentacija svih proizvoda u jednoj kopiji je upakovana u 6 posebnih sanduka i odložena na sigurno mjesto.

Očekujući artiljerijske i avionske napade, preduzete su mjere zaštite objekata. Pokrenuta je akcija sječe šume i dovoženje oblovine dužine oko 4-8 m i oblaganje svih važnih objekata. Sječu šume vršili su radnici koji nisu bili anga-

žovani u proizvodnji. Predvodio ih je Izudin Salkičević, sa Salihom Mešićem i Šefkom Elezom. Formirana je režijska grupa, na čelu sa Šefkom Elezom, čija je zadaća bila da odmah pristupi saniranju štete nakon granatiranja. Nabavljeni su potrebni materijali, kao što su drvene grede, folije i drugo. U šumi je isječeno oko 500 m^3 trupaca - koji su prevezeni u fabriku i obloženi su pogoni i upravna zgrada. Pored stvarne zaštite od gelera, oblovina na zidovima bila je i psihološki faktor sigurnosti, posebno od momenta kada je gotovo cijela fabrika ostala bez stakla na prozorima nakon avio bombardovanja 3.10.1992. godine.

Ovaj veoma težak i složen posao nije mogao proći bez nesreće. Radnik Salih Mulić ostao je invalid, bez obje noge. Naime, dok su obarali jedno stablo - Mulić je bio udaljen niz brdo desetak metara i stajao je uz jedno drvo. Trupac je krenuo prema njemu, ali se on nije uspio skloniti, pa ga je trupac udario direktno u noge. Zahvaljujući prisebnosti vođe ekipe Izudina Salkičevića, koji je stezanjem spriječio veće krvarenje, i brzom transportu do hirurške ekipena čelu sa dr. Midhatom Hadžikadunićem, spašen mu je život.

Na početku agresije formirana je Ratna bolnica. Hirurg u bolnici bio je dr. Midhat Hadžikadunić. Bolnica nije imala potrebne uslove u improviziranoj hirurškoj sali, pa su se obratili *Pobjedi* koja je, po instrukcijama hirurga, dogradila neki sto u hirurški. Također je, na osnovu usmenih informacija, pravila šprice od inoxa koje se su koristile za vađenje sekreta iz stomačne šupljine nakon ranjavanja. Poslije su od prokronskog čelika rađeni i fiksatori kostiju nakon lomova.

Zaštićena upravna zgrada i portirnica

Proizvodnja se i dalje odvijala, pod veoma otežanim uslovima. Nastojalo se po svaku cijenu što više materijala uvesti, uraditi proizvodnju i isporučiti na zakupljeno skladište u Sloveniji, odakle se distribuirala kupcima. Posebno je bilo važno snabdjeti *Iveco*, jer su isporuke bile za prvu ugradnju i bilo mu je potrebno vrijeme da prenese proizvodnju na druge dobavljače. S obzirom na to da je namjenska proizvodnja organizovana u suterenu hale, civilna proizvodnja odvijala se u halama u vrijeme prekida ratnih aktivnosti, što je opet bilo skopčano sa rizicima.

Pobjeda je nekoliko puta pogađana raznim vrstama projektila. Tako je fabrika pogođena i značajnije oštećena 30.9.1992. godine. Tada je projektil srušio krov hale i oštetio dio mašina.

Krov *Pobjedine* hale nakon djelovanja neprijateljske artiljerije

Režijska grupa odmah je pristupala sanaciji, postavljajući drvene umjesto čeličnih nosača krovne konstrukcije, ali je 3.10.1992. godine, dok su Ahmet i Šefko Elez bili na krovu izvršeno avionsko bombardovano područja Bukve, a jedna bomba je pala je direktno na skladište Fabrike filtera i potpuno ga uništila. Tada su svi prozori na lokalitetu popucali. Ahmet i Šefko Elez pali su sa krova, ali nisu ozbiljnije povrijeđeni.

Radnici su bili raspoređeni na poslove u namjenskoj i civilnoj proizvodnji, a ona se odvijala prema mogućnostima koje su dozvoljavala ratna djelovanja. Da bi spasio proizvodnju i isporuke najvažnijim kupcima, direktor Husremović razmišljao je o dislokaciji jednog dijela pogona u Viroviticu, u prostorije livni-

ce koja je bila predratni isporučilac *Pobjedi*. Dao je zadatak šefu tehnologije Vinku Čoliću da napravi tri elaborata:

- dislokacija proizvodnih resursa pumpi za vodu *Iveco*,
- dislokacioja proizvodnje resursa autodijelova,
- dislokacija proizvodnih resursa DB (*Mercedes*) linije.

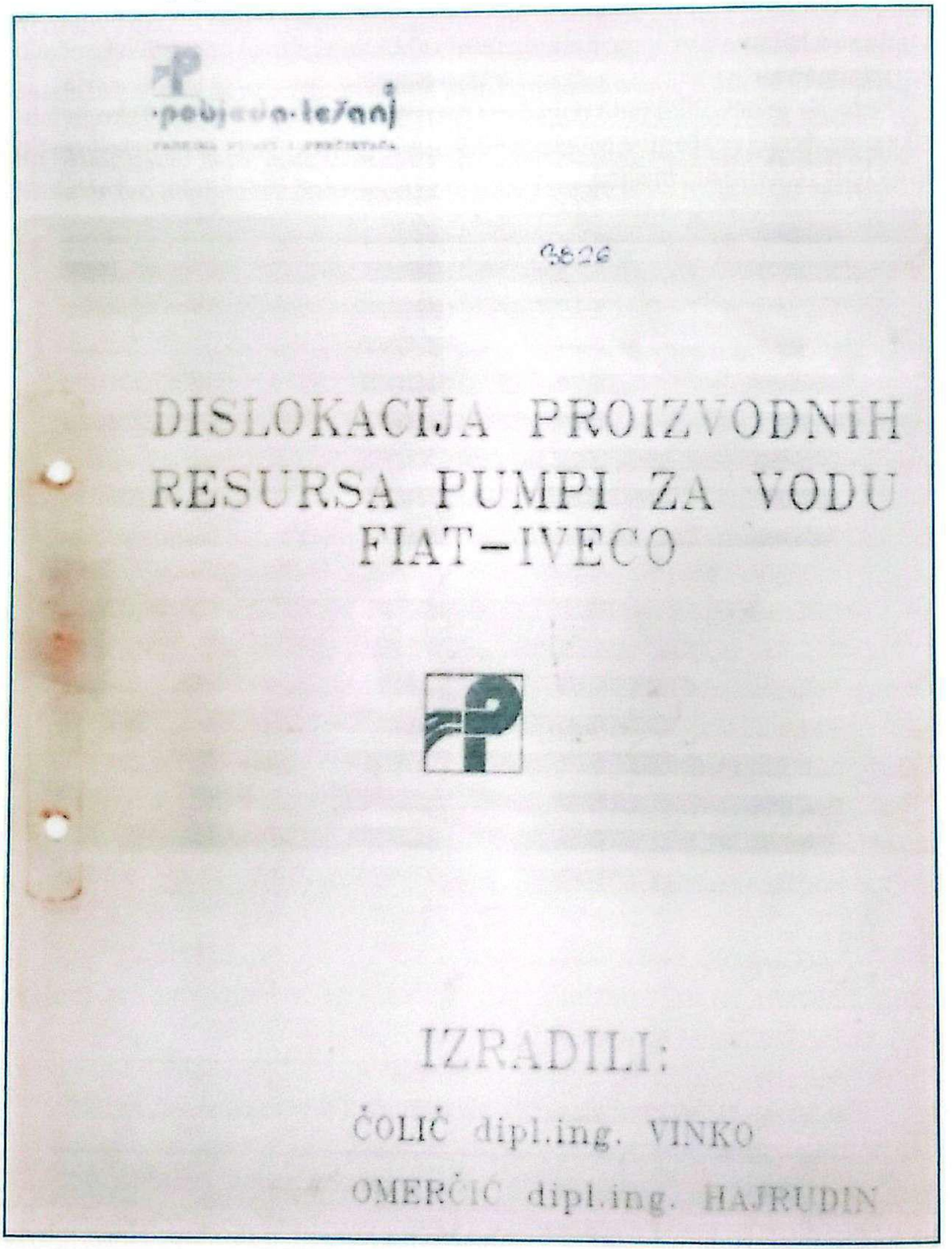

3826

DISLOKACIJA PROIZVODNIH RESURSA PUMPI ZA VODU FIAT-IVECO

IZRADILI:

ĆOLIĆ dipl.ing. VINKO

OMERČIĆ dipl.ing. HAJRUDIN

Naslovna strana elaborata o dislokaciji resursa za proizvodnju pumpi *Iveco*

Elaboratom o dislokaciji resursa za proizvodnju pumpi za *Iveco* predviđeno je da se dislocira 19 mašina, a da je potrebno 46 radnika, za program DB 13 mašina i 30 radnika, i za program autodijelova 26 mašina i 11 radnika. Elaboratima je predviđeno da se dislociraju mašine, alati i najstručniji ljudi bez kojih se proizvodnja ne bi mogla realizirati. Međutim, ova ideja nije realizovana, jer je direktor bio upozoren od saradnika da bi to bilo pogubno za Tešanj. Ukoliko bi se *Pobjedine* mašine sa radnicima pokrenule iz Tešnja, pokrenulo bi se i stanovništvo. Isto tako je upozoren da to ne bi vjerovatno dozvolila ni Armija RBiH, a ni ostali *Pobjedini* radnici. Direktor Husremović prihvatio je navedene činjenice, i ovaj program nije realizovan.

Tešanjski Centar za kulturu i obrazovanje objavio je 2000. godine knjigu *Tešanj 1992-1995. - dokumenti*. Tadašnji Načelnik Općine formirao je tim i pristupilo se prikupljanju i publikaciji dokumenata iz vremena burne historije BiH u godinama koje stoje u naslovu. Potpuno sam saglasan sa urednikom koji daje odgovor na vječitu dilemu *odmah* ili *kasnije*: odmah! Tim se trudio da ne bude subjektivan i da dokumentima argumentuje jedno vrijeme. Ali greške su moguće i kada se ovako radi.

U tekstu o privredi općine u periodu 1992-1995. godine autorica Haška Hundur, kada piše o *Pobjedi* kao privrednom subjektu, iznosi slijedeće: "Od ukupno 732 radnika, 85 radnika srpske nacionalnosti napušta fabriku, oko 350 radnika dobrovoljno se prijavljuje u jedinice Teritorijalne odbrane. Prema utvrđenom planu odbrane, ostaje oko 200 radnika sa tendencijom fluktuiranja, zavisno od okolnosti i i situacije na tržištu." Ova konstatacija nije tačna. Kao radnik *Pobjede* na odgovornim radnim mjestima, imao sam pristup podacima i sačuvao ih do danas (spisak radnika sa statusom nalazi se u prilogu).

Podatak da je nakon agresije 85 radnika srpske nacionalnosti napustilo fabriku nije tačan. Štaviše, iz ovakve konstatacije stiče se utisak da su ti radnici prisilno otišli, što bi u historijskom smislu jako odgovaralo onima koji su i izvršili agresiju. Danas se konstantno pojavlju programirani nastupi o tobožnjoj ugroženosti Srba u Tešnju tokom 1992-1995. godine.

Od 737 radnika na početku rata - u *Pobjedi* su radila i 53 radnika srpske nacionalnosti, što je preko 1,2% više od procenta zastupljenosti u stanovništvu općine.

U *Pobjedi* je 2.2.1993. godine evidentirano 730 radnika (na spisku su i radnici koji nisu bili u radnom statusu, ali su angažovani na određenim poslovima, penzioneri i umrli). Pedeset ih je dobilo otkaz, a 6 radnika umrlo je ili su poginuli.

Zbog već poznatih događaja 2.5.1992. godine kada su iz Doboja protjerani građani nesrpske nacionalnosti, uspostavljene su linije koje su razdvajale okupirane teritorije od teritorije pod kontrolom Republike Bosne i Hercegovine. Tako radnici koji su živjeli u Doboju, ali isto tako i u dijelovima općine kao što su Vitkovci, jednostavno više nisu bili u sistuaciji da dolaze na posao, bez obzira na to da li su željeli dolaziti ili ne. S druge strane, jedan broj radnika, još

više radnica sa malom djecom, početkom ratnih djelovanja napušta našu općinu i odlazi u susjednu Hrvatsku ili u druge zemlje Evrope.

Ni jedan otkaz nije uručen zbog nacionalnosti, jednostavno je poštovan tada važeći zakon da radnik gubi posao ukoliko se ne javi na posao u roku od tri dana ili ne dokaže razlog spriječenosti dolaska ili javljanja. Tako su otkaz dobili Mujo Ibrić, Nurudin Hadžikadunić ili Jasminka Mašnić, ali i Predrag Maksimović, Marko Dujaković iz Vitkovaca, Ivan Mandir ili Franjo Martinović.

Od 54 radnika srpske nacionalnosti otkaz je dobilo 16, radilo ih je 28, u oružanim snagama bila su 3, na straži su bila 2 radnika, neraspoređena 3 radnika, neplaćen dopust imao je 1 radnik, a 1 je bio suspendovan.

Svi radnici srpske nacionalnosti radili su na poslovima na kojima su radili i prije rata, pa i na mašinama koje su uključene u namjensku proizvodnju.

Od 97 radnika hrvatske nacionalnosti sa spiska - otkaz je dobilo njih 19, radilo je 29 radnika, u OS je bilo 28, neplaćen dopust uzelo je 15 radnika, na straži su bila 3, na bolovanju 1, a 2 radnika nisu bila raspoređena.

I poslije 2.2.1993. godine pojedinačni odlasci konstatovani su kod svih nacionalnosti, ali je činjenica da su Srbi u većem broju svojom voljom napustili ove prostore u novembru 1993. godine, a time i svoj status zaposlenika u *Pobjedi*. Taj odlazak očito je bio dobro organizovan, jer je to bilo vrijeme kada u ovaj neprijateljskim vojskama okruženi prostor nije mogla ući ni humanitarna pomoć. Gladni su bili građani svih nacionalnosti. Radnici srpske nacionalnosti najbolje znaju razloge i način svog odlaska, o čemu postoje različite informacije, ali je nesporno da bi i neki radnici bošnjačke nacionalnosti, naročito oni koji su imali djecu, tada napustili ovaj prostor da su imali mogućnost.

Najviše otkaza dobili su radnici hrvatske nacionalnosti, zatim bošnjačke i na kraju srpske. To proizlazi iz činjenice da jedan broj radnika svih nacionalnosti nije mogao doći na posao, a, s druge strane, jedan broj radnika krenuo je u izbjeglištvo u zapadne zemlje kako bi spasio porodicu od ratnih djelovanja, a jedan se, vođen politikom SDS-a, uključio u srpske paravojne oružane snage. To što je najviše radnika hrvatske nacionalnosti odselilo u Hrvatsku i dobilo otkaz, ili su uzeli neplaćeni dopust, logički je objašnjivo, makar se to, i onda i danas, neminovno smatralo izbjegavnjem patriotskih obaveza kad je napadnuta RBiH - kao i u svakom drugom takvom ili sličnom slučaju, bez obzira na nacionalnost.

Avionska i artiljerijska raketiranja i granatiranja *Pobjede* bila su podjednako opasna za sve radnike, bez obzira na nacionalnost. Na rukovodstvo *Pobjede* ni jednog trenutka ni od vojnog rukovodstva niti od općinske vlasti niti od strane viših nivoa vlasti RBiH nije postavljano bilo kakvo pitanje o statusu radnika bilo koje nacionalnosti.

Kakav je odnos bio prema građanima srpske nacionalnosti - govori jedan podatak sa početka rata. Predsjednik Skupštine općine dr. Muhamed Članjak pozvao je Milana Nesterovića, tadašnjeg direktora proizvodnje u *Pobjedi* i nekadašnjeg predsjednika Skupštine općine Tešanj, s namjerom da preko njega uspostavi kontakt sa građanima srpske nacionalnosti - s obzirom na to da su

članovi SDS-a prestali učestvovati u radu organa vlasti. Htio je znati da li su Srbi na tešanjskom prostoru pod eventualnim verbalnim ili bilo kakvim drugim pritiskom od prognanika i poduzeti mjere da se to otkloni ako bude postojalo.

U Zagrebu je formirana firma *Pobjeda-International*, društvo sa ograničenom odgovornošću.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO TRGOVINE

Klasa: UP/I-331-04/92-05/2324
Ur.br: 528-01/92-0002
Zagreb, 25. studeni 1992.

Ministarstvo turizma i trgovine, temeljem članka 21. i 24. Zakona o stranim ulaganjima ("Narodne novine" Republike Hrvatske broj 53/91), rješavajući po zahtjevu "POBJEDA" Fabrika pumpi i prečistača, Dioničarsko društvo s p.o. iz Tešnja, Republika Bosna i Hercegovina za odobrenje osnivanja poduzeća "POBJEDA INTERNATIONAL" d.o.o. Zagreb, donosi

R J E Š E N J E

1. Odobrava se osnivanje poduzeća "POBJEDA-INTERNATIONAL" društvo s ograničenom odgovornošću za proizvodnju, trgovinu i usluge, Zagreb, Spasićev prilaz 1-3 od osnivača tvrtke "POBJEDA" Fabrike pumpi i prečistača d.d. s p.o. iz Tešnja, Republika Bosna i Hercegovina za obavljanje djelatnosti navedenih u članku 5. odluke o osnivanju donesene 20.10.1992.g.

2. Odluka o osnivanju poduzeća "POBJEDA-INTERNATIONAL" d.o.o. Zagreb upisana je u Registar ovog Ministarstva pod brojem UP/I-331-04/92-05/2324.

O b r a z l o ž e n j e

Tvrtka "POBJEDA" Fabrika pumpi i prečistača d.d. s p.o. iz Tešnja, Republika Bosna i Hercegovina podnijela je Ministarstvu turizma i trgovine zahtjev za odobrenje osnivanja poduzeća "POBJEDA-INTERNATIONAL" d.o.o. Zagreb.

U provedenom postupku ovo Ministarstvo je ocijenilo da odluka o osnivanju poduzeća ispunjava uvjete propisane odredbama Zakona o stranim ulaganjima.

Na temelju utvrđenog riješeno je kao u izreci.

Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Vladi Republike Hrvatske u roku od 15 dana od primitka pismenog otpravka rješenja.

Žalba se podnosi putem ovog Ministarstva.

MINISTAR
mr.Branko Mikša

Dostaviti:
- Podnositelju zahtjeva
- Arhiva, ovdje

Zagreb, Iblerov trg 9, Tel. 041/ 452-055, Fax 441-222, 411-243

Za direktora je imenovan Ivo Radeljak. Cilj osnivanja firme bio je nabava svih vrsta materijala za civilnu i namjensku proizvodnju, alata, i svih drugih potreba proizvodnje koje se nisu mogle naći u ratom zahvaćenoj RBiH. Također, firma se bavila i prodajom *Pobjedinih* civilnih proizvoda. Sve vrijeme rata do 24.6.1993. godine komunikacija sa Hrvatskom i drugim zemljama odvijala se preko Hercegovine. Saobraćaj se tekao preko Bugojna, Makljena, Prozora, Širokog Brijega, jadranskom magistralom, trajektom na otok, jer je bio srušen Maslenički most, otokom Rabom i od Rijeke do Zagreba i Virovitice. Tako je put do Zagreba od oko 300 km produžen na blizu 1.200 km.

U *Pobjeda-International* veoma često boravio je generalni direktor Mehmedalija Husremović kako bi provodio i kontrolisao robne i novčane tokove *Pobjede*.

Poslije se ukazala potreba da se firma formira i u Sloveniji, posebno nakon zaoštravanja odnosa RBiH i Hrvatske. Tako je 24.3.1993. godine u Sloveniji nastala *Pobjeda d.o.o.* Za direktora je postavljen Šefik Husaković, a s njime je radila i supruga Sajda. Iznajmljeno je skladište, pa su *Pobjedini* proizvodi distribuirani preko tradicionalnih kupaca širom svijeta.

Iz vremena neprijateljske vojne opsade tešanjskog prostora ostala je jedna zanimljiva informacija koju je prenio Šefik Husaković. U tom periodu na tešanjski prostor se avionima ubacivala humanitarna pomoć u prehrambenim proizvodima. Poznata svjetska novinska agencija CNN je informisala o ovom zbivanju. Jedan od gledalaca ovog programa bio je i kupac iz Egipta koji je baš taj dan dobio naručene proizvode od *Pobjede* iz Tešnja. Zbunjen, nazvao je Ljubljanu i pitao da li se radi o Tešnju iz koga je dobio proizvode.

Putevi za Hrvatsku bili su veoma teški i opasni. U tuzlanskom konvoju koji je zarobljen u Novom Travniku bili su i kamioni *Pobjede*. Bilo je maltretiranja i batinanja od strane pripadnika HVO, ali, na sreću, nije bilo poginulih. Oduzet jedan dio robe koju su kamioni prevozili.

Vozači koji su prevozili eksplozivne materije unutar slobodne teritorije RBiH i transportima civilnih roba (ponekad i kamufliranih odlivaka mina) na liniji za Hrvatsku i Sloveniju bili su izloženi velikim opasnostima. Uz puno snalažljivosti, ali i s velikom hrabrošću - taj posao obavljali su Suljo Galijašević i Albert Šarić, a povremeno su vozili i Ramiz Ćostović i Ziko Ahmetović.

Mehmedalija Husremović kontinuirano je mislio na vrijeme koje će doći poslije rata i na to kako povratiti *Pobjedin* mirnodopski tržišni program. Osim toga, razmišljao je kako ući u obnovu cijelog Tešnja. Tako je Seadu Smailbegoviću, koji je u *Pobjedi* vodio Inžinjering koji se bavio izradama projekata, napisao slijedeće pismo:

ZA SEADA SMAILBEGOVIĆA „POBJEDA" TEŠANJ

DRAGI SEADE,

RAT I RATNE PRILIKE UČINILE SU I ČINE DA SVOJE ŽIVOTNE PLANOVE NEOSTVARUJEMO KAKO SMO ZAMISLILI. UNJESTO ZASLUŽENOG NE PRIPREME ZA MIROVINU RADILI SMO I RADIMO VIŠE NEGO IKADA.

BEZ OBZIRA KOLIKO ĆE RAT TRAJATI ON SE MORA ZAVRŠITI. KAD I UVIJEK POSLIJE RATA NASTAJE OBNOVA. OBNOVA MORA BITI ORGANIZOVANA TEMELJITA I NA OSNOVU JAKIH EKONOMSKO TEHNIČKIH PARAMETARA.

ZATO NASTAJE VRIJEME PRIPREMA. A OBZIROM NA NIZ KOMPARATIVNIH PREDNOSTI TEŠNJA I NA OSNOVU SAGLEDANE SITUACIJE OVDJE SMATRAM DA BI POD TVOJOM DIRIGENTSKOM PALICOM TREBALO FORMIRATI TIM KOJI BI IZRADIO KONCEPT RAZVOJA OPĆINE TEŠANJ. TU BI TREBALO OKUPITI STRUČNJAKE SVIH PROFILA. FORMU BI TREBALO OSMISLITI. DALI INŽINJERING „POBJEDE" ILI RAZVOJ PROJEKT ILI POSEBNU DRŽAVNU ILI PRIVATNU FIRMU? MISLIM DA ZA TOME NEBI TREBALO MNOGO GUBITI VRIJEME. OBEZBIJEDILA BI SE PLAĆA 100-200 DEM ZA NEOGRANIČENO RADNO VRIJEME. JA SAM OVO HTIO RANIJE DA TI KAŽEM ALI BLOKADA PUTA NIJE MI DOZVOLILA PROLAZ DA TI OVO USMENO KAŽEM. NORMALNO DA SAV PRIVREDNI RAZVOJ TREBA DA BAZIRA NA PRIVATNOJ INICIJATIVI. MOGUĆNOSTI SU NESAGLEDIVE SAMO SE TRAŽE PROJEKTI I TO SAŽENI BEZ TEORETISANJA NEGO SAMO ŠTA SE MISLI RADITI KOLIKO ZADOVOLJAVA POTREBE, TRŽIŠTE I PROFIT. KREDITI SU VJEROVATNO BEZ KAMATA. O TOME SVEMU PRILIKOM SLIJEDEĆEG SUSRETA. AKO JA OTPUTUJEM ONDA ĆE TI IRFAN OVO SVE VERIFIKOVATI KAKO TI ZAMISLIŠ. POSTOJEĆE PRIVREDNE SUBJEKTE SAMO TREBA POTICATI I PRUŽATI EVENTUALNU POMOĆ. [RADNI ODNOS SA POBJEDOM NEMORAŠ PREKIDATI]

3.2.1993 U ZAGREBU

Inžinjering je imao zadatak da izrađuje investicione programe i da projektnim pristupom rješava određene tehnološke i druge probleme. Na jednom listiću direktor Husremović napisao je Seadu Smailbegoviću 1993. godine da treba razmišljati o miru i obnovi, pa predlaže kako to i raditi i u općini i u fabrici.

U aprilu je Mehmedalija Husremović planirao da putuje u Italiju. Sa njim je trebao da ide i direktor PC Razvoj. Međutim, u to vrijeme već se zatvaraju putevi u Hecegovini, a mostovi na Savi porušeni su. Ujutro u utorak 28.4.1993. godine Husremović je nazvao direktora PC Razvoj koji je trebao da putuje s njim u Italiju i rekao da on mora da ide sam, jer je izvjesno da se više ne može

prolaziti iz Bosne i Hecegovine do Zagreba. Inače, sa Zagrebom se odvijala i fax-veza, preko satelitskog telefona smještenog u kući porodice Ahmetlić na Vukovu. U to vrijeme u Zagrebu je, osim direktora *Pobjeda-International* Ive Radeljka, bio i Izudin Alić iz Tvornice svjećica. Direktor Husremović odlučio je da sam vozi fabrički automobil *audi*. U četvrtak je u *Pobjedu* stigla vijest da je Husremović poginuo u saobraćajnoj nesreći kod Novog Mesta. To je bio veliki šok za sve radnike *Pobjede*, kao i za građane Tešnja.

Automobil nakon nesreće

Svi koji su poznavali direktora Husremovića znali su da nije bio brz vozač. Vozeći se prema Bukvi u vrijeme jutrarnjih gužvi, radnici *Pobjede* znali su da je saobraćaj usporen ako se u koloni nalaze Husremović ili Džebić.

Husremovićeva smrt bila je veliki gubitak, ne samo za *Pobjedu* nego i za cijelu BiH. Sahranjen je u Zagrebu, a nakon rata izvršena je ekshumacija i sahranjen je na porodičnom groblju u Tešnju.

Nakon smrti direktora Husremovića, predsjednik Upravnog odbora *Pobjede* Mirsad Ćeman obavio je razgovore sa Seadom Smailbegovićem, Huseinom Galijaševićem i Ahmetom Dizarevićem u vezi sa imenovanjem novog direktora. Na prijedlog Smailbegovića i Galijaševića, dogovoreno je da se do kraja rata ništa ne mijenja u rukovodnoj strukturi. Ahmet Dizdarević je i prije zamjenjivao Husremovića, pa će i nastaviti obavljati funkciju v.d. direktora, a i ostali su nastavili raditi poslove koje su do tada radili.

Rješenjem Ministarastva energetike i industrije RBiH od 20.9.1994. godine imenovani su privremeni Upravni odbor i vršilac dužnosti direktora. Za v.d. direktora imenovan je Ahmet Dizdarević, a u Upravni odbor Salih Mešić, Šefik Husaković, dr. Safet Brdarević i Mersija Krzić.

AHMET DIZDAREVIĆ

Rođen je 1945. godine. Osnovnu školu završio u Jelahu, Srednju ekonomsku u Doboju, Višu ekonomsko-komercijalnu u Sarajevu i Ekonomski fakultet u Subotici. U *Pobjedi* je počeo raditi nakon završene srednje škole. Nakon mjesec dana raspoređen je na poslove u tek formirano odjeljenje Plan i analiza. Od 1967. godine radi na poslovima finansijskog knjigovodstva, a od 1972. kao referent finansijske operative. Nakon toga, pred formiranje OOUR-a imenovan je za rukovodioca Službe računovodstva i finansija. Nakon formiranja OOUR-a, pomoćnik je direktora za ekonomiku i finansije u Zajedničkim službama.

Reorganizacijom fabrike, kada se formiraju tri samostalne fabrike, postavljen je u Fabrici pumpi i hidraulike za direktora PC Ekonomika i finansije i po funkciji je zamjenjivao generalnog direktora. Nakon pogibije Husremovića, obavljao je poslove v.d. generalnog direktora Fabrike pumpi i hidraulike. Poslije prelazi u firmu *Dukat*, gdje do penzionisanja obavljao poslove direktora.

Tešanjko-maglajski prostor 24.6.1994. godine dolazi u potpunu neprijateljsku vojnu opsadu. Nije bilo mogućnosti transporta prema Hrvatskoj, pa nema ni kretanja materijala i gotovih proizvoda, te civilna proizvodnja u potpunosti prestaje. Radnici namjenske proizvodnje u novim uslovima rade uglavnom modificirane proizvode prilagođene raspoloživim materijalima.

Pred samu opsadu nabavljeno je 15 kamiona pšenice i 20 tona brašna. *Pobjedini* radnici, na čelu sa Osmanom Bešlagićem, napravili su tri mlina koji su mljeli pšenicu i brašno dostavljali Armiji RBiH. Fabrika je i dalje izložena stalnim artiljerijskim i avionskim napadima. U jednom od takvih bilo je ranjenih. Muris Bukvić imao je na nozi prostrijelnu ranu od gelera, a Pero Marelja i Izudin Mehinović su imali udare gelera čija je brzina bila oslabila, pa nisu imali prodor gelera u tijelo.

Radilo se noću, a danju su radnici uglavnom obrađivali zemlju i proizvodili hranu za porodicu. U toku opsade iz aviona su bacani paketi sa hranom. Nažalost, jedan takav (težak oko 700 kg) pao je na proizvodnu halu, probio krov i oštetio mašine.

Iako su ljudi u stanju opsade bili podložni depresiji, nje u *Pobjedi* nije bilo. Navikli su na opasnost od granatiranja od prvih dana rata, a posao im nije dao da previše razmišljaju o stanju u kojem su se našli, zajedno sa ostalim sugrađanima.

Da je *Pobjeda* bila okrenuta tržištu i u vrijeme rata - pokazuje činjenica da su njeni predstavnici već u septembru 1994. godine bili na sajmu *Automehanika*, najvećem sajmu autokomponenti, a već 1996. godine *Pobjeda* je i izlagala na ovom sajmu. Iste godine izlagala je i na općem sajmu u Ljubljani, gdje je iz BiH bilo najviše tešanjskih izlagača. Za sajam *Automehanika* 1994. godine odštampan je u Ljubljani letak pod nazivom *Tešanj ratne '94*, sa tekstom na engleskom i na bosanskom jeziku, u kojem se govori o gradu i fabrici, tešanjskoj privredi. Piše o razaranju, ali i o želji za obnovom. Fotografije porušenih fabričkih hala, oštećenih džamija i civilnih objekata, i neoštećene crkve kako bi se pokazalo civilizacijsko lice Tešnjaka.

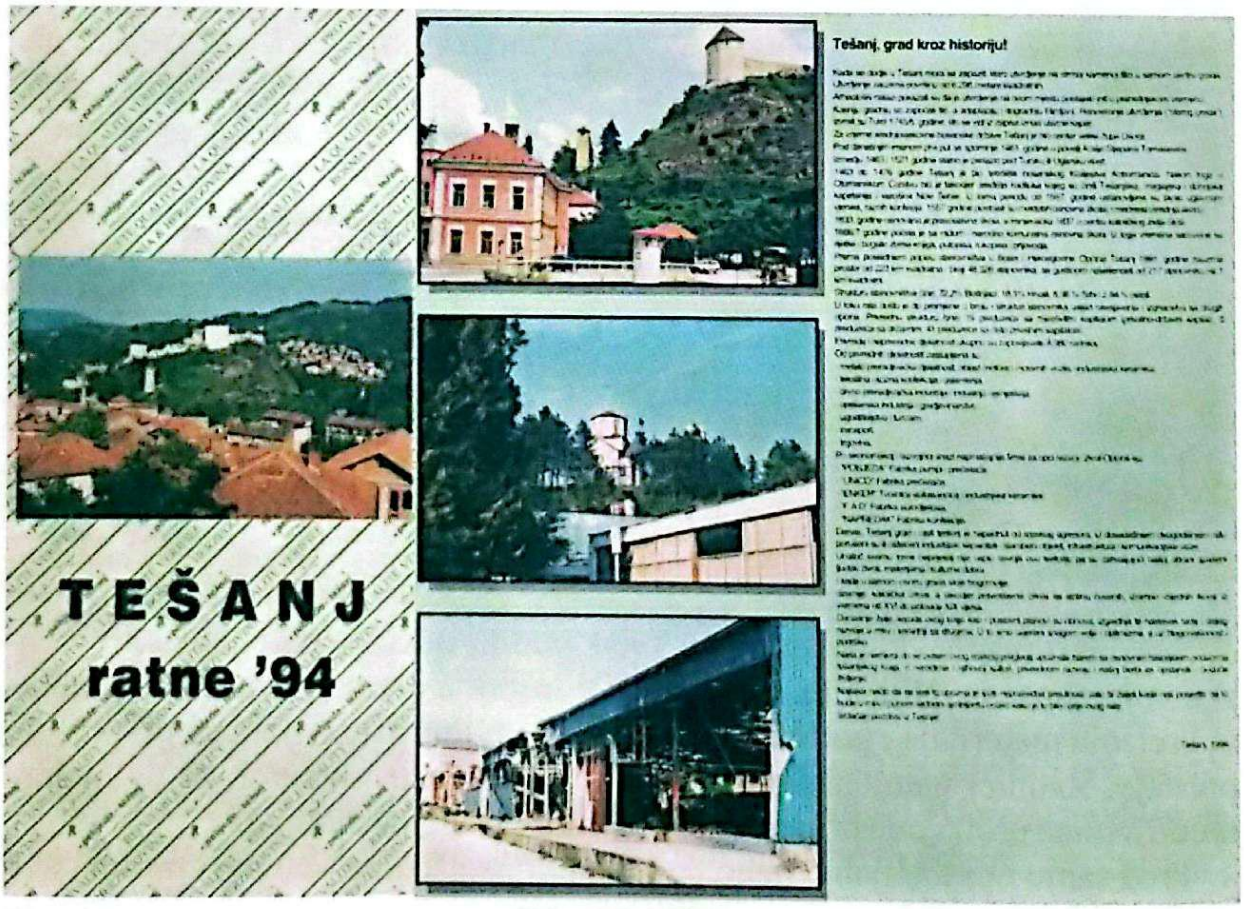

Dio prospekta

Pobjeda je tradicionalno obilježavala 9. septembar kao Dan fabrike. Tako je bilo i 1993. godine kada se u vrijeme ratnog stanja okupio značajan broj radnika i gostiju. Tom prilikom bila je prezentirana izložba *Pobjedinih* proizvoda, a bili su prisutni gosti iz općinskog rukovodstva i oficiri Armije (Mustafa Cerovac, Sakib Kurtić, Mehmed Krkalić, Adnan Bajraktarević, Esad Jašarević, Mirsad Ćeman, Fuad Šišić), kao i gosti iz Zenice i Travnika (*Vitezit* i BNT), Maglaja (*Natron*) i drugi. Učesnicima su se obratili v.d. direktora *Pobjede* Ahmet Dizdarević, Izudin Alićehajić i drugi.

Pobjeda je znala da će vrijeme rata proći i da se treba pripremati za obnovu. Da bi se što brže uključila u svjetsku raspodjelu rada, morale su se pratiti promjene. Kao predstavnici slovenačke *Pobjede*, na Bledu su 1994. godine Husein Galijašević i Kasim Kotorić prisustvovali seminaru iz sistema upravljanja kvalitetom. Oni će kasnije biti nosioci implementacije sistema kvaliteta. Uz prof. dr. Omanovića iz Zenice, bili su jedini predstavnici iz BiH. Preko svoje slovenske firme *Pobjeda* je imala pristup za uvid i nabavke svih aktuelnih standarda. Posebno su bili važni oni koji su doneseni 1993. godine iz sistema upravljanja kvalitetom: ISO 9000. Zahvaljujući tome, *Pobjeda* je krajem rata formirala tim koji je dobio zadatak da priprema firmu za certifikaciju prema zahtjevima ISO 9001 i da projektuje i uspostavi informacioni sistem koji će davati podršku sistemu kvaliteta. (*Pobjeda* je uspješno prva implementirala sistem ISO 9001 u BiH poslije rata i certificirala ga).

Tim stručnjaka *Pobjede* je odmah nakon rata održao edukacije iz sistema upravljanja kvalitetom u *Krivaji* iz Zavidovića i *Heliosu* iz Banovića.

Ratna namjenska proizvodnja

Bilo je jasno da će se rat iz Hrvatske preseliti i u BiH. *Pobjeda* je u svom programu imala sklopove za motor tenka, a imala je i osvojene metalne dijelove tromblonske mine - kako bi u ratu ili u neposrednoj ratnoj opasnosti organizovala proizvodnju. Međutim, nalagodavci u planiranim slučajevima su se udružili u agresorsku stranu, i takav zadatak nije dobiven.

Počela je mobilizacija u TO i u rezervnu miliciju. Enver Ajanović i Kasim Bejđakić su mobilisani u Štab Teritorijalne odbrane, kao i neki drugi radnici u policiji i drugim organima odbrane. Pojedini radnici razmišljali su o organizaciji namjenske proizvodnje u *Pobjedi*. Tako je Kasim Kotorić predložio direktoru PC Razvoj Huseinu Galijaševiću da se započnu pripreme za izradu tromblona tako što bi otpečatili tehničku dokumentaciju tromblonskih mina koja je bila zapečaćena (TTM i TKM). Prijedlog je prihvaćen, i isti dan su otpečaćeni sanduci sa tehničkom dokumentacijom i materijalima. U ekipu za ove poslove bili su uključeni Ibrahim Ahmetagić (vodio je ovaj program u mirnodopsko vrijeme) i Husein Alić koji je bio rukovodilac Razvoja. Rad grupe (u daljem tekstu TIM) bio je konspirativan, jer u fabrici i u samom gradu nije izvršena diferencijacija po pitanju odnosa prema odbrani.

TIM je intezivno radio na tome. U to vrijeme bilo je dosta onih koji su smatrali da aktivnost na namjenskoj proizvodnji može izazvati odmazdu i da *Pobjeda* može biti sravnjena sa zemljom. TIM je ocijenio da nema materijalnih uslova da se radi TKM, nego trenutna tromblonska mina (TTM). Snimljeni su preostali dijelovi sa uzorka, kompletirana je dokumentacija, a umjesto otpresovanog heksotola planirano je punjenje plastičnim eksplozivom. Budući da su ključne tehnologije eksploziva ostale u Čačku, prikupljena je literatura iz Štaba TO, a obezbijeđena je i knjiga o eksplozivima od Maksimovića, koju je proučio šef laboratorija dipl. ing. hem. Muhamed Galijašević i napisao uputstva i instrukcije radi sigurnosti. Iz priručnika dobivenog iz Štaba TO razmatrana je dokumentacija druge municije posebno minobacačke kako bi se upoznali sa konstrukcijom.

Direktor Husremović bio je potpuno posvećen spašavanju civilne proizvodnje i stalno je bio angažovan na formiranju firmi u Hrvatskoj i na aranžmanima u Sloveniji za isporuke pumpi u izvozu - kako bi se sačuvali kupci i realizirale isporuke zaliha, te prikupio novac od gotovih proizvoda.

Neki od vodećih političkih ljudi javno su tvrdili da su oni kroz Patriotsku ligu, a preko Mehmedalije Husremovića - organizovali namjensku proizvodnju u *Pobjedi*, što nije istina. Prije egzodusa stanovnika Doboja, Bošnjaka i Hr-

vata - mnogi, pa i direktor, bili su zabrinuti, jer bi fabrika mogla biti bombardovana i uništena ako se sazna za rad u namjenskoj proizvodnji. Međutim, nakon progona početkom maja 1992. godine, direktor Husremović u potpunosti je prihvatio prijedlog Plana osvajanja namjenskih proizvoda koji je uradio TIM, a prezentirao vođa TIM-a Husein Galijašević. Planom je bilo predviđeno da se ovi poslovi stave u potpunosti u sistem organizacije i logističke podrške *Pobjede* u novim uslovima. Cijelo vrijeme nastojala se raditi i civilna proizvodnja, kad god su to ratna djelovanja i raspoloživi materijali dozvoljavali. Tako je TIM prestao sa radom, a njegovi članovi preuzeli su poslove u okviru organizacije *Pobjede*. Program osvajanja postao je fabrički.

Od momenta usvajanja novog plana osvajanja - svi poslovi stavljeni su u sistem i organizaciju *Pobjede*, tako da je to sada postao radni zadatak za organizacione jedinice, a u poslove osvajanja uključeni su najbolji stručnjaci. Prva proba TTM mine obavljena je na prostoru Kiseljaka 15.5.1992. godine. Montažu plastičnog eksploziva izvršili su inžinjerci Nazif Ahmetović i Mato Jelić koje su, po zahtjevu *Pobjede*, poslali iz Štaba TO. Punjenje su izvršili u kancelariji gdje je radio TIM. S obzirom na stroge mjere zaštite kada se radi sa eksplozivom, koje su od prvog momenta propisane u *Pobjedi*, članovi TIM-a su se osjećali nelagodno dok su inžinjerci trpali plastični eksploziv u tromblon pušeći cigarete.

Zbog povećanja poslova osvajanja, angažovana su tri stručnjaka iz odjeljenja Inžinjeringa: Ismet Džinalić, Sabit Halepović i Hajra Bejđakić.

Predstavnici Štaba TO, a posebno Enver Ajanović, govorili su da se prostor ne može odbraniti tromblonima i da se treba ući u osvajanje minobacačke municije. Zato je dogovoreno da članovi tima odu u Štab TO i preuzmu bojeve uzorke i da sagledaju mogućnost proizvodnje. Krećući po mine (13.5.1992. godine), Ibrahim Hukić je članove tima odveo kod predsjednika Izvršnog odbora Skupštine općine Mirsada Ćemana kako bi ga upoznao sa aktivnostim u *Pobjedi*. Preuzeti su uzorci mina 60 i 82 mm, a sutradan i mina 120 mm (teško su se od nje rastali, jer ih je u Štabu bilo samo trinaest).

Većina stručnjaka *Pobjede* nije nikada ni vidjela minobacačku granatu prije nego što su preuzeli po jedan komad od Štaba TO.

Probu TTM izvršio je Mato Jelić na Kiseljaku, i ona je u potpunosti uspjela. Poslije su sve probe TTM-a vršili članovi TIM-a, a potom radnici i Službe kontrole kvaliteta.

Nulta serija TTM-a urađena je 17.6.1992. godine i kod probe su se pojavili problemi, jer nisu eksplodirale na mokrom tlu ili na vodi. Nedostaci su kasnije otklonjeni.

Po pitanju minskog programa, na osnovu skromne literature i preuzetih uzoraka izvršena je delaboracija i rastavljanje i snimanje svih dijelova, na osnovu čega su napravljeni crteži i kompletna tehnička dokumentacija.

Organizacija rada u fabrici prilagođena je novim uslovima. Za direktora razvoja i proizvodnje postavljen je Husein Galijašević i imao je ovlaštenja ge-

neralnog direktora za nadležnost u namjenskoj proizvodnji, za sve procese - od ulaza repromaterijala, do proizvodnje, montaže, skladištenja, kontrole i ispitivanja, te do potpisivanja otpremnica.

Generalni direktor izdao je nalog da se nijedno materijalno-tehničko sredstvo ne smije prodati i da sve isporuke moraju ići Armiji RBiH. Čak i one male isporuke koje su *Pobjedini* predstavnici nosili kao poklon da bi lakše nabavili i prevezli materijale išle su otpremnicom na Armiju RBiH i uz njihovu saglasnost preuzimane su od predstavnika *Pobjede*.

Kasim Kotorić je u prvo vrijeme radio na konkretnim poslovima konstrukcije proizvoda. Posebno je truda i znanja pokazao u izradi konstrukcije upaljača. Kasnije su ove poslove uključili i drugi stručnjaci.

Istovremeno je napravljeno novih deset tromblona i prva mina 82 mm sa sa *Pobjedinim* upaljačem (konstrukcija na bazi tromblonske). Interesantno je da je tijelo prve mine bilo urađeno iz punog materijala. Proba troblona i mine 82 mm samo sa upaljačem, bez trotilskog punjenja, izvršena je 23.6.1992. godine na Rastokama u Jelahu. Ispred Štaba TO organizaciju i obezbjeđenje sredstava vršio je Milan Jazbec sa Adilom Atkom Sinanovićem. Budući da je bilo veoma malo minobacača i da su uglavnom bili na linijama, obezbijeđen je minobacač sa posadom komandanta sa Križa Adema Omahića. Dok je posada pripremala minobacač, tijelo mine još je bilo na strugu. Prvih šest od deset tromblona aktiviralo se na vodi. Tada je Adem Omahić prekinuo ispitivanje riječima:

- Pišite vi u zapisnik da su sve dobre, jer ja na liniji nemam ni jednog tromblona. Momci, idemo mi raditi svoj posao. Rat ne možemo izgubiti, inžinjeri su sa nama.

Seid Solo

Isti dan proizvodnji je dostavljen nalog od strane Službe razvoja, koja je vodila osvajanje, za izradu 1000 kom TTM, a tri dana kasnije dostavljena je konačna tehnička dokumentacija. Kada je dostavljena dokumentacija, održan je sastanak svih učesnika kod direktora PC Proizvodnja Milana Nesterovića kako bi se u najkraćem roku organizovala serijska proizvodnja. Napravljene su i neke kadrovske promjene. Ibrahim Ahmetagić vraćen je na mjesto šefa proizvodnje. Sastanku su prisustvovali i konkretne zadatke dobili: rukovodilac tehnologije Vinko Čolić, rukovodilac Službe alata Berzad Vilašević, rukovodilac Službe održavanja Ahmo Abduzaimović, rukovodilac Operativne pripreme Sakib Ćostović, a Seid Krdžalić postavljen je za rukovodioca montaže mina i livnice eksploziva. Proizvodnji je priključena i presa za presovanje krilaca i apa-

rat za zavarivanje krilaca ("pik aparat") iz Fabrike filtera, na čelu sa Zoranom Komušancem. Seid Solo i Muharem Sarajlić veoma brzo su uradili serijsku tehnologiju i obezbijedili uslove za proizvodnju.

Intezivnim radom urađena je i prva mina 120 mm. Proba je zakazana za 26.07.1992. godine. Na prostoru Tešnja i Maglaja bio je samo jedan ruski minobacač 120 mm nazvan "Kiko", po komandantu Manevarskog bataljona Prve tešanjske brigade Rifatu Kantiću Kiki. Komandir baterije bio je mladi poručnik Senad Salihović. Na svim ispitivanjima bio je prisutan i Vahidin Kantić Dado, pomoćnik za moral komandanta Štaba TO.

Bojeva proba održana je na prostoru Šija. Nenajavljeno su probu posmatrali predsjenik IO općine Mirsad Ćeman i načelnik Stanice javne bezbijednosti Šemsudin Mehmedović. Mina je imala veliki podbačaj i pogodila je privatnu kuću u Šijama. Napravila je veliku štetu, pa je *Pobjeda* obezbijedila materijal oštećenom u iznosu od 2.500 KM, a 14.3.1995. godine i 300 KM za ruke. Tako

Z A P I S N I K

sačinjen dana 27. 08. 1992. godine između predstavnika tehničkih službi DD "POBJEDE" i PRVE BRIGADE OS Tešanj

Predmet zapisnika : Praktična provjera MINE 28c93oooo / 120 mm /

Nakon praktične provjere na pet uzoraka, konstatovano je slijedeće:

- otklonjen je nedostatak odvajanja krilca od osnovnog tijela stabilizatora,
- obezbjeđen je zadovaljavajući pravac kretanja mine,
- poništanje mine po daljini je u skladu sa tablicama gađanja.

Na osnovu navedenog MOŽE SE SMATRATI da je novo tehničko rješenje zadovoljavajuće.

Tehničke službe DD "POBJEDE " se obavezuju da će i dalje raditi na tehničkom poboljšanju krilaca i time obezbjediti veću sigurnost i garanciju kod praktične upotrebe mine.

ZA PRVU BRIGADU

1. [illegible], načelnik art.

2. [illegible], komandir bat.

Za DD "POBJEDU"

1. GALIJAŠEVIĆ Enes, rukovodilac osiguranja kvalit.

2. ALIĆ Husein, gl. konzutor

je neplanirano potvrđeno dobro gelerisanje mine. Problem je nastao zato što *Pobjeda* nije imala tačnu mjeru količine baruta.

Na slijedećoj probi pojavio se slučaj skretanja mine zbog otpadanja krilca. Odmah je ustanovljeno da je problem nastajao zbog nestabilne električne energije kod zavarivanja krilaca mine (bilo je prekinuto redovno snabdijevanje električnom energijom, pa je potrošnja bila ograničena i naponom veoma nestabilna). Odmah je uveden sitem kontrole silom prese na svako krilce, i tako je problem riješen.

Slijedeće probno gađanje je izvršeno 3.8.1992. godine u rejonu Zmajevca. Prva mina imala je prebačaj, ali nakon korekcije tri mine imale su pogotke prema tablicama gađanja. Osmatrači na Bučju bili su Fahrudin Mujaković, Sakib Kurtić i Mehmed Halep.

Već 4.8.1992. godine izvršene su probe nulte serije mina 60 i 82 mm. Nakon uspješne probe nulte serije, data je saglasnost i krenula je serijska proizvodnja.

Ispitivanje mina 120 mm izvršila je i *Brigada* Tomislavgrad, Odjel za logistiku, 10.8.1992. godine. Ispitivanje je bilo uspješno i mine su odobrene za upotrebu u HVO. Tako su se stekli uslovi da se pristupi serijskoj proizvodnji i isporukama braniocima tešanjskog prostora i cijele BiH.

Iza ovako kratkih rokova stajao je jedan izuzetno kvalitetan timski rad kao sublimacija *Pobjedinih* osobina i njenog pristupa poslu stvaranog još od njenog Izudinovog početka. Rezultat je to samoinicijative, osjećaja odgovornosti, visokih konstruktorskih, tehnoloških, organizacijskih i majstorskih znanja. Istovremeno je iskazana hrabrost, želja i volja da se u kratkom roku ovlada sasvim novim znanjima u oblasti eksploziva i baruta, konstrukcijom upaljača i municije.

Put osvajanja bio je takav da konstruktorska grupa napravi skicu, alatničari i proizvodnja na osnovu skice isto veče naprave uzorke, a sve prati kontrola. Funkcionalna ispitivanja vršena su u saradnji sa Općinskim štabom TO koji je obezbjeđivao minobacačke posade sa ratnih pozicija. Probe tromblona i ručnih bombi vršili su u početku konstruktori, a poslije je sve poslove preuzela Službe kontrole, na čelu sa Enesom Galijaševićem. Izvještaj se vraća do konstruktorske grupe i u slučaju korekcija, postupak se ponavljao slijedeći dan. Ako je sve bilo u redu, pravila se konačna dokumentacija i tehnologija.

U ratu je korišten računar kod crtanja dokumentacije (KED). Proizvodi su rađeni profesionalno, po uzoru na proizvodnju sredstava tokom mira. *Pobjeda* je možda jedina na prostoru RBiH pod kontrolom Armije RBiH vršila unutrašnje i vanjsko bojenje mina, zaštitu od vlage šelak lakom, obilježavanje, i za svaku seriju pravila prateću tehničku dokumentaciju.

Zbog povećanja asortimana i obima proizvodnje, kao i zbog sigurnosti usljed učestalih bombardovanja - kompletna proizvodnja prenesena je u podrum hale, tako da je posao obavljan i u vrijeme ratnih djelovanja. To je bio veoma složen posao. Izbijeni su zidovi između prostorija u suterenu hale kako bi se obezbijedila protočnost kompletnog procesa, bez izlaska iz zatvorenog pro-

stora. Laboratorija je pretvorena u prostor za laboraciju osnovnih i dopunskih punjenja, iz pogona su prenesene najvažnije mašine. Dio tehnologije za presovanje i varenje krilaca stabilizatora prenesen je iz Fabrike filtera i smješten u podrum. Dio mokrog čvora je adaptiran u farbaonu.

Prenošenje mašina izvršila je grupa radnika odranije specijalizovana za ovakve poslove, na čelu sa Feridom Prnjavorcem, a u organizaciji i pod nadzorom direktora Proizvodnje Milana Nesterovića. Tako se rad mogao odvijati i u slučaju ratnih aktivnosti, odnosno granatiranja. Kada nije bilo borbenih djelovanja, korištene su daleko produktivnije mašine u proizvodnim halama. Livenje je vršeno u jednom zaštićenom prostoru Toplane, ranijoj plinskoj stanici.

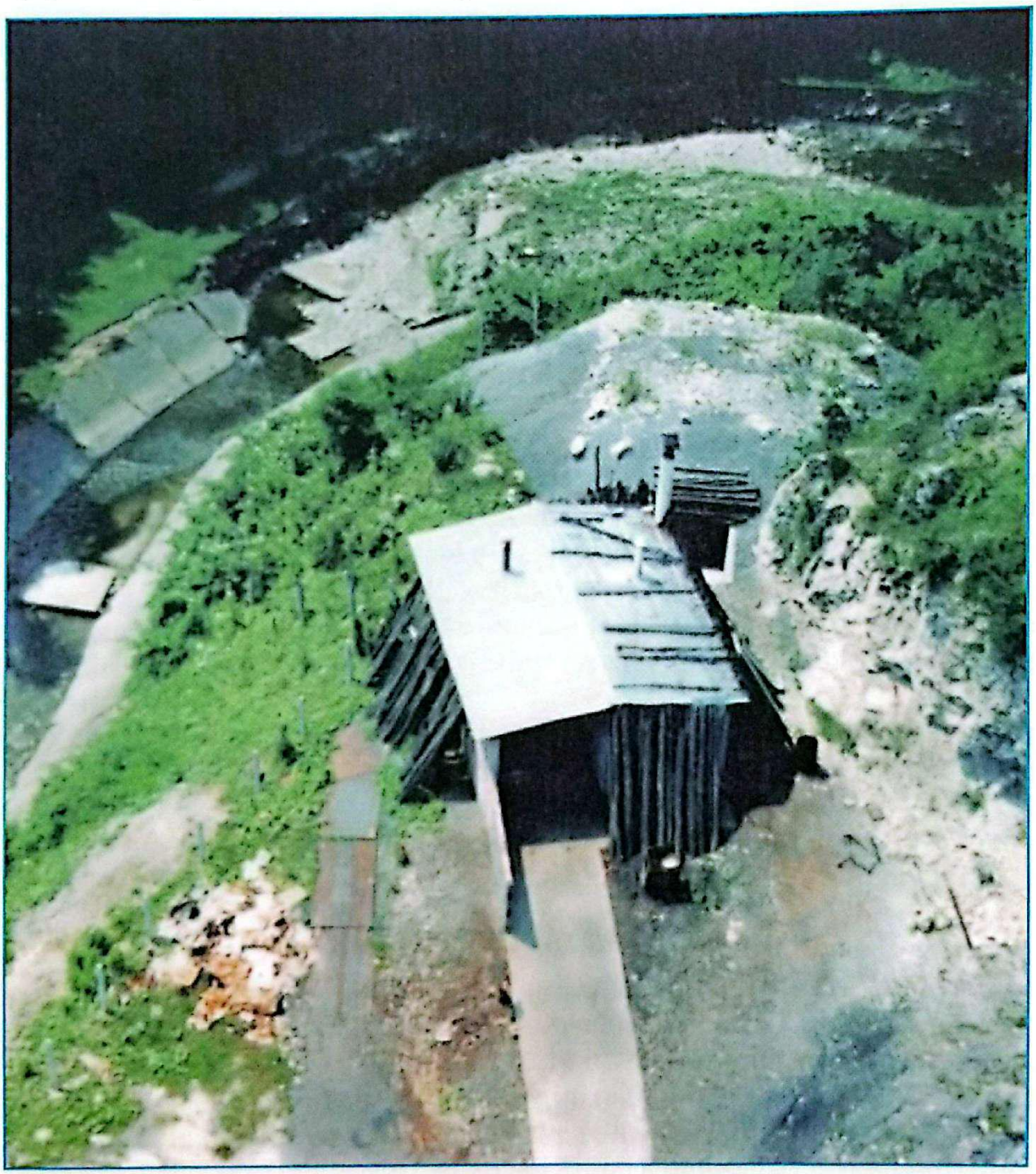

Livnica i skladište eksploziva

Na osnovu člana 12. Odluke o organizaciji i radu privrede i [illegible] Općine, donesenoj na sjednici Skupštine općine [illegible] godine, Predsjedništvo Skupštine općine Tešanj, na sjednici održanoj 16.06. 1992. godine, donijelo je

O D L U K U

o ratnoj proizvodnji materijalnih sredstava

Član 1.

Odredjuje se POBJEDA - TEŠANJ D.D. za proizvodnju ratnog proizvoda T.T.M., T.K.M., MB-MINE 60 mm, MB-MINE 82 mm i MB-MINE 120 mm.

Član 2.

Realizaciju proizvodnje navedenog ratnog proizvoda pratit će i usmjeravati Savjet za namjensku proizvodnju općine Tešanj.

Član 3.

Obavezuje se Općinski štab TO da blagovremeno iskazuje ratne potrebe za materijalnim sredstvima.

Član 4.

Učesnici u proizvodnji specijalne materijale koje ne mogu nabaviti na tržištu /eksploziv, municija i sl./ potrebe će dostavljati Savjetu za namjensku proizvodnju.

Član 5.

Savjet za namjensku proizvodnju će objedinjavati potrebe na nivou Općine i organizovati nabavku.

Član 6.

Savjet za namjensku proizvodnju će utvrditi način finansiranja ratne proizvodnje.

Član 7.

Ova odluka stupa na snagu odmah, i ista se neće objavljivati.

PREDSJEDNIŠTVO SKUPŠTINE OPĆINE

Broj: 01-1/92.
Dana: 16.06.1992. godine

PREDSJEDNIK
dr Muhamed Členjak

Vršeni su laboracija baruta, montaža osnovnih punjenja, bojenje (unutrašnje i vanjsko), izrada i varenje krilaca stabilizatora, mehanička obrada, montaža. Jedna prostorija korištena je kao trpezarija, gdje su servirani obroci proizvedeni u restoranu ili u podrumu restorana, zavisno od djelovanja artiljerije.

Pored Fabrike filtera, u *Pobjedinu* proizvodnju od samog početka bila je uključena Alatnica Marijana Katića iz Omanjske, koja je radila plastična krilca tromblona i druge potrebne dijelove. *Napredak*, sa direktorom Muhom Berberovićem, osvojio je proizvodnju platnenih vrećica za minobacačka barutna punjenja.

Jedan od važnih dijelova je i papirnata cijev osnovnog punjenja. U prvom razgovoru sa *Natronom* iz Maglaja tražena je minimalna količina od po 6.000 kom za mine 60, 82 i 120 po određenoj cijeni. Ne znajući uopće da li će uspjeti, *Pobjeda* je naručila navedene količine. Proba osnovnog punjenja za minu 120 mm odmah je bila dobra, a za druge dvije vrste nije. Tada se pristupilo uvozu čahura za lovačku municiju koja je odgovarala punjenju za minu 82 mm.

Rješenje za namjensku proizvodnju od Ratnog predsjedništva općine dobiveno je 16.6.1992. godine.

Istovremeno je dostavljen zahtjev Vladi RBiH - putem njenog ovlaštenika Joze Križanovića, direktora BNT-a iz Travnika. Tada organi države još nisu upravljali fabrikama koje se nisu bavile namjenskom proizvodnjom prije rata.

Rad je organizovan noću, a danju samo u vrijeme mirnijih perioda. Sa mirnodopskog stanovišta, ostvareni su zaista nevjerovatni rezultati. Samo na bazi uzoraka i vlastitog znanja napravljena je dokumentacija za sve proizvode, izuzev projektila 122 mm (dobiven crtež tijela). *Pobjedina* dokumentacija za proizvodnju mina 60, 82, 120 bila je dostavljena državnoj komisiji kako bi se verifikovala. Komisija je izvršila neke manje izmjene i dopune, po njima su urađene mine i, nakon probe u Tuzli, verifikovana je kao jedinstvena državna dokumentacija. Dokumentacija za tenkovske projektile 85 i 100 mm postala je zvanična za sve učesnike u proizvodnji na prostoru pod kontrolom Armije RBiH.

Zoran Komušanac

Proizvodnja je ostvarena sa postojećim ljudskim i mašinskim kapacitetima, uz samo jedno specijalno ulaganje u livnicu eksploziva i skladište eksploziva. Skladište je urađeno na dobro zaštićenoj lokaciji u krugu fabrike, i za to je utrošeno 77.480 KM.

Pobjedina proizvodnja obuhvatala je sve tehnologije u izradi navedenih sredstava, izuzev proizvodnje odlivaka i otkovaka, a u kasnijoj fazi i upaljača. *Pobjeda* je jedina imala tehnologiju rekalibracije postojećih čahura za tenkovske i artiljerijske projektile, koju je realizovao Zoran Komušanac, izvanredni struč-

njak u obradi metala plastičnom deformacijom. On je bio na čelu grupe iz Fabrike filtera.

U prvo vrijeme livenje eksploziva rađeno je u tadašnjem SPS iz Viteza (600 granata). Međutim, dolazila je zima. Put preko Crnog vrha je u zimskim uslovima veoma nesiguran, pa su se očekivale velike teškoće. Zato je *Pobjeda* donijela odluku da i ovu tehnologiju uspostavi u krugu fabrike. Neki stručnjaci iz Travnika i Viteza nudili su kazane u vrijednosti od 10.000 KM. Međutim, *Pobjeda* je osvojila i uspostavila ovu tehnologiju brže i bolje od one ponuđene. Za topljenje trotila iz restorana je iskorišten kuhinjski kazan od 300 l. Grijanje je vršeno toplom vodom, sa mogućnošću regulacije na zahtijevanu temperaturu. Kazan je grijan električnom energijom, ili sa peći na čvrsto gorivo u slučaju nestanka električne energije. Prostorija je bila mala, pa se mogla lako zagrijati na temperaturu koju košuljice treba da poprime prije livenja. Livenje se vršilo ručno, sa plastičnim bokalom. Iznenađen informacijom da *Pobjeda* lije eksploziv, svoju prvu posjetu ratnoj proizvodnji napravio je i predsjednik Ratnog predsjedništva Muhamed Članak.

U prvo vrijeme rađeni su izbacivači bombi, tromblonski nastavci, ali i neki dijelovi oruđa. Neko je dovezao Armiji RBiH bestrzajni top 80 mm bez zatvarača. Jedini takav top na tešanjskom prostoru imao je HVO na liniji odbrane na Putnikovom brdu. Snimanje dijela po danu nije bilo moguće zbog toga što je

Državna komisija za ispitivanje nakon testiranja mina 60 mm na prostoru Planja

Stoje slijeva: Izudin Turkeš, Enes Galijašević, borac, komandant Odreda Jabandžić Muris Tigar, član komisije Kadira Hurem, borac, član komisije Ismail Makan, član komisije Haris Pašalić, Husein Galijašević, borac.
Čuče: žena i dijete iz Planja, borac, predsjednik komisije Sead Kapetanović, privatni poduzetnik iz Gračanice - proizvođač namjenskih proizvoda Muhamed Šelo, Abaz Mandžuka iz BNT Travnik, član komisije Senad Oprašić, borci

bio maskiran u dometu pješedijskog oružja, a po noći zbog vidljivosti, jer se nije smjelo paliti svjetlo. Na kraju je zatvarač snimljen u zoru i napravljen u *Pobjedi*, i top je odmah stavljen u funkciju.

U BNT je nabavljeno potpuno ispravnih 47 inertnih projektila 125 mm za tenk T84 koji su zarobili pripadnici 207. brigade Armije RBiH. U *Pobjedi* su oni laborirani (umjesto pijeska naliven je trotil) i dati na upotrebu. Pored ovih projektila, *Pobjeda* je iz BNT-a nabavila veću količinu pancirnih projektila za top 125 mm. S obzirom na nedostatak ove vrste municije, obezbijeđena je efikasnost ovog oružja u najtežim bitkama.

Rađene su i ručne bombe tako što su u Bugojnu nabavljani upaljači od bombe "kašikare", a obrađivani odlivci tijela bombe od liva nabavljeni su u Virovitici. Čak, na insistiranje boraca 204. brigade - upaljači su adapterom stavljani na mine 60 mm i korištene su u borbama na Vrtačama.

Osvojena je proizvodnja gotovih proizvoda minobacačkih, artiljerijskih i tromblonskih projektila. Istovremeno je ostvarena proizvodnja komponenti kakve su osnovna i dopunska punjenja kod minobacačkog programa, pojačnici od heksotola (do tada je kao pojačnik korišten plastični eksploziv), a ovladano je i tehnologijom livenja eksploziva, presovanja pojačnika, laboracijom baruta.

Zaposleni na ovom poslu dijelili su i strah, i radost uspjeha, i cigarete, i hranu. Kada je trebalo, svi su radili sve. I kuhari su vršili montažu. Rukovodstvo je takođe radilo sve poslove: od transporta, preko ispitivanja, međuoperacijske manipulacije, montaže, do čišćenja prostorija nakon bombardovanja. Uvijek je bilo sa radnicima u najtežim trenucima. Inžinjerska ekipa svojim rezultatima impresionirala je i one koji su je dobro poznavali, pa su kontrolori preuzeli na sebe svu opasnost ispitivanja - da bi se smanjio rizik za živote inžinjera i stručnjaka koji su u početku radili probe ispitivanja.

Finansiranje proizvodnje vršila je *Pobjeda*. Kod izrade prvih serija korištena su i sredstva u obliku proizvoda Tvornice svjećica u iznosu 104.995 DM, UNICO sa 41.380 KM i *Sloga* sa 2.932 KM - za koja su kompezacijom dobiveni baruti.

Do septembra 1992. godine, u vrijeme kada su rezultati osvajanja još bili neizvjesni, nabavljeno je preko 40 tona trotila, 4,5 tona baruta, po 6.000 komada kartonskih cijevi za sva tri osnovna punjenja.

Nabavke su vršene u BiH, ali i u Hrvatskoj. Iz Hrvatske su dolazili odlivci, i to od *Pobjedinog* kooperanta livnice *Rapid* iz Virovitice, upaljači iz *Rade Končara* i još neki manje važni materijali. Barute za artiljerijsku municiju radio je SPS iz Viteza. Poslije dobivanja Rješenja Vlade br. 03/92 od 23.8.1992. godine, *Pobjeda* je uključena u isporuke baruta prema planovima Vlade.

Trotil je nabavljan iz Krupe, u mjestu između Pazarića i Hadžića, gdje se nalazilo skladište bivše JNA. Svaka od nabavki bila je priča za sebe. Ibrahim Hukić i Sead Smailbegović, dobavljači sa prostora BiH, bili su pravi maheri, a vozači Ramiz Ćostović i Ziko Ahmetović - pronicljivi prijevoznici.

Mirsad Ćeman obezbijedio je jedan faks: saglasnost od komadanta Sefera Halilovića za preuzimanje trotila iz Krupe kod Pazarića. Taj su dokument radnici *Pobjede* svaki put iznova pokazivali, a da ga, zbog njegove povjerljivosti, nisu ostavljali. Posljednje preuzimanje u aprilu 1993. godine bilo je veoma traumatično. Nestalo je trotila, pa je preuzeto 13 tona heksotola (trotil i heksogen i služi kao presovani eksploziv). Transport je uvijek pratila i ekipa u putničkom automobilu (Sead Smailbegović, Husein Galijašević i Ibrahim Hukić) koja je kao prethodnica obezbjeđivala put kroz Kreševo, Kiseljak i Busovaču. Papiri za transport dobivani su od HVO Usora. Međutim, taj dan ih vojnici HVO u Busovači nisu priznavali, jer su dobili takvu naredbu. Priveli su cijeli transport u kasarnu. Ekipa koja je pratila transport odmah je otišla u njihov stožer u Vitezu, gdje je zapovjednik bio Blaškić, a pomoćnik za logistiku Slišković. Ni jedan se tamo nije zatekao. Bio je prisutan jedan stariji čovjek, član stožera, kojeg je Sead Smailbegović "obradio" da potpiše papir za transport. To je iznenadilo one vojne policajce u kasarni u Busovači, jer su znali da je tog trenutka Blaškić bio kod njih. Uglavnom, transport je uspio da prođe kao posljednji, jer se samo dva mjeseca kasnije zatvaraju svi putevi zbog sukoba Armije RBiH i HVO.

Odlaganje eksploziva bio je poseban problem. Prva količina uskladištena je u jednu kuću u Novom Selu. Postavljen je stražar, a mještani su odmah reagovali da se eksploziv iseli zbog opasnosti i od eksploziva i od eventualnog granatiranja. Nakon izgradnje jedan dio eksploziva skladišten je u novom skladištu, a drugi dio na raznim lokacijama. U Trepču je bio odlagan u kuću, i to bez straže - da ne bi izazvala pažnju.

Prvi značajniji sastanak održan je u Vitezu 21.7.1992. godine. Na tom sastanku bili su prisutni svi učesnici u namjenskoj proizvodnji sa prostora pod kontrolom Armije RBiH, izuzev okruženih područja Krajine i Goražda. Bilo su 24 učesnika iz 11 firmi, od kojih se 6 firmi prvi put počelo baviti namjenskom proizvodnjom. Bila su prisutna i tri predstavnika iz OŠ TO Tuzla, Zenica i Konjic. Predstavnik Vlade RBiH bio je Muhamed Lemeš, direktor *Kovine* iz Visokog. Firme koje su se prvi put počele baviti proizvodnjom municije su: *Pobjeda* Tešanj, *Kovina* Visoko, TTU Tuzla, Metalurški institut i *Željezara* Zenica. Neke fabrike koje su bili proizvođači namjenskih proizvoda prije rata bile su prisutne na ovom sastanku (UNIS Sarajevo, *Igman* Konjic, BNT Novi Travnik, *Slavko Rodić* Bugojno, SPS Vitez).

Na tim sastancima mogla se uočiti nadmenost predstavnika predratnih tvornica naoružanja i vojne opreme (koji nisu radili municiju, ali su, radeći oružja i barut, imali određena znanja - iako je, na primjer, *Pobjeda*, na zahtjev BNT-a obučila njihova tri radnika u izradi tromblona).

Veliki entuzijazam i kreativnost imali su Tuzlaci, uz veoma nizak nivo znanja za serijsku proizvodnju. S obzirom na to da je proizvođač artiljerijskih i minobacačkih granata *Pretis* iz Vogošće okupiran, u minskom i tromblonskom programu *Pobjeda* je u to vrijeme imala najveću i najkvalitetniju proizvodnju

na prostoru pod kontrolom Armije RBiH. Proizvodi su bili rezultat isključivo vlastitog znanja ugrađenog u tehničku dokumentaciju.

Ubrzo je organizovana serijska proizvodnja sa košuljicama od odlivaka dobivenih iz virovitičke livnice. Upaljači su takođe nabavljani iz Hrvatske, a blizinski upaljači dobivani su iz bugojanskog *Slavka Rodića* koji je specijalizirani predratni proizvođač. Kasnije se *Pobjeda* snabdijevala upaljačima preko Vlade RBiH iz fabrike *Slavko Rodić*.

Septembarska ofanziva neprijatelja 1992. godine na maglajskom ratištu dočekana je sa prvom serijom vlastitih mina 120 mm. Među njima su bile i one sa blizinskim upaljačem (mina se aktivira 9 m iznad zemlje). Ove mine imale su izuzetno značajnu ulogu u odbrani teritorije Maglaja.

U saradnji sa *Željezarom* Zenica u januaru 1993. godine osvojena je i od Državne komisije verifikovana granata 85 mm za tenk T-34, a ubrzo i granata 122 mm. U proizvodnji ovih projektila korištene su stare čahure, koje su se rekalibrirale, zatim žarile i onda bajcovale. Prije nego što se uvela termička obrada i žarenja kod probne serije ispitivane na tenku HVO-a, došlo je do lijepljenja čahure za cijev i bile su velike muke da se čahura izvadi.

Logistika iz Hrvatske takođe je radila svoj posao. Pred samo opsadu u junu u *Pobjedu* dovezeno po 6.000 kom odlivaka i upaljača za mine 60, 82, 120 mm.

Pobjeda je bila cilj koji je neprijatelj gađao prije svakog napada na slobodnu teritoriju Tešnja, kao i zbog odmazde nakon poraza. Granate svih vrsta pogađale su fabrički krug tokom cijelog rata. Provaljivale su krovove, oštećivale hale i

Objekat nakon avionskog napada 3.10.1992. godine
bio je udaljen svega dvadeset metara od laboracije eksploziva

mašine. Tako je 20.8.1992. godine pogođena hala I, a 30.9.1992. godine hala I i ulaz sa portirnicom u fabriku, a 3.10. je avionskim granatiranjem pogođeno skladište Fabrike filtera. Poslije ovih prvih, granatiranja su se nastavila tokom cijelog rata. Međutim, režijska grupa, na čelu sa Šefkom Elezom, čiji je osnovni zadatak bio održavanje i popravak razrušenih objekata, sve je u najkraćem roku sanirala, pa se posljedice u prvih mah nisu ni uočavale.

Na sreću, nije bilo mrtvih ni teže povrijeđenih.

Zanimljiv je jedan detalj nakon avionskog bombardovanja. Na područje rijeke Tešanjke i Bukve palo je sedam ili osam projektila. Nakon granatiranja hale II i velike štete, rukovodilac kontrole Enes Galijašević je u laboratoriji u podrumu hale III, gdje se vršila laboracija, obilježio stakla za skidanje, kako bi se spriječile povrede radnika u slučaju veće detonacije. Samo je u dijelu gdje se punilo dopunsko punjenje (najdalji prostor od ulaza u podrumski dio) zbog barutne prašine zapisao "ne skidati". Nakon bombardovanja sva stakla su se našla na podu, a ostala su samo ona na kojima je pisalo "ne skidati".

Sreća je što se bombardovanje desilo danju kada nije bilo radnika, jer bi samo od stakla sigurno bilo veoma mnogo povreda. Druga sretna okolnost je što bomba nije pogodila skladišta eksplozivnih materijala ili gotovih proizvoda.

Trotil je skladišten na više lokacija na prostoru općine, ali je u fabrici uvijek bilo baruta, inicijalnih sredstava, poluproizvoda sa eksplozivom i gotovih proizvoda - toliko da je jednom lančanom reakcijom moglo doći do razaranja nesagledivih posljedica. Ilustrativan je podatak da je u jednom trenutku bilo 25 tona samo jedne vrste baruta u hali sa pločom bez gromobrana.

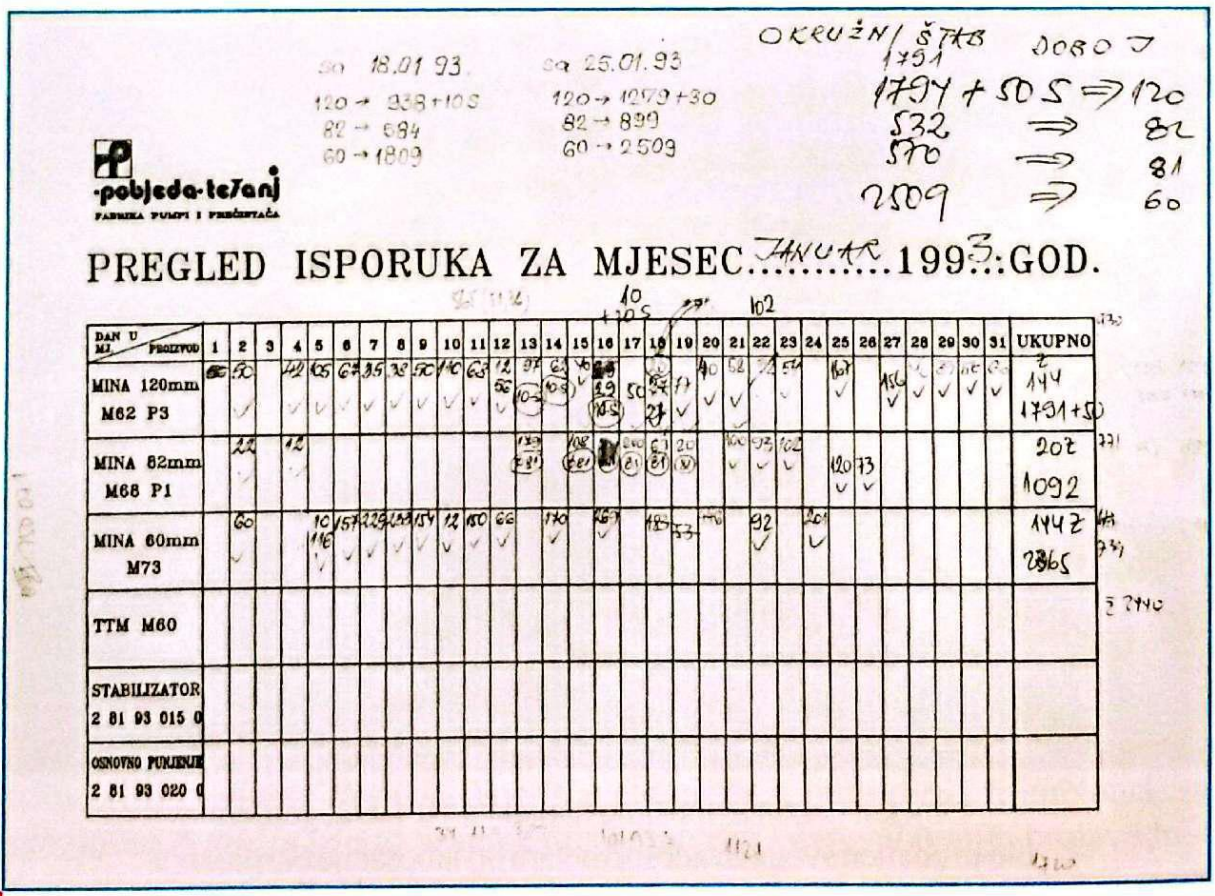

pobjeda-tešanj
FABRIKA PUMPI I PREČISTAČA

PREGLED ISPORUKA ZA MJESEC JANUAR 1993. GOD.

DAN U MJ. / PROIZVOD	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	UKUPNO
MINA 120mm M62 P3																																144 1791+50
MINA 82mm M68 P1																																202 1092
MINA 60mm M73																																1442 2865
TTM M60																																
STABILIZATOR 2 81 93 015 0																																
OSNOVNO PUNJENJE 2 81 93 020 0																																

Stanovnici Bukve često su bili kolateralna žrtva gađanja *Pobjede*, što se dogodilo i ovaj put. Jedna avionska bomba namijenjena *Pobjedi* direktno je pogodila kuću od koje su ostali samo temelji i poneki armirani vijenac. U kući je ostalo dijete, dok je mati izašla u komšiluk. Dijete su nakon eksplozije našli pod poklopcem frižidera, bez većih povreda.

Vlastitim snagama i kupovinom i nabavkom materijala iz vlastitih izvora *Pobjeda* je u decembru 1992. godine proizvela desethiljaditu minobacačku granatu, a u vrijeme potpisivanja ugovora sa Vladom već je imala isporučenih 9.860 mina.

Proizvodnja je limitirana materijalima, a ne mašinskim kapacitetima.

U prethodnom prikazu mjesečne proizvodnje po vrstama mina može se vidjeti ostvarena proizvodnja za januar 1993. godine - samo 7 mjeseci od momenta kada su stručnjaci *Pobjede* prvi put vidjeli minobacački projektil.

Prvi ugovor *Pobjede* sa Vladom RBiH potpisan je u decembru 1992. godine, i to za po 2.000 mina 60, 82, 120 mm. Znači, sve do ovog momenta sva proizvodnja bila je ostvarena isključivo *Pobjedinim* novcem i nabavkama - izuzev

Detalj sa montaže mina 120 mm

baruta, trotila i manjeg broja upaljača koji su preuzimani kao državni iz Krupe, Viteza i Bugojna.

Sva *Pobjedina* proizvodnja isporučena je logistici vojnih formacija Armije RBiH u Tešnju, koje su se vremenom mijenjale i koristile se najvećim dijelom za odbranu tešanjskog, maglajskog i dobojskog prostora. Bilo je mnogo onih

koji su i u prvoj fazi rata smatrali da *Pobjeda* treba da isporučuje mine koje je sama proizvela Logističkom centru u Visoko, pa je komadant Sefer Halilović čak izdao nalog da se uhapsi rukovodstvo *Pobjede* zbog neizvršavanja ove obaveze.

Poslije potpisivanja ugovora nabavke materijala preuzela je Vlada, a sve isporuke išle su isključivo u Logistički centar Armije u Visokom. *Pobjeda* je nastavila nabavljati određene pozicije svojim uhodanima nabavnim kanalima.

Pobjedino rukovodstvo nije bilo "separatističko", ali treba imati na umu da RBiH u početku nije imala uređen sistem ni vojnog ni logističkog ustrojstva na cijeloj slobodnoj teritoriji, nego su određeni ljudi željeli sredstva "mobilisati" za "svoje" ratište. To potvrđuje i slučaj da je *Pobjeda* preko Visokog isporučila 400 mina 120 mm iz svoje zalihe za Goražde koje je u tom trenutku bilo u veoma teškoj situaciji, a poslije rata utvrđeno je da u Goražde tokom rata nije ušla ni jedna mina 120 mm.

Već od početka 1993. godine Vlada RBiH potpuno preuzima organizaciju i kontrolu ove proizvodnje. Poslovima je upravljala Direkcija za namjensku proizvodnju, a od novembra 1993. godine Ministarstvo za namjensku proizvodnju.

Od prvog dana stručnjaci i rukovodstvo *Pobjede* imali su stalne kontakte i saradnju sa komandom Štaba TO, kasnije sa jedinicama Armije RBiH, komandantima jedinica i posadama artiljerijskih oruđa. Pratili su ponašanje svojih proizvoda, a istovremeno su posadama prenosili svoja stručna znanja.

Samo fukcionisanje tvornice predstavljalo je značajno psihološko olakšanje i izuzetno je doprinosilo uvjerenosti u vlastite snage - za vojnike, ali i za stanovništvo. Sa rastom *Pobjedine* proizvodnje i jačanjem Armije RBiH prestali su razlozi za strah i napuštanje teritorije. U ratu se opet, na još prisniji način, stvorila simbioza fabrike i grada. Jedno bez drugog vjerovatno ne bi opstali.

Evo šta je sve *Pobjeda* radila i proizvodila u namjenskoj proizvodnji:

- minobacačke granate 60, 81, 82, 120 mm,
- trenutna tromblonska mina TTM
- artiljerijski program: 76, 82 BST, 85, 100, 105 i 122 mm,
- osnovna punjenja za kompletan program,
- laborisanje baruta za minski i artiljerijski program,
- livenje TNT-a,
- presovanje pojačivača od heksotola,
- kalibracija korištenih čahura artiljerijskog programa.

U ovom opasnom poslu osvajanja i proizvodnje *Pobjeda* nije imala žrtava. Nažalost, nakon eksplozije granate u cijevi - poginuo je Jasmin Kantić kao pripadnik minobacačke posade. Kada je nestalo trotila, a *Pobjeda* je imala heksotol (heksogen i trotil) koji se nije mogao liti nego se omekšavao i upresivao primitivno - bila je izdata instrukcija da se minobacači sa ovim minama moraju aktivirati iz zaklona. Bilo je još takvih slučajeva eksplozije granate u cijevi, ali nije bilo posljedica. Međutim, jednom je izvršeno aktiviranje bez zaklona, i poginuo je član minobacačke posade. Nije poštovana instrukcija, jer su vojnici

imali veliko povjerenje u kvalitet *Pobjedinih* mina. Oštećene cijevi mijenjane su, jer ih je proizvodio BNT iz Novog Travnika, pa je zbog toga, uz saglasnost Komande OG 7 jug Armije RBiH, donesena takva odluka.

Vršeći probu ručne bombe proizvodnje Tvornice svjećica, poginuo je Enes Galijašević. U vrijeme opsade, odmah po zatvaranju puta, imenovan je za vojnog kontrolora OG 7 jug. To se dogodilo u periodu kada su se na sve načine

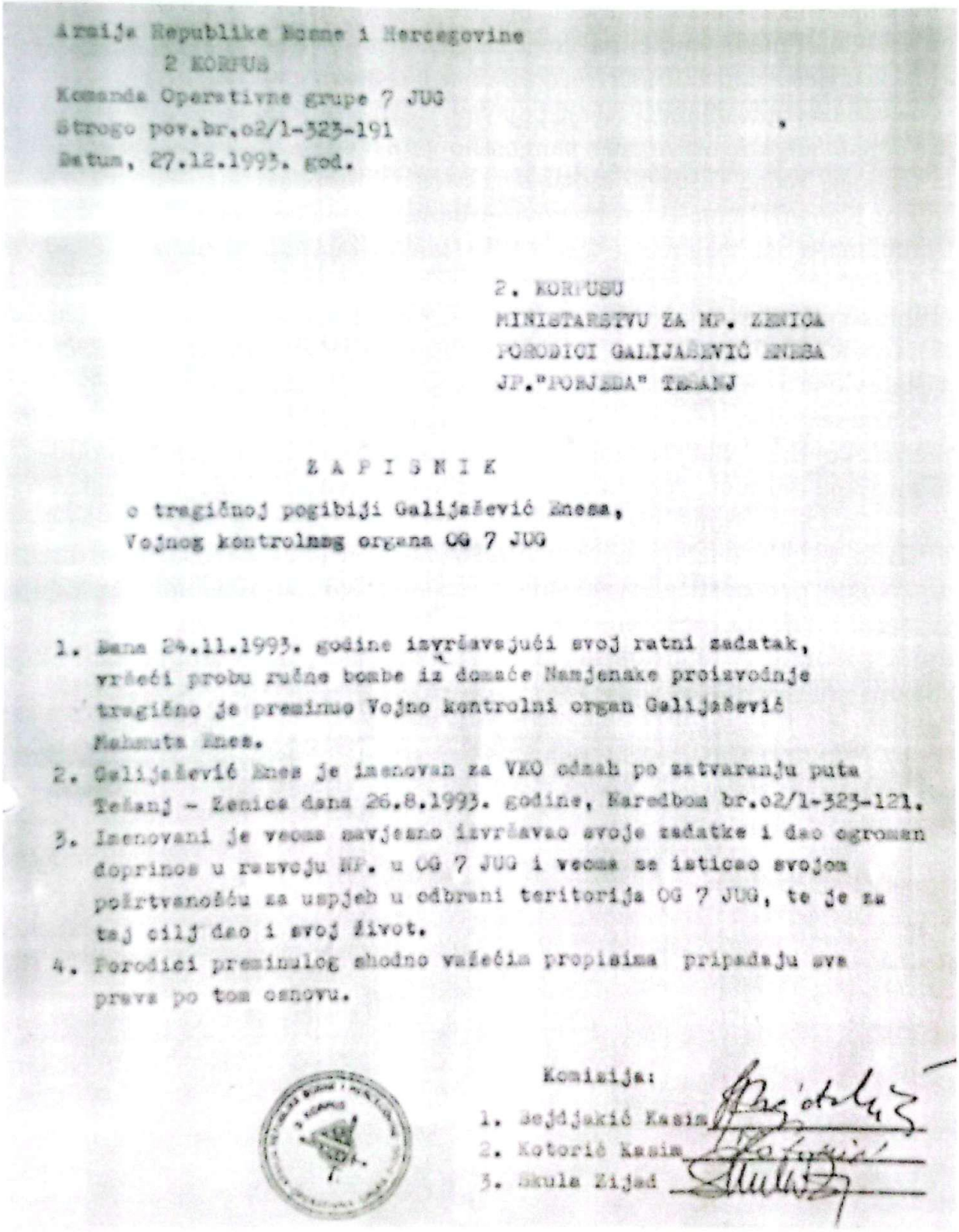

Armija Republike Bosne i Hercegovine
2 KORPUS
Komanda Operativne grupe 7 JUG
Strogo pov.br.o2/1-323-191
Datum, 27.12.1993. god.

2. KORPUSU
MINISTARSTVU ZA NP. ZENICA
PORODICI GALIJAŠEVIĆ ENESA
JP."POBJEDA" TEŠANJ

Z A P I S N I K

o tragičnoj pogibiji Galijašević Enesa,
Vojnog kontrolnog organa OG 7 JUG

1. Dana 24.11.1993. godine izvršavajući svoj ratni zadatak, vršeći probu ručne bombe iz domaće Namjenske proizvodnje tragično je preminuo Vojno kontrolni organ Galijašević Mahmuta Enes.
2. Galijašević Enes je imenovan za VKO odmah po zatvaranju puta Tešanj - Zenica dana 26.8.1993. godine, Naredbom br.o2/1-323-121.
3. Imenovani je veoma savjesno izvršavao svoje zadatke i dao ogroman doprinos u razvoju NP. u OG 7 JUG i veoma se isticao svojom požrtvanošću za uspjeh u odbrani teritorija OG 7 JUG, te je za taj cilj dao i svoj život.
4. Porodici preminulog shodno važećim propisima pripadaju sva prava po tom osnovu.

Komisija:
1. Sejdjakić Kasim
2. Kotorić Kasim
3. Skula Zijad

Zapisnik o pogibiji Enesa Galijaševića

pokušavala obezbijediti bilo kakava sredstva za odbranu. Tako je Tvornica svjećica uradila ručnu bombu sa sporogorećim štapinom. Vršeći probu zajedno sa inžinjerima Tvornice svjećica, iz nepoznatih razloga nije bacio ručnu bombu na vrijeme i ona mu je eksplodirala u ruci. S obzirom na to da je pripadao vojnoj formaciji, dobio je najviše ratno priznanje *Zlatni ljiljan*. Iako imaju status vojnika u ratu, radnicima u namjenskoj proizvodnji nisu dodjeljivanja ratna priznanja. Inače, Enes Galijašević bio je omiljen i među radnicima namjenske proizvodnje i među vojnicima - jer je sam vršio probe i bio uvijek u prvim redovima kod rješavanja bilo kakvog problema, bez obzira na opasnost.

Među izbjeglicama se u Tešnju pojavio i jedan broj veoma stručnih ljudi, koje je *Pobjeda* angažovala za rad u namjenskoj proizvodnji. To su Nazif Ahmetović iz Doboja, Vedad Biščević iz Sanskog Mosta i Mehmedalija Salihbegović iz Viteza. Kao inžinjerac TO, Ahmetović je od samog početka bio uključen u probe tromblona, a Salihbegović je došao 1993. godine i imao je važnu ulogu kao vrhunski stručnjak za eksplozive u praćenju i preduzimanju mjera za siguran rad sa eksplozivima. Biščević je oženjen iz Tešnja, pa ga je rat zatekao u Tešnju, a radio je na projektilu 76 mm. Ahmetović i Salihbegović ostali su zaposlenici *Pobjede*, a Biščević se odmah po oslobođenju Sanskog Mosta vratio kući.

Kada se govori o *Pobjedi*, onda se u prvi plan stavljaju radnici i njihov odnos prema ovoj firmi. Rat je izvršio selekciju, i u *Pobjedi* je ostalo ono najbolje - da brani svoju tvornicu, svoj dom, svoj Tešanj i državu BiH, ili u jedinicama Armije RBiH ili u tvorničkim halama.

Svaki radnik dolazio je u tvornicu da izvrši svoje obaveze, izlagao se direktno životnoj opasnosti, ali svaki strah je nestajao kada se pređe fabrička kapija. U martu 1993. godine snimljen je film o tešanjskoj vojnoj proizvodnji. U njemu se spominju radnici koji su dali najveći doprinos, i neki drugi detalji - koji su korišteni i u ovom tekstu.

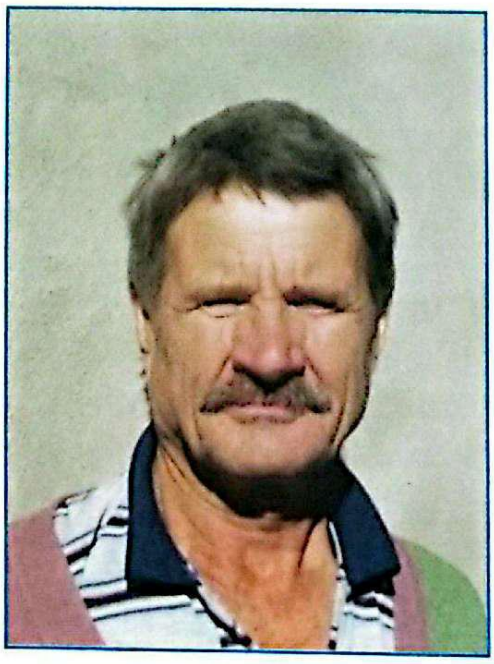

Fikret Hasaničević

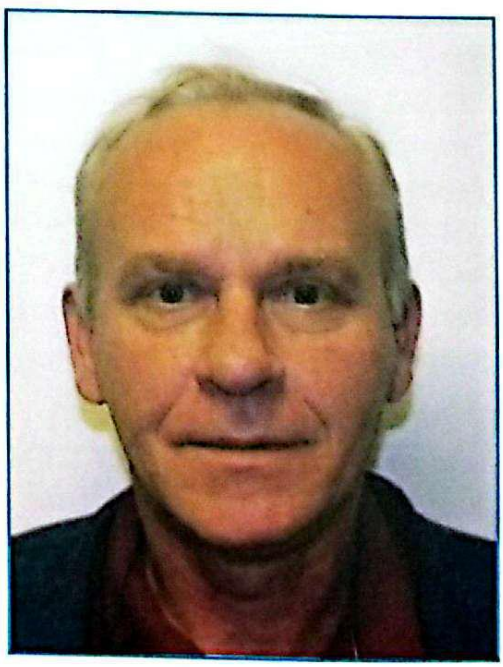

Mehmed Hotić

Svi radnici u namjenskoj proizvodnji pokazali su veliku hrabrost i predanost poslu. Pored već navedenih konstruktora i tehnologa, rukovodilaca koji su bili nosioci zadataka - bilo je i drugih radnika koji su se isticali u radu. Seid Krdžalić vodio je montažu, Fikret Hasaničević bio je livac eksploziiva i bio je vrijedan, izdržljiv i neustrašiv do nevjerovatnosti.

Radio je bez ograničenja najteže i najopasnije poslove, a da se nikada nije požalio. Čak je nesvjesno, zbog neznanja, bio izložen djelovanju štetnih materija duže nego što je to dozvoljeno. Ove poslove kasnije je preuzeo kao poslovođa Sead Ahmetagić i drugi radnici koji su Fikretov posao radili po propisanom postupku. Na izradi otpresaka (uglavnom za osnovna punjenja) radio je Fikret Ireiz. Na izradi otpresaka krilaca i kalibraciji čahura granata radila je ekipa iz Fabrike filtera, na čelu sa Zoranom Komušancem. Momir Toprek i Mustafa Hatičić su, između ostalih, punili barutom osnovna punjenja. U prvo vrijeme zbog neznanja nije bilo odvođenja elektriciteta, jer je taj barut osjetljiv i na ljudski elektricitet. Udisanje prašine izaziva promjenu pritiska, a u dva tri slučaja javio se i požar, ali je blagovremeno eliminisan, jer je ustanovljen propis o ograničenoj količini baruta u prostoriji. Oni su zaista savjesno i brzo sa ostalim radnicima iz grupe radili ove poslove. Dževad Alić, Sead Hasanbašić, Jozo Križanović - to je samo mali broj majstora-strugara koji su u zagušljivom i mašinama natrpanom podrumu vršili mehaničku obradu na CNC i univerzalnim mašinama. Berzad Vilašević bio je na čelu alatničara, kao što su Ismet Braćkan i Smajo Subašić koji su sa kolegama radili na najbrži mogući način alate neophodne za proizvodnju. Nezamisliva je bila proizvodnja bez dirigenta iz Operativne pripreme Mehmeda Hotića.

Lansiranje, i praćenje proizvodnje i montaže, predaja gotovih proizvoda tražilo je svakodnevno prisustvo na svakom radnom mjestu.

Montažeri su imali opasan posao, ali i fizički naporan, jer su svakodnevno preko ruku preturali tone tereta. Adil Bukvić Hare i Ibro Mešinović su montirali, a Hamzalija Ćehajić je sve to pakovao.

Kontrolori su takođe prenosili tone tereta. Hasan Zeničanin, Nazmija Škapur, Fehim Smailbegović i Fuad Brka na kontroli gotovih proizvoda imali su odgovoran i fizički težak posao.

Jedna kategorija radnika nije radila direktno u proizvodnji, ali je opasnosti bila izložena ponekad i više nego oni koji su radili sa eksplozivom. To su portiri. Rad se najčešće odvijao noću, a danju je vršena otprema. Ako su se trajala borbena djelovanja na linijama odbrane, radnici su prekidali posao, jer je *Pobjeda* u takvim prilikama uvijek bila granatirana, a ostajali su samo portiri. To su Živko Jerković, Muhamed Husibegović, Alija Braćkan, Hasan Hotić, Hidajet Smailbegović, Anto Glavaš, Sead Starčević i Fikret Hadžiedhemović.

Kuharili su obezbjeđivali obroke pod granatama, a često su bili angažovani na poslovima montaže i drugim poslovima za koje je bilo potrebno hitno pojačanje. Predvodio ih je Mehmed Brka, a sa njim su radile Zehra Isić, Šemsa Braćkan i Anica Glamatović. Nikada radnike nisu ostavili gladnim.

Ahmo Abduzaimović predvodio je grupu iz Službe održavanja, a sa njim su bili Ferid Prnjavorac, Hazim Ajanović, Hajrudin Demirović i drugi.

Za skladištenje municije i otpremu bio je zadužen Mersad Turković. Česti su bili utovari pod djelovanjem neprijateljske artiljerije, a i sanduci sa granatama prilično su teški.

Veći dio rata *Pobjeda* je bila prinuđena da električnu energiju obezbjeđuje putem generatora. O ispravnosti generatora brinuli su direktor *Toplane* Rifat Džebić i njegova saradnica Ćefa Hadžiedhemović.

Značajni i opasni poslovi rađeni su i van fabrike - u dijelu logistike. Ibrahim Hukić, Ivo Radeljak i Hajrudin Sofić Hare brinuli su o domaćim i uvoznim nabavkama. Ivo Radeljak bio je najčešće i pratilac opasnog tereta, a i sam je putničkim vozilom stalno bio na realciji Tešanj - Zagreb. Njima je podršku u BiH davao Sead Smailbegović koji je bio na vezi sa svim fabrikama u BiH i Logističkim centrom u Visokom, a generalni direktor Mehmedalija Husremović u nabavkama iz inostranstva, gdje i poginuo.

Transport materijala odvijao se unutar zemlje i prema Hrvatskoj i Sloveniji - do momenta potpune vojne opsade. U Hrvatsku su najčešće vozili Albert Šarić i Suljo Galijašević. Njima se u pratnji pridruživao i rukovodilac transporta Fadil Medarić, a domaće ture (iako su vozili ponekad i u Hrvatsku) obavljali su Ramiz Ćostović i Ziko Ahmetović.

U proizvodnji je bilo pravih heroja, jer radnici namjenske proizvodnje imaju status vojnika u ratu, pa ih se i tako može nazvati. Međutim, to je valorizirano samo kroz dobivanje certifikata, ali neki ni to nisu dobili iako su imali veoma tešku dužnost, kao što su portiri ili kuhari. Prvi su trpjeli artiljerijsko i avionsko bombardovanje i raketiranje kada se svi drugi radnici pošalju kući. Kuhari su radili u kuhinji koja je bila otvorena meta za artiljeriju, a veoma često su radili poslove na montaži. Ipak, odlukom Predsjedništava RBiH - ta zanimanja nisu dobila status radnika u namjenskoj proizvodnji.

U vrijeme čuvene bitke na Karušama *Pobjeda* je značajno doprinijela zaustavljanju ofanzive. Tada je komadant OG 7 jug Mustafa Cerovac tražio sve što *Pobjeda* ima na zalihama. *Pobjeda* je isporučila 1.832 projektila, od čega 900 mina 120 mm (300 sa senzorskim upaljačima), što je i bila njena ukupna zaliha.

Pored toga što su proizvodili u veoma u teškim i opasnim uslovima municiju, *Pobjedini* radnici su i kopali rovove na linijama, kao što se to dogodilo nakon osvajanja Husara.

U proizvodnji je najveći problem bio električna energija. Dolazila je sa dosta slabim naponom, zatim je, kada je za kratko vrijeme priključen visokonaponski dalekovod, bila veoma visokog napona, a to je negativno uticalo na elektroniku mašina. Međutim, najduže je struja dobivana iz agregata. Kada je nestalo nafte, korišteno je alternativno gorivo koje je spremao Mehmedalija Kotorić - od benzina, ulja iz mašina i acetona. Na ovaj način *Pobjeda* je izvukla ulje iz svih mašina koje nisu direktno angažovane u namjenskoj proizvodnji.

Kada je 24.6.1993. godine nastupila potpuna vojna opsada, uslovi za proizvodnju drastično su izmijenjeni mjenjaju. Bilo je potrebno obezbijediti proizvodnju koristeći sve raspoložive resurese, prije svega materijale. Trebalo je puno više improvizacija. Sead Smailbegović i Husein Galijašević krenuli su sa vozačem Ekremom Mujezinovićem 24.6.1992. godine u Zenicu i Travnik kako bi organizovali preuzimanje cijevi minobacača 120 mm iz BNT-a i obavili druge poslove u Visokom. Tog dana put je zatvoren. Nakon pružanja pomoći *Željezari* iz Zenice, Husein Galijašević angažovan je od ministra Rusmira Mahmutćehajića kao stručni saradnik za namjensku proizvodnju u Ministarstvu industrije i energetike u Vladi RBiH. Kada je u novembru 1993. godine formirano Ministarstvo namjenske proizvodnje na čelu sa Muhamedom Lemešom, Husein Galijašević postavljen je za pomoćnika ministra za tehniku, a Sead Smailbegović za savjetnika.

Prema Kasimu Kotoriću, koji je postavljen na dužnost direktora proizvodnje i razvoja i preuzeo rukovodeću i koordinirajuću funkciju u namjenskoj proizvodnji umjesto Huseina Galijaševića, i Nazifu Ahmetoviću - nosiocima poslova namjenske proizvodnje, pod opsadom su nastali sasvim drugačiji uslovi i tražile su se nove aktivnosti, shodno stanju resursa. Evo njihovog zapisa o tom periodu:

Znajući kojim materijalno-tehničkim potencijalima raspolažemo, kao i uslove u kojima smo se našli, počeli smo sve više razmišljati o upotrebi alternativnih eksploziva, baruta i košuljica ubojnih sredstava, ne znajući niti pretpostavljajući kada će doći do deblokade našeg prostora. Bili smo svjesni da postajemo još veća meta neprijateljskih snaga, da će doći do sve jačeg i žešćeg nasrtaja na ovaj prostor - s ciljem da se iscrpe zalihe minicije, pa da onda neprijatelj krene u završnu operaciju većih razmjera. Veoma gusta naseljenost okruženog prostora, te pretpostavljana okrutnost neprijatelja u slučaju zaposjedanja slobodne teritorije zbog veoma velikih gubitaka na ovom ratištu, tražili su od nas intenzivno razmišljanje o tome kako nadomjestiti nedostatak sredstava koja su svakodnevno potrebna jedinicama Armije RBiH. Dosta ideja dolazilo je i u veoma čestim razgovorima sa pripadnicima jedinica i komandi Armije RBiH, kao i prilikom posjeta vatrenih položaja artiljerijskih oruđa i prvih borbenih linija. Saradnja je bila na veoma visokom nivou, a nama je omogućen pristup i razgovor o navedenim problemima u svim jedinicama i komandama. Tu smo sticali vrlo značajna iskustva: dobijali smo pokazatelje šta treba popraviti i na šta treba posebno upozoriti korisnike ubojnih sredstava.

U proizvodnji koja se odvijala prije opsade koristili smo znanja pojedinaca, kao i osoba koje su već radile u tvornicama namjenske proizvodnje u Bugojnu, Vitezu, Goraždu, Vogošći i Konjicu. Međutim, dospijevanjem pod opsadu umnogome smo bili uskraćeni za ovu pomoć, te smo u razvoju sredstava koristili već stečena znanja i intuiciju koji su nas vodili do proizvoda kakve vjerovatno ne bismo ni pomišljali raditi u uslovima prije opsade.

O opasnostima koje su pratile razne eksperimente koje smo provodili nismo previše razmišljali - što iz neznanja što iz unutarnjeg osjećaja da bi ulaskom neprijatelja na ove prostore došlo do zločina velikih razmjera. Poslije deblokade ovih prostora, sagledavanjem određenih rješenja od strane kontrolora namjenske proizvodnje MOBiH, rečeno je nam da su nas u svemu i "vile nosile".

Jedini tragični slučajevi koji su se desili jesu pogibija Enesa Galijaševića i Jasmina Kantića.

U odnosu na stanje prije opsade rađeni su i slijedeći poslovi u proizvodnji:

- Nedostatak TNT-a bili smo prinuđeni nadomještati eksplozivom koji se u najviše navrata koristio za pojačnike detonacije i kao otpresak u municiji kumulativnog djelovanja, odnosno na onim mjestima gdje se kao otpresak mogao jednostavno ugraditi u košuljicu, što nije bilo moguće za minobacačku municiju koju smo mi najviše radili. Zagrijavanjem ovog eksploziva, na našoj improviziranoj topionici trotila, dobijala se jedna tjestasta masa koja se ručnim štapićima nabijala u košuljice granata. Znali smo da postoji opasnost usljed neminovnog ostajanja vazdušnih čepova koji su mogli izazvati eksploziju unutar cijevi minobacača, što se i desilo u četiri slučaja, sa jednim smrtnim ishodom, a na što su artiljerijski položaji bili na vrijeme upozoreni poslije prvog slučaja eksplozije. Alternativa je bila prikupljanje neeksplodiranih sredstava, njihova demontaža i pretapanje, te ponovno ulivanje u naše košuljice. Prikupljanje neeksplodiranih sredstava odvijalo se u svim jedinicama, jer je svaka jedinica koja prikupi određenu količinu ekpsloziva bila nagrađena nekim od proizvoda namjenske proizvodnje. Ovaj princip važio je u cijelom periodu opsade.

- Izrada fortifikacijskog upaljača za trenutnu tromblonsku minu bila je veoma spora i radila se od legura aluminija, a košuljica od punog šipkastog materijala s krilcima od poliamida. Zaključili smo da se uradi košuljica korištenjem bešavne čelične cijevi čijom bi se kalibracijom uradio dio za navoj upaljača, a dio za ubacivanje otpresaka od heksotola kao eksplozivnog punjenja. Upaljač je urađen sa tijelom od poliamida, a inercioni lanac korištenjem inicijalnih kapisli u kapislonoscu, oprugom i sa detonatorskom kapislom br. 8. Ovakva trenutna tromblonska mina bila je nešto teža od fortifikacijske trenutne tromblonske mine, ali bila je i dosta razornija. Jedinice su upozorene da budu oprezne prilikom ispaljivanja ovih mina. Na probama koje smo mi izvodili bilo je vidljivo da je trzaj dosta povećan i da treba biti vrlo obazriv kako ne bi došlo do povređivanja prilikom ispaljivanja.

- U periodu prije opsade dobijali smo pojačnike detonacije za minobacačku municiju od strane Ministarstva odbrane. Sada smo odlučili da isti razvijemo unutar našeg pogona. Razvili smo alat i prvu probu izvršili na bravarskom škripu. Da bismo alat poslije presovanja rastavili, izbušili smo rupicu za odvod zraka, što će se kasnije utvrditi kao najznačajniji razlog da ne dođe do ekslozije prilikom presanja. Kvalitet pojačnika bio je veći od do tada rađenih pojačnika, tako da je kontrolor Ekrem Šečić rekao da smo nevjerovatni, a kada smo mu

ispričali način prve probe - rekao nam je da nas sam Bog spasio da svi ne izginemo. Poslije smo napravili jednu drvenu šupu sa betonskim zidovima između kojih smo postavili hidrauličnu presu čije je upravljanje bilo izmješteno na vanjsku stranu armiranobetonskog zida. U radu sa ovom presom nikada nije došlo ni do jedne eksplozije.

- Nekim slučajem prije opsade u firmu je dostavljena i nešto veća količina upaljača za BsT granatu sa piezoelektričnim efektom. Došli smo na ideju da pokušamo uraditi projektil, a da kao čahure koristimo stare koje bismo ponovno kalibrilari. Znali smo da neće biti problema sa konstrukcijom košuljice, da za kumulativni lijevak kao alternativno rješenje koristimo lijevak od tromblonske kumulativne mine, ali da će osnovni problem biti kako doći do zamjene barutnog punjenja nekim od baruta kojim raspolažemo, s obzirom na to da originalni barut nismo posjedovali. Poslije nekoliko proba, na kojima je došlo do sagorijevanja baruta i isticanja barutnih gasova kroz otvore na čahuri, a bez pokretanja projektila, došli smo do rješenja koje je davalo mala odstupanja od originalnog baruta prilikom nišanjenja, a sa kojim su upoznate jedinice i komande Armije RBiH. U nedostatku protuoklopnih sredstava, ova granata izazvala je oduševljenje kod posada BsT-a.

- U firmi smo posjedovali dosta odlivaka za ručnu bombu, ali smo veoma brzo ostali bez upaljača "kašika" koje su se dobijale od strane Ministarstva odbrane. Odlučili smo da razvijemo alternativni upaljač koji bi koristio inicijalnu kapislu od malokalibarske municije, usporač od sporogorećeg štapina i kao detonator detonatorsku kapislu br. 8. Svjesni da može doći i do čestog zatajenja ovog upaljača, upoznali smo jedinice i komande sa ovim problemom, ali da je procenat aktiviranja oko 80%. U nedostatku odlivaka za košuljicu, koristili smo bešavnu cijev koju smo kalibrisali, a koja je svojim oblikom ličila na flašicu, i brzo je u jedinicama dobila popularni naziv "frutek".

Nakon deblokade prostora - *Pobjeda* je ponovo ušla u sistem državnog planiranja i proizvodnje namjenskih proizvoda i izvršavala je sve obaveze - do potpisivanja Dejtonskog sporazuma. Nakon toga *Pobjeda* se okrenula civilnim proizvodima. Problem joj je predstavljala značajna količina opasnih materijala i nedovršena proizvodnja do konačnog demobilisanja 1997. godine, kada su i povučeni svi materijali, nedovršena proizvodnja i dokumentacija. Rješenje o demobilizaciji donijelo je Federalno ministarstvo odbrane (prijedlog odluke pripremio je pomoćnik ministra za namjensku proizvodnju Husein Galijašević). Svi materijali koji su ostali otpremljeni su u firmu *Pretis* iz Vogošće. Tako je i zvanično završen put namjenske proizvodnje *Pobjede*. Namjenska proizvodnja je materijalno, ljudski i finansijski značajno iscrpjela *Pobjedu*. Država je *Pobjedi* za ratnu proizvodnju ostala dužna oko 7.055.000 KM i za tu vrijednost umanjila svoj kapital u firmi, od čega sama fabrika nije imala nikakve koristi za novi početak.

Tekst o namjenskoj proizvodnji opsežan je i sa mnoštvom detalja upravo stoga da bi se osvijetlila izuzetno značajna uloge *Pobjede* u sudbonosnom periodu odbrane od agresije, jer to već danas ne spominju ni oni koji su *Pobjedu* u ratu i neposredno nakon toga isticali kao jednog od ključnih faktora odbrane Tešnja. Namjenska proizvodnja imala je svoje heroje, ali niko od radnika nije pohvaljen niti mu je dodijeljeno neko priznanje. Kada se obilježavaju događaji iz 1992-1995. godine, među zvanicama nema mjesta za aktere namjenske proizvodnje. Oni su samo formalno imali status vojnika. Zato su, neubičajno za jednu ovakvu vrstu građe, izneseni i brojni detalji.

Pobjeda 1995-2014. godine

Pobjeda je nakon rata 1992-1995. godine došla u veoma tešku situaciju. Izgubljeni su značajni resursi, prije svega ljudski. Krajem 1991. godine *Pobjeda* je imala 732 zaposlena. U ratu je poginulo 12 radnika. Jedan broj stručnjaka napustio je *Pobjedu,* a značajan broj dobrih majstora pokrenuo je vlastiti posao. Tržište bivše Jugoslavije pocijepalo se i više nije imalo veći značaj za *Pobjedu*, pa je morala ovim tržištima pristupiti kao inozemnim kupcima. Izgubljeni su svjetski kupci kakvi su *Iveco* iz Italije i *Mercedes* iz Njemačke. Djelovanjem neprijateljske artiljerije i avijacije, kao i namjenskom proizvodnjom - materijalni resursi tokom rata skoro u potpunosti su iscrpljeni. Na objektima nije bilo gotovo ni jednog stakla, a u većini mašina nije bilo ulja koje je potrošeno kao gorivo agregata za proizvodnju električne energije. Ratni dugovi Republike Bosne i Hercegovine bili su 7.055.000 KM, ali nije bilo šanse da se dobije bilo koji novčani iznos koji bi bio korišten za obrtna sredstva i nastavak proizvodnje.

Sa dodjele certifikata: direktori, predstavnici rukovodstva za kvalitet i direktor TÜV-a: Sead Ćeman, Smajo Ramović, Stevan Radovanović, Ahmet Dizdarević i Šefket Turalić

I pored takve situacije, uz veoma nepovoljne komercijalne bankarske kredite, *Pobjeda* nastoji pokrenuti proizvodnju - barem za nivo prodaje koji je u tom trenutku bilo moguće realizovati. Osiromašena za obrtni kapital i sa tehnologijama koje su već dobrim dijelom prevaziđene, jer je preskočen najmanje jedan investicioni ciklus, *Pobjeda* se upustila u nemilosrdnu svjetsku tržišnu konkurenciju. Država je ratni dug riješila tako što je umanjila svoj kapital za iznos duga, od čega nije bilo koristi za fabriku. Problem se mogao riješiti temeljitom reorganizacijom firme, jer je posla bilo najviše za 200 radnika.

Da bi se uopće moglo razgovarati o isporukama poznatim proizvođačima kamiona i traktora, *Pobjeda* je morala pratiti svjetske standarde u oblasti upravljanja kvalitetom. Zato su još u ratno vrijeme pokrenute aktivnosti formiranjem grupe čiji je zadatak bio da obezbijedi uslove za uspostavu i certifikaciju sistema upravljanja kvalitetom prema zahtjevima standarda ISO 9001. Nakon edukacije u Hrvatskoj, u tim je uključen i Šefket Turalić koji će dati veliki doprinos u uspostavi sistema kvaliteta ISO 9001 i sistema upravljanja okolinom ISO 14000, njihovom održavanju i unapređenju. Turalić će postati jedan od vodećih stručnjaka u ovoj oblasti u BiH.

Pobjeda je prva poslije rata u BiH certificirana prema zahtjevima kvaliteta ISO 9001 od strane certifikatorske kuće TÜV 22.4.1998. godine. Druga je bila Fabrika filtera UNICO, a dodjela certifikata obavljena je u prostorijama *Pobjede* 22.9.5.1998. godine za obje fabrike. Činu predaje prisustvovao je Ejub Ganić, Predsjednik Federacije BiH, predsjednik Privredne komore BiH Mensur Smajlović, ministar za privredu Federecije BiH Mirsad Salkić i dr.

Aktivnosti na uvođenju standarda TS 16949 *Pobjeda* je pokrenula 2006. godine i još su u toku, a od 2004. godine posjeduje i certifikat za upravljanje okolišem ISO 14001.

Prodaja je u početku realizovana na tržištu druge ugradnje, uz stalna nastojanja da se za montažne linije poznatih proizvođača kamiona i traktora ostvare isporuke i u prvoj ugradnji. Uspjela je obezbijediti isporuke za prvu ugradnju *Mercedesa* preko firme GPM *Merlbesrod* iz Njemačke (nekadašnja firma *Karl Schmidt* iz Istočne Njemačke) 1997. godine i *Turk Traktor* u Turskoj 2000. godine, te Tumosan 2010. godine. Saradnja je uspostavljena i sa firmom *Agromehanika* iz Kranja. Pravljeni su pokušaji povratka u *Iveco*. Uspostavljeni su kontakti zahvaljujući rukovodećim ljudima iz *Iveca* u vrijeme dok je *Pobjeda* isporučivala pumpe. Dogovorene su cijene i količine, dobivena dokumentacija nekih novih pumpi. Međutim, do isporuka nije došlo. Naime, da bi isporuke krenule, morala je spoljna kontrola *Iveca* nakon audita potvrditi sposobnost *Pobjede* za isporuke. S obzirom na devastaciju fabrike, mašina i dr. - nije dobivena saglasnost.

Poslije toga pokrenuta je aktivnost "velikog spremanja" u fabrici. Jedan broj radnika je kroz otpremninu preuzeo starije i neproduktivne mašine, jedan dio mašina prebačen je u skladište da bi se uradili podovi. Na mjesto generalnog direktora umjesto Ahmeta Dizdarevića 1998. godine dolazi Kasim Kotorić, nakon raspisanog redovnog konkursa.

KASIM KOTORIĆ

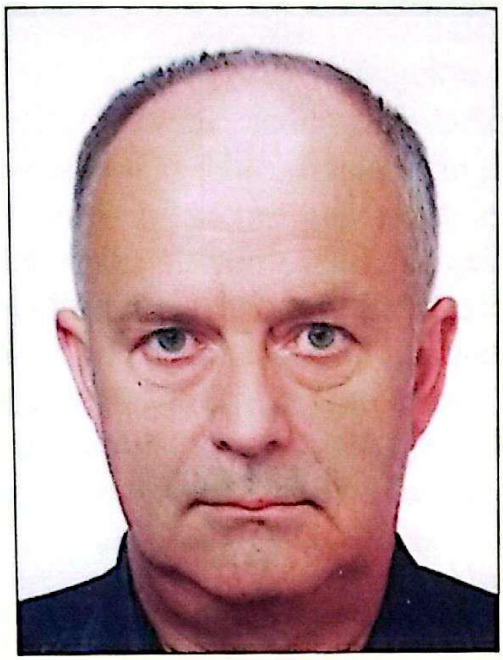

Kasim Kotorić rođen je 1958. godine u Tešnju. Završio je Mašinsku tehničku školu, a zatim i Mašinski fakultet u Sarajevu. U *Pobjedi* radi od 1981. godine, pri čemu je radio na različitim poslovima i dužnostima. Prvo je radio u Službi razvoja kao konstruktor, zatim u Službi kontrole kvaliteta do odlaska u JNA. Po povratku iz JNA radi kao pripravnik na poslovima tehnologije na projektu *Kapela*. Od 1983. godine radi kao rukovodilac Službe kontrole kvaliteta (kasnije osiguranja kvaliteta). Nakon reorganizacije *Pobjede* iz društvenog u dioničarsko društvo, obavlja poslove direktora Kontrole. U ratu obavlja poslove rukovodioca razvoja i proizvodnje, a potom je imenovan za vođu tima za uvođenje sistema upravljanja kvalitetom: Ubrzo postaje direktor Razvoja, gdje radi do 1998. godine kada je izabran za generalnog direktora fabrike. Nakon tri četvorogodišnja mandata, 2011. godine imenovan je za Izvršnog direktora proizvodnje.

Broj radnika je bio veći nego što je prodaja mogla obezbijediti posla, pa se pristupilo programu rješavanja tehnološkog viška sa naglašenom mogućnosti dobrovoljnog rješavanja, i to na dva načina:

- kroz otpremninu u novcu (realizovano 276.000 KM),
- otpremnina kroz davanja tehnološki prevaziđenih mašina u kućnu proizvodnju, čime se ujedno jačala kooperacija za dijelove proizvodnje koji su ekonomski neisplativi za *Pobjedu* (vrijednost 92.000 KM).

Ovo je iziskivalo dodatni obrtni kapital u visini od 368.000 KM i predstavljalo dodatni teret na kratkoročnoj osnovi, ali dugoročno je predstavljalo jedini strateški put do krajnjeg cilja: dovođenja preduzeća u profit.

Kako bi opstala na svjetskom tržištu, *Pobjeda* vrši kontinuirano ulaganje, i to prvenstveno u opremu, tj. u mašine. Od 1998. godine kupljeno je 36 numeričkih mašina. Godišnja ulaganja iznosila su od 1.000.000 do 1.500.000 KM.

Svoje proizvode *Pobjeda* redovno izlaže na sajmu *Automehanika* u Frankfurtu, kao i na drugim sajmovima u okruženju. *Pobjeda* u ovom periodu vrši kontinuirano zapošljavanje mladih kadrova, i to prvenstveno mašinske struke - tako da krajem 2014. godine ima 30 radnika sa visokom stručnom spremom i 9 radnika sa višom:

- 18 diplomiranih mašinskih inžinjera,
- 6 diplomiranih ekonomista,

- 2 diplomirana pravnika,
- 1 magistar hemijskih nauka,
- 1 diplomirani metalurg
- 5 mašinskih inžinjera
- 2 ekonomista,
- 1 inžinjer organizacije rada,
- 1 inžinjer metalurgije.

Programom privatizacije planirana je prodaja 51,01% državnog kapitala u *Pobjedi*. Dioničarski kapital po tzv. Markovićevom zakonu bio je 32,49%, a preostalih 16,50% je privatizirano javnim upisom dionica.

Nakon prvog raspisivanja tendera 1998. godine - nije bilo zainteresovanih za kupovinu državnog kapitala. U drugom krugu sa svojim programom, uz obavezu zadržavanja svih zaposlenih i ulaganjem od 50.000 KM, državni kapital privatizirala je ortačka grupa i radnici.

Ortačku grupu sačinjavali su rukovodeći radnici *Pobjede*: Kasim Kotorić, Kasim Bejđakić, Salih Mešić, Husein Alić i Paša Junuzović.

Slijeva Kasim Bejđakić, Paša Junuzović, Kasim Kotorić, Husein Alić
Sjedi: Salih Mešić

Jedan od limita bržeg razvoja *Pobjede* kroz cijelo njeno postojanje bio je nedostatak kvalitetne livnice. Livnice iz kooperacije bile s uvelika kočnica bržeg osvajanja novih proizvoda i redovne kvalitetne nabavke odlivaka. Zato je *Pobjeda* donijela odluku da kupi livnicu *Metalorad* iz Turbeta i tako je u svoj program uvela i livenje sivog liva. Na sudskoj licitaciji *Pobjeda* je kupila livnicu i registrovala je 2009. godine kao *Pobjeda* Podružnica Livnica Turbe.

Budući da se radilo o livnici koja se bavila proizvodnjom liva za kanalizacione i vodovodne šahtove i odlivke sa manjim zahtjevima, *Pobjeda* je livnicu morala preorijentisati i specijalizirati za livenje motornog liva, a to je značilo investirati. Za nosioca projekta izgradnje livnice motornog liva imenovan je Armin Ćostović, jedan od mlađih diplomiranih mašinskih inžinjera. Izvršena su ulaganja u dvije indukcione peći od po 500 kg, opremljena je laboratorija, investitrano je u potpuno novu jezgrarnicu. Pristupilo se osvajanju veoma složenih odlivaka, istovremeno zadovoljavajući jedan dio *Pobjedinih* potreba. Prve količine motornog liva za *Pobjedine* potrebe isporučene su 2011. godine, a u 2014. godini dostignut je iznos isporuka koji je potrebe *Pobjede* zadovoljavao do 30 %. Odlivci za pumpe koje se isporučuju za *Turc Traktor* i *Tumosan* osvojeni su i homologirani 2011. godine, a odlivci za konzolu *Deutza* 2014. godine. U 2014. godini u livnici radi 50 radnika.

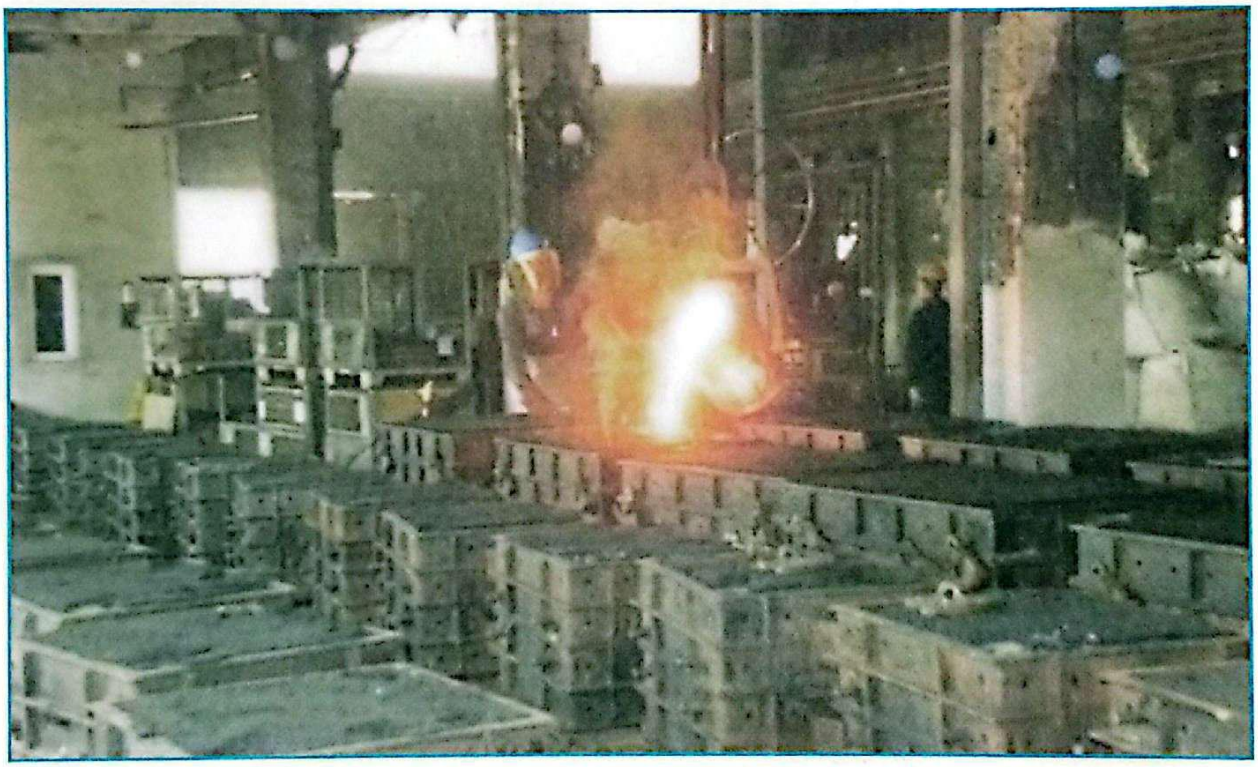

Trenutak livenja u *Pobjedinoj* livnici u Turbetu

U nove tehnologije *Pobjeda* je permanentno ulagala od svoga osnivanja. Međutim, rat nije samo zaustavio ulaganja u novu opremu nego je u svakom smislu devastirao i postojeću, a povratak na svjetsko tržište nije bio moguć bez ulaganja u modernu opremu sa novim tehnologijama. Investicionim kreditima od USAID-a preko komercijalnih banaka nabavljene su nove CNC proizvodne i mjerne mašine, a među njima i robot za obradu metalnih dijelova, prvi u BiH. Rekonstrisani su proizvodni prostori u termičkoj obradi i proizvodnim pogonima, izvršena je koncetracija mašina iz alatnice u prostore hala proizvodnje pumpi, radi ušteda u energentima i tarnsportu.

Pored ulaganja u mašine, *Pobjeda* je morala ulagati i u infrastrukturu zbog zahtjeva zaštite okoline. Emulzije ulja i druge vode odlazile su neprečišćene u ri-

Robotizirana proizvodnja u *Pobjedi*

jeku Tešanjku. Izrađen je novi sistem odvoda sa prečišćavanjem. Broj radnika sveden je na potrebnu mjeru, i sada *Pobjeda* može ponovo da pravi rast osvajanjem novih tržišta.

Nakon Kasima Kotorića na mjesto direktora *Pobjede* dolazi Kasim Bejđakić.

KASIM BEJĐAKIĆ

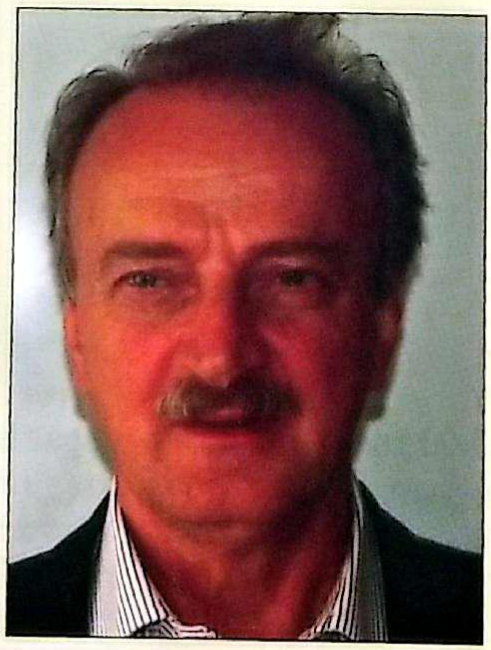

Kasim Bejđakić rođen je u Lepenici kod Tešnja. Završio je Mašinsku tehničku školu u Doboju 1968. godine. Od novembra iste godine počinje raditi u *Pobjedi* kao tehničar tehnolog pripravnk. U akademskoj 1969/1970. godini upisuje Mašinski fakultet u Mostaru. Nakon sticanja diplome mašinskog inžinjera, radni vijek provodi u *Pobjedi*, gdje je obavljao slijedeće poslove: pripravnik u Sektoru proizvodnje na poslovima samostalnih tehnologa, samostalni tehnolog, glavni tehnolog, šef proizvodnje, pomoćnik direktora za pripremu proizvodnje u Fabrici pumpi, direktor Fabrike pumpi, potpredsjednik Poslovodnog odbora za proizvodnju i pripremu Fabrike pumpi, pomoćnik direktora za tehnička pitanja Fabrike pumpi, direktor programske grupe, direktor Fabrike pumpi, direktor Sektora proizvodnje.

Tako *Pobjeda* nakon mukotrpnog poslijeratnog puta i društvene tranzicije ponovo ostvaruje kontinuitet u poslovnoj politici. Ulazeći u svoju šezdesetu godinu, *Pobjeda* ponovo ima sve uslove da isporučuje pumpe direktno *Mercedesu* i da ponovo krene putem rasta. Proizvodne pogone u Tešnju i livnice u Turbetu u julu 2014. godine posjetili su predstavnici *Mercedesa*: Stefanie Vogelmann, Moritz Brandstetter, Klasu Guntermann, Reiner Binger i Manfred Schmied. Izvršili su audit i dali zeleno svjetlo za isporuke.

Rukovodstvo *Pobjede* sa gostima iz *Mercedesa*

Tako *Pobjeda* ponovo pokazuje vitalnost i vraća se prema starim pozicijama. U borbu je ušla sa podmlađenom ekipom. Dugogodišnji rukovodioci *Pobjede* su ili poginuli ili umrli, ili su napustili *Pobjedu*. Međutim, mladi stručnjaci, uz pomoć nekoliko starijih, vraćaju *Pobjedu* na svjetsko tržište. Pored direktora Dizdarevića, Kotorića i Bejđakića, važnu ulogu u razvoju je imao i Salih Mešić koji je bio projekt-menadžer i zamjenik direktora, zatim Ibrahim Ahmetagić koji vodi pogram ulaska u *Mercedes*. Paša Junuzović obavljala je poslove pomoćnika direktora za ekonomiku, a Husein Alić poslove direktora Marketinga i prodaje. Kasim Bejđakić bio je direktor *Proizvodnje* prije imenovanja za direktora fabrike. Ibro Jašić obavljao je poslove rukovodioca kontrole, Šefket Turalić poslove menadžera kvaliteta.

Husein Alić

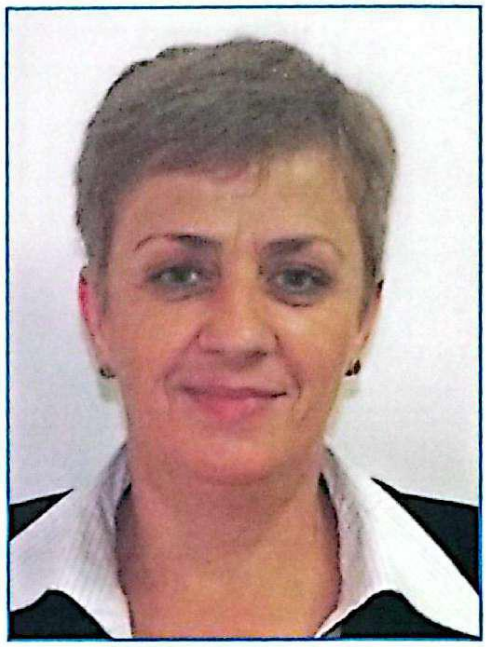

Paša Junuzović

Zbog smanjenja obima posla i broja zaposlenika, poslijeratna organizacija nije pratila onu predratnu. Bilo je pokušaja da se formiraju profitne poslovne podružnice kao profitni centri. Organizacione promjene veoma su dinamične, pa je teško i evidentirati sva kadrovska rješenja. Evo samo nekih: Služba razvoja postaje Služba razvoja proizvoda i procesa i rukovodilac je Elvedin Ćosatović, glavni konstruktor istraživač je Ismet Džinalić koji je jedno vrijeme bio i rukovodilac Razvoja, Osman Hodžić je glavni konstruktor, rukovodilac Alatnice Meldin Prnjavorac, Dževad Ćeman je rukovodilac proizvodnje, Zijad Delić bio je rukovodilac održavanja, zatim te poslove obavlja Samir Delić, a poslije se poslovi održavanja nalaze u organizacionoj jedinici proizvodnje kojoj je na čelu Saudin Elezović. Predradnik Alatnice i usluga je Edib Smailbegović, Ismet Braćkan radio je u Fabrici mašina i alata, poslije u Alatnici i uslugama, a potom i kao upravnik proizvodnje. Rukovodilac nabave je Danijal Mešić, a prodaje Nazif Ahmetović.

Armin Ćostović

Šefket Turalić

Razvoj organizacije i tehnologija*

U vrijeme dok je *Pobjeda* funkcionirala kao proizvođač limarske galanterije, organizaciju posla, tehničku pripremu i kontrolu vodili su majstori, bez pismenih uputstava. U rukovodnoj strukturi bio je direktor, proizvodnju je vodio upravnik i poslovođe, a u administraciji su bile knjigovođe, blagajnik, kurir, čuvar, skladištar. Proizvodnja je bila normirana i odvijala se na zanatski način.

Grupa *Pobjedinih* radnika iz različitih službi koja je izvršila pripreme za takmičenje metalskih radnika UNISA

Stoje slijeva: Sabit Halepović - tehnologija Fabrike Mašina i alata, Ilija Katić - održavanje Fabrike pumpi, Enver Hasaničević - altnica u Fabrici filktera, Milovan Pezerović (gost), Bahrija Krdžalić - održavanje Fabrike filtera, Salih Smailbegović - operativna priprema Fabrika pumpi
Čuče: Ferid Prnjavorac - održavanje Fabrike pumpi, Vinko Mandir - poslovođa u Fabrici pumpi, Simo Blagojević - tehnolog praktičar u Fabrici alata, Fikret Delić - tehnolog praktičar u Fabrici pumpi i Ivan Kajinić - tehnolog u Fabrici pumpi

* Radi konstituiranja cjeline pregleda u naslovu naznačenih procesa, u ovom dijelu knjige dat je historijat razvoja organizacije i tehnologija kao jedinstven, što znači da je razvoj prezentiran od početaka *Pobjede* pa do sadašnjeg vremena.

Sa uvođenjem novih proizvoda za autoindustriju i rastom *Pobjede* - pojavila se potreba za drugačijim profilima stručnjaka, a mijenjao se i organizacioni model. Prva znanja o novim tehnologijama imali su radnici obučeni u *Famosu* koji su ih primjenjivali, ali i prenosili putem organizovane obuke na druge radnike uglavnom svršene učenike Škole učenika u privredi ili radnike limarije. Rastom proizvodnje i osvajanjem novih proizvoda javlja se potreba za stručnijim radnicima iz svih oblasti rada i njihov raspored po organizacionim sredinama-službama. U početku su poslove službi obavljali pojedinci, ili je u okviru jedne službe bilo objedinjeno više poslova, da bi se rastom fabrike službe specijalizirale i izdvajale u posebne organizacione jedinice.

Neki procesi su mijenjali svoje organizacione jedinice, kao što su laboratorija, alatnica, skladišta, restoran društvene ishrane i dr.

Uvođenjem Zakona o udruženom radu - uvode se organizacione sredine (osnovna organizacija udruženog rada - OOUR). U OOUR-ima ostaju službe koje su radile na pripremi proizvodnje, u proizvodnji, održavanju mašina i kontroli, sa pogonskim i materijalnim knjigovođama i pomoćnikom direktora za ekonomiku. Ostali poslovi obavljali su se u okviru radnih zajednica. Kako su OOUR-i rasli - neke funkcije su jačale i na poslovima koji su do tada bili u radnim zajednicama. Svaka reorganizacija iziskivala je i nove organizacione modele. Prilivom visokoobrazovanih radnika mijenjala se i kvalifikaciona struktura rukovodilaca. Poslijeratno stanje prouzrokovalo je stalne promjene - kako u organizaciji tako i kod kadrovskih rješenja.

Služba razvoja

Služba razvoja (u daljem tekstu: Razvoj) bavila se preuzimanjem tehničke dokumentacije od kupaca, izradom vlastite dokumentacije i njenim stalnim poboljšavanjem. Projektovana su poboljšanja na konstrukcijama proizvoda kupaca i konstruisana vlastita rješenja. Razvoj je radio nomenklature, tehničke uslove ispitivanja, odlučivao je o eventualnim odstupanjima u proizvodnji koja se mogu prihvatiti i koja neće uticati na funkciju proizvoda. U okviru službe bila je u dužem periodu i laboratorija u kojoj su vršena ispitivanja mehaničkih, metalografskih i drugih osobina ulaznih materijala, proizvoda nakon termičke obrade, funkcionalnih ispitivanja gotovih proizvoda i ispitivanja vijeka trajanja gotovih proizvoda.

Jusuf Hrvić prvi lijevo sa radnicima službe Razvoja: Šefik Husaković, Enisa Škapur, Husein Galijašević, Muharem Rakić, Dževada Užičanin i Enver Ajanović, rukovodilac službe

Zajedno sa Marketingom, Razvoj je pratio konstruktivne promjene i tendencije u konstrukciji proizvoda, osvajanje novih motora kod kupaca, a zatim, nakon identifikacije, što brže osvajanje agregata iz *Pobjedinog* proizvodnog programa. Inače, značajan broj proizvoda rađen je kopiranjem originalnih proizvoda na bazi uzorka i pravljenjem vlasite tehničke dokumentacije. Razvoj je

imao stalan kontakt sa službama kupaca i blagovremeno reagovao na sve promjene. Kroz dokumentaciju vršene su izmjene.

Razvoj je pratio i sve sistemske promjene koje su se događale na tržištu, ali i u radu na poslovima konstrukcije. Tako je *Pobjeda* krajem osamdesetih godina među prvima u Bosni i Hercegovini ovladala tehnologijom konstruisanja uz pomoć računara (CED). Ovaj pionirski posao pokrenuo je Amir Terzić, dipl. ing. maš, sa svojim diplomskim radom. To je bio jedan projekat izrade crteža u CAD, analize i grafički prikazi rađeni u *Harvad Draphic*. Kroz pripravnički staž posjećujući sve službe Amir Terzić animirao je u kontroli Enesa Galijaševića i Nazmiju Škapura, Vinka Čolića u Službi tehnologije, Huseina Alića i Muhameda Salkičevića u Razvoju. Cilj je bio da se dokumentacija prebacuje u elektronsku formu. Organizovana je edukacija radnika i paralelno nabavljana prvoklasna oprema (kompjuteri, grafičke stanice, ploteri, aplikacije *WINDOWS, CAD, WORD, Corel, Grafics*). Tako je u CAD-u rađena sva dokumentacija namjenske proizvodnje i u takvom obliku predata državnoj komisiji. To je bilo pravo iznenađenje za stručnjake iz *Pretisa*, *Famosa* i drugih poznatih firmi.

Nakon Amira Terzića, Husein Alić je veoma brzo ovladao novom tehnologijom i napisao prvu knjigu iz ove oblasti - možda i u cijeloj BiH. Osim inžinjera, poslom crtanja u CAD-u ovladali su i mašinski tehničari Muhamed Salkičević, Alma Ireiz-Subašić i Šemsa Jabandžić, te pripravnica diplomirani inžinjer Jasminka Hadžimehić.

Pobjeda nije dozvoljavala da se zarad manjih troškova slabi kvalitet. Stoga je godinama uspijevala održavati brend koji je nastajao kao rezultat prepoznatljivog kvaliteta veoma odgovornih proizvoda u motoru.

Pobjeda je imala i nekoliko jačih konstrukcionih zahvata. Tako je *Pobjeda* za potrebe *Famosa* konstruisala pumpu za morsku vodu sa neoprenskim kolom, za razliku od *Famosovih* stručnjaka koji su imali konstrukciju zupčaste pumpe od skupih nehrđajućih materijala, mnogo težu i skuplju.

Hajra Bejđakić

Stanko Vuković

Enisa Škapur-Berberović

Nakon ulaska u IMR, *Pobjeda* je predložila niz izmjena koje su prihvaćene, a čiji je cilj bilo pojednostavljenje proizvodnje i montaže i bolja funkcija.

Pobjeda je ulazila i zahvate kakav je supstitucija uvoza filter-papira. Ovaj projekat rađen je u saradnji sa *Natronom* iz Maglaja. Na bazi laboratorijskih ispitivanja u Centralnom laboratorijumu *Natrona*, kao i eksperimentalnih ispitivanja u Institutu za celulozu i papir u Ljubljani - moglo se zaključiti da su na bazi domaćih sirovina postignute vrijednosti za filter-papire prema predviđenim standardima. Ovaj projekat nije finaliziran.

Pred sami rat *Pobjeda* je bila veoma blizu realizacije dva projekta: proizvodnja *einsatz* ležajeva (ležajevi integrisani sa osovinom) i izrada dijelova od *sinter* materijala. Konstruktori *Pobjede* napravili su prototip ležaja, a urađen je i investicioni program. U saradnji sa Institutom *Hasan Brkić* iz Zenice, koji je proizveo željezni prah, pripremane su probe za prototip na presi Tvornice svjećica, nakon čega bi uslijedila realizacija nabavke opreme. Međutim, rat je prekinuo oba ova projekta.

Krajem devedesetih *Pobjeda* je isporučivala značajne količine pumpi u *Iveco*. Intezivno su se osvajale nove pumpe. Dostignut je takav nivo osvajanja da su predstavnici *Pobjede* skidali nedovršene crteže iz *Iveca*, a onda na osnovu njih ugovarali odlivke (izrada odlivaka bio je najduži dio procesa osvajanja), a kada dođu konačni crteži - na obradnim centrima se u najkraćem roku izrade uzorci. Tako su i kupci, kao što je *Iveco*, bivali iznenađeni brzinom osvajanja.

Prvi čovjek koji je radio poslove na konstruktivnoj dokumentaciji je Edhem Kerić, potom prvi diplomirani inžinjer u *Pobjedi* Sead Smailbegović, zatim Mehmedalija Husremović, pa Faruk Smailbegović i Enver Ajanović, a kroz ovu službu prošli su i u njoj radili kao šefovi diplomirani mašinski inžinjeri Husein Galijašević, Feđa Alićehajić, Avdo Hadžiahmetović, Husein Alić, Ismet Džinalić, Kasim Kotorić, a radili su, između ostalih, diplomirani inžinjeri konstruktori Hakija Užičanin, Hajra Bejđakić, Simo Nikić, Živko Đukić, Željko Marković, Jozo Kajinić, Senudin Ibrahimkadić Dino, Amir Terzić, Mustafa Husaković.

Mašinski tehničari imali su važnu ulogu u radu ove službe. Neki od njih nastavili su školovanje - kao Šefik Husaković i Miralem Unkić koji su završili ekonomski fakultet, i Stanko Vuković koji je završio prvi stepen mašinskog fakulteta.

Kao mašinski tehničari između ostalih su radili: Hajrudin Ćehajić, Enisa Škapur, Rajfa Hrvić, Sajda Husaković, Muhamed Salkičević, Miralem Unkić, Zijad Skulić, Adem Pilav, Šemsa Jabandžić, Alma Ireiz-Subašić, Željko Bojčić.

Rajfa Krdžalić-Hrvić

Muhamed Salkičević

Zijad Skulić

U prvo vrijeme tehnički crtači Rušto Kahrimanović, Emilio Perić, Muharem Rakić su u zatvorenom prostoru radili i amonijačno kopiranje crteža sa paus-papira, a poslije je kupljen uređaj za kopiranje.

Određena mjerenja posebno funkcionalnih vrijednosti i ispitivanja na vijek trajanja bila su u okviru Razvoja, gdje je bila i laboratorija koja je vršila mjerenja za ulaznu kontrolu i obavljala ispitivanja funkcionalanosti proizvoda i vijeka trajanja. U opremi za ispitivanje materijala bio je aparat za mjerenje tvrdoće, metalografski mikroskop i spektroskop za hemijsku analizu čelika. Od funkcionalnih ispitivanja postojali su ispitni stolovi pumpi za ulje i pumpi za vodu - smješteni uz proizvodni prostor na odvojenim mjestima, a izrađeni su u *Pobjedi* prema vlastitim rješenjima.

Avdo Hadžiahmetović

Ismet Džinalić

Kao odjeljenje neke službe, laboratorija u prvo vrijeme nije postojala. Sa izgradnjom hale IV dobijen je prostor i uslovi za smještaj postojeće opreme i nabavku nove. Formira se laboratorija kao odjel službe Kontrole kvaliteta, a kasnije Razvoja.

Od firme *Mann und Hummel* 1976. godine nabavljen je ispitni sto za ispitivanje funkcionalnih karakteristika filtera ulja, sa potrebnom opremom za analizu ulja tzv. milipore i sa analitičkom vagom tačnosti 0,1 mg. Direktoru Izudinu Alićehajiću ova vaga bila je važna da njome, uz ostale uređaje, impresionira bankare i druge goste koji nisu bili tehničke struke.

Poslije su nabavljeni uređaji: aparati za mjerenje pritiska pucanja debljine i veličine pora filter-papira, sušare za ispitivanje ponašanja materijala na toplo, kidalica, udarno klatno po Šarpiju. Od *Mann und Hummela* 1977. godine nabavljen je ispitni sto za ispitivanje filtera zraka. Povećanjem specifičnih ispitivanja filtera jedan dio laboratorije formira se i u prostorijama hale ove proizvodnje.

U ovom periodu poslove u laboratoriji obavljali su: dipl. ing. hemije Muhamed Galijašević kao rukovodilac, ing. metalurgije Enes Mujić, mašinski tehničari Mehmedalija Bajrić, Dragica Dujaković, Arfa Bukvić i Velid Joldić. Adil Bukvić Hare bio je KV radnik i radio je na ispitnim stolovima. Na ovim poslovima radila je i Šemsa Ireiz koja je poslije rata jedno vrijeme bila i jedini radnik u laboratoriji.

Laboratorija 1988. godine seli u prostor suterena hale IV. Prostor se adekvatno adaptira po vlastitom projektu, a radnici laboratorije izrađuju radne stolove za postojeću opremu.

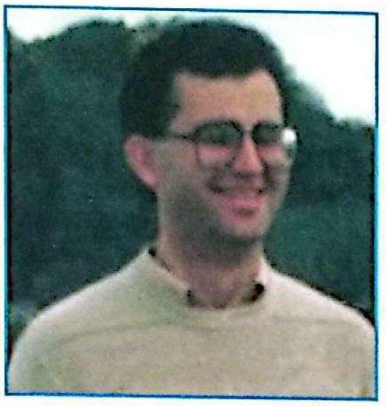

Senaudin Ibrahimkadić Dino

Sajda Husaković

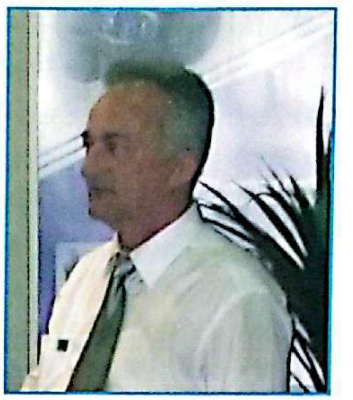

Adem Pilav

Prema konstrukcijama Feđe Alićehajića napravljen je uređaj za za impregnaciju mikroporoznosti odlivaka od silumina. Nabavlja se najsavremenija digitalna mjerna oprema za postojeće ispitne stolove pumpi za ulje i pumpi za vodu (broj obrtaja, protok, pritisak, temperatura). Time je zaokružena sva potrebna oprema za funkcionalna ispitivanja svih *Pobjedinih* proizvoda.

Sa nabavkom opreme za termičku obradu nabavljeni su i novi tvrdomjer po *Brinelu*, *Rokwelu* i *Vikersu*, mašina sa hlađenjem za rezanje uzoraka za ispitivanje karakteristika cementacije, nitriranja i metalografske analize, te oprema za pripremu izbrusaka za te analize. Zbog zahtjeva VW-a i DB-a, nabavljena je komora za ispitivanje korozione postojanosti površinskih zaštita.

Laboratorija je bila servis za sve OOUR-e, a po potrebi su pružane usluge drugim firmama. Za potrebe programa *Kapela* laboratorijski dio za funkcionalna ispitivanja radio je u dvije smjene.

Služba nabave

Služba nabave (u daljem tekstu: Nabava) imala je zadatak da sa domaćeg i stranog tržišta obezbijedi potrebne repromaterijale, alate i sve druge materijale i energente potrebne za odvijanje proizvodnje, pakovanja, ishrane radnika i dr. Rastom *Pobjede* ovi poslovi su se proširivali i tražili specijalizaciju po pojedinim oblastima nabavki. Najvažniji repromaterijal u prvo vrijeme bili su odlivci, čelici, zaptivači i alati, a poslije uspostavom proizvodnje filtera, limovi i filter papir.

Pobjeda je u nabavkama imala najviše problema sa odlivcima od sivog liva. Glavni snabdjevač bila je Fabrika odlivaka Beograd (FOB). Ova livnica je odlivcima snabdijevala i sve ostale proizvođače motora u Jugoslaviji, kao što su *Famos*, IMR i TAM. Livnica je imala širok asortiman proizvoda, od odlivaka blokova motora do odlivaka kola pumpi za vodu. U livenju su uvijek imali interesa da liju veće odlivke zbog količina i planova izraženih u tonama. *Pobjeda* je imala i male složene proizvode, kao što je kolo pumpe bez kojeg se proizvod ne može finalizirati, pa je imala stalne teškoće u obezjeđenju odlivaka po pitanju roka isporuke i kvaliteta. *Pobjeda* nije imala alternativu, pa je bila prinuđena preuzimati odlivke sa odstupanjima, vršiti njihovu doradu čišćenja, a vrlo često i pjeskarenja, prihvatati veći procenat škarta, a da im livnica nije priznavala te troškove.

Problem je bio i u rokovima. Najčešće je bio problem čišćenja u livnici poslije livenja. Da bi ovaj problem riješila, *Pobjeda* je preko sindikata organizovala druženja radnika dvije firme. Dobro bi ugostili radnike FOB-a - sa ciljem da se poprave isporuke. Bilo je slučajeva kada su i radnici *Pobjede* odlazili u FOB da čiste odlivke.

Ibrahim Hukić

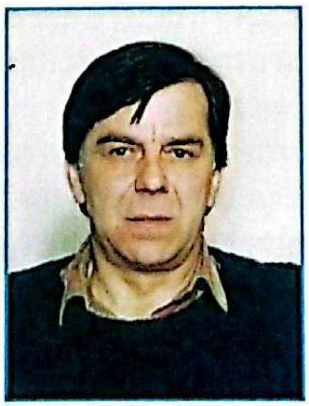

Hajrudin Sofić

Muharem Hatibović

Pobjeda je nastojala da nađe alternativu. Pokušavala je raditi neke dijelove u livnici *Metalorad* Turbe, zatim livnici u Kikindi, a prava očekivanja bila su kada se izgradila livnica *Energoinvesta* u Odžaku. Međutim, i pored niza osvajanja - ni ove livnice nisu obezbijedile kvalitet snabdijevanja.

Drugi problem bio je što je FOB koristio metalne modele koji su bili skupi i gdje je rok izrade bio veoma dugačak. Metalni model podrazumijevao je i veće količine (preko 100.000 kom), jer je amortizacija alata na manjoj količini značajno ugrožavala kalkulaciju, a *Pobjeda* je morala da radi i velike i male serije.

Prava revolucija u snabdijevanju nastala je početkom osamdesetih kada se pojavila livnica *Rapid* iz Virovitice. Ova livnica je koristila alate od aralditnih smola koji su bili jeftiniji, imali su kraći rok izrade, a njihov rok trajanja (30-40.000 kom) bio je takav da je značajno snižavao cijenu, jer je odgovarao *Pobjedinim* serijama. Isporuke su postale redovnije, osvajanja daleko brža.

Odlivci od silumina nabavljani su od livnice *Petar Drapšin* iz Mladenovca - tada najpoznatijeg proizvođača liva od silumina livenog u pijesku. Jednim dijelom, uz mnogo problema, za neke pozicije korišteni su kapaciteti livnice iz Lipovače, a odlivci od silumina pod pritiskom nabavljani su od livnice iz Trbovlja u Sloveniji. Otkovci su nabavljani od kovačnice *Zreče* iz Slovenije, koja je bila korektan isporučilac. Krajem osamdesetih bilo je nabavki od kovačnice u Kreševu i BNT-a iz Novog Travnika. Čelici su nabavljali preko trgovačkih firmi kao što su *Čelik* Beograd, *Feroelektro* Sarajevo i *Merkur* Ljubljana. Zaptivači pumpi za vodu nabavljani su od *Karl Schmidta* iz tadašnjeg DDR-a, zatim *Götzea* i *Kaca* iz Zapadne Njemačke. U jednom periodu *Pobjeda* je proizvodila zaptivače za svoje potrebe po licenci *Kaca*.

Ibrahim Bećarević

Abduselam Hadžismajlović

Ležajevi za pumpe za vodu nabavljani su od IKL iz Beograda, SKF i FAG-a - poznatih svjetskih proizvođača, a razvojem pumpi ugrađivani su osovinski sklopovi (*Einsatzlageri* - integrisani ležajevi i osovina.) firme INA i SKF. Vijčana roba nabavljana je od TVIK Knin i TMD Konjic. Alati od Tvornica alata u Trebinju, Čačku i Novom Sadu. Filter-papir nabavljan je od firmi *Gössner* i *Binzer* iz Savezne Republike Njemačke, a poslije i od firme BOSSO iz Italije. Limovi za dijelove filtera nabavljani su od firme *Otto Wolf* iz SR njemačke, *Alpine* iz Austrije, *Ital Sider* iz Italije i HVT UNIS Banja Luka. Usluge cinkovanja rađene su u Bijeljini i Vučitrnu, a perforacija lima jedno vrijeme u Arilju.

Probleme u nabavkma pravio je i nedostatak deviznih sredstava za plaćanje uvoznih komponenti. U prvo vrijeme izvoz Fabrike pumpi ostvarivao je višak

deviznih prava, ali rastom prodaje i proizvodnje filtera devize su se morale tražiti na tržištu kapitala, za šta se plaćala i nadoknada zvana "šticung".

U vrijeme zanatske limarske radionice direktori su bili i nabavljači. Prvi komercijalista koji je u modernoj *Pobjedi* počeo raditi ove poslove je bio Hamzalija Škapurević. Poslove nabave radili su Huso Krdžalić i Nail Vejzović. Rad Nabave posebno je obilježio dugogodišnji rukovodilac Rizah Sofić. Trgovački zanat završio je kod jevrejskog trgovca u Tešnju, i bio je poznat kao težak sagovornik kad su u pitanju cijene. Ibrahim Hukić, drugi dugogodišnji rukovodilac Nabave, sjeća se jednog Sofićevog razgovora o cijenama u Mladenovcu. *Petar Drapšin* tražio je povećanje cijena. Razgovori su trajali jako dugo. Direktor prodaje je naširoko je obrazlagao razloge povećanja (rast cijena električne energije, sirovine i dr.). Sofić nije prihvatao argumentaciju za povećanje, pa je na kraju direktor PDM-a rekao:

- U redu, Sofiću. Ovako ćemo. Mi ćemo odliti proizvode, poslati vam ih, a ti nam ih, molim te, fakturiši.

Rizo je bio veoma brz u računanju, posebno u sabiranju, što je naučio radeći u trgovini i knjigovodstvu. Mlađi inžinjeri počeli su računati uz pomoć prvog elektronskog računala - digitrona. Rizo ih nije priznavao i veoma često je bio tačniji, a ponekad i brži od inžinjera sa digitronom kada su zajedno nešto računali.

Ibrahim Hukić je takođe dugo godina bio rukovodilac Nabave. Prepoznatljiv je po svom temperamentu i žučnim razgovorima - kako sa dobavljačima tako i sa drugim službama.

Kada nedostaje neki materijal, njegovu kancelariju su opsjedali termineri, poslovođe, šefovi proizvodnje, referenati prodaje, pa i direktori OOUR-a i RO.

Kroz nabavu su prošli mnogi radnici. Kako se *Pobjeda* širila - tako su se i pojedini radnici specijalizirali. Na nabavci alata najduže su radili Muharem Hatibović i Irfan Preldžić. Hajrudin Sofić radio je na nabavci vijčane robe, ležajeva i zaptivnog materijala, zatim Nerminko Mešinović i Irfan Preldžić. Ibrahim Bećarević i Ivo Radeljak radili su na nabavkama odlivaka i otkovaka, a na uvozu Salih Mešić, Jasminka Mešić, Sadeta Abduzaimović, Samira Husremović, Delveta Smailbegović, Mario Nesterović, Midhat Mulić, Vedad Aličehajić i dr.

U cilju supstitucije uvoza, formirano je bilo i odjeljenje za ove poslove u kojem je radio Fikret Galijašević. Atif Hodžić je u vrijeme osvajanja *Kapele* bio angažovan isključivo na poslovima nabavke i koordinacije nabavke za ovaj projekat. Abduselam Hadžismajlović godinama je nabavljao sve ostalo što nije direktno vezano za proizvodnju (potrebe restorana, goriva i maziva, usluge i sl.). Na ovim poslovima radili su i Enver Jabandžić i Edin Mešić. Pored navedenih, u Nabavi su radili Rešad Galijašević, Ružica Čolić, Mato Ćosić, Sinan Roša i dr.

Služba prodaje

Prodaju u vrijeme proizvodnje limarske galanterije uglavnom su radili direktori povezujući se sa trgovačkim kućama. Prve isporuke moderne *Pobjede* išle su ponajviše prema *Famosu* i o njima je razgovore vodilo najviše rukovodstvo. Prve komercijalne poslove vodio je Hamzalija Škapurević, a utemeljitelj moderne prodaje i istraživanja tržišta je dipl. ing. Enver Ajanović, koji je u prvo vrijeme radio u Službi razvoja, a potom sav svoj radnik vijek u *Pobjedi* proveo kao prvi čovjek prodaje i nabave (jedno vrijeme sa uključenim i Razvojem). Govorio je njemački jezik, te tako direktno ostvarivao potrebnu komunikaciju sa kupcima sa ovog jezičkog područja.

Rastom *Pobjede* proširivalo se tržište. Domaće tržište sa stanovišta prodaje imalo je svoje karakteristike - s obzirom na politički i ekonomski sistem. Bio je izražen problem inflacije i stalna potreba za povećanjem cijena. Drugi problem bio je rok naplate. Ovakva pitanja i profil odgovornih ljudi koji su vodili nabavu domaćih kupaca tražili su komunikativnog komercijalistu koji je mogao odobrovoljiti kupce. Često su se dogovori ostvarivali na poslovnim ručcima i večerama.

Za razliku od domaćih, strani kupci tražili su drugačije profile prodavača. Traženo je bolje poznavanje svjetske pijace, poznavanje osnovnih tehničkih karakteristika proizvoda, tehnologije izrade i znanje jezika. Upravo zbog toga Enver Ajanović je u prodaju primao i jedan broj radnika tehničkog obrazovanja iz Službe razvoja sa kojima je već imao saradnju, kao što su Šefik Husaković i Miralem Unkić. Pored prodaje, u okviru Marketinga i razvoja dugo su bile i službe koje su uglavnom orijentisane prema kupcima: Služba razvoja sa laboratorijom, Služba prodaje, Služba nabave i Odjeljenje transporta.

Jusuf Hrvić

Ismet Bedak

Većina gostiju je po dolasku u Tešanj odsjedala je u hotelu *Kardijal* na Banji Vrućici. Tek početkom sedamdesetih, kada je izgrađen hotel u Tešnju, gosti su mogli biti primljeni i u samom gradu. Izgradnjom restorana društvene ishrane obezbijeđeni su uslovi za prijem gostiju i u fabrici.

Najpoznatiji radnici prodaje bili su Ismet Bedak - rukovodilac, Jusuf Hrvić - rukovodilac, Šefik Husaković, Miralem Unkić, Muhamed Đonlagić, Risto Blagojević, Nazif Ahmetović rukovodilac i dr. Razvojem tržišta u okviru ove službe izvršena je i specijalizacija po pojedinim tržištima. Tako su tržište Hrvatske i Slovenije pokrivali Miralem Unkić, Šefik Husaković i Stipo Šarić; Srbije i Crne Gore Muhamed Đonlagić i Risto Blagojević; BiH i prvu ugradnju Ismet Bedak i Muharem Rakić. Poslije formiranja OOUR-a Energetika i uslužne djelatnosti, Ismet Bedak odlazi za pomoćnika za ekonomiju, a na njegovo mjesto postavljen je Miralem Unkić.

Krajem osamdesetih godina u prodaju je primljeno nekoliko mlađih obrazovanih radnika, kao što su Nerma Saračević, Enis Mulabdić, kasnije i Angelina Rajkovača i dr. Poslije rata u prodaji radi i Mehmedalija Salihagić.

Šefik Husaković

Miralem Unkić

Prodaja je stalno nastojala da što više proizvoda proda u izvozu, posebno nakon intezivne ekspanzije Fabrike filtera. Taj postupak odvijao se u stalnoj opasnosti od gubitka poslova ako se ugroze interesi velikih kupaca kao što su *Mercedes*, *Mann und Hummel* i drugi. *Pobjeda* je prodavala pumpe iz programa *Mercedesa* pod njegovim znakom (zvijezdom). Da bi se obezbijedili uslovi za uvoz automobila i drugih dijelova od trgovačkih kuća u bivšoj Jugoslaviji, *Pobjedi* se stvarao prostor za isporuke preko ovih firmi za velike kupce kao što su *Mercedes*, MAN i VW, jer su imale mali izbor kvalitetnih proizvoda firmi iz Jugoslavije. Međutim, povećanje isporuka na tržište druge ugradnje u izvozu koje se širom otvaralo značilo je i opasnost od reakcije *Mercedesa*, *Mann und Hummela*, VW i drugih.

Kada je ušla u UNIS, *Pobjeda* je tražila šansu ulaska u proizvodnju koju bi pomagala ova složena organizacija, a koja bi proširila asortiman ponude istim kupcima. UNIS sa svojim kapacitetima prodaje nije bitno popravio poziciju *Pobjede* tako da je *Pobjedina Prodaja* ostala glavni nosilac ovih važnih poslova za svaku fabriku.

Upravo početkom osamdesetih u okviru UNIS-a razvija se možda i najbolji program u bivšoj Jugoslaviji. To je kooperacija TAS-VW na proizvodnji automobila. *Pobjeda* je vidjela šansu u isporukama velike količine filtera i osvajanje metalnih dijelova kočionog sistema za potrebe montaže TAS-a, ali i za kon-

traisporuke VW-u, jer je TAS imao velike potrebe kontraisporuka sklopova i dijelova za montažu auta (*golf* i *cady*).

U okviru prodaje najčešće je egzistirala i služba transporta. *Pobjeda* je od samoga nastanka obavljala prijevoz za svoje potrebe, a u vrijeme kada je u okviru *Pobjede* bio i *Polet* obavljala je i usluge prijevoza ljudi i roba. Formiranjem *Pobjede* 1954. godine postojala je i djelatnost transporta ljudi i roba, i tada su vozači bili Hidajet Morankić, Mehmed Livnjak Meša, Mahmut Bešlagić, Smajo Braković, Hajrudin Saračević, Sulejman Hodžić, dok su u transportu za *Pobjedine* potrebe vozili Mehmed Livnjak Meša, za kojeg se vežu mnoge anegdote, zatim Adem Korajlić, koji je prvo bio limar, i Muhamed Ahmetović Hamo.

Mehmedalija Kotorić, Avdo Bukvić i Ekrem Mujezinović

Poslije su *Pobjedine* kamione vozili Mehmedalija Kotorić, Avdo Bukvić, koji je smrtno stradao obavljajući poslove prijevoza, Suljo Galijašević, Albert Šarić, Ramiz Ćostović, Zijad Ahmetović Ziko, Franjo Zupčić, Blaž Labudović Rosan, Enes Panjalić i Mirsad Bešlagić.

Generalni direktor uvijek je imao nešto bolje auto i svoga vozača, dok su ostali zaposlenici, koji su često putovali, sami bili i vozači (Razvoj, Prodaja, Nabava). Najpoznatiji vozač putničkog automobila bio je Muhamed Galijašević Musa. Pored toga što je vozio, Muhamed je bio reprezentant firme pred gostima u svemu drugom (oblačenje, maniri i sl.). Njega je zamijenio Ekrem Mujezinović Crtani.

Muhamed Đonlagić, Fadil Medarić, Hamo Ahmetović, Enver Ajanović, Franjo Zupčić, Adem Korajlić i Delveta Smailbegović - prilikom prijema za Dan vozača 15. januara

Rukovodioci odjeljenja transporta bili su Fadil Medarić, koji je i sam često vozio, zatim Mehmedalija Kotorić, koji je bio i vozač i automehaničar odgovoran za ispravnost vozila, Amir Galijašević, a jedno vrijeme i Ismet Bedak. Danas je to Ekrem Mujezinović.

Služba tehnologije

Pobjedini proizvodi veoma su delikatni po pitanju tehnologije izrade. Posrijedi je obrada skidanjem strugotine u više ravni, sa veoma izraženim zahtjevima u pogledu tolerancija mjera, paralelnosti i upravnosti. Izrada zupčanika posebno je zahtjevna: i pored odgovarajućih kvalitetnih mašina, ona traži i stručnjake koji moraju imati i praktična iskustva, a ne samo teoretska znanja.

Među prvim radnicima koji su otišli u *Famos* bio je i mašinski tehničar Edhem Kerić koji je i prvi tehnolog *Pobjede*. Inače, u tehnologiji su u prvo vrijeme, kao i u organizaciji svih poslova vezanih za proizvodnji, korištena rješenja iz *Famosa*. Međutim, kasnije su *Pobjedini* stručnjaci samostalno projektovali i realiziovali tehnologiju izrade dijelova i njihovu montažu. Poslije Edhema Kerića, u tehnologiji su radili mašinski tehničari Hajrudin Ćehajić, Ahmo Ramić i Mehmedalija Husremović, a Ismet Galijašević bio je diplomirani mašinski inžinjer. Nakon završetka Srednje tehničke škole u Doboju, u *Pobjedu* dolaze 1968. godine raditi na poslovima tehnologije Hamzalija Užičanin i Ivan Kajinić - stipendisti *Pobjede* od trećeg razreda. Po javnom konkursu primljen je ing. Orestije Granić, a kasnije i mašinski tehničar Miloš Gavrilov. Poslovima izrade zupčanika bavili su se Orestije Granić, Miloš Gavrilov, Ismet Džinalić i Emir Mulabećirović, a prvi diplomirani inžinjer Zdravko Pavlović. Svo vrijeme u probleme tehnologije, a posebno izrade zupčanika - bio je uključen i Mehmedalija Husremović.

Tehnička priprema 1971. godine

Slijeva: Marijan Katić, Hajrudin Ćehajić, Ivan Kajinić, Mersida Smailbegović, Sadika Salibašić, Hamzalija Užičanin, Mirza Saračević i Suljo Brka

Iako je *Pobjeda* prilikom kupovine specijalnih mašina ugovarala i stezni i mjerni i rezni alat i školovala radnike kroz obuku, među kojima je bio najmanje jedan tehnolog, ipak su ovladavnje tehnologijom i njena primjena tražila vrijeme kako bi se osposobili kreativni i stručni tehnolozi.

Poslije univerzalnih mašina dolaze specijalne mašine. U svome rastu *Pobjeda* je kroz proteklih 60 godina prošla faze razvoja tehnologije koje su se smjenjivale u svijetu: mehaničke, električne, elektroničke i informatičke.

U prvo vrijeme se radilo na univerzalnim mašinama, zatim na mašinama sa više automatizacije i specijalizacije početkom sedamdesetih kao što je specijalna mašina za kućišta uljnih pumpi, krstaste strugarske mašine (Montforsi), viševretene bušilice, brusilice.

Investicija iz 1976. godine, koja je realizovana 1977. i 1978. godine, bila je veoma značajna. Tada se uvodi tehnologija specijalizovanih visokoproduktivnih mašina, kao što su specijalne mašine *mauser*. Specijalizaciju tehnologije na ovim mašinama obavili su Mehmedalija Husremović, Kasim Bejđakić i Ljubomir Simić.

Poslije specijalnih mašina dolaze numerički upravljane mašine NC, zatim CNC mašine koje su uglavnom došle kroz implementaciju vojnih programa. Za izradu tehnologije na ovim mašinama obučavaju se i najviše pokazuju Irfan Ljevaković i Ibrahim Ahmetagić.

Radnici Službe tehnologije

Slijeva prvi red: Zijad Skula, Nedžad Salkičević, Dragan Đakić, Nešad Prnjavorac
Stoje: Redžo Mević, Derviša Hadžismajlović, Ibrahim Ahmetagić, Mersida Brkić, Fikret Delić, Mirela Brkić (kćerka Merside), Marija Kajinić, Ismet Džinalić i Nezir Hadžan

Posebna iskušenja bila su osvajanje programa namjenske proizvodnje. Tehnolozi su bili organizovani po grupama proizvoda: pumpe za vodu, pumpe za ulje i dr. Nakon prihvatanja ponude, svaka tehnološka grupa preuzela je svoje pozicije.

Kada je riječ o tehnologiji termičke obrade, *Pobjeda* je sedamdesetih godina nabavila jednu peć za indukciono kaljenje. Ovom tehnologijom prvi je ovladao je Ahmet Malićbegović koji je, inače, bio VKV strugar. Prijem je išao veoma dobro dok se nije došlo do probe mekog nitriranja. Prema ugovoru, nadležan za mjerenje bio je Institut *Hasan Brkić*. Kvalitet se nije mogao ostvariti i pored pojedinačnog dolaska svih montera, pa i konstruktora peći - nekog Meinharda. Kroz te sve probe *Pobjedini* stručnjaci dobro su se obučili, a na kraju se ispostavilo da je sav problem bio u nepravilnoj pripremi uzoraka u Institutu *Hasan Brkić*. Tako su stručnjaci *Pobjede* imali priliku da dobro nauče "zanat" u osvajanju ove nove, veoma važne tehnološke discipline.

Na radnom angažovanju Mehmedalije Husremovića može se najbolje vidjeti razvoj ove službe . Počeo je kao referent za alat i normiranje 1961. godine, zatim tehničar za osvajanje novih proizvoda, pa tehnolog 1964. Glavni tehnolog postaje 1965. godine, a šef *Tehničke pripreme* (gdje je i tehnologija) 1972. godine.

U prvo vrijeme nedostatak mašinskih inžinjera nadoknađivali su veoma kvalitetni mašinski tehničari Nezir Omerbašić, Ivan Kajinić, Marijan Katić, Mina Mešić, Nedžad Salkičević, Ibrahim Ahmetagić, Derviša Hadžismajlović, Ređo Mević. Poslije dolaze mlađi mašinski tehničari: Seid Solo, Muharem Sarajlić, Suada Ahmić, Jakub Ćeman, Zahir Hopić, Miro Pejić, Iva Erceg, Ljubica Risojević, Mato Katić, Ilija Matanović (koji je vanredno završio industrijsku psihologiju), Irfan Ljevaković, Namik Kasumagić, Marica Stojčinović, Šemsa Ireiz i dr.

Nešad Prnjavorac

Osman Hodžić

Nakon rada u pogonu jedan broj radnika vanredno se školovao za mašinske inžinjere, pa su nakon završetka školovanja radili u Službi tehnologije. Takvi su Anto Križanović, Dževad Brka i Bajro Okić.

Poslove tehničkog crtača obavljali su Mersida Brkić, Nezir Hadžan, Marija Kajinić i Ljeposava Kršić.

Derviša Hadžismajlović

Redžo Mević

Emir Mulabećirović

Jedan broj mašinskih tehničara nastavio je školovanje iz radnog odnosa, kao, na primjer, Kasim Bejđakić (koji je kratko radio kao mašinski tehničar) i Ibrahim Ahmetagić na mašinskom fakultetu, Nedžad Salkičević na ekonomskom, Ivan Kajinić završio je višu tehničku školu, a neki su primljeni u fabriku kao mašinski inžinjeri: Orestije Granić, Ismet Džinalić, Ivo Letica, Emir Mulabećirović, Ismet Memić, Sabit Halepović, Ibro Jašić, Havica Pobrić.

Početkom sedamdesetih počinju dolaziti visoko obrazovani stipendisti fabrike, diplomirani inžinjeri: Boro Stevanović - rukovodilac službe, Nešad Prnjavorac - dugodišnji rukovodilac, Rasim Bedak - rukovodilac službe, zatim Savo Dujaković, Ibrahim Hatibović, Zijad Skula, Kasim Bejđakić, Nikola Nikić, Osman Hodžić, Berzad Vilašević, Abdulah Fetibegović, Vinko Čolić koji je bio i šef službe, Predrag Maksimović, Zdravko Pavlović, Hajrudin Omerčić i dr.

Pojedini tehnolozi prelazili su na poslove u novoformirane OOUR-e Fabrika prečistača i FAD, zatim nastavljali školovanje i radili druge poslove u *Pobjedinim* OOUR-ima. Prvi tehnolog u Fabrici filtera i šef službe bio je inžinjer Nezir Omerbašić, zatim dipl. ing. maš. Rasim Bedak, a poslove tehnologa radili su diplomirani inžinjeri Zoran Komušanac, Smajo Ramović, Šemsudin Mehmedović, Nedo Blagojević, Fuad Šišić, tehničari Sajda Husaković, Kata Labudović, Ferhat Mehmedagić, Mehmed i Fuad Hrnjadović, Avdo Brka, Jasmin Begić, Zekija Halep, Slobodan Vukosavljević i dr.

Simo Blagojević

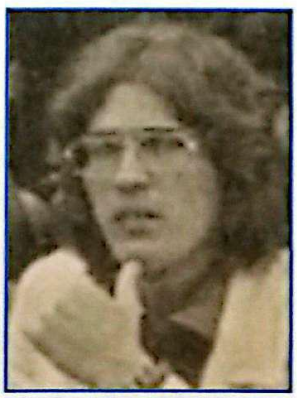

Kemal Prnjavorac

Nakon reorganizacije po OOUR-ima, rukovodilac tehnologije u Fabrici mašina i aklata bio je dipl. ing. Ilija Filipović, a radili su i Kemal Prnjavorac, Emir Deljkić, Simo Blagojević i drugi.

Dugo godina na poslovima normiranja, koji su pripadali Službi tehnologije, radio je Alija Mujarić. Ismet Džinalić bio je rukovodilac ovog odjeljenja prije nego što je prešao na poslove tehnologije, zatim je ove posalove radio i Namik Kasumagić.

Razvoj tehnologije bio je strateški interes koji je *Pobjeda* nastojala pratiti. Sa svakim novim proširenjem kapaciteta nastojale su se uvesti najbolje tehnologije - prema raspoloživim investicionim sredstvima. Pored tehnologija obrade metala, ukazuje se potreba za novim tehnologijama u proizvodnji filtera. Ova tehnologija bila je novina za *Pobjedu*, posebno mehanička i termička obrada papira i obrada lima, lakiranje, lijepljenje, prosijecanje dubokim izvlačenjem. Sa proizvodnjom filtera i doboša pojavljuju se velike količine koje su tražile i nove tehnološke linije u obliku automatizitanih proizvodnih linija do transfer-linija.

U Fabrici filtera pojavile su se nove veoma zahtjevne tehnologije, kao što je duboko izvlačenja. Istovremno su stručnjaci filtera Jože Dobnik, Mehmedalija Smailbegović, Hakija Užičanin i Seid Krdžalić, na bazi dokumentacije originalne mašina *prega*, krenuli u osvajanje izrade ove mašine u *Pobjedi*, u čemu su i uspjeli. Koristili su jedan dio konstruktivne dokumentacije, a neke dijelove osvajali su na osnovu dijelova pribavljenih iz *Mann und Hummela*.

Pobjedina praksa bila je da majstore koji su bili inovativni angažuje i kao tehnologe praktičare. Takvi su bili Ljubomir Simić, Fikret Delić, Ahmet Malićbegović, Emir Deljkić, Simo Blagojević, Suljo Ahmetagić i dr.

Služba održavanja

Održavati mašine u stalno ispravnom stanju je veoma važna funkcija u svakoj fabrici. Prvi održavaoc mašina, zašto je i specijaliziran u *Famosu*, je bio Rizah Ahmetagić. On je organizovao, smještao i puštao prve mašine u rad koje su došle u *Pobjedu*. Delikatnost održavanja povećavala se nabavkom specijalnih NC i CNC mašina koje su zahtijevale specijalistička znanja iz hidraulike, elektrike, pneumatike i elektronike.

Poslije Rize Ahmetagića na poslovima održavanja rade majstori koji su zanat učili van *Pobjede*. Tako je Mehmedalija Smailbegović zanat završio u *Destilaciji* iz Teslića, Džemal Muslija i Ferid Prnjavorac u *Željezari* iz Zenice. Počinju raditi i električari Bahrija Krdžalić i Fadil Kahvić.

Bahrija Krdžalić

Mehmedalija Smailbegović

Ferid Prnjavorac

Mlađa generacija održavalaca sredstava dolazi u *Pobjedu* nakon organizacije Industrijske škole u Tešnju pod pokroviteljstvom *Pobjede*. U drugoj generaciji prvo zanimanje *mašinbravar* dobiva Salih Livnjak koji počinje raditi u *Pobjedi*, a u trećoj generaciji električar Jakov Nikić i mašinbravar Mustafa Saračević. Kasnije pristižu generacije mašinbravara iz Industrijske škole, kao što su Hazim Ajanović, Rasim Brkić, Rifat Ferizbegović, Ismet Pašalić, Hajrudin Demirović, Hamid Hadžan, Arif Galijašević, Ismet Mujarić, Ibrahim Husibegović, Mehmed Saračević, Kemal Prnjavorac, Mehmedalija Hadžaić, Alija Fejzić, Hajrudin Kadušić, Sead Čamdžić, električar Fahrudin Ajanović, Fuad Sarić, Mijo Ćosić, Hasan Mešinović, Drago Matijević, Fuad Sarić, Edin Beširević, Anto Gašić, Žarko Gašić, Ivica Bošnjak, Vlado Čolić, Tomislav Bojčić (elektrotehničar). Ivan Mandir dolazi kao diplomirani inžinjer elektrotehnike.

Skoro sve mašine koje su dolazile u *Pobjedu* istovarane su bez dizalica. To su veoma uspješno radili radnici Službe održavanja, uz pomoć cijevi preko kojih su se mašine pomjerale sa kamiona na rampu, a sa rampe do finalnog smještaja. Pri tom su koristili flašencug za povlačenje. Na taj način su se tran-

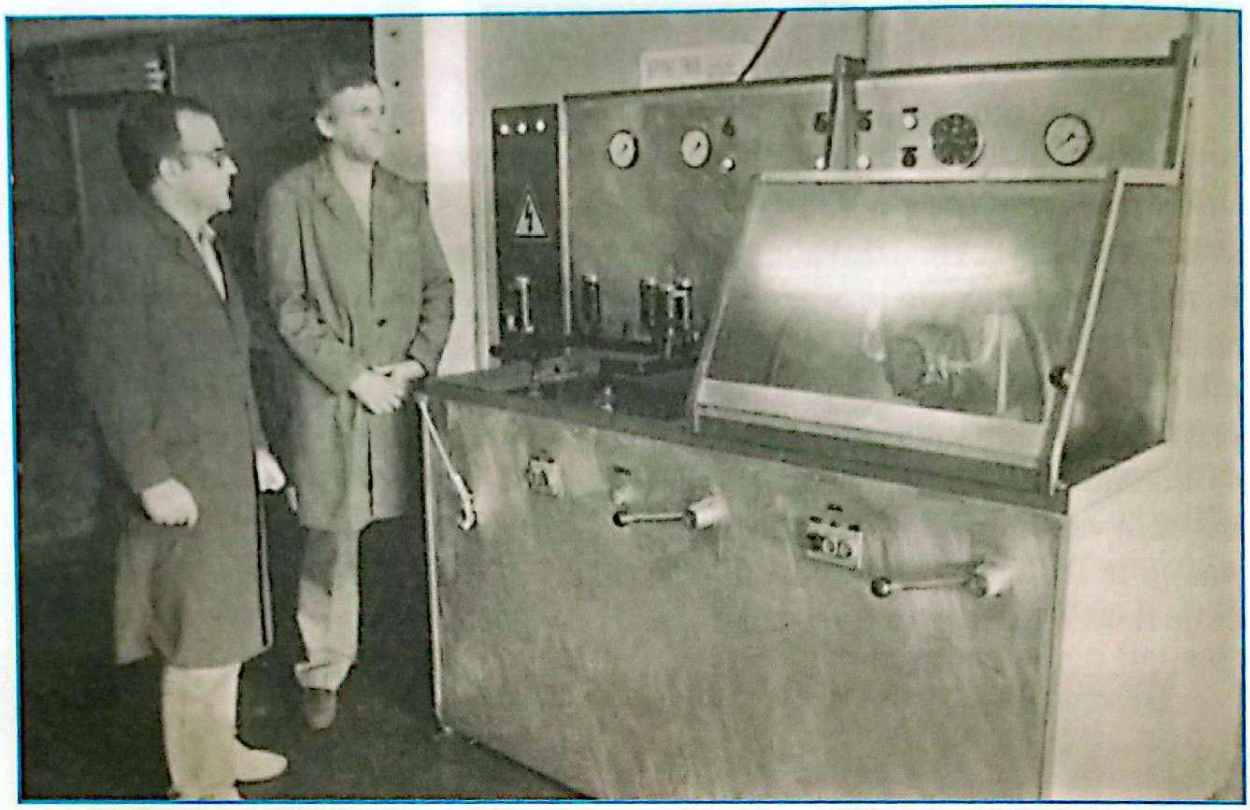

Ahmo Abduzaimović i Fahrudin Ajanović pored ispitnog stola
u čijoj izradi su učestvovali i radnici Službe održavanja

sportovale mašine teške i do 12 tona. Bio je to i opasan posao, ali nije bilo povrijeđenih niti je zabilježen slučaj oštećenja mašina.

U određenim periodima neke mašine bile su opterećene toliko da su radile u tri smjene. Njihov kvar i svaki veći zastoj značio bi kašnjenje u isporukama. Zato su se, ukoliko radnik održavanja iz smjene nije u stanju popraviti mašinu, odmah pozivali specijalisti, pa i rukovodioci Službe održavanja i Proizvodnje kako bi se kvar što prije otklonio.

Džemal Muslija

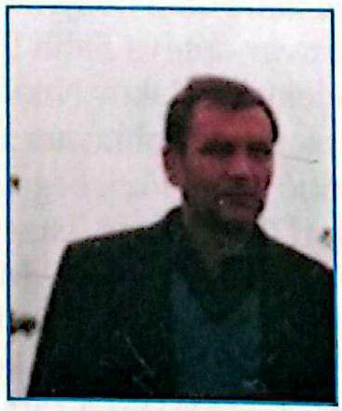

Franjo Martinović Dugi

Zijad Delić

Dolaskom novih, softificiranijih mašina - ukazivala se potreba za dodatne obuke radnika održavanja. Obuka se uglavnom odvijala u okviru prijema kod kupca i u *Pobjedi*. Predmet ugovora bila je i dokumentacija uz mašinu, sa uputstvom za održavanje i rukovanje i sa elektroničkim, hidrauličnim i pneumatskim šemama. Pojedini radnici tako su, kroz individualno učenje i specijaliza-

cije u obuci kod kupovine novih mašina, postajali specijalisti za pojedine sisteme na mašinama. Na primjer, Salih Livnjak postao je specijalista za hidrauliku, Fahrudin Ajanović za elektroniku itd.

Radnici održavanja veoma često su bili dio timova koji su radili razne specijalne mašine i uređaje - od sprega za obradu papira do malih hidrauličnih presa za montažu.

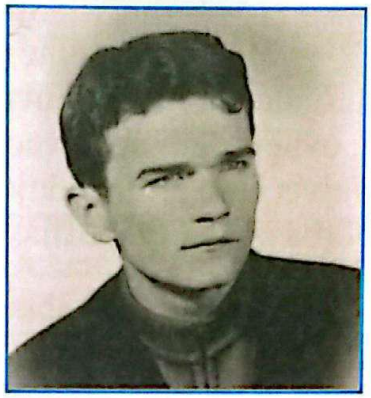

Salih Livnjak, prvi mašinbravar i Jakov Nikić, elektromehaničar - prvi radnici održavanja iz tešanjskog ŠUP-a

Nakon Rize Ahmetagića, rukovodioci službi bili su Rifat Džebić, Ahmet Abduzaimović, a u Fabrici filtera Bahrija Krdžalić. Poslije rata rukovodioci službe održavanja bili su Zijad Delić, Samir Delić i Saudin Elezović.

Važnu funkciju u okviru Službe održavanja imali su referenti održavanja. Poslove referenta održavanja dugi niz godina radili su Franjo Martinović Dugi, Zijad Delić, Rasim Brkić, Tomislav Bojčić i Zijo Sejmenović. Oni su vodili računa o dokumentaciji održavanja, rezervnim dijelovima i planiranju njihovih nabavki, mini-stoku rezervnih dijelova, interventnim nabavkama materijala i dijelova u slučaju hitnog rješavanja kvara (najčešće posudbom od drugih tvornica); pratili su zastoje, planirali godišnje intervencije - kao što su veće popravke ili remont, rashod mašina i drugo.

Formiranjem novih organizacionih jedinica - radnici na održavanju iz proizvodnje pumpi odlazili su na održavanje sredstava u ovim pogonima. Među njima su i Rasim Brkić (Fabrika filtera) i Franjo Martinović Kratki (FAD).

Rasim Brkić Franjo Martinović Kratki

Služba operativne pripreme

Planiranje, lansiranje i praćenje proizvodnje obavljano je u okviru Službe operativne pripreme (u daljem tekstu: Operativna priprema). Operativna priprema je na bazi plana prodaje pravila specifikacije i planove nabavke i dostavljala nabavnoj službi. Lansirala je radne naloge za izradu serija na osnovu plana i nabavljenog materijala i pratila njihovu realizaciju. S obzirom na veoma složenu proizvodnju, ovaj posao bio je veoma zahtjevan i tražio je veoma operativne terminere. Najveći dio proizvodnje u dužem vremenu činile su male serije. Uvijek je bila borba između zapošljavanja radnika i nedostatka materijala ili posla.

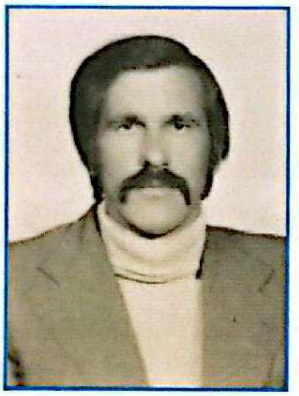

Sakib Ćosatović

Hamzalija Elezović

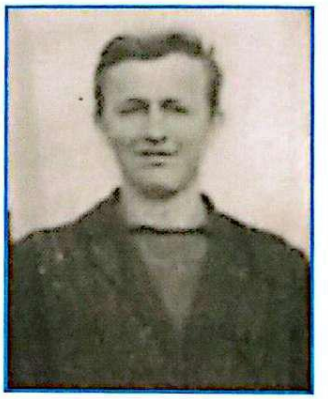

Suljo Brka

Bilo je nastojanja da se uvedu određeni sistemi upravljanja koji će olakšati lansiranje i praćenje. Tako je, u saradnji sa jednim beogradskim institutom, uveden sistem upravljanja *georg*. Instalisani su pokazivači kapaciteta koji su činile vertikalno poredane kuglice koje su predstavljale angažovanost mašine. Poslije je bilo pokušaja uvođenja sistema upravljanja proizvodnjom uz pomoć kompjutera, ali to se uglavnom svodilo na elektronsko evidentiranje materijala i zaliha. Tek poslije rata uvedeni su neki moderniji sistemi upravljanja proizvodnjom.

U proizvodnji pumpi za vodu i ulje Salih Smailbegović bio je dugogodišnji rukovodilac ove službe, a poslije njega Sakib Ćosatović. U Fabrici filtera Arif Kotorić i Suljo Brka, a u Fabrici mašina i alata Franjo Martinović. Milenko Šumić bio je planer alata, a dugo su poslove terminera radili Hamzalija Elezović, Suljo Brka, Bahrudin Hadžimehić. Kemal Prnjavorac, Mehmed Hotić i Atif Terzić radili su kao termineri, a završili su višu školu za organizaciju rada.

Ibrahim Halilović

Milenko Šumić

U proizvodnji filtera poslove terminera su radili su Ibrahim Halilović, Esad Salkičević, Mirsad Salkičević i Sabir Dusinović kao dispečer, i dr. U Operativnu pripremu iz Razvoja prešla je i Dževada Užičanin.

Rukovodilac operativne pripreme u FAD-u bio je Mirvet Hundur, a u Fabrici mašina i alata Sabit Halepović.

U okviru operativne pripreme egzistirala su i skladišta (iako je bilo premještanja skladišta gotovih proizvoda u prodaju, a nabavljenih materijala u nabavu). Skladišta su bila podijeljena po vrstama materijala na skladište repromaterijala, međufazna skladišta, skladište alata i skladište gotovih proizvoda. Zbog potreba druge i treće smjene, postojalo je i priručno skladište rezervnih dijelova mašina na raspolaganju Službi održavanja. Najpoznatiji skladištari su Safet Kapić, Hamdo Galijašević, Sead Delibegović, Halid Handžić, Idriz Subašić, Sakib Zejnilović, Vejso Sinanović, Mersad Turković.

Atif Terzić

Esad Salkičević

Proizvodnja

Kroz historiju *Pobjede* postoje dva perioda koji karakterišu proizvodnju i profile potrebnih radnika u proizvodnji. Prvi period čini zanatska proizvodnja koju su ostvarivali majstori limari. Tu je dominirao ručni rad, uz veoma malo učešće mašinskog rada. Bilo je tu u manjoj mjeri i nekih drugih proizvodnih tehnologija, kao što je varenje kod izrade kartera i kovačke tehnologije.

Promjena u proizvodnom programu početkom šezdesetih godina tražila je sasvim drugačiji profil radnika. Nabavkom mašina i izradom dijelova za motore dosta velikih zahtjeva, proizvodnja je tražila stručne majstore koji moraju potpuno ovladati mašinama za skidanje strugotine za izradu najsloženijih operacija. Tešanj u to vrijeme nije imao takve stručnjake, nego su oni pronalaženi u drugim mjestima, a zatim je organizovana specijalizacija u *Famosu.* Svaki radnik koji je bio na obuci u *Famosu* bio je specijaliziran za određenu vrstu obrade, ili za neku drugu potrebnu funkciju - kao što je tehnologija, održavanje, upravljanje i oštrenje alatom i dr.

Nakon školovanja prvih majstora u *Famosu*, *Pobjeda* je nastojala da dovede već obučene majstore iz razvijenih indistrijskih sredina. Najviše ih dolazi iz *Trudbenikove* Industrijske škole iz Doboja, kao što su Jože Dobnik, Asim Mujić, Nedeljko Miladić, Nurudin Hadžikadunić, Enes Galijašević, Muharem Hatibović, Ahmet Malićbegović, Ibrahim Kuprić, Seid Krdžalić, Ivan Pranjić, Sead Ahmetagić, Fikret Delić, Ćamil Kovačević, Petko Đekić, Mustafa Đogić, Ivan Katić i dr. Oni su došli raditi u *Pobjedu* i godinama su bili nosioci poslova vezanih za proizvodnju, a imali su i ulogu učitelja za mlađe generacije koje su iz škole dolazile u *Pobjedu* na obuku.

Ćamil Kovačević

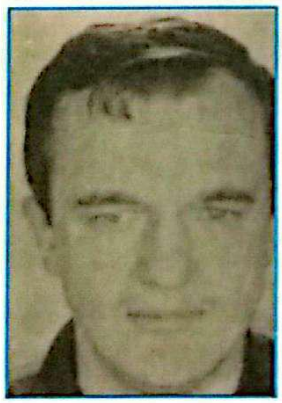

Mustafa Đogić

Ivan Katić

Petko Đekić

To učenje nije bilo samo tehničkog karaktera - da nauče raditi određene operacije na mašinama - nego je bilo obrazovanje u smislu reda, čistoće, discipline i odanosti firmi. U prvo vrijeme povremeno su dolazili i stručnjaci iz *Famosa* koje je dovodio Rudolf Novak, kao što je bio upravnik Kete.

Povećanjem obima posla vršena je prekvalifikacija limara i automehaničara. Tako su u *Pobjedi* na različitim poslovima proizvodnje, kontrole i drugih poslova radili Fehim Smailbegović, Džemal Zejnilović, Edhem Fejzić, Hasan Krdžalić, Sakib Mehinović, Ćamil Muratović, Zejr (Safet) Agić, Bejto Hatičić, Asim Kahvić, Suljo Ahmetagić, Dedo Hotić, Ćazim Jabandžić, Hamdo Galijašević, Emin Mahmutefendić, Dedo Terzić, Husein Pobrić, Muharem Hadžiahmetović, Hasan Vehab, Ahmet Pobrić, Smail Ferizbegović, Rešad Škapurević Zemjak i drugi.

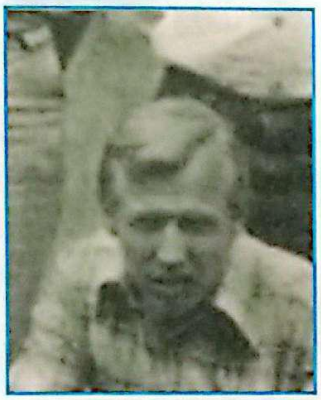

Hasan Krdžalić

Smail Ferizbegović

Asim Handžić

Fehim Smailbegović

Formiranjem odjeljenja industrijske škole *Pobjede* u ŠUP-u od 1964. godine dolaze novi mladi stručnjaci. Iz prve generacije u *Pobjedi* će dugo godina obavljati razne poslove Suljo Dizdarević, Hamzalija Mahmutefendić, Hajrudin Ajanović, Milenko Petrović, Hidajet Smailbegović i Velimir Dujaković.

Velimir Dujaković

Suljo Dizdarević

Milenko Petrović

Hamzalija Mahmutefendić

Iz druge generacije ŠUP-a jedan broj učenika proveo je skoro cijeli radni vijek u *Pobjedi* kao osposobljeni stručnjaci na raznim poslovima. Takvi su Petar Ivić, Muharem Braković, Hamzalija Elezović, Ivo Čota, Alija Mujarić, Simo Blagojević, Edhem Rakić, Kemal Škapurević, Ivan Križanović, Mirko Lazarević.

Muharem Braković

Pero Kelava

Ivan Križanović

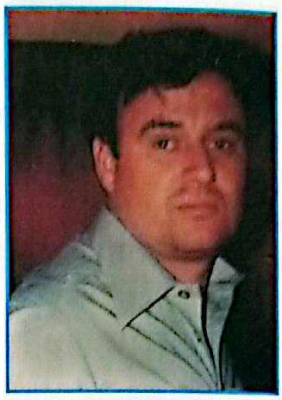

Ivo Čota

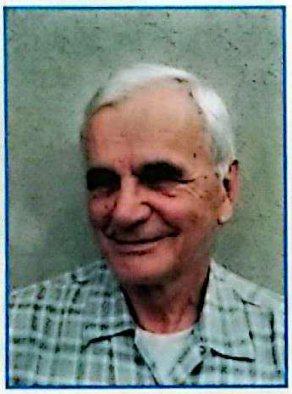

Alija Mujarić

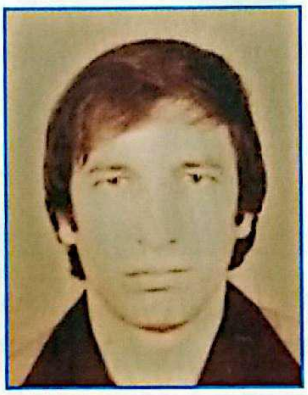

Petar Ivić

Edhem Rakić

Pero Kelava radio je do 1993. godine kada je otišao u Njemačku, gdje je radio na CNC mašinama, da bi se ponovo vratio u *Pobjedu* i bio važan majstor u radu na *Pobjedinim* CNC mašinama.

Treća generacija bila je daleko brojnija i dala je veliki broj dobrih majstora, kasnije specijalizanata u raznim oblastima: Husein Brkić, Ismet Braćkan, Mehmed Kerić, Radovan Stojčinović, Fikret Ireiz, Mujo Kotorić Garac, Pero Marelja, Enver Subašić, Emir Deljkić, Suad Mulabećirović, Ismet Braćkan, Mehmed Kerić, Muhidin Handžić, Radovan Stojčinović, Adil Hrvić, Hasan Delibegović, Mujo Halilović, Nikola Todorović, Muhamed Hadžihasić, Ham-

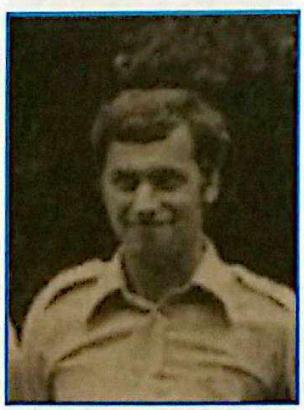

Ismet Braćkan

Husein Brkić

Mujo Kotorić Garac

Hamza Mehinović Papa

za Mehinović Papa, Kasim Terzić, Smail Hundur, Jakov Nikić, Smajo Subašić, Josip Šumić i dr.

Kada su sa mašinama dolazile nove modernije tehnologije, onda su se mladi dobri majstori obučavali na rad jednim dijelom i kroz edukacije kod prijema mašine kod isporučioca i kod prijema u *Pobjedi*. Uz prisustvo montera i stručnjaka firme od koje je kupljena mašina - sticana su znanja o novim mašinama. Pored radnika, i poslovođe su bile članovi komisije prijema, te su se i oni obučavali da bi mogli pratiti pravilnost rada, ali i obučavati nove radnike. Od boljih majstora birane su poslovođe - iako je jedan broj dobrih majstora radio na mašinama skoro cijeli radni vijek, a da nisu postavljani za poslovođe.

Dolaskom termičke obrade obrazuju se i radnici za ovu vrstu proizvodnje, kao i za ostale tehnološke discipline. Nakon Ahmeta Malićbegovića kao tehnologa, ovim poslom ovladali su Husein Zaimović, Besim Kajmić, Senad Korajlić, Mirsada Tanjić, Enes Dautefendić, Mehmedalija Plančić, Ramiz Mujkanović i dr.

Ulaskom u proizvodnju filtera, *Pobjedini* stručnajci učili su kod licencnog partnera *Mann und Hummel* i njegovih stručnjaka. Prvi radnici koji su radili na poslovima filtera, ne samo proizvodnim poslovima, jesu Jože Dobnik, Hamzalija Užičanin, Seid Krdžalić, Edib Turalić, Ivan Katić, Asim Škapur. Poslije su pristizale nove generacije koje su obavljale poslove radnika na mašinama, poslovođa i upravnika na poslovima obrade plastičnom deformacijom, obrade papira, izradom alata, kontrolom i drugo, kao što su Mahmut Beširević, Fehim Hećimović, Enver Silajdžić, Halid Hojkurić, Mehmedalija Smailbegović, Fuad Sarić, Midhat Hrnjić, Enver Hasaničević, Dževad Subašić, Rifat Ferizbegović, Mirsad Terzić, Husein Ahmić, Amir Krdžalić, Hakija Muharembegović, Abdulah Brka, Mirsad Ćostović, Kasim Terzić, Samir Dusinović, Hilmo Hadžan i dr.

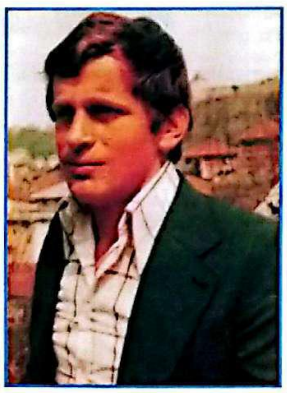

Enver Silajdžić

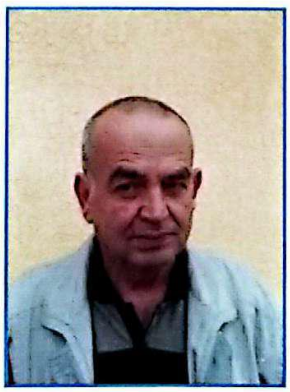

Mirsad Ćostović

Enver Hasaničević

Ovladavanje obradom autodijelova vršeno je u *Pobjedi* i prije formiranja fabrike u Jelahu. Već osposobljeni radnici obučavani su za rukovanje transferlinijom, kao i radnici na svim drugim mašinama, tokom prijema mašine.

Mnogi dobri majstori koji su radili na mašinama kasnije su radili i druge poslove. Tako je utvrđena i kategorija tehnologa praktičara. To su bili dobri majstori parktičari i inovatori koji su raspoređivani u tehnologiju kako bi svoje iskustvo i inovatorske sposobnosti iskoristili kod rješavanja tehnoloških problema.

Ljubomir Simić je nakon osnivanja FAD-a prešao u ovu novu organizacionu sredinu.

Jedan broj *Pobjedinih* stručnjak je nakon osnivanja Tvornice svjećica radio u ovoj fabrici: Sead Galijašević, Ismet Galijašević, Orestije Granić, Subhija Ajanović, Ćamil Kovačević, Zijad Skula, Abdulah Fetibegović, Haso Ajanović, Ismet Kotorić, Smail Fetibegović i Enver Subašić, a poslije i Berzad Vilašević.

Šefovi proizvodnje u *Pobjedi* i njenim fabrikama, kroz razne oblike organizovanja bili su Mehmedalija Husremović, Milan Nesterović, Kasim Bejđakić, Avdo Hadžiahmetović, Ibrahim Ahmetagić, Hajrudin Ajanović, Sabit Halepović, Halid Hojkurić, Seid Krdžalić i dr.

Prvi upravnik proizvodnje bio je Sulejman Hodžić u novom pogonu autodijelova, a Huso Dolamić u limarskom, zatim su ove poslove obavljali Anton Kete, Jože Dobnik (i u proizvodnji pumpi i filtera), Marko Rajkovača, Asim Škapur, Edib Turalić, Halid Hojkurić, Enver Hasaničević i dr.

Halid Hojkurić

Sabit Halepović

Hajrudin Ajanović

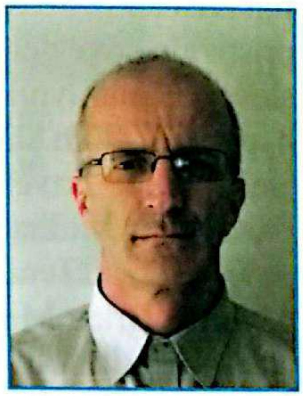

Dževad Ćeman

Nakon organizovanja OOUR-a uvedena je funkcija tehničkog direktora OOUR-a koju su obavljali Kasim Bejđakić, Rifat Džebić, Hakija Užičanin, Feđa Alićehajić, Arif Kotorić, Ivo Letica, Ivan Kajinić, Anton Ernest Hudič.

Poslovođe su birane od najboljih majstora. Radnici koji su duže vrijeme radili kao poslovođe i dali svoj poseban doprinos razvoju *Pobjede* su Subhija Ajanović, Ćamil Kovačević, Ismet Mandžukić, Luka Krajina, Fikret Delić, Vinko Mandir, Mirko Lazarević, Suljo Ahmetagić, Ljubomir Simić, Ibrahim Kuprić, Ahmet Malićbegović, Petko Đekić, Izudin Ibrahimkadić, Avdo Beširević, Benjamin Preldžić, Osman Šišić, Pero Marelja, Mustafa Đogić, Vlado Kojić, Nurko Hadžikadunić, Sejo Hasanbašić, Fikret Ireiz remont, Simo Blagojević, Emir Deljkić, Sead Ahmetagić, Mirko Kršić, Ivan Križanović, Džemal Subašić, Hamza Mehinović Papa, Mahmut Beširević, Fehim Hećimović, Enver Silajdžić, Halid Hojkurić, Fuad Sarić, Mirsad Salkičević, Midhat Hrnjić i dr.

Vinko Mandir

Ibrahim Kuprić

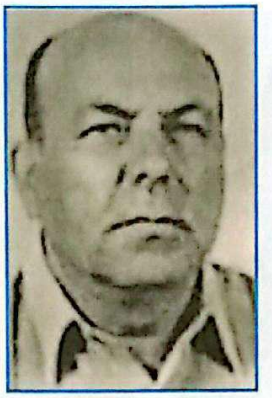

Ahmet Malićbegović

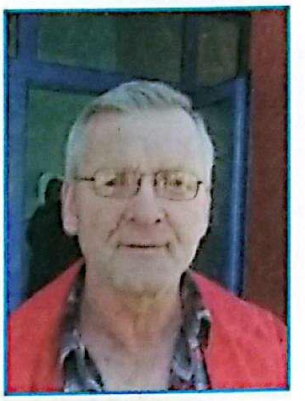

Midhat Hrnjić

Monteri su vršili montažu proizvoda. Neki od njih su duže vrijeme radili na ovim poslovima: Mirko Lazarević - poslovođa, Aljo Denjalić - poslovođa, Osman Hasičić Zemljak, Rešad Škapurević, Mustafa Krdžalić, Mujo Deljkić Mujaga, Mirsad Hojkurić, Mustafa Hatidžić, Sead Agić.

Jedan broj dobrih majstora najveći dio svog radnog vijeka proveo je radeći na mašinama, manje na drugim poslovima: Izudin Salkičević, Meho Omahić, Selim Prnjavorac, Senad Hasanbašić, Besim Kajmić, Senad Korajlić, Halid Brka, Josip Šumić, Dževad Alić, Hasan Delibegović, Muharem Elezović, Andrija Tadić, Rasim Prnjavorac, Osman Bešlagić, Ivo Čota, Rešad Subašić, Meho Omahić, Mensur Krdžalić, Fadil Mujaković, Ismet Isić Roci, Senad Hasanbašić, Filip Blažević, Muharem Elez, Enes Mulabećirović, Ivan Mamić, Radovan Stojčinović, Meho Kerić, Ishak Jabandžić, Anto (Joze) Križanović, Dževad Ljevaković, Husein Ahmić, Amir Krdžalić, Andrija Tadić i drugi.

Izudin Salkičević

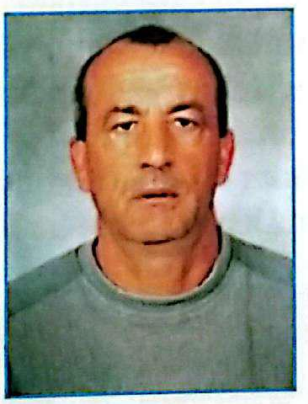

Sead Hasanbašić

Andrija Tadić

U Fabrici filtera bilo je formirano i odjeljenje za unapređenje proizvodnje u kojem su radili Abdulah Brka, Mehmedalija Smailbegović, Asim Škapur, Hilmo Hadžan i Mirsad Ćostović.

U *Pobjedi* su organizovana takmičenja radnika metalske struke. Pored takmičenja u *Pobjedi*, najuspješniji su se takmičili u okviru UNIS-a i države SFRJ. Najbolji rezultat imao je Mensur Krdžalić koji je osvojio treće mjesto na nivou SFRJ.

Selim
Prnjavorac

Husein
Sejmenović

Besim
Kajmić

Dževad
Alić

Avdo
Beširević

Dževad
Ljevaković

U 1987. godine održano osmo *Pobjedino* Radno-proizvodno takmičenje metalskih radnika, a pobjednici po kategorijama su: u kategoriji metalostrugara prvi je bio Fikret Delić, drugi Adem Mehuljić, a treći Ivo Čota; u kategoriji metaloglodača najbolji je bio Meho Omahić, drugi Ismet Braćkan, a treći Hasan Delibegović; kod metalobrusača najbolji je bio Mensur Krdžalić, drugi je bio Mehmed Kerić, a treći Izudin Handžić; najuspješniji bravar-alatničar bio je Suljo Kadušić, drugi Hajrudin Demirović, a treći Ibrahim Saračević.

Hasan
Delibegović

Suljo
Kadušić

Mehmed
Kerić

Izudin
Handžić

Pobjednici su predstavljali *Pobjedinu* ekipu na 10. jubilarnom UNIS-ovom takmičenju. Pored njih učestvovali su i Muhamed Hadžihasić, Dževad i Rešad Subašić, Sead Mandžukić, Senad Dizdarević, Nijaz Ahmić, Ilija Mikulić i Stipo Križanović.

Prvo takmičenje metalskih radnika *Pobjede* 11.5.1980. godine.

Prvi red slijeva, čuče: Fikret Delić, Halid Šaran, Suljo Ahmetagić, Avdo Hadžiahmetović, Kemal Prnjavorac, Abdulah Đulović i Miloš Gavrilov
Drugi red, čuče: Moman Toprek, Ivo Čota, Hasan Zeničanin, Nešad Prnjavorac, Mirko Kršić, Sabit Halepović, Filip Blažević, Simo Blagojević, Avdo Beširević i Enver Hasaničević
Treći red, stoje: Ilija Matanović, Muharem Braković, Salih Smailbegović, Kemal Škapurević, Ivan Kajinić, Ljubomir Simić, Ferid Prnjavorac, Husein Pobrić, Husein Karapandžić, Rasim Prnjavorac, Hasan Delibegović, Fuad Brka, Vinko Mandir, Osman Bešlagić i Ilija Katić

Izudin Ibrahimkadić

Mirko Lazarević

Proizvodni radnici imali su posebno mjesto i u sistemu radničkog samoupravljanja. Dobri majstori i poslovođe u principu su bili predsjednici radničkih savjeta i zborova radnih ljudi, ali su obnašali i visoke funkcije u višim nivoima zakonodavne vlasti. Tako je Izudin Ibrahimkadić bio delegat u Skupštini SR Bosne i Hercegovine u Vijeću udruženog rada, a Mirko Lazarević (učenik druge *Pobjedine* generacije ŠUP-a) u Vijeću općina.

Služba kontrole kvaliteta

Kvalitet proizvoda firme znači opstanak na tržištu i razvoj. Raditi proizvode za motor znači u slučaju lošeg kvaliteta da proizvod male cijene može prouzrokovati daleko veću štetu na proizvodu daleko veće cijene. Zato se od uspostavljanja tehnologije proizvodnje dijelova i sklopova za motore vodilo računa o kvalitetu proizvoda koji izlaze iz *Pobjedinih* pogona. Prije svega, nastojalo se da ne ode loš proizvod iz *Pobjede*. Bilo je više mogućih uzročnika lošeg kvaliteta. To su prvenstveno loš kvalitet ulaznih materijala, posebno odlivaka, tačnosti mašina, alat i radnici. Kao sistem uticanja na dobar kvalitet, kontrola je uspostavljena od prvog dana - kao kontrola dijelova i odstranjivanja loših komada da ne bi došli do kupca, bez obzira na troškove. Povećavanjem proizvodnje povećavao se i broj kontrolora. Najčešće su to bili i najbolji majstori.

U početku je kontrola obavljana samo preko završne kontrole dijelova i kontrole alata, a vremenom su uspostavljene prijemna i međufazna kontrola, te kontrola funkcionalnosti kompletnog proizvoda.

Prvi kontrolori bili su Sulejman Hodžić i Edib Turalić

Da ne bi tokom procesa došlo do pojave većeg škarta, uvedena je međufazna kontrola u procese proizvodnje, koja je bila statistička i kojom se zaustavljala proizvodnja kako bi se otklonoli uzroci pojave odstupanja od zahtjeva.

Završna kontrola kontrolisala je funkcionalne mjere i izgled, a nakon montaže vršeno je ispitivanje gotovog proizvoda na propustljivost kod pumpi za

vodu, te kod uljnih pumpi provjera funkcionisanja u uslovima opterećenja. Ispitivanje funkcionalnih parametara pumpi vršeno je statistički na ispitnim stolovima Laboratorije.

Posebno je bila značajna kontrola elemenata ozubljenja. Bez uređaja za kontrolu elemenata zuba ne može se organizovati proizvodnja, pa je sa uspostavom proizvodnih kapaciteta kupljen jedan *Klingerbergov* uređaj za kontrolu, a kasnije i *Magov* kojim se kontrolisala greška pravca i evolvente, dok je zbirna greška kontrolisana otkotrljavanjem na *Homel-Verk* i *Mahrovom* uređaju.

Broj zaposlenih u kontroli u odnosu na ukupan broj bio je veoma visok u produkciji pumpi za vodu i ulje, i iznosio je 5-10 % ukupno zaposlenih.

Radnici Službe kontrole

Slijeva: Dedo Terzić, Enes Galijašević, Džemil Duraković, Mina Mešić, Hasan Zeničanin, Aziz Dervišević
Čuče-sjede: Sead Ahmetagić, Ibrahim Saračević, Ćamil Muratović i Alija Hodžić

Pored klasičnih alata, rađeni su i razni specijalni alati za kontrolu. Tako je u okviru velike investicije sedamdesetih godina uvedeno mjerenje preko pneumatskih alata firme *Etamic* iz Francuske. Mjereno je istovremno više prečnika kod kućišta.

Razvojem fabrike razvijala se i kontrola kvaliteta. Prijelomni trenutak bila je reorganizacija *Pobjede* u RO kada dolazi do formiranja OOUR-a i RZ, pri čemu dio kontrole odlazi u RZ Marketing i razvoj (laboratorije i prijemna kontrola), a proizvodni dio u OOUR-e gdje se formiraju zasebne službe.

Prijemna kontrola bila je samostalna služba i zaprimala je materijale za potrebe cijele fabrike. Ista je imala odjeljenja za razne robe po grupama.

Kako se u OOUR-ima odvijaju različiti procesi tako se razvijala i kontrola. Fabrika filtera imala je visokoserijsku i linijsku proizvodnju, tako da je svoju kontrolu bazirala na statistici i integraciji kontrole unutar same linije proizvodnje i procesa. Zbog manjih serija i visoke preciznosti, te različitih zahtjeva unutar same proizvodnje - Fabrika pumpi bazirala se na 100 % kontroli, kako u toku odvijanja ključnih operacija tako i na završnoj kontroli. Ovaj metod iziskivao je visoka stručna znanja radnika po mašinama kao i onih u kontroli. Vrlo slična situacija bila je i u OOUR-u Mašina i alata. Vremenom je na završnoj kontroli došlo do spontanog formiranja grupa i specijalizacije po pojedinim proizvodima.

Razvojem tehnologije i kupovinom mašina iskazivala se potreba za stalno poboljšanje uglavnom mjernih jedinica. Tako su nabavljeni specijalni uređaji za funkcionalna ispitivanja, *etamic* kontrolni sistemi za složena industrijska mjerenja, visokoprecizni mjerni instrumenti (subitori, pasometri, mikrometri), ali i oprema za mjerenje i kontrolu mjernih instrumenata - *Mahr-mjerne klupe*, Mahr-satovi visoke preciznosti, *Mahr - uređaj za mjerenje hrapavosti*, laboratorijska oprema za kontrolu dijelova nakon termičke obrade i površinske zaštite, kao i savremeni uređaji za snimanje karakteristika pumpi. Uvođenjem novih proizvoda paralelno su se kupovale nove mašine za mjerenje, kao što je *speroni* - trokoordinatna mjerna mašina, *klingerberg* i *mag* za kontrolu elemenata zupčanika, mašina za balansiranje, mašina *feroflux* - za ispitivanje pojava pukotina, mašina za ispitivanje propustljivosti zaptivača, visinomjer, *mahr* - ručni uređaj za kontrolu hrapavosti, *mahr-klupa* za zbirnu kontrolu ozubljenja, *zeis* etaloni - uređaj za mjerenje etalona, *mitotoyo* mjerne mašine, *zeis* - optički instrument za umjeravanje reznog alata itd.

Radoslav Simić

Ibro Jašić

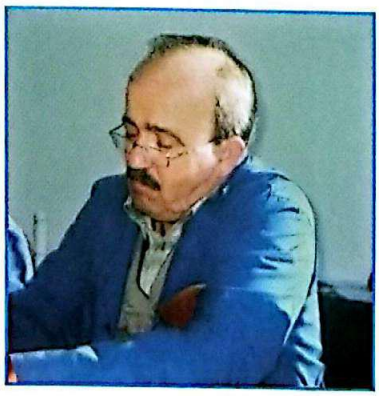

Enes Hadžihasić

Prvi kontrolor u *Pobjedi* bio je Sulejman Hodžić, a potom Enes Galijašević koji početkom 1981. odlazi za direktora u FAD, te je na mjesto rukovodioca kontrole na određeno vrijeme ostavljen Hasan Zeničanin koji na toj funkciji ostaje do 1983. godine. Nasljeđuje ga Kasim Kotorić, prvi diplomirani inžinjer u ovoj službi. U Fabrici filtera je u isto vrijeme na mjesto rukovodioca Službe kontrole kvalieta imenovan dipl. ing. maš. Zoran Komušanac. Osnivanjem FAD-a rukovodilac kontrole bio je Radoslav Simić koji je do tada radio kao tehnolog kontrole u Fabrici pumpi i hidraulike. U Fabrici filtera rukovodilac kontrole bio je i Fuad Šišić koji se prvi susreo sa VD-6 normama u autoindustriji i, zajedno sa predstavnikom VW-a Seadom Dervišević, radio na implementaciji.

Početkom 1983. godine u *Pobjedu* dolazi prva numerička mašina. To je mjerna mašina proizvođača firme *Speroni* iz Italije. Komisiju koja je išla na obuku i vršila prijem mašine činili su Kasim Kotorić, Irfan Ljevaković, koji je bio tehnolog kontrole, Ahmet Abduzaimović i Salih Livnjak iz Službe održavanja. Mašina je radila uspješno sve do 1992. godine kada je u granatiranju uništena direktnim pogotkom projektila.

Služba kontrole kvaliteta mijenja naziv u Služba osiguranja kvaliteta. To nije bila samo jezička izmjena nego već ranije započeta sistemska promjena, sa ciljem da se kvalitet ostvaruje u svim procesima rada - od nabave, preko izrade, do montaže ispitivanja i otpreme, a ne da se ostvarujem izdvajanjem loših proizvoda od dobrih. Rezultat ovih promjena je smanjen broj radnika koji su kontrolisali, a ova služba kao organizaciona jedinica postaje puno efikasnija u odnosu na zahtjeve kupaca. Ovakve promjene tražile su i promjene u strukturi zaposlenih (uvedeni su mašinski tehničari u kontrolu).

Nakon reorganizacije RO *Pobjeda* i formiranja samostalnih fabrika objedinjavaju se sva odjeljenja.

Hasan Zeničanin

Kemal Škapurević

Ibro Saračević

Rukovodilac Kasim Kotorić, u saradnji sa Ibrom Jašićem i Redžom Mevićem, počinje da radi na dokumentima kvaliteta prema zahtjevima ISO 9001 - 87, te postavljaju temelje današnjem sistemu kvaliteta u *Pobjedi.* Standardi su se u Jugoslaviji pojavili 1987. godine, te su prve certifikacije počele devedese-

tih godina, za šta se i *Pobjeda* pripremala. Međutim, prvi standard bio je opći, bez konkretnih instrukcija, pa zbog toga i neprimjenjiv. Ali *Pobjeda* je morala da ispunjava zahtjeve normi kupaca poznatih svjetskih proizvođača. Veoma rano *Pobjeda* je morala da ispunjava zahtjeve koju je imao VW. On je definisao kompletan pristup na svim nivoima organizacije kvaliteta. Veoma sličnu normu imao je i *Iveco*. Tako je *Pobjeda* preko ispunjenja ovih zahtjeva ostvarivala i zahtjeve koje će ubrzo tražiti i međunarodni standardi upravljanja kvalitetom familije ISO 9000.

Pobjeda nije imala potrebu da certificira sistem, jer je već imala zahtjeve kupaca da ostvaruje sistem upravljanja kvalitetom prema njihovim normama (*Iveco* je imao svoju normu, VW -VD6 norme) koje su bile daleko detaljnije i operativnije u odnosu na ISO 9000.

Norme su obuhvatile sistemom bodovanja na svim organizacionim nivoima. Za isporuke je bio neophodan određen broj bodova. Ukoliko isporučilac ima lošu ocjenu, onda mu se ostavljao prostor od godinu do godinu i po da ne može konkurisati sa isporukama - koliko je bilo potrebno da ispravi greške.

Poseban trag u *Pobjedi* je ostavio seminar za privrednike u organizaciji Evropske zajednice za priključenje Jugoslavije na samom početku devedesetih prošlog vijeka. Seminar za menadžere održan je u Trnovu. Prisutni su bili Kasim Kotorić i Kemal Prnjavorac, dok je seminaru za direktore firmi prisustvovao direktor Mehmedalija Husremović. Ostvarena je saradnja sa Institutom za rad i tehnologije iz Novog Sada, sa profesorima Mašinskog fakulteta u Sarajevu Zelenovićem i Seferovićem, Institutom *Kemal Kapetanović* iz Zenice, Mjernom laboratorijom vojnog zavoda *Orao* iz Rajlovca.

U 1991. godini je uvedeno praćenje i analiza kompletnog škarta, uz pomoć PC-a malih računara. Prvi PC računar sa 1 Gb memorije na tvrdom disku u *Pobjedi* bio je u Službi osiguranja kvaliteta. Formiran je *Q-biro* sa ciljem planiranja i provođenja preventivnih radnji kako bi se kvaliet osigurao, a ne da se ostvaruje kontrolom. U njemu su radili Ibro Jašić, Redžo Mević, Šemsa Turkeš, Muhamed Travančić, a kasnije i Bejto Hatičić.

Džemal Zejnilović

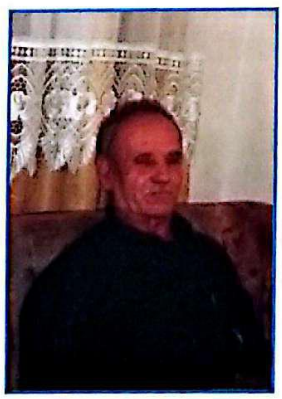

Fuad Sarić

Fuad Brka

Franjo Budulica

Tokom rata 1994. i 1995. godine preko *Pobjedine* firme u Sloveniji Husein Galijašević i Kasim Kotorić imali su edukaciju iz standarda ISO 9000 koji je 1993. godine značajno detaljisan i pružao je mogućnost prektičnog primjenjivanja. Pravljen je i prvi prijevod standarda u *Pobjedi* koji će poslije rata biti osnova Tehničkom komitetu Zavoda za standardizaciju za verifikovan prijevod na bosanski standard BAS ISO 9000. Krajem rata formirana je i grupa na čelu sa Huseinom Galijaševićem (nakon odlaska na drugu dužnost rukovođenje je preuzeo Kasim Kotorić) za uspostavu sistema kvaliteta prema zahtjevima ISO 9000. U projektnom timu bili su Kasim Kotorić i Šefket Turalić za kvalitet, Kasim Bejđakić za informacioni sistem i Dedo Hadžiahmetović kao tehnički sekretar. *Pobjeda* je procijenila da je to važna stvar za fabriku i da bez certificiranog sistema neće moći nastupati na svjetskom tržištu. Tako je *Pobjeda* prva firma u BiH koja je dobila certifikat (isti dan je dobila i Fabrika filtera koja je imala profesionalnog konsultanta) ISO 9002. Navedena ekipa izvršila je nekoliko edukacija u firmama u BiH kao što je *Krivaja* Zavidovići, *Helios* Banovići, Privredna komora RBiH i druge.

Glavni kontrolor dugo je bio Hasan Zeničanin, koji je u vrijeme bolesti mijenjao Kotorića, a njega na mjestu glavnog kontrolora Namik Kasumagić. Enes Galijašević je po povratku iz FAD-a opet radio kao rukovodilac prijemne kontrole. Služba kontrole bila je mjesto gdje su godinama dolazili kvalitetni majstori.

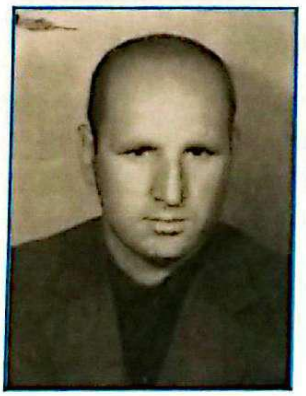

Hidajet Krdžalić

Zlata Pašalić

Šemsa Turkeš

Stipo Bejić

U prijemnoj kontroli su radili Ćamil Muratović, Fikret Galijašević, koji je poslije prešao u Službu nabave, Džemal Zejnilović, koji je poslije limarskog posla preostali dio radnog vijeka kontrolisao odlivke, Ibro Saračević je iz kontrole alata došao u prijemnu kontrolu gdje je također primao alat. Poslije su u prijemnu kontrolu pristigli Hidajet Smailbegović i Nazmija Škapur.

Na kontroli alata radili su Seid Krdžalić, Hasan Zeničanin, Sead Ahmetagić, Ibro Saračević, Ferid Prnjavorac i Ivo Katić.

Na poslovima prve završne kontrole radili su Sulejman Hodžić, zatim Edib Turalić, Enes Galijašević, Hasan Zeničanin, a poslije uvođenja i međufazne kontrole na ovim poslovima radili su Dedo Terzić, Fuad Sarić, Alija Hodžić,

Hidajet Krdžalić, Ibrahim Kuprić, Kemal Škapurević (koji je radio i u preciznoj kontroli), Muharem Braković, Smail Feribegović, Ćazim Jabandžić, Bahrija Kahrimanović, Mihailo Kalvarešin, Franjo Budulica, Juso Mešić, Petar Ivić, Asim Kahvić, Milenko Petrović, Zlata Pašalić, Mensura Unkić i dr.

U Fabrici filtera na poslovima kontrole radili su Zoran Komušanac, Smajo Ramović i Fuad Šišić kao rukovodioci, zatim Edib Turalić, Pero Katić, Enes Hadžihasić, Mirsad Salkičević, Husein Alioski, Sead Šišić, Bedrudin Krdžalić, Jasmin Vejzović, Zekija Halep, Eniz Unkić, Esim Kurtić, Edhem Bedak kao ispitivač.

U saradnji sa Seadom Derviševićem iz VW-a, Fuad Šišić prvi je počeo raditi na VD normama (norme kvaliteta u automobilskoj industriji Njemačke) i prvi je napravio poslovnik kvaliteta.

Fuad Šišić

Sead Šišić

U FAD-u prvi čovjek kontrole bio je Radoslav Simić.

Pored već spomenutih, na poslovima kontrole radili su Sead Ahmetagić, Zijad Bahtijarević, Mehmedalija Bajrić, Enver Bakarević, Senad Begić, Anto Bejić, Stipo Bejić, Izudin Bešlagić, Salih Bešlagić, Franjo Budulica, Enver Bukvić, Muharem Braković, Fuad Brka, Senad Ćeman, Fuad Ćostović, Hajrudin Deljkić, Aziz Dervišević, Mujo Dizdarević, Suljo Dizdarević, Velimir Dujaković, Edin Đogić, Abdulah Đulović, Smail Ferizbegović, Fikret Galijašević, Edin Grebić, Enes Hadžihasić, Muhamed Hažihasić, Mujo Halilović, Bejto Hatičić, Asim Handžić, Alija Hodžić, Enver Hrnić, Rifat Ibrahimkadić, Fikret Ireiz, Petar Ivić, Ćazim Jabandžić, Avdo Jahić, Mihailo Kalvarešin, Asim Kahvić, Ismet Kahvić, Salih Kahvić, Ivo Katić, Namik Kasumagić, Mehmed Kerić, Abdulah Korajlić, Marko Krajina, Hidajet Krdžalić, Mirko Kršić, Ibrahim Kuprić, Irfan Ljevaković, Ibrahim Mešinović, Dževad Memić, Juso Mešić, Mina Mešić, Redžo Mević, Fikret Muharembegović, Fadil Mujaković, Ćamil Muratović, Zlata Pašalić, Milenko Petrović, Halida Preldžić, Ferid Prnjavorac, Rešad Prnjavorac, Izet Purak, Edhem Rakić, Mehmedalija Ramić, Ramo Ramić, Džemil Ruštić, Ibro Saračević, Fuad Sarić, Radoslav Simić, Fehim Smailbegović, Hidajet Smailbegović, Nurudin Srkalović, Nazmija Škapur, Kemal Škapurević, Dedo Terzić, Nikola Todorović, Brankica Tucako-

vić, Edib Turalić, Šefket Turalić, Šemsa Turkeš, Muhamed Travančić, Mensura Unkić, Džemal Zejnilović, Hasan Zeničanin.

Kontrolori ispitivači: Hasan Terzić, Jovo Masaladžić, Mirso Fejzić, Zoran Nesterović, Fahro Hadžan, Senad Ljevaković, Ivica Miškić, Andrija Martinović.

Služba alata

U *Pobjedinoj* proizvodnji alat je imao značajno učešće u skoro svakoj operaciji. Posebno važnu ulogu imali su specijalni alati. Od samog početka rada uspostavila se potreba da se alati kontrolišu nakon upotrebe, zatim oštre i odlažu. Pored toga, postojala je potreba za izradu specijalnih alata koji su mogli biti rađeni na mašinama koje je posjedovala *Pobjeda*, uz nabavku jednog broja specijalnih alata od specijaliziranih proizvođača. Zato se od samog početka ukazala potreba za određenim funkcijama koje će se baviti proizvodnjom specijalnog alata, ali i njegovim skladištenjem, praćenjem i oštrenjem.

Po pitanju skladištenja, izdavanja, kontrole i oštrenja reznog alata - primijenjena su u početku rješenja koja su stečena specijalizacijom one prve grupe radnika u *Famosu*.

Vrlo brzo se ukazala potreba i za izradom alata. U baraci koja je napravljena u Bukvi i u koju se smjestio jedan dio administracije obezbijeđen je prostor za mašine i prvu izradu alata. Kontrola, oštrenje i izdavanje obavljano je u prostoru hale gdje je bila smještena proizvodnja. Proizvodnjom alata prvi se počeo baviti Joža Dobnik, a potom su iz *Trudbenikove* škole došli Seid Krdžalić i Sead Ahmetagić, zatim i Fikret Delić - koji su bili odlični majstori, sposobni da proizvode zahtjevne *Pobjedine* specijalne alate.

Rastom fabrike pojavljivale su se sve veće potrebe za izradom specijalnih alata. Izgradnjom novih hala uspostavljen je novi prostor za prijemnu kontrolu, oštrenje i odlaganje alata, a u neposrednoj blizini bile su smještene i mašine za oštrenje i izradu alata. Svojim rastom i značajem u proizvodnji ova funkcija prerasla je u službu, a formiranjem OOUR-a postala je posebno organizovana proizvodnja, zajedno sa proizvodnjom mašina i dijelova mašina. Rukovodioci službi bili su Seid Krdžalić, Nurudin Hadžikadunić, Berzad Vilašević i Adem Brkić.

Nurudin Hadžikadunić

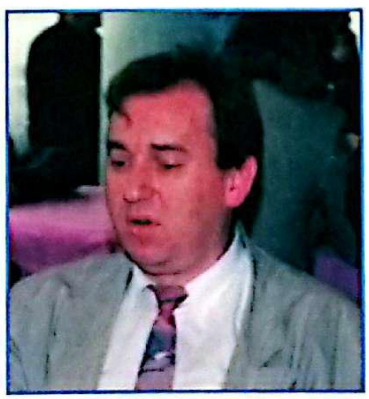

Berzad Vilašević

Prvi oštrač alata je Asim Škapur, a poslije su na ovim poslovima radili Džemal Ćeman, Smajo Grebo, Rešad Prnjavorac, Rašid Hojkurić, Hasan Šaran,

Adem Krdžalić, Nurudin Mujčić, Muhamed Terzić, Hakija Hrnjić, Fahrudin Ljevaković i Ahmet Brka. Radili u alatnicama birani su od najboljih majstora u proizvodnji. Oni su rijetko radili serije, i ako su ih radili - bile su manje, tako da je pred njima uvijek bio posao koji je tražio njihov majstorski pristup. Ove poslove u alatnici obilježili su Ivo Čota, Rešad Subašić, Emir Deljkić, Mensur Krdžalić, Suljo Kadušić, Suad Handžić, Hamzalija Mahmutefendić, Ismet Braćkan, Mujo Halilović, Meho Omahić, Hasan Delibegović, Edib Smailbegović, Amir Krdžalić, Husein Ahmić, Hakija Muharemagić, Amir Kurdić.

Sead Ahmetagić

Rifat Ferizbegović

Edib Smailbegović

U Fabrici filtera alat i njegovo održavanje imali su poseban značaj. Zato se u ovoj organizacionoj sredini pojavila potreba organizovanja alatnice čija djelatnost se vremenom povećavala. Rukovodioci službe bili su diplomirani inžinjeri mašinstva Nezir Omerbašić i Esad Dervišić, a majstori u alatnici bili su Halid Hojkurić, Enver Hasaničević, Rifat Ferizbegović, Amir Krdžalić, Husein Ahmić, Hakija Muharembegović, Smail Mehinagić, Dževad Subašić. Husein Brkić bio je kontrolor alata, a Hamdo Hadžismajlović izdavač i skladištar.

Ekonomika

Rizah Smailbegović Rizo bio je prvi knjigovođa u *Pobjedi*, što se može vidjeti iz sudske registracije i rješenja suda u Tuzli o registraciji *Pobjede*.

U prvo vrijeme rađeni su knjigovodstveni, računovodstveni i blagajnički poslovi. Radnici na ovim poslovima bili su smješteni u zgradi DTV *Partizan*.

Prema sjećanju Adile Kahvić, kada je počela raditi 1960. godine na poslovima blagajnika poslove računovodstva radili su Osman Prnjavorac, Sakib Brkić, Zinaida Šiljak, Sabrija Kahvić i Šemsa Dubošlić.

Rizo Smailbegović

Zinaida Šiljak

Prelaskom na industrijsku proizvodnju funkcija Ekonomike dobiva na značaju. Tako u firmu 1964. godine dolazi i prvi diplomirani ekonomista Sead Galijašević. Radio je u *Pobjedi* do odlaska u Tvornicu svjećica prije njenog otvaranja 1974. godine. On je prvi uveo poslove planiranja i analize, što je bio osnov za formiranje Plansko-analitičke službe. U njoj su prvi radnici bili Ahmet Dizdarević i Amina Alićehajić, a poslije i Đula Belagija.

Prema sjećanju Ahmeta Dizdarevića, koji je nakon završene ekonomske škole počeo raditi 12.7.1965. u prostorijama Islamske zajednice, nakon samo mjesec dana preselio se u prostorije Envera i Tahire Hrustanović (Enver je tada

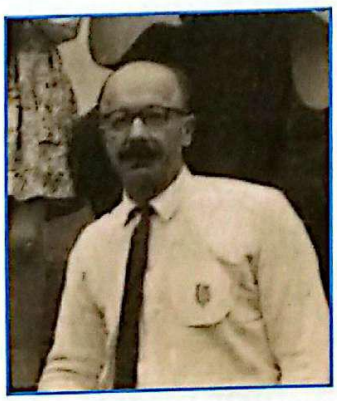

Muhamed Dukatar

Sabrija Kahvić-Srkalović

radio kao kuhar u *Pobjedi,* a ta zgrada nalazi se na Gornjoj čaršiji i u njoj je smještena Tuzlanska banka). Tako je počela sa radom Plansko-analitička služba, sa rukovodiocem Seadom Galijaševićem, pomoćnikom direktora za ekonomiju.

Kao spoljni saradnik, Muhamed Dukatar začetnik je pogonskog knjigovodstva (bio je poznat i kao muzičar, a osnivač je tamburaškog i džez-orkestra u Tešnju).

Obučavao je Ahmeta Dizdarevića i Aminu Alićehajić. U istoj prostoriji bilo je i materijalno knjigovodstvo i ekonomat u kojem su bili Šemso Halilović, Hamdija Hrvić, Izudin Dubrovac, Abduselam Hadžismajlović. Poslije Izudina Dubrovca došla je Hasnija Mujarić-Badžak.

Finansijsko knjigovodstvo radili su Bećir Šišić, Sakib Brkić, Zinka Šiljak, Sabrija Kahvić- Srkalović, a kasnije Milena Đuković. Nakon izgradnje barake 1966. godine i ova funkcija seli se u Bukvu. Tada je unutar Plansko-analitičke službe formirano odjeljenje za obračun ličnih dohodaka u kojem su radili Hasan Deljkić i Muhamed Ćostović, a Nezir Beganović počinje raditi u finansijskom knjigovodstvu, Đula Belagija prelazi u pogonsko knjigovodstvo, a kasnije iz limarije dolazi Mujo Mešić i radi na poslovima materijalnog knjigovodstva.

Nakon dolaska iz JNA 1967. godine Ahmet Dizdraević počinje raditi na poslovima finansijskog knjigovodstva, a od 1972. radi poslove referenta finansijske operative.

Rastom fabrike i na poslove ekonomike dolaze obrazovani stručnjaci. Sakib Brkić je zamijenio Bećira Šišića (koji je otišao na školovanje i nakon povratka radio u komercijali, pa u Tvornici čarapa) na mjestu šefa računovodstva. Nakon formiranja OOUR-a Nasiha Kantić, koja je obavljala poslove rukovodioca Plansko-analitičke službe, postavljena je za direktora Ekonomike i zajedničkih poslova, a za direktora Ekonomike i finansija postavljen je Ahmet Dizdarević. Rukovodioci Plansko-anlitičke službe bili su Hasan Deljkić i Sadeta Đonlagić dosta kratko, a potom i Mirsad Škapurević koji je veoma brzo otišao u Službu nabave. Nakon odlaska Nasihe Kantić za pomoćnika direktora u Fabriku filtera, na njeno mjesto direktora Zajedničkih službi postavljen je Mirsad Škapurević. Njegovim odlaskom u *Vemal*, trgovačko preduzeće u Tešnju, za direktora je imenovan Moman Toprek, a za pomoćnika za ekonomiku Ahmet Dizdarević.

Formiranjem OOUR-a postavljni su pomoćnici direktora za ekonomiku u ovim organizacionim sredinama. U Fabrici pumpi i hidraulike postavljen je Hasan Deljkić, ali je nakon pola godine otišao iz *Pobjede* u Dom zdravlja, a na njegovo mjesto postavljen je Salih Mešić.

Na obračunu plata radili su Muhamed Ćostović, Stipo Šarić, Branka Simić Varivoda,

U Službi finansija radili su Ahmet Dizdarević i Maida Smailbegović, poslije i Suada Halilović, Amira Elez, Mirsada Hadžan Ćostović, Gospava Stepano-

vić, Cvijetin Panić (kratko), Azra Krdžalić, Hamdija Jabandžić, Sabira Smailbegović, Senada Huskić.

Pogonski knjigovođa bila je Đula Belagija i Mujo Mešić, a materijalno knjigovodstvo vodili su Ahmet Elez i Ibro Bećarević.

Služba knjigovodstva: Senada Ibrahimkadić, Mirsada Ahmetagić, Midhat Krdžalić, dipl. oec. Nedim Ahmetagić, Sabrija Kahvić i Marica Šumić.

Finansijsko knjigovodstvo: Nerminka Škapurević i Sabrija Hrnjadović.

Stoje slijeva: Bahra Kahvić, Milena Đuković, Zejna Bašić, Sabrija Srkalović, Adila Kahvić, Ibrahim Pašić
Čuče: Zinaida Šiljak i Emina Ajanović

U Planu i analizi radili su Drago Batista, Azra Ćarić, dipl. oec. Nedim Mehinagić, dipl. oec. Paša Junuzovići, dipl. oec. Amra Ahmetagić.

Nakon formiranja OOUR-a za šefa računovodstva je imenovan Ahmet Dizdarević.

U Fabrici filtera na mjesto pomoćnika direktora postavljen je Rizah Sofić, zatim Nasiha Kantić, potom dipl. oec. Ekrem Turalić. U FAD-u je poslove pomoćnika za ekonomiju obavljao Nedžad Salkičević, a direktor finansija bio je i Suad Hasanbašić Cinco, a u Fabrici alata Sakib Brkić.

Nakon reorganizacije i odvajanja u tri zasebne fabrike dolazi i do podjele radnika koji su radli poslove za sve OOUR-e. U Fabriku filtera odlaze Amira Elezović, Mirsada Hadžan, Azra Krdžalić, Senada Huskić. Na poslovima pogonskog knjigovodstva rade dipl. oec.Mirsada Hadžan-Ćostović, Azra Krdžalić, Amira Elezović. Na poslovima Plana i analize u Fabrici filtera radili su Sakib Hasaničević, Senada Huskić i Ekrem Turalić. U FAD-u poslove materijal-

nog i pogonskog knjigovodstva rade Muhiba Saltagić-Silajdžić i Branka Varivoda. U Fabrici alata rade Senad Ibrahimkadić, Adem Prnjavorac i Nezir Beganović. Na poslovima finasnija u *Pobjedi* su radili Hamdija Jabandžić, Senada Ibrahimkadić, Suada Halilović, Mirsada Ahmetagić, Stipo Šarić, Sabira Smailbegović, Midhat Krdžalić. Ljerka Hasaničević je na poslovima blagajne na poslovima blagajne zamijenila Adilu Kahvić nakon njenog odlaska u penziju.

Diplomirani ekonomista Senad Hodžić, Mahmut Hatkić, Elvira Galijašević i Mehmed Ahmetagić radili su na uvođenju informacionih sistema u ekonomskom dijelu fabrike, posebno u obračunu ličnih dohodaka.

Ahmet Dizdarević, Sakib Brkić, Nedžad Salkičević, Salih Mešić, Hasan Deljkić i Majda Smailbegović su uz rad završili ekonomski fakultet, a Hamdija Jabandžić višu ekonomsku školu, nakon čega su nastavili raditi na poslovima Ekonomike.

Opći i pravni poslovi

Uz sekretara društva u početku, a kasnije u okviru Radne zajednice, organizovani su opći i pravni poslovi. Praćene su komisije za prijem radnika, pravila se rješenja o prijemu, rasporedu, godišnjem odmoru, otkazu ili prestanku radnog odnosa i sl, evidencije o zdravstvenom i penzionom osiguranju, i sve promjene dostavljane su državnim institucijama. Rađeni su prijedlozi svih vrsta pravilnika i nihova implementacija. Praćen je rad organa upravljanja u fabrici radničkih savjeta, zborova radnih ljudi do poslovodnih odbora i upravnog odbora. Rađeni su i svi drugi pravni poslovi firme (ugovori i dr.).

Uz ovu funkciju su bili i poslovi obezbjeđenja. Te poslove je u početku radio sekretar fabrike. Prvi sekretar bio je Nail Vejzović. Ibrahim Pašić je jedan od prvih radnika koji je radio na ovim polovima. On se sjeća svog dolaska u fabriku 1964. godine:

Primljen sam kao daktilograf 1964. godine, zajedno sa Nedom Vidovićem koji je raspoređen u komercijalu, a ja kod sekretara preduzeća Naila Vejzovića. Nail Vejzović je kao sekretar radio sve stručne upravno-pravne poslove. Meni je davao zadatak da radim, uz njegov nadzor, poslove odjave i prijave radnika kod zdravstvenog i penzionog osiguranja, izradu rješenja, odluka, pravilnika i druge slične poslove. Na ovim poslovima radili smo samo nas dvojica.

Prvi radnici na općim i pravnim poslovima u Bukvi: Ismet Bedak, Nedo Vidović, Bahra Kahvić, Hasan Ajanović i Ibrahim Pašić

Uprava je bila smještena u prostorije gdje je sada zgrada IZ na Gornjoj čaršiji. Pored nas dvojice, tu su radili i radnici nabave i prodaje. Komercijalni direktor bio je Hamzalija Škapurević, a rukovodilac nabave Rizah Sofić. Oni su imali posebne kancelarije. Sa mnom u kancelariji radili su referent za reklamacije Bahrija Kahvić, daktilograf Nedo Vidović, Osman Prnjavorac, Šemsa Dubošlić, a Muhamed Dukatar dolazio je kao stručni saradnik i uvodio je novine u knjigovodstvu u kojem su radili Sakib Brkić, Zinaida Šiljak Zinka, Sabrija Kahvić i kasnije Milena Đuković.

Službe plana i saobraćaja bile su smješteni u objekat ispod kuće Envera Rustanovića, a tu su radili Sead Galijašević kao šef Službe plana i analize, Esad Silajdžić kao kao referent saobraćaja, a kasnije ga je zamijenio Abduselam Hadžismajlović. Nije bilo portira, pa su se svi zaposlenici upisivali u svesku po nalogu direktora IzudinA Alićehajića. Kurirka je bila Zejna Bašić i imala je zadatak da svako jutro tačno u sedam sati preuzme svesku i da je odnese direktoru.

Proizvodnja je bila smještena u Bukvi, pa je bilo otežano obavljati komunikaciju. Radnici su uzimali izlaze, pa je Izudin odlučio kupiti dvije barake od Kazneno-popravnog doma u Zenici i montirati ih u fabričkom krugu u Bukvi. Od jedne barake napravljena je upravna zgrada, a od druge magazin i alatnica.

Kada su stvoreni uslovi kupovinom baraka, i ova fabrička funkcija preseljena je u Bukvu. Za sekretara je postavljen Hasan Ajanović, a Nail Vejzović je prešao na poslove nabave i prodaje. Bahra Kahvić postavljena je za referenta za kadrove, Ismet Bedak za referenta za zaštituna na radu, Ibrahim Pašić za voditelja protokola, a Zejna Bašić bila je kurir-dostavljač.

Hasan Ajanović Haso imao je posebno važnu ulogu u dovođenju stručnjaka u *Pobjedu*. Relizirao je Izudinove naloge posjećujući Tešnjake koji su radili u

MURIS BUKVIĆ

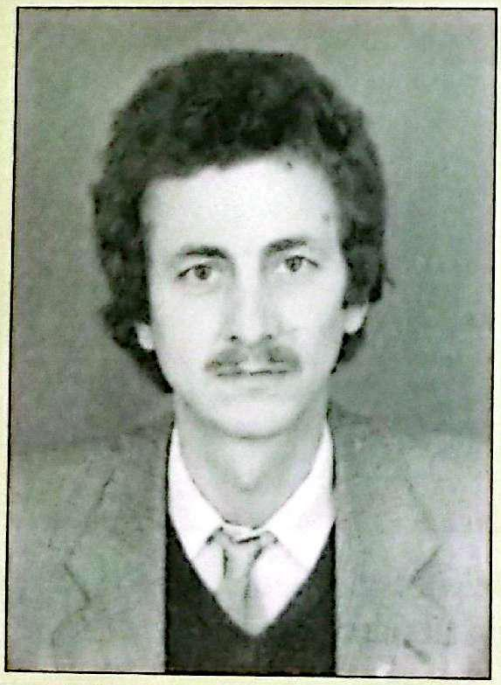

Muris Bukvić rođen je 1951. godine. Nakon završene Gimnazije u Tešnju, odlazi da studira na Pravnom fakultetu u Sarajevu, kao stipendista Pobjede. Nakon završetka studija radi u *Pobjedi* kao pravni referent, zatim šef Službe općih i pravnih poslova. Jedno vrijeme obavljao je i poslove direktora Zajedničkih službi. Nakon reorganizacije i uspostave samostalnih fabrika, odlazi u Fabriku filtera i obavlja poslove pomoćnika direktora za pravne i opće poslove. Sav svoj radni vijek proveo je u *Pobjedi* izuzev što je jedan mandat bio predsjednika Saveza sindikata općine Tešanj.

drugim fabrikama, radnike na biroima i sl. Prvi diplomirani pravnik koji mu se priključio bio je Edhem Mehinović. Nakon odlaska Edhema Mehinovića, za rukovodioca pravne službe postavljen je Dino Karalić. Kao stipendista, u *Pobjedu* dolazi Muris Bukvić, dipl. pravnik koji je obavljao i poslove rukovodioca Službe pravnih i općih poslova i direktora Radne zajednice zajedničkih službi.

Nakon zatvaranja limarije poslovođa Salih Kahvić dolazi za rukovodioca obezbjeđenja. Emira Ajanović počela je raditi u *Pobjedi* kao daktilograf 1971. godine i sjeća se da je tada Haso Ajanović bio sekretar fabrike, Bahrija Kahvić referent za kadrove, a Ibrahim Pašić je radio na protokolu. Nedo Vidović radio je poslove prijave i odjave radnika, daktilografa, a kasnije ga je direktor Izudin Alićehajić postavio za svog sekretara. Delva Elezović je bila kurirka. Odlaskom Hase Ajanovića u Tvornicu svjećica primnjen je za rukovodioca Dino Karalić, a po njegovom odlasku postavljena je Janja Purković-Kulić, dipl. pravnik, stipendista *Pobjede*. Bila je referent pravnih i samoupravnih poslova, šef Službe pravnih i općih poslova i v.d. direktora Zajedničkih službi nakon odlaska Nasihe Kantić u Fabriku filtera. Nakon reorganizacije *Pobjede* Janja Purković-Kulić prelazi u FAD, a zamijenila ju je Kata Komušanac, dipl. pravnik.

Janja Purković-Kulić

Pravne poslove radili su i Izudin Berberović, Jasna Hadžikadunić, Nedžad Smailbegović, Tadija Zubak i Nerminka Fočić. Poslove socijalne radnice obavljala je Sadeta Ćarić-Alić. Marko Ivić godinama je bio referent zaštite na radu.

U okviru Opće službe bilo je i obezbjeđenje fabrike. Prvi rukovodilac bio je Muhamed Sarić. U okviru ove službe bili su i poslovi informisanja. Referent je bio Smail Terzić Penjak koji je pripremao i preko razglasa prezentirao informacije, a pokrenuo je i fabrički list *Pobjeda*. Aida Hadžismajlović radila je kao prevodilac njemačkog jezika (poslovima prevođenja bavila se i Enisa Hadžimujić, ali organizaciono je bila u Službi nabave). Nakon odlaska Kate Komušanac, Aida Hadžismajlović zamjenila ju je na poslovima rukovodioca.

Poslove praćenja organa upravljanja obaljali su radnici Službe pravnih i općih poslova, zaduženi po pojedinim organizacionim sredinama. Praćenje organa upravljanja Fabrike pumpi vodio je Taib Prnajvorac, Fabrike alata Nedžad Sarić, FAD-a Sadeta Hrvić, a Fabrike filtera Zlata Halvadžić.

Na nivou RO *Pobjeda* postojalo je mjesto podpredsjednika Poslovodnog odbora za samoupravne poslove. Ove poslove obavljao je Augustin Mandić. Poslije formiranja jedinstvene radne organizacije *Pobjeda*, navedeni poslovi organizovani su u okviru Pravnih i općih poslova, a za direktora je postavljen Moman Toprek. Nakon odlaska Kate Komušanac primljena je Nermina Handžić koja je nakon kratkog vremena otišla u Općinu.

U vrijeme kada su ukinuti OOUR-i i formirane nove organizacije, u *Pobjedi* su ostali: Bahra Kahvić i Emira Ajanović na poslovima referenata za kadrove, Ibrahim Pašić kao referent zaštite na radu, Ljubica Barišić kao daktilograf, a poslije i voditelj protokola.

Služba obezbjeđenja svoj posao počela je sa čuvarima Halilom Hukićem i Avdom Agičićem u vrijeme dok su pogoni bili na Vaširišću, a prelaskom u Bukvu na obezjeđenju su radili Halil Hukić, Avdo Agičić, Osman Deljkić, Hamid Bećarević, Stipo Križanović, Edhem Sinanović, Anto Glavaš, Suljo Elezović, Edhem Mehuljić, Sead Dolamić, Fikret Hadžiedhemović, Ismet Sinanović, Hasan Hotić, Živko Jerković, Salih Kotorić, Muhamed Husibegović. Jedan broj radnika iz drugih organizacionih sredina je tokom rata popunjavao mjesta na obezbjeđenju. Neko vrijeme referent za ONO i DSZ bio je Amir Galijašević, a poslije je prešao na poslove rukovodioca Odjeljenja transporta. Na lokalitetu FAD-a u Jelahu obezbjeđenje su vršili Adil Travančić, Anto Kulić, Zaim Hakić, Kotorić, Enver Kantić, Mirsad Ahmić. Sekretar preduzeća je u početku rukovodio obezbjeđenjem, a poslije je te poslove preuzeo Muhamed Sarić. Nakon njegovog odlaska u penziju, taj posao je preuzeo Ibrahim Pašić uz svoj posao.

Poginuli radnici *Pobjede*

Poginuli radnici - pripadnici Armije RBiH 1992-1995. godine

Jedan broj radnika *Pobjede* poginuo je u jedinicama Armije RBiH tokom agresije. U knjizi Sakiba Kurtića *Svjedoci - poginuli borci općine Tešanj 1992-1995.* navedeni su i poginuli borci - radnici *Pobjede.*

Fuad Prnjavorac, 1962-1995.

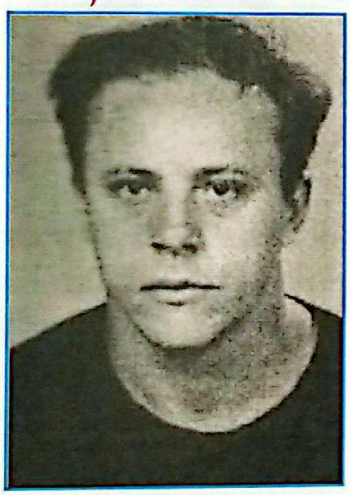

Zlatni ljiljan,
poginuo na mjestu komandanta
bataljona na liniji odbrane, metalostrugar

Senad Hasanović, 1963-1995.

Zlatni ljiljan,
poginuo kao komandir čete
na liniji odbrane, konobar

Enes Galijašević, 1940-1993.

Zlatni ljiljan,
poginuo kao vojni kontrolor OG 7 jug,
VKV, rukovodilac prijemne kontrole

Salih Hadžić, 1959-1993.

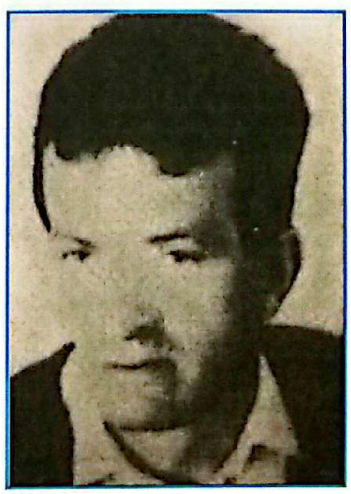

Poginuo kao borac
na liniji odbrane
KV mašinbravar

Podaci i fotografije preneseni su iz te knjige, uz određene izmjene. U knjizi je jedan broj radnika evidentiran kao radnici *Pobjede*, a u stvari su bili radnici Fabrike filtera koja je u sastavu *Pobjede* bila do 1988. godine. U knjizi je evidentirano da je poginuli borac Dino Kotorić bio uposlenik Općinske zajednice stanovanja Tešanj, ali on je bio radnik *Pobjede* i nalazi se na spisku radnika od 2.2.1993. godine koji je ovdje dat u prilogu.

Edhem Grebić, 1954-1992.

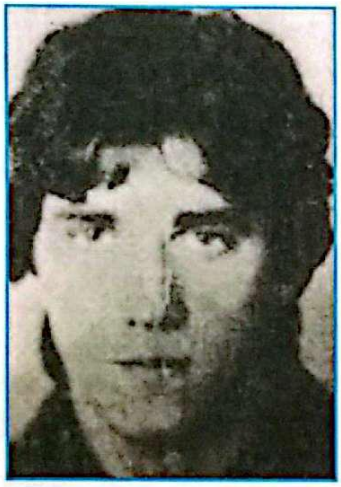

Poginuo kao borac,
KV radnik

Moman Toprek, 1954-1993.

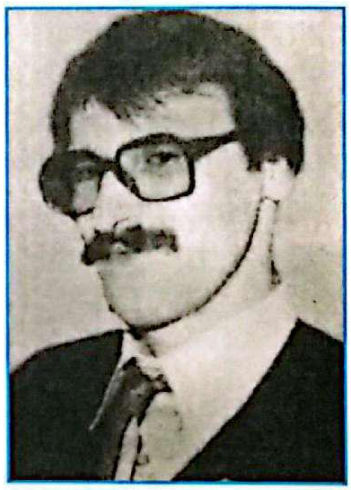

Poginuo, komanda bataljona,
direktor Zajedničkih poslova

Dino Kotorić, 1965-1993.

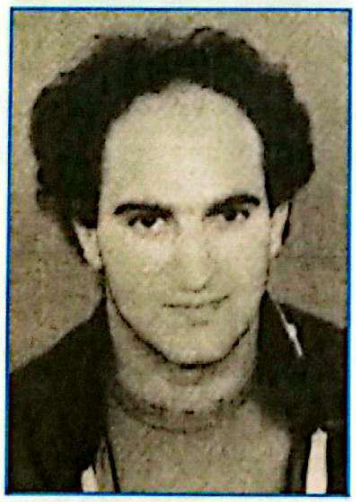

Poginuo kao borac na liniji odbrane
KV radnik

Nedžad Mešinović, 1963-1994.

Poginuo kao borac na liniji odbrane
NK radnik

Fahro Hadžan, 1960-1994.

Poginuo kao borac na liniji odbrane, KV radnik

Džafer Mehinović, 1961-1994.

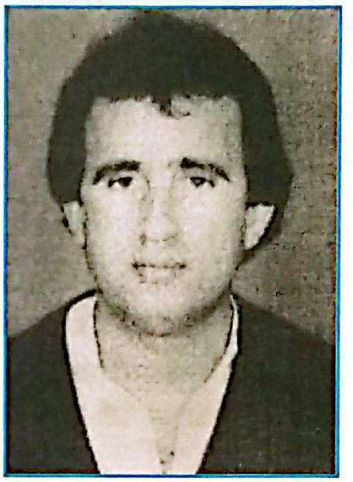

Poginuo kao borac na liniji odbrane, KV radnik

Poginuli radnici namjenske proizvodnje

Mehmedalija Husremović je poginuo kao direktor i radnik namjenske proizvodnje u saobraćajnoj nesreći na putu Zagreb-Ljubljana kod Novog Mesta u Sloveniji, a Muhamed Hadžihasić je poginuo od granate ispred Doma kulture na putu na posao u fabriku kao radnik namjenske proizvodnje. Radnici namjenske proizvodnje su u proteklom ratu imali status borca.

Mehmedalija Husremović, 1939-1993.

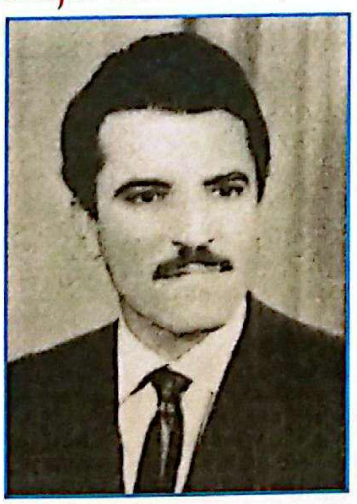

Muhamed Hadžihasić, 1948-1992.

Radnici *Pobjede* poginuli na poslu

Obavljajući redovne službene poslove, četiri radnika *Pobjede* poginula su u saobraćajnim nesrećama. Na putu Zagreb-Beograd 6.2.1978. godine poginuli su poginuli su mašinski tehničar Fikret Galijašević i diplomirani mašinski inži-

njer Dino Hadžisejdić. Fikret Galijašević bio je radnik Službe nabave i radio je na poslovima supstitucije uvoza. Dino Hadžisejdić bio je radnik Službe kontrole u Fabrici filtera.

Avdo Bukvić bio je vozač teretnog kamiona. Prilikom jednog od svakodnevnih putovanja prema Beogradu 1986. godine - dok je mijenjao gume na kamionu, drugo vozilo ga je usmrtilo. Rizo Ahmetagić je, kao radnik Službe održavanja, putovao svojim autom u *Natron* Maglaj kako bi za hitnu popravku mašine obezbijedio ležaj - imao je saobraćajnu nesreću na klizavom snježnom putu. Bilo je to 14.1.1979. godine. Zanimljivo je da je u isto vrijeme umro u Beogradu i dugogodišnji radnik *Pobjede* Ekrem Jabandžić, pa su obojica sahranjeni za Dan vozača - 15. januara 1979. godine.

Fikret Galijašević, 1945-1978.

Dino Hadžisejdić, 1948-1978.

Rizo Ahmetagić, 1938-1986.

Avdo Bukvić, 1938-1986.

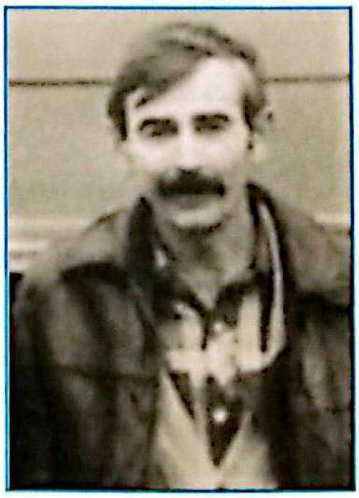

Neproizvodne aktivnosti u *Pobjedi*

Fabričke novine *Pobjeda*

Smail Terzić Penjak, poznati tešanjski novinar i publicista, dolazi u *Pobjedu* na mjesto referenta za informisanje. Između ostalog, pokrenuo je izlaženje fabričkih novina pod nazivom *Pobjeda*. Pored njega - članovi redakcije bili su Salih Begović - urednik, Stipo Kljaić - tehnički urednik i lektor, te Feđa Alićehajić, Augustin Mandić i Moman Toprek. Izdavač je bila *Pobjeda*, u saradnji sa listom *Glas komuna* iz Doboja i Radio-Dobojem. Idejno rješenje lista i naslovna strana urađeni su još 1974. godine kada je kao prilog *Glasa Komuna* odštampan i list *Pobjeda* u vrijeme obilježavanja godišnjice fabrike i puštanja u rad pogona filtera.

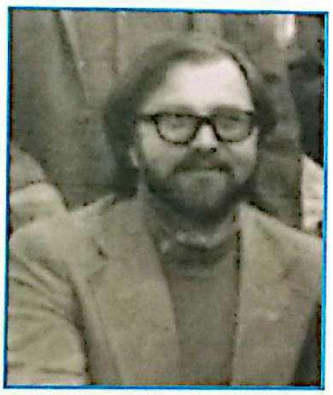

Smail Terzić Penjak

Fabričke novine su izlazile po potrebi i obuhvatale su teme koje su se ticale rada, planova i rezultata rada u fabrici, kao i aktivnosti samoupravnih i političkih organa. Portretirani su radnici, rukovodioci, inovatori i dr.

GODINA III ● BROJ 6

TEŠANJ, 9. SEPTEMBAR 1986.

UNIS

pobjeda

LIST UNISOVE RADNE ORGANIZACIJE „POBJEDA" TEŠANJ

Svim radnim ljudima „Pobjede" i radnim ljudima i građanima tešanjske opštine čestitamo

9. SEPTEMBAR — DAN OPŠTINE I DAN FABRIKE

Redakcija

Zaglavlje lista *Pobjeda*

Isječci iz novina između ostalog govore i o radnicima *Pobjede*. Portretisani su mnogi zaslužni radnici, pa je autor iskoristio te tekstove kako bih u drugim tekstovima o službama ostavio više prostora za ostale radnike.

Marko, Salih, Hasan, Edhem i Rešad – „tridesetogodišnjaci" (nedostaju Muharem HADŽIAHMETOVIĆ, Osman HASIČIĆ, Adila KAHVIĆ I Husein MEHIČIĆ)

Da ste nam živi(e) i zdravi(e)!!!

Ovdje, u „POBJEDI", ima mnogo lijepa tradicija.

Ljudska.

Onima koji su u ovom najvećem, najvrednijem, NAJ, NAJKOLEKTIVU, septembarskih dana navršili 30, ili 20, pa i 10 godina, njima se, tim radnicima, i radnicama, priredi slavlje.

Nekad ih je „primao" Izudin ALIČEHAJIĆ, potom Faruk SMAILBEGOVIĆ, pa Sead SMAILBEGOVIĆ, a ove, 1990 godine - Mehmedalija HUSREMOVIĆ, generalni direktor DP „POBJEDA"

I to zarad tih godina koje su proveli

Zarad njihovog savjesnog rada

Evo prezimena (i imena) onih koji(e) su zaradili (e) PISMENA PRIZNANJA i - novčane nagrade

ZA TRIDESET GODINA:

FEJZIĆ Edhem, HADŽIAHMETOVIĆ Muharem, HASIČIĆ Osman, KAHVIĆ Adila, KRDŽALIĆ Hasan, MEHIČIĆ Husein, PRNJAVORAC Rešad, RAJKOVAČA Marko i SMAILBEGOVIĆ Salih.

ZA DVADESET GODINA:

AHMETAGIĆ Izudin, ALKAZ Saliha, DUJAKOVIĆ Marko, DŽAFIĆ Alija, DŽEBIĆ Rifat, HERALIĆ Zumra, HUSAKOVIĆ Šefik, JOVANOVIĆ Saveta, KAHVIĆ Fadil, KRIŽANOVIĆ Ilija, MULABEĆIROVIĆ Suad, MURATOVIĆ Rasim, NIKIĆ Jakov, PRNJAVORAC Fehim, PRNJAVORAC Nešad, SARAČEVIĆ Adem, SPASOJEVIĆ Mićo, ŠUMIĆ Josip, TERZIĆ Muhamed, TODOROVIĆ Mirko, VASIĆ Vaskrsije i VUKOVIĆ Stanko.

ZA DESET GODINA:

AGIĆ Jusuf, AHMETAGIĆ Mehmed, ARTUKOVIĆ Husein, BAJRIĆ Mehmedalija, BEĆAREVIĆ Nurudin, BEDAK Redžo, CVIJETIĆ Vida, ERCEG Zoran, OŽINALIĆ Fikret, DUJIĆ Lucija, GALIJAŠEVIĆ Arif, GALIJAŠEVIĆ Suljo, HADŽIEDHEMOVIĆ Dedo, HASANIČEVIĆ Ahmet, HOPIĆ Zahir, HRVIĆ Enko, ISAKOVIĆ Izet, JABANDŽIĆ Smail, KASUMOVIĆ Suad, KRIŠTIĆ Ilija, LABUDOVIĆ Blaž, LJEVAKOVIĆ Senad, KRDŽALIĆ Mensur, MULABEĆIROVIĆ Emir, PAVLIČEVIĆ Fikreta, PENAVA Anica, POBRIĆ Omer, PULJIĆ Dragan, RADELJA Anton, RAKIĆ Avdo, ROŠA Sinan, SALIHABAŠIĆ Hajrudin, ŠKULIĆ Zijad, SMAILBEGOVIĆ Sabira, ŠKAPUREVIĆ Ibrahim, TERZIĆ F. Smail, TURALIĆ Ekrem i VUKALIĆ Miroslav.

(NAPOMENA. Ove podatke dadoše nam zaposleni u Službi pravnih i kadrovskih poslova: Bahra KAHVIĆ, Emira AJANOVIĆ, Emina ŠKAPUREVIĆ i njihov rukovodilac Zijad BAJRAKTAREVIĆ)

PORTRETI

OD POČETKA — ZAJEDNO

Ovo su dva naša radnika koji su navršili trideset godina neprekidnog rada u „Pobjedi".

Muhamed Sarić i Huso Dolamić.

Jedini od 1.300 zaposlenih sa tako dugim stažom.

Muhamed Sarić

- Davno bijaše kad smo počeli, u Sreskoj metalnoj radionici. Nas nekoliko: poslovođa Mahmut Galijašević, onda Suljo Adilović, Mehmedalija Dautefendić, Hamza i Emin Mahmutefendić, Sakib Galijašević... prisjeća se Muhamed davne 1950. godine, kada se zajedno s ostalim limarima i s nekoliko učenika (Adem i Alija Korajlić, Hamdo Galijašević, Ekrem Jabandžić, Salih Kahvić i drugi) proizvodili i obezbjeđivali stanovništvo tešanjskog sreza šporetima, limenim kantama, olucima.

Onda se to nastavilo i u „Pobjedi" - 1954.

I sve do osvajanja novih proizvoda, od saradnje s Famosom, Torpedom, IMR, nešto kasnije i s poznatim firmama u inostranstvu.

Za trideset i četiri godine prošao je Muhamed Sarić razne faze: bio je limar, poenter, lanser, evidentičar, pogonski knjigovođa, dispečer. Uz to bio je predsjednik Upravnog odbora, predsjednik Radničkog savjeta, aktivista u organizaciji Saveza komunista, Saveza sindikata, najneposrednije bio je uključen u organizaciju Crvenog krsta, jedan od osnivača DVD „Pobjeda" (trideset i pet godina je aktivan član Vatrogasnog društva u Tešnju u kojem je bio predsjednik, komandir jedinice i obavljao razne dužnosti, nekoliko godina bio je standardni Toškov prvotimac, osnivač Skijačkog društva...) i obavljao je razne dužnosti.

- Nije bilo lako. Sjećam se godina kada po dva - tri mjeseca nismo primali platu, nego nam tadašnji direktor Čazim Galijašević napiše potvrdu i mi s njom u jednu prodavnicu na osnovu koje smo mogli podići neophodne namirnice.

Radio je Muhamed Sarić čestito i savjesno. Na svakom radnom mjestu. I za to dobio niz priznanja od kojih su mu najdraža Titova - Medalja za hrabrost (kao učesnik NOR-a), zatim Medalja rada, Orden zasluge za narod sa srebrnom zvijezdom, Medalje zasluge za narod, Orden rada sa zlatnim vijencem, a kao aktivan vatrogasac dobio je i Spomenicu za 30 godina rada te Zlatnu medalju od Vatrogasnog saveza SR-BiH. Uz sve to dobitnik je i Septembarske povelje - općinskog priznanja.

I o majstoru Husi Dolmiću - sve najljepše.

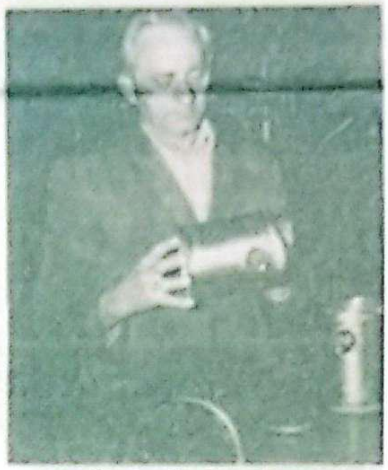

Huso Dolamić

Počeo je kao limar u Tešnju, prije 35 godina. S već spomenutim radnicima, ali se prisjetio i svog radnog druga Avde Hotića.

- Od svega što sam doživio i proživio, prvo u Limariji, pa kasnije u „Pobjedi" (sve do današnjih dana), najdraže mi je kad me sretnu moji učenici, sada dobri metalci, pa me zapitaju kako se osjećam, jesam li se naspavao, je li familija u dobrom zdravlju.

- A takvih je više od trideset, mnogo ih je ovdje - Asim Handžić, Čazim Jabandžić, Sakib Mehinović, Bahrija Kahrimanović, Zeli Agić, Bahrija Mešić...

Sjeća se Huso i prve plate - 1.600 dinara, a prošlog mjeseca je, kao poslovođa Varionice u Fabrici prečistača, zaradio preko tri miliona i 100.000 starih dinara. Ponekad i više, jer se gotovo i ne zna za radno vrijeme. Nema ne radnih subota, a kad zatreba on je, s ostalim variocima, nedjeljom na radnom mjestu. Mirsad Hrvić, Adem Imamović, Fahir Ljevaković, Suljo Maličević, Iso Nerdić, Mahmut Vejsić, Izudin Kotorić, Adem Dolamić i Midhat Ferizbegović, zaposleni u Varionici, nikada nisu otkazali poslušnost, nikada se nije dogodilo da plan nisu ispunili, najčešće su premašivali... Savjesno ispunjavaju svoje radne zadatke.

Skroman je i vrijedan ovaj majstor Huso.

I cijenjen u Fabrici.

Vedar i dobar čovjek, koji mladim poručuje da rade, jer, kako reče: KO RADI — NE BOJI SE GLADI.

NAJLJEPŠE JE U SVOJOJ KUĆI

ADEM, MEHMEDALIJA, RAMIZ I AZIZ

Šoferska je...

Ovo na fotosu je samo dio onih koji rade u Službi transporta. Adem KORAJLIĆ, Mehmedalija KOTORIĆ, Ramiz COSTOVIĆ i Aziz AHMETOVIĆ.

Ostali su bili „negdje daleko", na drumu, širom Jugoslavije i Evrope.

Njihov rukovodilac Fadil MEDARIĆ ne krije zadovoljstvo što Blaž LABUDOVIĆ, Suljo GALIJAŠEVIĆ, Franjo ZUPČIĆ, Stipo BOŠNJAK, Šefko ELEZOVIĆ, Ekrem MUJEZINOVIĆ, Albert ŠARIĆ, te Rifat BRKA i Nedžad MEŠINOVIĆ sve zadatke izvršavaju dobro i — na vrijeme.

I što su (ili će) svoj radni vrijek provesti na točkovima.

NEKA IM JE SREĆNA VOŽNJA! I SREĆNO SE KUĆI VRATILI!

Prepoznajte se...

U ovih 36 godina u ovom vrijednom kolektivu bilo je, radilo, davalo svoj doprinos u razvoju mnogo metalaca, mnogo radnika iz Tešnja, s područja regije, pa i šire.

U arhivu nađosmo ovu fotografiju.

Neka se prepoznaju!

pobjeda je vaš list

I OVE GODINE

NOVOM PROIZVODNJOM DO VEĆIH USPJEHA

Godinama se u Unisovoj Radnoj organizaciji „Pobjeda" poklanja velika pažnja inovacijama, osvajanju novih proizvoda, supstituciji uvoza...

Tako je i u ovoj godini.

- U Fabrici autodijelova u Jelahu ovih dana je uspješno homologiran i od strane VW-a dobijena saglasnost za proizvodnju domaćim materijalom i to rukavac zadnje osovine za vozilo „kedi", kao i kočioni sistem za ovo vozilo što u ovoj godini treba da da velike finansijske efekte, kaže rukovodilac ovog našeg mladog OOUR-a Enes Galijašević.

Novina u proizvodnji ima i u Fabrici pumpi i hidraulike; to su, u prvom redu, dvije pumpe (jedna za ulje i jedna za vodu) za FIAT-TORINO, kao i nova pumpa za vodu za DAIMLER-BENZ (mercedes).

Za italijanskog proizvođača u Fabrici pumpi i hidraulike već od 1. jula ove godine treba da krene serijska proizvodnja, nekoliko hiljada komada veće količine godišnje (već je sve ugovorom regulisano), pa će s još jednom osvojenom pumpom, što treba da se dokrajči u septembru, dati finansijske efekte u iznosu od preko milijardu i po lira.

- U Fabrici prečistača najviše smo zaplanirali da u ovoj godini izvršimo tehnološke izmjene koje će se manifestovati najviše u vezivanju linija, povećanom stepenu kvaliteta i učešću domaćeg materijala. Na području osvajanja novih proizvoda u ovom OOUR-u završće se supstitucija uvoznih elemenata (komplet filter vazduha), čime će se postići kompletna usvojenost u Jugoslaviji.

Tako govori pomoćnik direktora za tehnička pitanja Fabrike prečistača Feda Aličehajić i iznosi činjenicu da će na liniji izmjenljivih filtera, osvajanjem reda W-11 (za teretna vozila) i proizvodnjom u ovom kolektivu umnogome ublažiti nedostatak uvoznih filtera. Tu je i formiranje specijalne linije za izv. debele poklopce i urezivanje navoja.

Sve to govori da će, zahvaljujući pomenutim činjenicama, u „Pobjedi" plan za ovu godinu biti realizovan, pa i premašen.

To potvrđuju i već poznati rezultati ostvareni u prva tri ovogodišnja mjeseca.

NAŠI JUBILARCI

ZA 30 GODINA

Dolamić Huso, Sarić Muhamed,

ZA 20 GODINA

Izudin Aličehajić, Badžak Hasnija, Balagija Dula, Bećarević Hamid, Beganović Nezir, Bežo Salim, Deljkić Osman Dolamić Adem, Dujaković Velimir, Elezović Delva, Hadžismailović Abduselam, Handžić Halid, Hojkurić Hasan, Husremović Mehmedalija, Jusufović Safet, Jusufović Smail, Kahvić Bahrija, Kalvarešić Mihailo, Kikić Stjepan, Lokić Adem, Masaladžić Jovo, Muminović Mujo, Muslija Džemaludin, Pobrić Husein, Smailbegović Muharem, Šarić Stipo, Terzić Hamzalija Terzić Salko i Zeničanin Hasan.

ZA 10 GODINA

Aličehajić Snježana, Alkaz Muhamed, Alkaz Tahira, Artuković Hasan, Bačinović Begzada, Bejdaklć Kasim, Bajrić Muharem, Bešlć Salih, Blić Ljubica, Bilić Petar, Blagojević Risto, Brka Arif, Bukvić Enver, Bukvić Muris, Cvijanović Petar, Čamdžić Sead, Čapljić Fadil, Čarić-Jašić Azra, Dedukić Muharem, Delić Zijad, Deljković Nafa, Demirović Razema, Đonlagić Muhamed, Elez Ševko, Galijašević M. Muhamed, Glavaš Anto, Glavaš Ilija, Hadžić Mehmed, Hadžiedhemović Fikret, Hadžimehić Bahrudin, Hadžismailović Enis, Hakić Zalm, Halilović Suada, Hasić Muhamed, Hotić Hasan, Hrnjadović Mehmed, Hrnjić Rajfa, Hrvić Adil, Isić Ismet, Jabandžić Hamdija, Jerković Živko, Kahvić Ismet, Kovaljesko Jozo, Krdžalić Avdo, Kršić Ljeposava, Labudović Kata, Letica Ivo, Ljevaković Fahrudin, Mehinović Hamza, Mehinović Džemila, Mehinović Zinaid, Pašalić Zlata, Preldžić Halida, Saltagić Esad, Saltagić—Prnjavorac Nisveta, Saltagić Sadik, Saračević Mehmed, Starčević Sead, Škapurević Emina, Škapur Rasim, Šljivić Zijad, Unkić Mensura, Unkić Miralem i Varivoda Branka.

UNIS pobjeda

Tešanj, 20. maj 1987.

PORTRETI

Sve čestitke vrijednom radniku

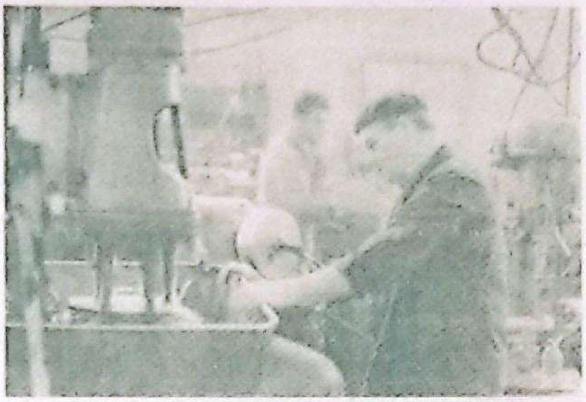

Huseln Mehičić na radnom mjestu

Među onom trinaestoricom prvih „Pobjedinih", i tešanjskih metalaca, jeste i Husein MEHIČIĆ, radnik Fabrike pumpi i hidraulike.

Radostan je Husein ovih majskih dana posebno, na opštinskoj svečanosti njemu je uručen Orden rada sa srebrnim vijencem od Predsjedništva SFRJ.

Skroman, tih, duhovit, dobar radnik, Husein MEHIČIĆ je, kao malo „Pobjedinih" radnika, ravno 27 godina uz mašinu, viševretenu bušilicu. Od prvog dana radi savjesno, nikad kažnjavan i ukoren, kao član SKJ (od 1953. godine), u „Pobjedi" je prošao kroz sve faze društvene aktivnosti; bio je član Radničkog savjeta, rukovodstva Saveza sindikata, brojnih komisija, delegacije Vijeća udruženog rada Skupštine opštine Tešanj...

— Bilo je poteškoća, ali smo ih uvijek zajedno, i uspješno rješavali, kaže Mehičić. Radilo se kad god je zatrebalo. I nedjeljom, i praznikom, samo da se plan ispuni. Da se ne shvati pogrešno, ali s nekoliko svojih drugara, radio sam dva godišnja odmora, bez ikakve naknade. Sve za dobrobit fabrike. I molim da spomenete Smila Ferizbegovića, Čazima Jabandžića, Vinka Mandira, Saliha Smailbegovića, Marka Rajkovaču, Enesa Galijaševića, Mirka Lazarevića, Nurudina Hadžikadunića, Safeta Agića, Izudina Ibrahimkadića, Petka Đekića, Salku Brkića (Čelikovca), Hasana Zeničanina, Sulju Siljadžića, Hasana Terzića, Ivana Kajinića, Marka Krajinu, Osmana Hasičića...

Mnogo je i onih mlađih s kojima uspješno sarađujem na radnom mjestu. Mom ovogodišnjem priznanju - Ordenu rada sa srebrnim vijencem - i oni su mnogo doprinijeli. Kao i rukovodioci Izudin Aličehajić, Muhamed Brkić, Hamzalija Škapurević i drugi.

Ova kratka priča o Huseinu Mehičiću bila bi nepotpuna ako ne bismo rekli da je dva mjeseca učestovao na izgradnji pruge Šamac-Sarajevo, isto toliko na izgradnji Autoputa Bratstvo-jedinstvo i jedan mjesec dana, u sklopu Tešanjske omladinske brigade, na izgradnji pruge Tuzla-Karanovac.

I za sve to, i za dugogodišnji savjestan rad, dobio Medalju rada od druga Tita, Zlatnu plaketu Radne organizacije, priznanje od Skupštine opštine Tešanj, Plaketu SOUR-a UNIS i druga.

Neka ovaj tekst bude naša čestitka za 36 godina rada i 55 godina života metalca Huseina Mehičića.

Sm. Terzić

Čestit radnik — dobar čovjek

U ovogodišnjem obrazloženju Komisije za odlikovanja, nagrade, pohvale i druga javna priznanja Skupštine opštine Tešanj, a povodom odlučivanja o dodjeljivanju najvišeg opštinskog priznanja - SEPTEMBARSKE PLAKETE - o Salihu SMAILBEGOVIĆU piše ovo:

- Salihu (Zaima) SMAILBEGOVIĆU dodjeljuje se SEPTEMBARSKA PLAKETA za 30-godišnji doprinos u neposrednoj proizvodnji, usavršavanju procesa i programa proizvodnje i samoupravnom organizovanju UNIS-RO „POBJEDA" Tešanj, kao i za plodan društveno-politički rad u radnom kolektivu i tešanjskoj opštini.

A o ovom vrijednom metalcu, čestitom radniku i plemenitom čovjeku ima se tome još mnogo toga dodati.

Trideset godina je i radnik i među radnicima.

Industrijsku školu završio u zeničkoj Željezari, prije trideset i tri godine, onda odsluženje vojnog roka, pa prvo zaposlenje u Tvornici čarapa „Milenko Tešić" u Tešnju, zatim sa grupom od jedanaest metalaca odlazi na osposobljavanje u FAMOS (1961. godine) i među prvih je tridesetak „Pobjedinih" radnika, sada ih ima oko hiljadu i sedam stotina i svi ga poštuju i cijene.

Za sve vrijeme samoprijegornog rada Salih je davao svoj veliki doprinos, kako na radnom mjestu, tako i u društveno-političkim organi—

Salih Smailbegović

zacijama: metalac, poslovođa, upravnik proizvodnog pogona, rukovodilac Operativne pripreme. Uz sve to bio je i predsjednik Radničkog savjeta, predsjednik Sindikata, sekretar OOSK-a, član Predsjedništva Opštinskog vijeća Saveza sindikata (prije dvije godine bio je i na čelu ovog opštinskog rukovodstva), član Izvršnog odbora Skupštine opštine Tešanj, bio je i poslanik u Privrednom vijeću Skupštine SRBiH.

Aktivista i - dobar čovjek.

Skroman i ponosan na sve što je uradio.

Radostan zbog primljenog Ordena rada sa srebrnim vijencem kojim ga je odlikovao drug Tito, a spomenu nam i Septembarsku povelju, Zlatnu značku UNIS-a i Plaketu kolektiva u kojem je s radošću provo i s metalcima druguje 27 godina.

Neka i ovo bude potvrda skromnosti Saliha SMAILBEGOVIĆA nekoliko dana tragali smo za njim da nam kaže koju riječ o sebi, da nam da fotografiju ili da ga slikamo na radnom mjestu, odugovlačio je i poslije svega sugerisao da pišemo nekome drugom, o svim drugim, jer, kako reče, „ja sam dio svih njih i oni su dio mene, svašta se predeveralo za ovih dvadeset i kusur godina".

Možda ćemo o Salihu, nekad bolje inspirisani, i bolje i više napisati.

U ovoj prilici, kada je povodom Dana oslobođenja Tešnja i Dana Pobjede primio najviše opštinsko priznanje SEPTEMBARSKU POVELJU - neka, uz ovaj tekst, skroman kakav je i sam Salih SMAILBEGOVIĆ, primi i naša čestitanja.

Sm. TERZIĆ

PREPOZNAJTE SE ●●●

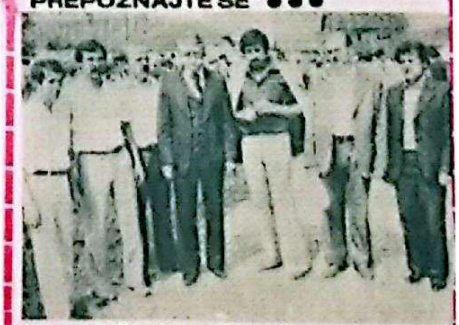

Bilo je to septembra '80.

Uz Dan oslobođenja tešanjske opštine — 9. septembra 1980. godine postavljen je temeljni kamen novoj Fabrici autodijelova u Jelahu. Uradio je to Marko Rajkovača.

Bilo je mnoštvo „Pobjedinih" radnika, bilo je ostalog svijeta, bilo je slavlje, bilo je lijepo.

A poslije petnaest mjeseci bijaše otvorenje, specijalne i savremene mašine počele proizvoditi dijelove kočionog sistema i u proteklih četiri i po godine dobro se radilo. U početku, sa dvadesetak zaposlenih, sada, uz obilježavanje Praznika rada, 1986. preko stotinu njih ima koji svoje zadatke redovno i na vrijeme ispunjavaju.

Pa, eto, prepoznajte se kad ste bili mlađi za pet i po godina.

Vi, „Pobjedini" radnici! Vas sedam koje je kamera kroničara tada „uhvatila".

UNIS pobjeda

Tešanj, 1. maj 1986.

PORTRETI

Tri miliona kilometara na točkovima

Muhamed GALIJAŠEVIĆ — Musa u januaru ove godine navršio je dvadeset godina rada u „Pobjedi". I sve to vrijeme kao vozač. U stvari, te daleke 1966. godine bio je vozač „Pobjedinog" autobusa, a sve ostalo za upravljačem „luksuznih" automobila.

Trećeg marta „razmijenio" je šezdesetku, još ne pomišlja na penziju, kaže, nije se umorio, lijepo mu, dobro se i zaradi, othranio dva sina, i kćerku Dijanu, sa suprugom Stojom i sa sinovima jedino se posvađa kad „Sarajevo" zijani, tad mu ne treba ništa govoriti...

Vozač Musa, krstareći drumovima Jugoslavije i Evrope, prešao je do kraja aprila ove godine, preko tri miliona. Imao sam jednu manju saobraćajnu nezgodu (ne njegovom krivicom), i ništa više. Svi, koje je vozio do Sarajeva, Nikšića, Novog Sada, Minhena, Berlina, Graca, Praga..., svi tvrde da je Musa dobar vozač i u najtežim uslovima. I svi tvrde — s Musom na put najbolje je krenuti ponedjeljkom, ali kad „Sarajevo" pobijedi, makar to bilo i na prijateljskoj utakmici. Tada je pričljiv, slatkorječiv, priča o Hasetu, Mušoviću, Musemiću, podsjeća putnike o Mantuli, Brozoviću, Saji Sušiću...

Još kad je u kolima Enco, onda ima najboljeg sagovornika; obojica i vozači i „vatreni" navijači. Istog kluba.

Tada i daleki put bude kratak.

Želimo da Musa do penzije „prepješači" isto ovoliko kilometara koliko je za volanom prešao u proteklih trideset godina.

Sm. Terzić

INOVATOR, AKTIVISTA, DRUGAR

Osman Bešlagić za strojem

Radim za bolje sutra

Ovo je Osman BEŠLAGIĆ.

Radnik Fabrike pumpi i hidraulike. I to dvije i po decenije i za to vrijeme dao svoj veliki doprinos. Radio je, tako kažu njegovi pretpostavljeni, savjesno i pregalački.

A on, taj skromni Osman, koji sada radi kao regler na ozubljenju (VKV je metalooglodač) i to na izradi zupčanika, voli taj posao, voli svoje drugare i zajednički dolazi do rezultata.

Od prvog dana kada se osnovao Aktiv inovatora i racionalizatora Osman BEŠLAGIĆ je njegov član, u realizaciji brojnih inovacija uspješno je saradivao s Markom RAJKOVAČOM, Fikretom DELIĆEM, inž. Kasimom BEJDAKIĆEM, inž. Matom KATIĆEM, Ljubomirom SIMIĆEM, a ne zaboravija i Veska MANDIRA, Ibrahima KUPRIČA, Ismeta BRAČKANA, Enesa HADŽISMAILOVIĆA.

— Bilo je rada, inovacija i — nagrada. Radostan sam što sam ovo četvrt vijeka proveo u „Pobjedi". Nikad nije bilo teško, bilo je teških dana i mjeseci...

Tako priča ovaj ugledni metalac, rezervni kapetan JNA, aktivista u Mjesnoj zajednici — sve u svemu radnik, između nekoliko njih, o kojem, eto, i pišemo ovaj prilog.

I to, u povodu dobijanja SEPTEMBARSKE POVELJE Skupštine opštine Tešanj.

Trebalo je i ranije.

Ali, nikad nije kasno.

Sm. T.

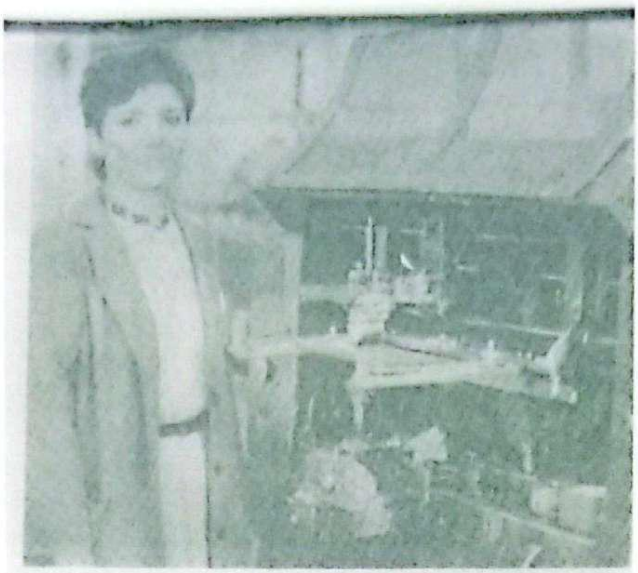

Ivanka je vrijedna i čestita radnica

Više od polovine zaposlenih, a njih je u Fabrici prečistača preko šest stotina, jesu žene. Među njima i Ivanka BRNADIĆ.

- Ako mene pitate, sve su vrijedne i savjesno obavljaju radne zadatke, kaže poslovoda Jasmin BEGIĆ, ali napišite nešto o Ivani. Ovih dana namirila je deset godina kako je počela raditi u „Pobjedi" i našem OOUR-u. I nikad nije zakasnila na posao i nikad nije otkazala poslušnost. Prošla je kroz gotovo sve faze rada, zato smo je posljednjih izbora izabrali za člana Radničkog savjeta, a odnedavno je i delegat u Opštinskom vijeću Saveza sindikata Tešanj.

Šta kaže Ivanka?

- Lijepo mi je u „Pobjedi". Nastojim da maksimalno zadovoljim na radnom mjestu, a zadovoljna sam i ličnim dohotkom. Eto, u martu sam dobila „na ruke" osam i po miliona starih dinara. Molim vas da spomenete i Senadu BAHTIĆ, Maru PETROVIĆ, Adviju HADŽIĆ, Zilhu AGIĆ, Besimu HADŽAN, Mirzu SKULIĆ... S njima godinama radim. I uspješno sarađujem.

O Ivanki BRNADIĆ - ve najljepše, ali i o svim radnicima, kako Fabrike prečistača, tako i svim ostalim radnicima u našoj Radnoj organizaciji.

PORTRETI

Tri decenije u istom kolektivu

Ovih septembarskih dana navršavaju se trideset i dvije godine otkako egzistira „Pobjeda".

Počelo je skromno, s nekoliko radnika-limara.

Trojica njih koji ove godine, skromno i radosno, očekuju opštinski praznik i Dan „Pobjeda" su Hamdo GALIJAŠEVIĆ, Ćamil MURATOVIĆ i Ahmet POBRIĆ.

Oni su jedini od 1.700 zaposlenih koji su navršili trideset godina rada u ovom tešanjskom kolektivu.

E, o njima je riječ, a te riječi oni govore.

HAMDO GALIJAŠEVIĆ:

– Bilo je to 1949. S nepunih četrnaest godina krenuo sam na limarsko-bravarski zanat. Zajedno s Husom Dolamićem, Ekremom Jabandžićem, Sahom Kahvićem, Avdom Hočićem, Alijom Koraljićem, Ćamilom... Svakog jutra moralo se poranditi u SMRT (bila je to Sreska Metalna Radionica Tešanj, skraćenica SMRT), i radilo se brate, što se kaže OD JUTRA DO SUTRA... E, da kažem i to da sam među sedamnaest prvih „Pobjedinih" radnika. I nikud iz ovog kolektiva. Nisam nikad kažnjavan, jednom sam bio na bolovanju, godinama uspješno i savjesno radim u magacinu. Zadovoljan sam, to napišite, imam dosta jarana, ponosan sam na dobijeni Orden rada sa srebrnim vijencem i na Medalju rada..., još kad bi se malo više pažnje posvećivalo zapošljavanju mladih, eh!

Ćamil MURATOVIĆ:

– Ja sam rođen 1936. U Višegradu. A došao u Tešanj kada sam imao šest godina. Došao i ostao. Našao prijatelja i drugara mnogo u Osnovnoj školi, u SUP-u, kasnije kad sam počeo raditi u „Pobjedi", a moj prvi radni dan bio je 4. septembra 1956. godine. Bilo ih je sve više na broju. Bio sam strugar, pa međufazni kontrolor i sada radim (desetak godina).

Uspješno sarađujem sa Džemalom Zejnilovićem, Ibrahimom Saračevićem, Strekom, Hidanom, Orhitom, a nikad ne mogu zaboraviti svoje prve radne kolege s kojima sam naučio prve poslove u metalskoj struci, a to su Fehim Smailbegović - Bijeli, pa Ćazim Jabandžić, Edhem Fejzić, Hasan Kodžabašić, Asim Kahvić.

Tako nam je svoju „biografiju" ispričao Ćamil, a mi ne možemo nikad zaboraviti njegove uspješne nastupe u TOŠK-u. (U ovom klubu igrao je punih 18 godina, igrao dobro i davao golove golmanima iz Modriče, Odžaka, Gradačca, Doboja, Maglaja, Žepča, Zavidovića, Orašja, Zvornika, Teslića, Kotor-Varoša...).

Dobar je Ćamil, a svi ga zovemo - Mrki, iako je poodavno dobrano osjedio!

Ahmet POBRIĆ:

– U maju 1953. godine počeo
sam kao priučeni radnik u
„Pobjedi" (radio sam prije toga u
Zenici), odmah se upoznao s Mu-
jicom Smailbegovićem, Tahirom
Vilaševićem, Mahmutom, Osma-
nom, Ćazimom..., radili smo sve-
svašta. Nešto kasnije, kad smo
prešli u Bukvu, radio sam na buše-
ici. E, tu sam se sjarančio s Fe-
himom Bijelim, Sujom Tura-
ličem, Alijom Dizdarevićem,
Ehemom Galijaševićem... Da vam
kažem: ravno dvadeset i sedam
godina radio sam u normi u ovoj
našoj „Pobjedi". Bilo je teško, ali
izdržalo se. Sad sam tzv. defek-
tator vodenih pumpi, ali za sve
ovo vrijeme, za svih ovih tridesetak
godina, dobro sam sarađivao i s
šefovima i sa direktorima. Ipak,
jarani su ostali: Mahmut Brackan,
Suljo Silajdžić, Saiko Brka, Mu-
Muminović, Osman Hatibić, Hu-
em Mehić, Sakib Džanić,
Edhem Fejzić, Alija Hodžić, Sma-
Ferizbegović, Saiko Terzić, Sma-
Ime Ziar Agić, Mustafa Kodžabaš
Osman Šišić, Bahrija Kahv-
manović, Jusa Mešić... Ima
mnogo. I mnogi su (ne od ov-
koje spomenuh) odnijele u „ražija"
ja ostadoh, ma, eto, do penzi-
nema mnogo!

RADNI DOSIJEVI

VIŠESTRUKE AKTIVNOSTI

ČETVORO IZ „POBJEDE"

ZAPOSLENJE

Četiri hiljade pumpi

UDRUŽIVANJEM I LAKŠE I BRŽE

U INFRASTRUKTURU 36 MILIJARDI

OSMO „POBJEDINO" TAKMIČENJE

Znaju se najbolji

U našoj Radnoj organizaciji krajem marta održano je VIII radno-proizvodno takmičenje metalskih radnika.

I ove godine — veoma uspješno.

To je konstatacija Takmičarskog odbora, na čijem je čelu bio dipl. ing. Mehmedalija HUSREMOVIĆ, koji je, na osnovu teorijskog i praktičnog rada proglasio najuspješnije.

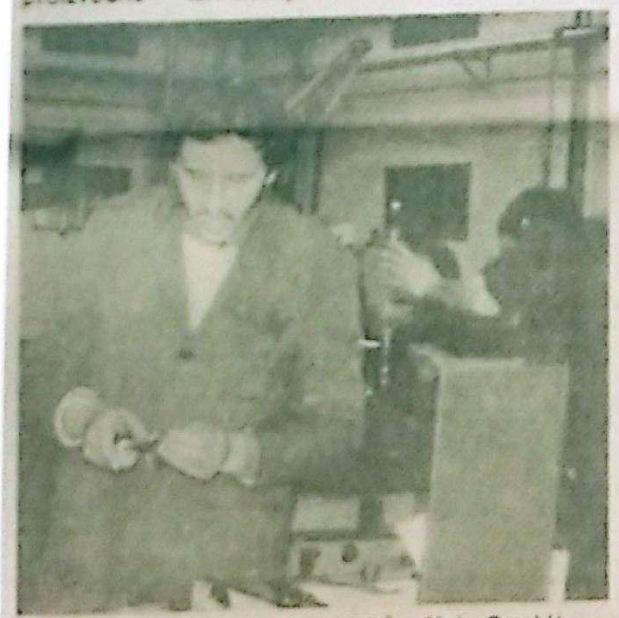

NAJUSPJEŠNIJI METALOGLODAČ — Meho Omahić

U kategoriji metalostrugara prvo mjesto osvojio je Fikret DELIĆ, drugi je Adem MEHULJIĆ, a treći Ivo Čota.

Najbolji metaloglodači su Meho OMAHIĆ, Ismet BRAĆKAN i Hasan DELIBEGOVIĆ, dok su prva tri mjesta u kategoriji metalobrusača pripala Mensuru KRDŽALIĆU, Mehmedu KERIĆu i Izudinu HANDŽIĆU.

Najuspješniji bravar-alatničar je Suljo KADUŠIĆ, drugi je Hajrudin DEMIROVIĆ, a treći Ibrahim SARAČEVIĆ, a najviše osvojenih bodova, kao varilac, osvojio je Nedeljko Bjelčević.

Osim što su dobili pismena priznanja i novčane nagrade, oni će od 22. do 24. maja, na 10. jubilarnom radno-proizvodnom i manifestacionom takmičenju metalaca SOUR-a UNIS, koje će se održati u ovom tešanjskom kolektivu, predstavljati ovu Radnu organizaciju, a uz njih će se takmičiti i ovi „Pobjedini" metalci: Muhamed HASIĆ, Rešad i Dževad Subašić, Sead MANDŽUKIĆ, Senad DIZDAREVIĆ, Nijaz AHMIĆ, Ilija MIKULIĆ i Stipo KRIŽANOVIĆ.

Svim takmičarima i organizatorima VIII takmičenja dodijeljene su knjige za sjećanje na ovaj susret metalaca koji se održavao u znaku obilježavanja 50-godišnjice dolaska druga Tita, najdražeg metalca, na čelo KPJ/SKJ.

Sm. TERZIĆ

Inovatorstvo u Pobjedi

Svojim Prvilnicima *Pobjeda* je tokom svog razvoja poticala inovatorstvo svih radnika i nagrađivala rješenja. Fikret Ireiz sjeća se da je za jednu svoju inovaciju bio nagrađen toliko da bi danas tim novcem mogao kupiti *golf*. Mnogo inovacija dali su radnici, iskusni i poznati majstori. Često su formirane i grupe radnika i inžinjera koje su rješavale određena tehnološka pitanja. Poznatija rješenja su izrada hidrauličnih presa za montažu u *Pobjedi* i izrada mašine za faltovanje papira u Fabrici filtera. Tako je o *Pobjedinim* inovatorima i list *Pronalazač* br. 32 iz maja 1979. godine objavio tekst *Inovatori ostvaruju milionske uštede*. Spomenuta su imena Fikreta Delića, Ljubomira Simića, Rize Ahmetagića i Osmana Bešlagića.

Likovi pronalazača

U »UNISOVOJ« RO »POBJEDA« U TEŠNJU

PRONALAZAČ br. 32 MART 1979 god

Inovatori ostvaruju milionske uštede

Krajem 1978. godine reporter »Pronalazača« obreo se u Tešnju simpatičnom bosanskom gradiću, jugozapadno od Doboja. Na ulazu u nekadašnju kasabu, bogate kulturne tradicije, locirana je RO »Pobjeda« — fabrika pumpi i prečistača.

Saznali smo da se među 900 zaposlenih u »Pobjedi« nalazi značajan broj stvaralaca, koji ostvaruju na desetine miliona dinara ušteda i doprinose povećanju ekonomije i produktivnosti poslovanja.

PROIZVODNJA SKORO UDVOSTRUČENA

U poređenju sa rezultatima iz prethodne godine, fizički obim proizvodnje povećan je u 1978. godini za oko 67 odsto. Dvotrećinsko uvećanje proizvodnje podvig je i nagrada za trud i pregalaštvo radnika metalaca. Uz neznatno povećanje broja zaposlenih, organizovan je rad u sve tri smjene. Štaviše i u dane vikenda. Dakle, bez pauze, bez predaha, non-stop u nove pobjede.

Inženjer Fazuk Smajlbegović, predsjednik Poslovodnog odbora »Pobjede«, optimistički posmatra još veće obaveze u ovoj godini:

»S obzirom na dobro uhodan stručni tim i nova investiciona ulaganja od oko 300 miliona dinara u 1978. godini, predviđamo još bolje rezultate u toku ove godine. Sve to, naravno, podrazumijeva intenzivnu političku i organizacionu aktivnost na daljoj konkretnoj primjeni ZUR-a. Sve u svemu, nakon jedne izuzetno uspješne godine, naš hod nastavljamo velikim koracima, svjesni izvjesnih manjih teškoća ali i pouzdanja u vlastite snage«.

Kad je riječ o proizvodačkom asortimanu »Pobjede«, posebnu pažnju privlače: agregati za hlađenje, podmazivanje i prečišćavanje fluida izrak, ulje, gorivo i vodu, namijenjeni za motore sa unutrašnjim sagorijevanjem. Dvije i po decenije stara tradicija, kao i dvogodišnje poslovanje u sastavu giganta SOUR »Unis«, izvjesna su garancija dobrog kvaliteta.

Jedna trećina proizvoda izvozi se u firme: »Deimler-Benz«, MAN, MAN und Hummel (čije se licenca koristi u izradi prečistača) iz SR Njemačke, Fiat — Italija i KAMAZ zavodi za proizvodnju motora iz SSSR. Među domaćim kupcima su sarajevski »Famos«, mariborski TAM, riječki »Torpedo« i dr.

ZAPOSLENO 70 »INOZEMACA«

Za ovaj kolektiv karakterističan je još jedan kuriozitet. »Pobjeda« je prva u SR BiH omogućila zapošljavanje 70 povratnika sa privremenog rada iz inostranstva koristeći njihova sredstva od po 8.000 DM za proširenje kapaciteta, koja su im vraćena za tri godine uz 10% kamate.

Obostrana korist neuporediva je sa radošću i ljubavi zbog ponovne bližine i roditeljske topline za stotinjak dječaka i djevojčica.

FIKRET DELIĆ OTKLANJA »USKA GRLA«

FIKRET DELIĆ

pronalazač — strana 24

Premda je u toku formiranje Aktiva inovatora i usklađivanje pravilnika sa odredbama ZUR-a, stvaralačka maštovitost metalaca ne jenjava. Naprotiv, uz deklarativnu podršku, izumitelji su i praktično stimulisani, uz ostalo, dodatnim bodovima za dodjelu stana.

Ranije je naknada autoru iznosila 10 odsto od postignutih ušteda. Sada «inventivci» mnogo očekuju od novog Pravilnika — o kojemu je u toku usaglašavanje mišljenja i stanovišta u SOUR «Unis».

Svestrano Delić Fikreta, VK metalostrugara, inače tehnologa postojeće proizvodnje. Vlastitom kreacijom on je umnogome unaprijedio postojeće rješenje konstrukcije alata.

«Tako se obezbjeđuje izrada određene pozicije na klasičnoj mašini kupovne vrijednosti 100.000 dinara — za isto vrijeme kao na specijalnom stroju cijene tri miliona dinara. Otklanjanjem «uskog grla» plan se uspješnije ostvaruje čak za 30 odsto» — kaže direktor OOUR-a Husein Galijašević, dipl. ing. mašinstva».

Ostalo Delićevo stvaralaštvo rezultiralo je uštedama od oko 2.000 radnih časova tj. 630.000 dinara. Uz naknadu od ukupno 8.000 dinara raspoređen je na poslove i zadatke pri čijem izvršavanju autorova stvaralačka inventivnost dolazi do punog izražaja.

DEVET RIZAHOVIH UREĐAJA

Za Rizaha Ahmetagića, VK travara i rukovodioca operativnog održavanja tvrde da je dovitljiv «čudotvorac». Njegova darovitost i sklonost ka novim rješenjima učinila ga je najplodnijim eksperimentatorom.

O bogatom opusu svjedoči mišljenje direktora Galijaševića: «Ahmetagić je izumio 9 uređaja, za koja je dao konstrukciona rješenja, a potom ih i napravio. Naime, specifični zahtjevi tehnološkog procesa prosto su nametnuli potrebu za novim rješenjima, jer ih uz povoljne uslove nije bilo moguće naći ni vana ili od stručnih službi.»

Upravo tako rođena je ideja o stolovima za ispitivanje agregata, za koje je rješenje izumio Rizah. Taj daroviti stvaralac dao je i druge novatorije

— pneumatsku presu za montažu pumpi za vodu, koja je uspješno zamijenila uvoznu,

— automat za bušenje, itd.

Uštede su ogromne i ne mogu se lako izračunati, jer svi efekti nisu praktični. No, a obzirom na bogato iskustvo, ovaj autor poručuje da ideje treba ostvarivati timskim radom, uz bolju organizaciju. Inače, autor vrijednih izuma nije tražio naknadu, jer je poslove izvršavao u okviru svakodnevnih obaveza.

RIZAH AHMETAGIĆ

U međuvremenu od pisanja ovog članka do štampanja časopisa druga Rizaha zadesila je nesreća u kojoj je izgubio život. Tako je ovaj kolektiv ostao bez svog poznatog i priznatog majstora Rizaha, istaknutog inovatora i predsjednika Inicijativnog odbora za osnivanje aktiva pronalazača ove radne organizacije. Ostale su «Rizine mašine» — kako ovdje zovu njegove inovacije — da govore o veličini ovog skromnog, vrijednog i inventivnog čovjeka.

Slava i hvala drugu Rizahu Ahmetagiću!

ŠIMIĆ SMANJIO ŠKART

Iz nikta manje bogatog djela VK bravara Ljubomira Šimić, tehnologa proizvodnje, izdvajamo najprije tehničko unapređenje postupka izrade kućne pumpe za vodu. Trostrukim skraćenjem jedne operacije postignuta je godišnja ušteda od 280.000 dinara. Za to ma je, prije dvije godine, dodijeljena naknada od 7.500 dinara. Tragodišnja primjena prestala je kupovinom novog stroja.

Uz to, Šimić je četverostruko smanjio vrijeme izrade tzv. glave prečistača, što se i dan danas koristi u praksi. Potom, znatno je umanjio škart primjenom novog načina izrade kola pumpe za «mercedes», što je, također u primjeni.

Zbog svega toga, s pravom ga zovu «lovcem» za skraćenje radnih operacija i manji škart, pošto je uz uštede na materijalu znatno smanjena i potrošnja steznog alata za izradu zemenica.

Šimić se taji da u «džepu» čuva još jedno novo rješenje, koje će donijeti tek kad primjene novog pra-

LJUBOMIR ŠIMIĆ

vilnika, od kojeg ovaj i ostali inovatori očekuju više moralnog i materijalnog stimulansa.

OSMAN MODERNIZUJE RAD MAŠINA

Najbolja i najuspjelija inovacija Bešlagića Osmana, VK glodača, je novo rješenje za stezanje zupčanika na uvoznoj mašini, čime je uspješno zamijenjena tehnologija proizvođača.

OSMAN BEŠLAGIĆ

Novijem vremenu pripada rekonstrukcija tehnološki zastarjele mašine. Probe su bile uspješne, a kroz serijsku proizvodnju, koja se priprema, pratiće se višestruki efekti.

Nafija Trakić, dipl. ing.

Beogradska *Politika* 1980. godine objavila tekst Smaila Terzića o *Pobjedinim* inovatorima, a *Glas komuna* iste godine tekst o Fikretu Ireizu i njegovim inovacijama. U ovim tekstovima su navedeni najznačajniji inovatori, a bilo je mnogo manjih pojedinačnih inovatorskih rješenja.

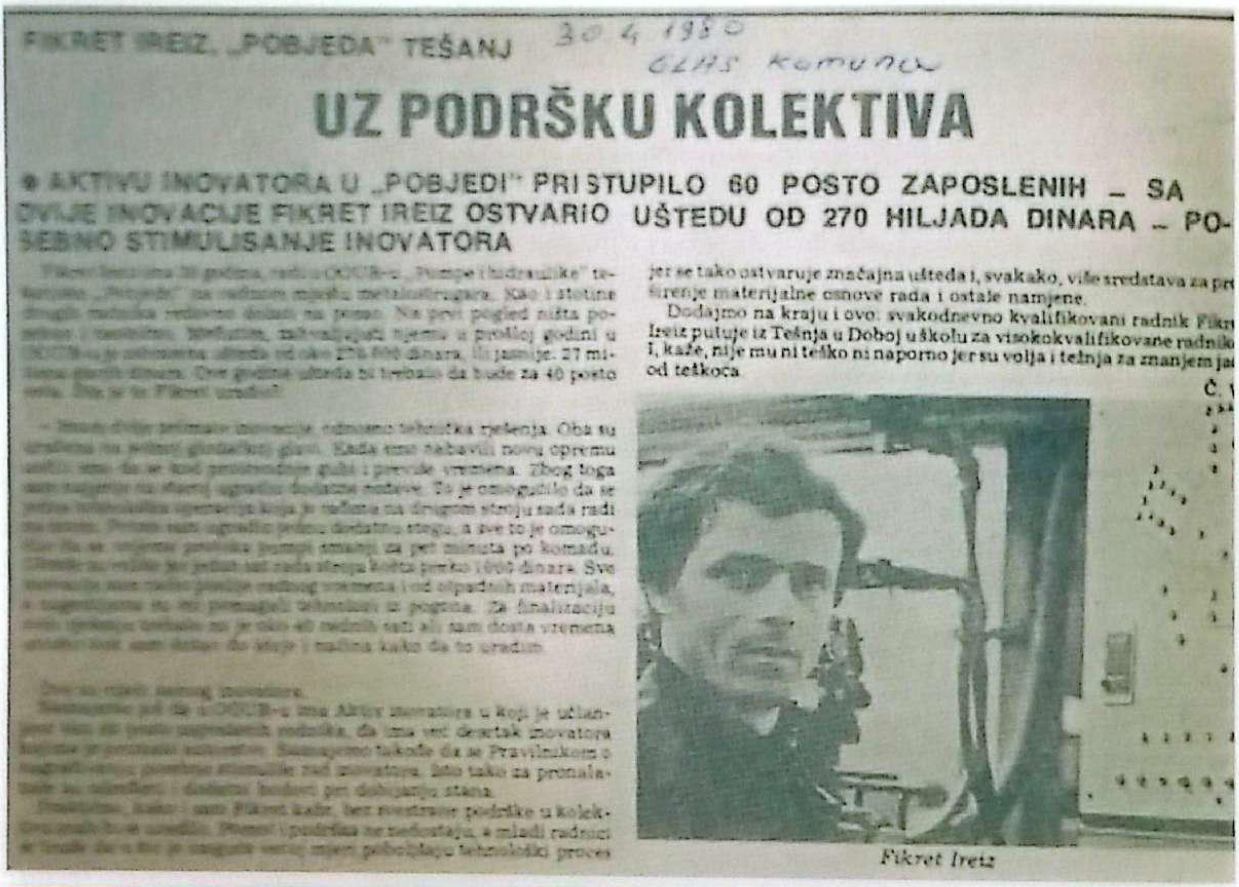

FIKRET IREIZ, „POBJEDA" TEŠANJ 30.4.1980 GLAS komuna

UZ PODRŠKU KOLEKTIVA

● AKTIVU INOVATORA U „POBJEDI" PRISTUPILO 60 POSTO ZAPOSLENIH – SA DVIJE INOVACIJE FIKRET IREIZ OSTVARIO UŠTEDU OD 270 HILJADA DINARA – POSEBNO STIMULISANJE INOVATORA

jer se tako ostvaruje značajna ušteda i, svakako, više sredstava za pr
širenje materijalne osnove rada i ostale namjene.

Dodajmo na kraju i ovo: svakodnevno kvalifikovani radnik Fikr
Ireiz putuje iz Tešnja u Doboj u školu za visokokvalifikovane radnik
i, kaže, nije mu ni teško ni naporno jer su volja i težnja za znanjem ja
od teškoca

Č.

Fikret Ireiz

Grupa inovatora: Fikret Delić, Franjo Bejić, Kasim Kotorić, Ismet Bračkan

9.6.1980
Politika Beograd

Уштедели четири милиона динара

Сваки десети запослени у највећем тешањском колективу, УНИС — радној организацији „Победа", члан је Актива иноватора и рационализатора на чијем је челу однедавно млади инжењер Касим Бејџагић. У протекле две године радници, међу којима има и квалификованих и висококвалификованих, својим изумима на уређајима и машинама, уштедели су преко четири милиона динара.

Мустафа Ђогић, Фикрет Делић, Фикрет Иреиз, Осман Бешлагић, Љубомир Симић, Феја Алићехајић и Енес Галијашевић (на фотографији), као и Симо Благојевић, Мехмедалија Смаилбеговић, Бахрија Крцалић, Решад Шкапуревић, Иван Којчић, Хасан Зеничанин и других двадесетак учинили су много за доприносу и себи и колективу.

Текст и снимак: **Смаил Терзић**

Kulturne i sportske aktivnosti

Društveni sistem ostvarivao je kulturne i sportske aktivnosti preko samoupravnih interesnih zajednica. Međutim, i same fabrike veoma često bile su mjesto gdje su se organizovale i odvijale razne društvene aktivnosti. Tako je u *Pobjedi* formirano Kulturno-umjetničko društvo *Pobjeda.* U septembru 1991. godine pokrenuta je inicijativa da se osnuje KUD *Pobjeda*. Formiran je inicijativni odbor, a onda je održana i osnivačka skupština. Idejni tvorci i glavni organizatori društva bili su Snježana Alićehajić i dr. Muhidin Alićehajić, koji je bio i koreograf Društva. Pored njih, u pripremama i radu društva posebno je bilo značajno učešće Sabire Hrvić i Envera Jabandžića, Azre Ćarić, Mire Papić i Maria Nesterovića. Prvi nastup KUD *Pobjeda* imao je 22.12.1981. godine - prilikom svečanog otvaranja Fabrike autodijelova u Jelahu.

Snježana i Muhidin Alićehajić

Dr. Muhidin Alićehajić bio je predsjednik umjetničkog savjeta i koreograf, a inače je bio osnivač i dugogodišnji član KUD-a *Slobodan Perincip Seljo* iz Sarajeva. KUD *Pobjeda* bilo je nezamislivo bez dvojice harmonikaša radnika *Pobjede* - Abdulaha Đulovića i Edina Smailbegovića. Uz društvo je nastupao i

radnik *Pobjede* Dedo Hadžiedhemović koji je svirao saz. Kao harmonikaš u društvu je nastupao i Nijaz Nuhanović.

Za prvih deset godina društvo je izvelo 150 koncerata u zemlji, ali i u inostranstvu (Sant Blasen, SR Njemačka) Važno je napomenuti da su zajedno sa KUD-om *Pobjeda* pod njegovim imenom nastupali *Alkatmeri* i Tamburaški orkestar iz Jelaha.

Tada su finansiranjem OOUR-a Fabrika pumpi i hidraulike sašivene prve narodne nošnje, a društvo i danas egzistira.

Stoje slijeva: Muhamed Artuković, Damir Krdžalić, Vildana Smailbegović, Zoran Nesterović, Vedad Alićehajić, Enesa Jabandžić, Fuad Mešić, Sena Smailbegović, Esad Mujezinović, Vasva Mahmutefendić, Nađa Brkić, NN, Amira Pašić, Emina Vilašević, Amela Deljkić, Enver Bukvić, Mersida Šišić, Fehro Krdžalić, Samira Braković, Smail H. Terzić, Nedima Ahmetagić, Suad Prnjavorac, Đurđica Hadžiefendić, Abdulah Đulović, Edib Smailbegović, Enver Jabandžić, Slavojka Golubović

Čuče: dr. Muhidin Alićehajić, Nedim Merzić, Zlatko Mehinagić (sa sinom), Beska Livnjak, Sabira Hrvić, Enesa Bejtić, Sena Smailbegović i Branka Đurić

Svi oni koji su prošli kroz KUD *Pobjeda* čestiti su ljudi, danas uvaženi građani, stručnjaci u svom poslu, dobri roditelji.

U Tešnju je 1977. godine formiran košarkaški klub pod imenom njenog pokrovitelja - *Pobjeda*. Prvu zvaničnu utakmicu ekipa je odigrala iste godine na turniru u organizaciji JNA u Doboju. Pored *Pobjede*, učestvovale su ekipe *Sloga* iz Doboja, *Zvijezda* iz Kakmuža i ekipa Garnizona JNA iz Doboja.

Stoje s lijeva: Ekrem Ibrahimović, trener - sada radi u OŠ Kulin ban Tešanjka, Esad Mulabećirović - ljekar, Muharem Saračević - direktor Srednje tehničke škole, Hikmet Turalić - administrativni radnik u Sudu Tešanj, Emir Bajraktarević - VKV radnik u Enkeru Tešanj, Muhamed Hodžić - inspektor u Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Nihad Hadžismailović - radnik Općine Tešanj, Nermin Ajanović - matični ured u Jelahu, rahmetli Nesuh Dizdarević, predsjednik Kluba - animator kulture Centra za kulturu i obrazovanje Tešanj
Sjede slijeva:
Zlatko Tatarević - RVI demobilisani borac ARBiH, rahmetli Avdo Rakić - radnik Pobjede, demobilisani borac, umro 28.6.2011. na poslovima općinskog eko-policajac, Šefket Turalić - menadžer kvaliteta u Pobjeda, Rešad Galijašević - do 1992. radnik Pobjede, živi u Australiji, Amir Galijašević - direktor Filijale PBS u Tešnju, Smail Bajraktarević - vlasnik građevinske firme u Splitu, Emir Smailbegović - ginekolog u Bolnici Tešanj
(Fotografija iz arhive Šefketa Turalića)

Fudbalski klub TOŠK iz Tešnja imao je glavnu podršku u *Pobjedi*. Pored finansijske podrške, većina igrača dobivala je posao u fabrici, a *Pobjeda* je bila i podrška kod investicionih aktivnosti. Tako su Fabrika pumpi i hidraulike i Fabrika filtera uz sredstva SIZ-a za sport i kulturu, izgradili današnju upravnu zgradu TOŠK-a. Veliki broj poznatih igrača TOŠK-a radio je u *Pobjedi*, kao što su Ćamil Muratović, Sakib Zejnilović, Hakija Bašić, Adil Bukvić Hare, Aziz Dervišević, Juso Mešić, Fuad Sarić (mlađi), Fuad Sarić (stariji), Vlado Kojić,

Ante Gašić, Nesuh Huskić, Salko Hadžismailović i dr. *Pobjeda* je uvijek imala razumijevanje za preraspodjelu posla - da bi mogli prisustvovati treninzima i utakmicama.

Pored toga, *Pobjeda* je redovno imala svoju ekipu na svim turnirima u malom nogometu organizovanim u Tešnju. Dešavalo se da pojedini procesi tada formiraju svoje ekipe koje su učestvovale na sportskim takmičenjima u okviru *Pobjede*, ili na turnirima organizovanim u gradu. Jedna od *Pobjedinih* ekipa često je bila i pobjednik turnira. Radnici *Pobjede* često su igrali i veliki fudbal.

Ekipa *Montforsi*

Stoje slijeva: Osman Šišić - regler na montforsima (grupa mašina proizvođača Montfors) i član stručnog štaba ekipe, Rešad Kapić, Mirsad Prnjavorac, Avdo Krdžalić, Muhidin Handžić - regler i član stručnog štaba.
Čuče: Žarko Šakotić, Abdulah Đulović i Salih Kokić

Streljačko društvo *Edhem Ajanović* činili su najvećim dijelom radnici *Pobjede*, kao što su Muharem Rakić, Atif Terzić, Rifat Ferizbegović Bambi, Branka Ristić, Enes Hadžihasić, Enisa Škapur, i dr. Šahovski klub *Edhem Ajanović* takođe je imao svoje članove iz *Pobjede*, a najpoznatiji *Pobjedini* šahisti su bili Berzad Vilašević, Ismet Galijašević, Sakib Brkić, Bahrija Krdžalić, Ibrahim Hukić i Sakib Hasaničević.

U okviru organizacije proslave otvorenja pogona za proizvodnju filtera 1974. godine održana su i sportska takmičenja u malom fudbalu, streljaštvu i šahu. Učestvovale su ekipe *Famosa* iz Sarajeva, TAM iz Maribora, IMR i FOB iz Beograda i *Pobjeda*. *Pobjeda* je bila prva u malom fudbalu, a druga u šahu. U fudbalskoj ekipi nastupali su Hajrudin Sofić, Adil Bukvić, Vlado Kojić, Esad Salkičević, Nesko Huskić, Moman Toprek, Salih Livnjak, Fuad Sarić, a ekipa je bila pojačana i Jozom Katinićem, Sedžadom Šeremetom i Brankom Popovićem.

Jedna od najboljih *Pobjedinih* ekipa u malom fudbalu

Stoje slijeva: Hajrudin Sofić, Adil Bukvić Hare, Šemsudin Sofić (gost), Esad Salkičević, Ćamil Muratović (trener)
Čuče: Vlado Kojić, Nijaz Huskić, Momir Toprek

Šahovska ekipa bila je druga, a igrali su Orestije Granić, Ibrahim Hukić, Sakib Brkić (koji je pobijedio u sva tri meča) i Bahrija Krdžalić. U nekim partijama igrali su kao gosti Halid Hafizović, Đulaga Dizdarević i Rifat Ćehajić.

Nakon sportskih takmičenja održanih 1974. godine, *Pobjeda* je u nekoliko navrata sportskim takmičenjima pratila poslovnu saradnju. Tako je sportska ekipa *Pobjede* koju su činili šahisti, strijelci i fudbaleri gostovala u Beogradu kod livnice Fabrika odlivaka Beograd (FOB).

Sportska ekipa *Pobjede* sastavljena od fudbalera, šahista i strijelaca prilikom gostovanja u Beogradu na XII sportskim igrama motorne industrije Jugoslavije

Stoje slijeva: Esad Salkičević, Ismet Isić, Enes Hadžihasić, Atif Terzić, Ibrahim Hukić, Sakib Brkić, Husein Galijašević, Bahrija Krdžalić, Sulejman Borovac, Salko Hadžiselimović, Hajrudin Sofić, Momir Toprek
Čuče slijeva: Nešad Prnjavorac, Muhamed Hadžihasić, Rifat Ferizbegović Bambi, Midhat Hrnjić, Adil Bukvić, Nesko Huskić, Juso Mešić, Moman Toprek, Husein Zaimović

Inače, na svim sportskim igrama i drugim sportskim takmičenja *Pobjeda* je imala jednu ili više svojih ekipa koje su često osvajale prva mjesta.

Pobjeda je formirala i organizaciju dobrovoljnih davalaca krvi. Godinama je *Pobjeda* imala svoju banku krvi u dobojskoj bolnici, tako da je svaka potreba radnika ili članova njihovih porodica bila odmah rješavana.

Ulaskom u proizvodnju Fabrike filtera - pojavila se potencijalna opasnost požara zbog prisustva velike količine filter-papira i lakova. S ciljem prevencije, u *Pobjedi* je formirana vatrogasna jedinica - u kojoj je bio jedan profesionalac, a ostale članove činili su radnici-dobrovoljci. Komandant jedinice bio je Salih Kahvić, a profesionalni radnik-vatrogasac Hamzalija Terzić.

Firme nastale iz *Pobjede*

Fabrika filtera *Mann und Hummel*

U momentu razdvajanja od *Pobjede* Fabrika filtera bila je bez licence *Mann und Hummela* i nastojala je napraviti svoj brend pod nazivom *Unico*. Izvršena je reorganizacija - s obzirom na to da su određene službe bile na nivou RO, a sada ih je trebalo uspostaviti u okviru Fabrike filtera. Sa poslovima je preuzet i veći broj radnika koji su na njima bili angažovani.

U takvim aktivnostima dolazi rat 1992. godine. Dio proizvodnje dislocira se u Srednjoškolski centar (montaža), a rad se organizuje koliko to ratne okolnosti dozvoljavaju, uglavnom noću. Istovremeno se organizuje skladište u Splitu, gdje se izvlači sva urađena proizvodnja, odakle se distribuira kupcima. Pored nematerijalnih šteta, koje su se ogledale u gubljenju tržišta i ljudskih resursa, ratnim djelovanjem pričinjena je i velika direktna materijalna šteta. Avionskim, tenkovskim i artiljerijskim razaranjem uništeno je u potpunosti skladište materijala i gotovih proizvoda, na halama su sva stakla razbijena, a bilo je više i pojedinačnih oštećenja. Procjena ukupne materijalne štete je oko 15.000.000 KM.

Nakon rata Fabrika filtera krenula je u obnovu. Za direktora je 1995. godine postavljen Smail Ramović umjesto Hakije Užičanina. Prve dvije godine nije bilo većih pomaka, izuzev jedne vrijednosti, a to je da je fabrika u manjem obimu zadržala isporuke VW-u.

DIREKTOR FABRIKE FILTERA *MANN UND HUMMEL* SMAIL RAMOVIĆ

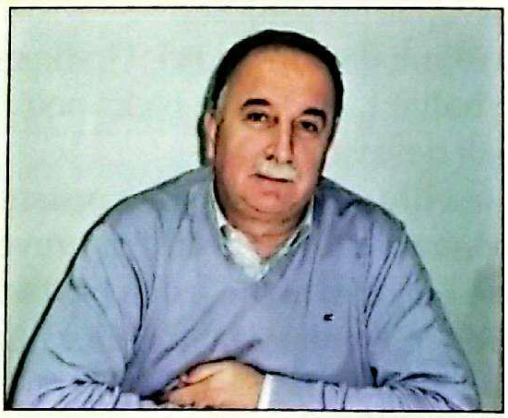

Smail Ramović rođen je 1955. godine u Tešnju, gdje završava osnovno obrazovanje i gimnaziju, a Mašinski fakultet u Mostaru. Nakon završetka studija radi poslove šefa Službe kontrole u *Fabrici filtera*. Obavljao je i poslove rukovodioca odjeljenja proizvodnje, vodio odjeljenje tehnologije. Direktor fabrike je od 1995. godine i učestvovao je u njenom poslijeratnom razvoju, vlasničkom i tehnološkom prestrukturiranju, dovođenju mladih kadrova i dostizanju ukupnog nivoa razvoja.

Uz pomoć Nijaza Hastora, bivšeg uposlenika TAS-a koji je imao veliki uticaj u VW-u, uvećane su količine isporuka. To je bilo veoma važno za to vrijeme, jer drugih većih isporuka nije bilo. Vrijednost prodaje prve dvije godine kretala se oko 3 miliona KM, a 2005. godine dostigla je 24 miliona KM, što je bilo veoma važno zbog ulaska u proces privatizacije. Ovakvi rezultati postignuti su uz kreditna zaduženja koja su do momenta privatizacije vraćena. Prije ulaska u proces privatizacije Fabrika filtera je ušla u VW sa prečistačima zraka što je za ovu fabriku bio historijski događaj, jer to joj nije uspjelo ni prije rata.

Tender za privatizaciju raspisan je 2004. godine, ali bio je neuspješan. Na tenderu je bila prodaja državnog vlasništva od 51%, radnici dioničari bili su vlasnici 18 %, a ostalo fondovi i dioničari van fabrike.

Na drugom tenderu pojavio se *Mann und Hummel*, na čijoj licenci je i napravljena fabrika, a sa kojim je bio već uspostavljen poslovni odnos i saradnja. Tako su u razgovorima sa *Mann und Hummelom*, prije raspisivanja drugog tendera, usaglašena neka važna pitanja:

- prihvatanje od *Mann und Hummela* svih zaposlenih radnika po spisku sa imenom i prezimenom,
- definisanje jasne poslovodne strategije,
- zadržavanje razvoja,
- zadržavanje prodaje i opstanak brenda *Unico*.

Detalj iz Fabrike filtera

Mann und Hummel je dobio tender 22.12.2005. godine. Iako je Fabrika filtera poslije rata do privatizacije primila oko 25 mladih stručnjaka, intezivniji

njihov prijem nastaje poslije preuzimanja vlasništva od strane *Mann und Hummel*, pa danas ima preko 60 visoko obrazovanih radnika, od kojih 80% ispod 40 godina.

Vlastitim znanjima i uz pomoć *Mann und Hummel* izvršena je rekonstrukcija skoro svih proizvodnih procesa. Jednim dijelom je instalisana nova proizvodnja prenošenjem iz *Mann und Hummeovih* fabrika. Investirano je u razvojnu laboratoriju, tako da fabrika danas vrši usluge laboratorijskih ispitivanja drugim članicama *Mann und Hummela.* Značajna sredstva investirana su u ekologiju, tako da danas Fabrika filtera ne prouzrokuje zagađenje ni zraka ni zemlje i ni vode.

Ukupna dosadašnja ulaganja iznose oko 25 milona KM, broj radnika povećan je sa 417 koliko ih je bilo u vrijeme privatizacije na 570.

Fabrika filtera je na putu da u svemu dostigne svjetske standarde tehnologije i produktivnosti, ekologije, socijalizacije rada i, gledajući sa svih navedenih aspekata, danas je to jedna od najboljih fabrika u BiH.

Sredinom 2014. godine Smail Ramović odlazi u penziju, a na mjesto direktora postavljen je Mahmut Galijašević. On je jedan iz mlade generacije *Mann und Hummelovih* stručnjaka koji je stasao sa rastom fabrike u proteklih 12 godina. Još 2011. godine direktor Ramović ga je predložio kao svog budućeg zamjenika, što je praksa u ovoj firmi.

MAHMUT GALIJAŠEVIĆ

Rođen je u Tešnju 1976. godine. Otac Muhamed dugogodišnji je radnik u Fabrici filtera, a mati Emina rođena je Mehinagić. Tokom rata u Tešnju završava Gimnaziju, matematički smjer, a potom Mašinski fakultet u Sarajevu, proizvodni smjer kibernetika.
U Fabrici filtera obavljao je poslove tehnologa tehnološke pripreme, rukovodioca Proizvodnje metalnih dijelova i rukovodioca Službe razvoja i dizajna. Odlično poznaje engleski jezik, a ima i osnovna znanja iz njemačkog jezika. U okviru planiranih obuka u Mann und Hummelu bio je na kursu za srednji menadžment i završio je obuku na Mann und Hummel Akademy.

FAD

Nakon izlaska iz *Pobjedine* porodice od početka 1990. godine FAD intenzivno prati razvoj TAS-a sa svojim isporukama prema VW-u. Cilj TAS-a je izgradnja kapaciteta montaže 1.000 vozila dnevno, a to se uklapalo u politiku VW-a za izgradnjom tvornice koja će njegovim vozilima famlije *golf* snabdijevati tržište jugoistočne Evrope. FAD je u tim planovima imao važnu ulogu sa svojim isporukama za VW. Međutim, planovi su prekinuti početkom rata. Tvornica koja je bila planirana da radi finalizaciju u TAS-u sagrađena je u Bratislavi, u tadašnjoj Čehoslovačkoj. Direktor Letica napušta fabriku, a za direktora je postavljen Ivan Kajnić.

Sada se postavilo pitanje kako sačuvati fabriku i kapacitete od ratnih razaranja. FAD je izložen djelovanju artiljerije sa Omerova guvna, pa rukovodstvo donosi odluku da dislocira jedan broj mašina, uglavnom CNC mašine, u zeničku *Željezaru*, dio u Žepče u privatnu firmu. Tako je u *Željezaru* prebačeno 8 CNC strugova proizvodnje *Prvomajska* iz Raše 4 TU 480, 2 TN 480 i 2 TC 400, a u firmu *Hitnes* Žepče (vlasništvo Tahira Hodžića) 2 kom TN 480 i dva univerzalna struga. Tamo se FAD sa ovim mašinama uključuje sa obradom u namjensku proizvodnju. Jedan broj radnika je također preselio u Zenicu za ovom proizvodnjom.

Nakon rata mašine iz *Željezare* vraćaju se u Tešanj, a mašine iz Žepča su nakon 24.6.1993. godine odvezene u Hrvatsku. FAD počinje da radi male serije diskova i doboša, isključivo za drugu ugradnju. Osvojeni su i novi proizvodi: kugle, krajnice i spone, a počela je isporuka za VW u drugoj ugradnji. Za veće isporuke i za prvu ugradnju FAD nije bio spreman bez značajnih investicija.Specijalizirana oprema FAD-a nije fleksibilna i FAD nema velikog izbora u promjeni proizvodnog programa.

U takvoj sistuaciji dolazi i do procesa privatizacije. Sa svojom dobrom lokacijom i velikim prostorom FAD postaje predmet interesa neproizvodnih firmi koje su ciljale prije svega na atraktivnu lokaciju za trgovački biznis. Na raspisanom tenderu paket državnih dionica od 51% preuzima firma *Prevent* iz Visokog, koja je veoma bliska autoindustriji, a jedan od suvlasnika je i Nijaz Hastor koji je odlično poznavao ovaj program i njegove mogućnosti, jer je direktno sarađivao sa FAD-om dok je radio u TAS-u. Proces preuzimanja firme od strane *Preventa* dosta je kasnio zbog žalbi drugih kandidata sa tendera.

Novi vlasnik pravi planove i počinje ulagati u proizvodne kapacitete, i tako stvarati uslove za isporuke VW-u za prvu ugradnju. Uspostavljen je sistem upravljanja kvalitetom prema zahtjevima standarad u autoindustriji ISO/TS 16949,

Nakon Ivana Letice direktor FAD-a bio je Ivan Kajinić, a zatim Suad Ramić do 1.1.2009. godine kada na mjesto direktora dolazi Ćazim Hamzić.

Prevent je globalna kompanija koja danas ima svoje pogone širom svijeta u kojima ostvaruje vrijednost prodaje od milijardu €. U Bosni i Hercegovini je os-

DIREKTOR *FAD-A* ĆAZIM HAMZIĆ

Rođen je 1974. godine u Tarevu kod Kladnja. Srednju mašinsko-tehničku školu završio je u Živinicama, a Mašinski fakultet u Tuzli. Prvi posao imao je u TMD Ai Gradačac na raznim poslovima u proizvodnji autodijelova. Nakon toga radi u *Famos Adi* u Hrasnici, gdje obavlja i poslove generalnog direktora. Od 1.1.2009. godine obavlja poslove generalnog direktora FAD-a.

novana 1999. godine i danas posluje na 9 lokacija. U svom programu ima proizvodnju zaštitne opreme, obradu drveta, nautički program, ali je najveći u proizvodnji autodijelova, odnosno opreme za automobile. Tako *Prevent* proizvodi 25% svjetskih potreba za autopresvlakama. Isporučuje za VW, *Reno, Nisan, Peugeot* i *Sitroen*. Od 1999. nalazi se i u BiH, kada formira svoju firmu. Danas ima svoje pogone u Visokom, Zenici, Goraždu, Vogošći i Tešnju - sa 4200 zaposlenih.

Ulaskom u *Prevent* FAD se vraća sa svojim programom na svjetsko tržište. Procesom privatizacije izvršene su sve obaveze prema radnicima po pitanju isplate zaostalih plata i doprinosa. Već do 2008. godine u fabriku je uloženo 7 miliona KM, a ukupna ulaganja sa 2013. godinom iznose 30.830.000 KM, da bi u istoj godini proizveo 4.464.445 proizvodnih jedinica. Preko 99% proizvodnje se izvozi, a proizvodi iz FAD-a ugrađuju se u vozila *Audija, Volkswagena, Seata* i *Škode*.

Početkom 1992. godine FAD je imao 267 radnika. U momentu privatizacije 81 radnik je radio, a ukupan broj zaposlenih bio je 128. Sa krajem 2014. godine FAD zapošljava oko 310 radnika. Do kraja 2014. godine očekuje se proizvodnja preko 5.000.000 diskova koji se izvoze u Njemačku, Španiju, Portugal, Češku, Slovačku, Mađarsku i Rusiju.

Automatska kontrola na transfer-liniji

Pobjedini radnici - biznismeni

Rat i tranzicija prouzrokavli su razne promjene. Jedna od njih je da se veći broj radnika okrenuo vlastitom biznisu formirajući svoje firme. Jedan broj radnika koristio je stručna znanja koja je stekao u *Pobjedi* i nastavio je da se bavi obradom metala, dok je veći broj pokrenuo posao u sasvim drugim oblastima - kao što je prehrana, ugostiteljstvo, razne usluge. U razvijanju posla koristili su univerzalna znanja stečena u *Pobjedi* u pogledu industrijskog reda i rada, organizacije, odnosa prema kupcima, kvalitetu. Danas u njihovim firmama egzistenciju obezbjeđuje oko 5.000 radnika, najviše u Tešnju, ali i širom BiH. Jedan broj radnika registrovao je i dopunsku djelatnost.

Sulejman Hrvić

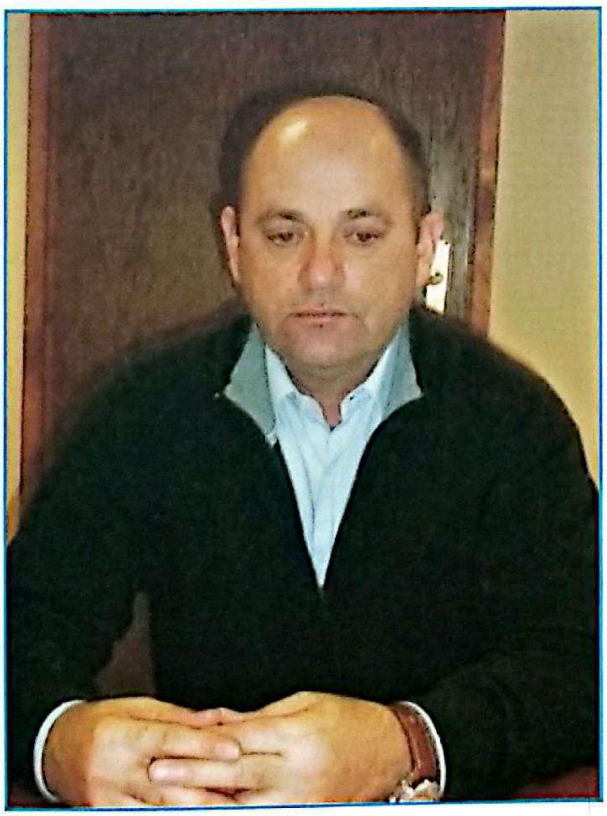

Sulejman Hrvić u *Pobjedi* je počeo raditi 1984. godine kao metalostrugar. Nakon četiri godine odlučuje da pokrene samostalni posao i osniva trgovačku radnju AS. Nakon rata 1996. godine formira firmu AS d.o.o. i zapošljava 14 radnika. Već 2005. godine ima 100 radnika. S obzirom na veći broj firmi, for-

mirana je AS Group koja danas zapošljava 2.700 radnika. AS Goup ima slijedeće članice:

- AS d.o.o. proizvodi konditorske proizvode: štrudle, pettit keks, keks sendvič, punjeni biskvit *Medeno srce*, napolitanke, šećer u kocki.
- *Vispak* d.o.o. Visoko sa svojim poznatim brendom proizvodnje kafe, začina i dr.
- *Kent* d.o.o. Visoko otkupljen je od turskog vlasnika 2005. godine i njegovi proizvodi se plasiraju tržištu sa zadržanim brendom.
- *Fortitudo* d.o.o. Travnik i *Napredak* d.o.o. Tešanj proizvođači su odjeće za najpoznatije svjetske brendove i zapošljavaju 990 radnika.
- *Klas* d.d. Sarajevo razvija, proizvodi i prodaje hranu od žitarica, brašno, hljeb, peciva, tjestenine, konditorske proizvode. Raspolaže mlinovima, pekarama, prodavnicama i prodajnim centrima.

AS Group je kompanija koja je po nekim procjenama imala najveći relativni rast u BiH posljednih desetak godina, prevazišla je BiH okvire i postala lider u regionu određenih proizvoda. Izvozi u Hrvatsku, Crnu Goru, Srbiju, Kosovo, Albaniju, Sloveniju, Austriju, Italiju, Njemačku, Švedsku, Australiju, USA, Kanadu, UAR i Tursku.

AS d.o.o. vrši ekploataciju i prodaju poznate tešanjske mineralne vode *Oaza*.

(Kada je autor imao dilemu da li da u evidenciju *Pobjedinih* radnika koji su napravili vlastiti posao uključi i djelatnosti koje nisu proizašle iz stručnih znanja stečenih u *Pobjedi*, Sulejman Hrvić mu je rekao da je *Pobjedi* stekao sva druga potrebna znanja o industrijskom radu i redu i kvalitetu koja su mu koristila u realizaciji vlastitog posla.)

O kakvim je rezultatima riječ - govori činjenica da je u njegovim firmama zaposleno skoro za 1.000 više radnika nego što je *Pobjeda* najviše zapošljavala.

Ishak Jabandžić Madi

Ishak Jabandžić u *Pobjedi* počeo raditi 1974. godine kao metalostrugar. Poslije je radio poslove montera u namjenskoj proizvodnji dijelova za specijalni motor. Iz *Pobjede* odlazi 1989. godine i, zajedno sa bratom Mujom, započinje vlastiti posao registracijom firme *Bosfor* baveći se trgovinom. Samostalnu firmu *Kod Iske* otvara 1994. godine, a poslije rata formira firmu *Madi* d.j.l. koja se također bavila trgovinom.

Sa proizvodnjom pilećeg mesa počinje 2001. godine, a 2007. godine firma dobiva naziv Mesna industrija *Madi* d.o.o. Za potrebe proizvodnje otkupio je i dokapitalizirao Veterinarsko-inkubatorsku stanicu u kojoj radi 30 radnika. Ima oko 120 stalnih kooperanata, kojima obezbjeđuje hranu, lijekove i tek izlegle piliće. U 2013. godini utovljeno je i prerađeno za upotrebu u ishrani 5.500.000 pilića. Jednodnevni pilići najvećim dijelom proizvedeni su na *Madijevoj* farmi. Zapošljava 270 radnika. U fazi je velika investicija kojom će se obezbijediti klaonica sa kapacitetom 5.000 komada na sat i prerada. Očekuje se zapošljavanje novih 50 radnika.

Muhamed Pilav

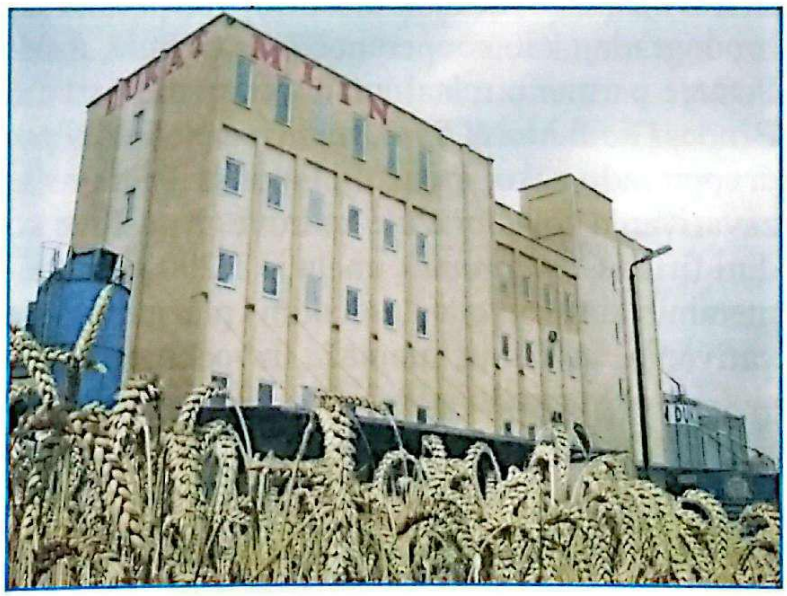

Muhamed Pilav u *Pobjedi* je počeo raditi 1983. godine kao diplomirani ekonomista na poslovima referenta u Službi plana i analize.*Pobjedu* napušta 1989. godine i osniva vlastitu firmu *Riva-commerce* d.o.o. - društvo za promet građevinskog materijala. Od 1992. do 2001. godine direktor je *FIP/Assidoman* Sweden i *Frantschach Industrial Packuging* Austrija - tvornica za proizvodnju papirne ambalaže. Danas je direktor *Unipromet* d.d. Sarajevo. Izgradio je fabrike vlastitim sredstvima sa više od 100.000 m², u vrijednosti većoj od 200 miliona KM. Njegove firme danas zapošljavaju 296 radnika.

Mijo Ćosić

Mijo Ćosić u *Pobjedi* je počeo raditi u Službi održavanja kao električar, gdje je bio zaposlen do kraja rata kada formira trgovačku radnju. Poslije se bavi trgovinom mesa i mesnih prerađevina i formira vlastitu klaonicu. Nakon toga formira firmu *Ćosićpromex* d.o.o. koja i danas egzistira. Osnovna djelatnost je unutrašnja i spoljna trgovina i posredništvo. Gradi objekat restorana *Alfa* u Sivši, a svoje poslovne djelatnosti širi i na prostor Hrvatske, gdje osvaja poslove u brodogradnji kao kooperant *Uljaniku* Pula, *3. Maju* Rijeka i *Brodosplitu* Split. Postaje partner u metalogradnji i graditeljstvu *Đuri Đakoviću* iz Slavonskog Broda. Gradi Motel *Split*, stanicu za tehnički pregled vozila, širi poslovanje u drvoprerađivačkoj industriji i industriji betonske galanterije, utemeljuje školu zavarivanja koja obrazuje kadrove za poslove koje firma obavlja. U 2006. godini firma *Ćosićpromex* imala je 1.200 radnika. Danas se firma bavi izradom metalnih konstrukcija, laserskim i plazmenim sječenjem metala, uslugama zavarivanja, savijanja, montaže, izvođenjem građevinskih radova, izvođenjem svih radova u brodogradnji, hotelijerstvom i tehničkim pregledom vozila.

Azem Mulalić

Azem Mulalić u *Pobjedi* je počeo raditi 1984. godine kao diplomirani ekonomista, na poslovima samostalnog referenta. Iz *Pobjede* otišao 1989. godine kada zasniva vlastiti posao. U porodičnoj kući otvara ugostiteljski objekat *Citadela*, a zatim u Mešićakući i *Mina Haus*. Danas ima firmu *HL Group* d.o.o. sa 5 zaposlenih.

Emir Deljkić

Emir Deljkić u *Pobjedi* se zaposlio 1971. godine, nakon što je radio u firmi ZF iz Zapadne Njemčke. Radio je kao strugar u *Pobjedi*, zatim na održavanju mašina, poslovođa i tehnolog u Fabrici mašina i alata. Iz *Pobjede* je otišao 1999. godine, a svoj biznis započeo je 2000. godine. Firma koju je osnovao zove se *Metaltehnika* d.o.o. i bavi se proizvodnjom mašinskih dijelova (zupčanici, lančanici, puž i pužno kolo i dr.), zatim proizvodnjom specijalnih mašina i njihovim remontom i popravkom. Sam je zaposlen u svojoj firmi, a često mu pomogne i sin Kenan koji radi kao doplomirani mašinski inžinjer u FAD-u. Snaga *Metaltehnike* je u rješavanju problema drugih firmi. Emir slovi kao izvrstan konstruktor i "klikeraš" za rješenja specijalnih zahtjeva na mašinama ili uređajima.

Enes Mujezinović

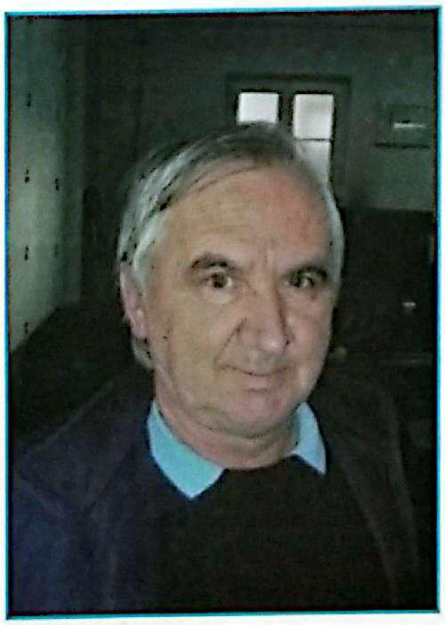

Enes Mujezinović počeo je raditi u *Pobjedi* u svojoj struci - kao metalostrugar. Poslije je radio kao brusač, a kasnije i na ostalim mašinama ozubljenja. Iz *Pobjede* je otišao 2000. godine, sa otpremninom u mašinama (odvalna glodalica FO 6) i formirao vlastitu firmu *Metalomehanika*. Uz iznamljenu mašinu za odvalno glodanje WMW od *Pobjede*, obezbijedio je i strugarske i bušačke kapacitete kako bi bio sposoban raditi sve vrste dijelova. Zapošljava dva radnika, sinove Nermina i Mirsada.

Amir Kurdić

Amir Kurdić u *Pobjedi* je počeo raditi 1986. godine kao strugar u Fabrici mašina i alata. Na istim poslovima je radio do 1999. godine kada je otvorio vlastitu zanatsku radionicu koja se zvala *Metalka*. Od 2004. godine ima registrovanu firmu KPM BiH d.o.o. u Jelah Polju koja se bavi izradom svih vrsta metalnih dijelova najvećim dijelom za automobilsku industriju. Danas zapošljava 24 radnika.

Bahrudin Hadžimehić

Bahrudin Hadžimehić u *Pobjedu* je došao 1971. godine iz *Željezarne* Štore u Celju. Radio je kao metalostrugar, a poslije završene VŠOR kao planer proizvodnje u Operativnoj pripremi. Iz *Pobjede* je otišao 1990. godine i otvorio je samostalnu trgovačku radnju. U glavnoj tešanjskoj ulici danas ima parfimeriju *Erna* u kojoj su zaposlena tri radnika.

Ahmet Brka

Ahmet Brka u *Pobjedi* je počeo raditi 1983. godine na ispitivanju propustljivosti sklopova pumpi za vodu nakon montaže. Nakon toga je radio na bušilici, a zatim kao oštrač alata. *Pobjedu* je napustio 1987. godine i postao suosnivač trgovačke firme HB. Poslije je otvorio piceriju *BOSS*, a poslije rata u iznajmljenom prostoru Doma kulture diskoteku *Paradizo*. U Kraševu je otvorio *Fastfood* restoran - u krugu Distributivnog centr,a gdje je smještena Carina. Kod TOŠK-ovog stadiona otvorio je restoran *Fontana*. Jedno vrijeme je imao restoran *Kiseljak* na Kiseljaku. Danas radi još Caffe *Eden* na Donjoj čaršiji. Zapošljava 12 radnika.

Adem Brkić

Adem Brkić završio je Školu učenika u privredi u Tešnju. U *Pobjedi* je počeo raditi na mjestu metalostrugara 1972. godine. Pored poslova strugara, radio je kao tehnolog alata i rukovodilac Službe alata. Nakon demobilizacije iz Armije RBiH radi ponovo je rukovodilac Službe alata. Iz *Pobjede* odlazi 2000. godine i formira vlastitu firmu *AB-Plastikal* koja se bavi izradom aluminijske i PVC stolarije. U jakoj konkurenciji stekao je ugled veoma kvalitetne izrade i ugradnje stolarije.

Fehim Hećimović

Fehim Hećimović dugogodišnji je radnik *Pobjede*. Zanat je učio u kovačiji *Pobjede* kod Osmana Kerića, onda je radio razne poslove: varilac na izradi kartera, limarske poslove, monter pumpi, poslovođa u štanceraju Fabrike filtera, šef obezbjeđenja u Fabrici filtera. *Pobjedu* je napustio 1966. godine i otvorio prodavnicu autodijelova *Crni vrh* d.o.o. Danas ova firma zapošljava 4 radnika i bavi se pružanjem usluga površinske zaštite, pjeskarenja, lakiranja vozila sa pečenjem laka.

Mensur Krdžalić Menso

Mensur Krdžalić 1979. godine počeo je raditi u *Pobjedi* kao brusač. Radio je i kao referent prodaje. Bio je odličan majstor brusač, o čemu svjedoči treće mjesto osvojeno na takmičenju u bivšoj Jugoslaviji, Pobjeđivao je tri puta na takmičenju na nivou BiH, a na takmičenju SOUR UNIS 5 puta. U *Pobjedi* je na takmičenjima metalaca uvijek osvajao prvo mjesto. Iz *Pobjede* je otišao 1997. godine i tada počinje sa vlastitim poslom. Bavio se prodajom ulja *Total*, auto guma *Kumho*, automobila *Mazda* i *Dewo*. Od 2000. godine ima registrovanu firmu koja se bavi reciklažom. Danas je firma *Eko-servis* vodeća u BiH u ovoj oblasti. Pored reciglaže metalnih dijelova, uveo je tehnologiju reciklaže ulja i drugih otpadnih fluida. Zapošljava 19 radnika

Halid Šaranović

Halid Šaranović u *Pobjedi* je počeo raditi 1979. godine na poslovima oštrača alata. Taj posao obavljao je do 2000. godine kada napušta *Pobjedu* i formira vlastitu firmu za oštrenje alata koja se zove Zanataska radnja *Brid* Tešanj. Danas radi sam u svojoj firmi i pruža usluge oštrenja alata drugim firmama.

Mahmut Vilašević Teni

Mahmut Vilašević u *Pobjedi* je počeo taditi 1978. godine kao alatni bravar. Obavljao je poslove dispečera, a 1990. godine napušta *Pobjedu* i otvara ćevabdžinicu u objektu kod Opće bolnice, gdje je otac Mujo imao slastičarnu od 1960. godine. Danas su u ćevabdžinici zaposlena 4 radnika

Ibrahim Krdžalić

Ibrahim Krdžalić počeo je raditi kao diplomirani mašinski inžinjer u *Pobjedi* 2008. godine na poslovima samostalnog tehnologa. Radio je i na poslovima tehnološkog razvoja i u kontroli procesa. Učestvovao je u implementaciji softvera za upravljanje proizvodnjom BAN. Iz *Pobjede* je otišao 2010. godine i sa njemačkim partnerom formira firmu *Abitec* d.o.o, a poslije i vlastitu firmu *Ascom* d.o.o. koja danas zapošljava 11 radnika. Bavi se prodajom računara, laptopa i ostale tačunarske opreme, zatim printera i kopirnih aparata, te potrošnih materijala za računarsku opremu. Vrši i prodaju mrežne opreme, te instalaciju i rekonstrukciju računarskih mreža i softvera.

Džemal Subašić

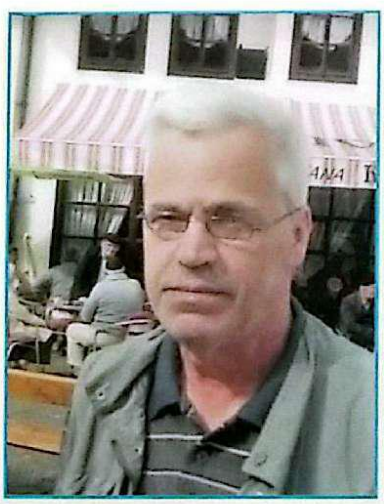

Džemal Subašić u *Pobjedi* je počeo raditi kao metalostrugar 1974. godine. Nakon formiranja OOUR-a prelazi sa proizvodnje pumpi u Fabriku mašina i alata, gdje također radi kao strugar, a poslije kao poslovođa. *Pobjedu* napušta 2000. godine i osniva vlastitu firmu *Asval* d.o.o. u iznajmljenom prostoru u Medakovu. Proizvodni program je proizvodnja dijelova i sklopova za automobilsku industriju. Danas *Asval* ima pet radnika, a u toku je izgradnja nove moderne hale u industrijskoj zoni Bukva.

Muharem Elezović

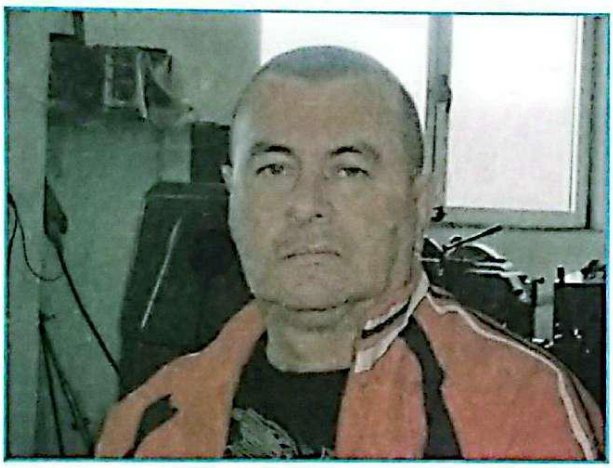

Muharem Elezović u *Pobjedi* je počeo raditi 1978. godine kao strugar i na tom je poslu ostao do 2000. godine kada napušta *Pobjedu*. Jedno vrijeme radio je u Alatnici *Katić* u Omanjskoj, a potom je otvorio svoju samostalnu firmu Tokarska radionica *EL-MAX* u iznajmljenom prostoru. Uz porodičnu kuću sagradio je objekat 2003. godine u koji se preselio iz iznajmljenog prostora. U firmi je jedini zaposlenik, a bavi se proizvodnjom metalnih dijelova, uglavnom za Fabriku pumpi i hidraulike i *Mann und Hummel*. Ponekad mu navrate kolege iz *Pobjede*, pa mu pomognu ako ima hitan posao, kao što je komšija Enes Mulabećirović.

Abdulah Brka

Abdulah Brka prvi posao imao je u prototipnom odjeljenju *Pobjede* kao mašinski tehničar 1978. godine. U produkciji filtera radio je i druge poslove. Bio je tehnolog kontrole kvaliteta, konstruktor mašina i uređaja, a danas radi kao stručnjak za stalna poboljšanja. Kada je Fabrika filtera UNICO raspisala tender za izradu malih problematičnih dijelova u koopearciji, dobio je posao i nakon toga formirao svoju firmu Metalna radionica *Brka*. Proizvodni pogon izgradio je uz porodičnu kuću u Dobropolju. Ulaskom UNICO-filtera u *Mann und Hummel* Abdulah je zadržao sve poslove, pri čemu njegova firma zapošljava 12 radnika.

Šefko Elez

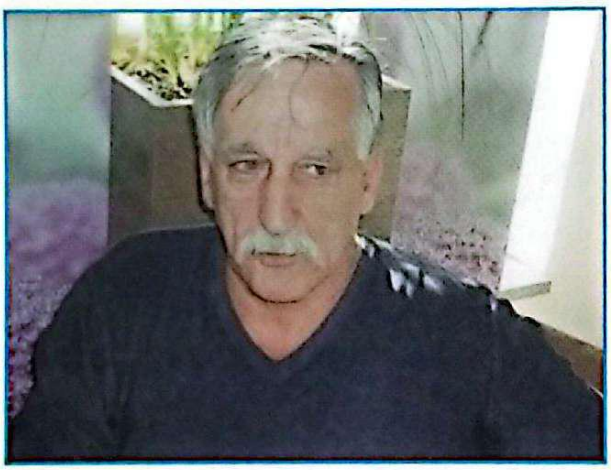

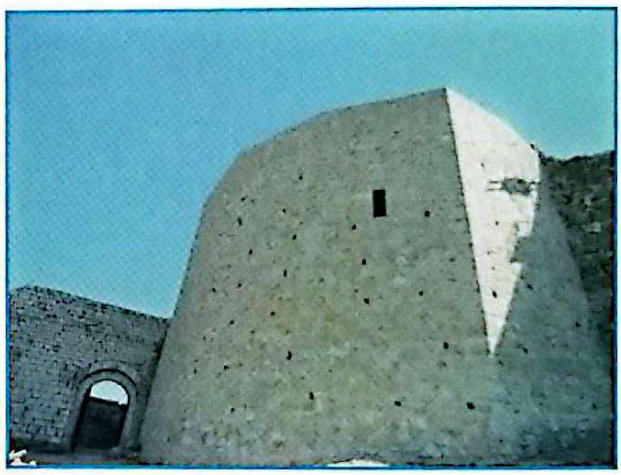

Šefko Elez u *Pobjedi* je počeo raditi 1972. godine kao vozač viljuškara. Radio je poslove vozača putničkog vozila i rukovodioca građevinske grupe. Sa građevinskom grupom je u najkraćem roku sanirao posljedice bombardovanja tokom rata, a prilikom jednog takvog popravljanja fabrika je pogođena avionskom bombom. Šefko je pao sa krova hale, ali ipak bez težih posljedica. Iz *Pobjede* je otišao 1996. godine kada formira svoju građevinsku firmu *Elez* d.j.l. Danas firma egzistira kao *Elez* d.o.o. i zapošljava 15 radnika. Jedno vrijeme zapošljavala je i 35 radnika. Građevinska firma *Elez* poznata je po izvođenju radova prilikom restauracije Gradine. Ova firma takođe učestvuje u gradnji kuća za porodice sa socijalnim potrebama, gdje u svakom slučaju daje i svoj konkretan humanitarni doprinos, uz profesionalni posao.

Suad Hasanbašić Cinco

Kao diplomirani ekonomista stipendista *Pobjede*, Suad Hasanbašić počeo je raditi u Plansko-analitičkoj službi kao referent, a jedno vrijeme bio je i rukovodilac. Nakon reorganizacije *Pobjede* na tri samostalne fabrike prelazi u FAD na mjesto direktora finansija. Napušta FAD 1995. godine i počinje raditi u firmi *Apis*, a 1998. godine formira svoju firmu *Centar* d.o.o. Tešanj koja se danas bavi špediterskim uslugama. Ima 6 zaposlenih radnika.

Marijan Katić

Nakon završetka Tehničke škole Marijan Katić kratko je radio u *Željezari* Zenica. U *Pobjedi* je počeo raditi 1970. godine kao tehnolog i radio je do oktobra 1973. godine. Iz *Pobjede* odlazi u SR Njemačku i radi razne poslove u *Mercedes Benzu* do 1986. godine. Vraća se kući u Omanjsku i otvara vlastitu firmu Alatnica *Katić*. Tokom rata bio je jedan od najpouzdaniji *Pobjedinih* kooperanata u namjenskoj proizvodnji. Poslije rata firma postaje *Katić* d.o.o. i radi specijalne alate raznih izvedbi. Danas zapošljava 32 radnika, ima veoma savremen i moćan mašinski park. Svu proizvodnju izvozi.

Mirsad Hajrić

U *Pobjedi* je Mirsad Hajrić počeo raditi 1984. godine kao metaloglodač, a nakon 6 mjeseci prešao je na mašine za ozubljenje. Radio je na svim vrstama mašina za ozubljenje. Imao je i nekoliko inovacija u radu ovih mašina. Uz otpremninu u mašinama za ozubljenje po Lorenzovom postupku ruske proizvodnje, 1999. godine napušta *Pobjedu* i započinje vlastiti posao registriranjem SZR *Zupčanik* u Šijama. Firma i danas egzistira pod istim imenom kao d.o.o., a proizvodi metalne dijelove i skolopove sa specijalizacijom na zupčaste dijelove i prenosnike. Zapošljava 25 radnika. Investirao je i obezbijedio proizvodnju toplo kovanih otkovaka koja je veoma značajna za razvoj firme, ali i za ukupni razvoj metalske industrije u Tešnju.

Smajo Čaušević

Zajedno sa drugih devet radnika, *Pobjeda* je Smaju Čauševića1983. godine sa Biroa rada primila na obuku, a zatim i u radni odnos. Bio je obučen za rad na brusilici za brušenje zupčanika. Bio je obučen za rad i na drugim brusilicama,

pa je po potrebi radio i na njima. U *Pobjedi* je radio do 1990. godine. *Pobjeda* je tada realizovala jedan program rekonstrukcije u kojoj je bilo predviđeno da se jednom broju radnika ponudi otpremnina u *Pobjedinim* proizvodima i robama. S obzirom na to da je već ranije kupio poslovni prostor u blizini Doma zdravlja, odlučio je uzeti otpremninu i pokrenuti vlastiti posao. U prvom trenutku to je bila ribarnica, zatim trgovina mješovite robe, da bi se zadržao na mesnici koju i danas ima u istom prostoru. U porodičnoj firmi rade Smajina supruga (takođe bivša radnica Fabrike filtera) i sin, a kćerka studira na Prehrambenom fakultetu, pa je očekivati da će se i ona uključiti u porodični posao.

Ramo Ramić

Ramo Ramić u *Pobjedi* je počeo raditi 1983. godine kao mašinski tehničar na poslovima kontrolora namjenske proizvodnje *Kapela.* Poslije je radio i druge poslove u Službi kontrole kvaliteta: kontrolor montaže, kontrolor alata, međufazni kontrolor, a pet godina radio je u preciznoj kontroli. U Službu prodaje prelazi 1988. godine, gdje radi na prodaji tuđih roba dobivenih kompezacijom. *Pobjedu* napušta 1996. godine i otvara vlastitu firmu *Agromehanika* d.j.l. u iznajmljenom prostoru u Jelahu. Od 2000. godine firma se zove *Poljo-prom* d.o.o. i bavi se prodajom i servisiranjem proizvoda i rezervnih dijelova koji se koriste u poljoprivredi. Danas *Poljo-prom* zapošljava 4 radnika i smješten je u vlastitom poslovnom prostoru površine 750 m².

Jakub Ćeman

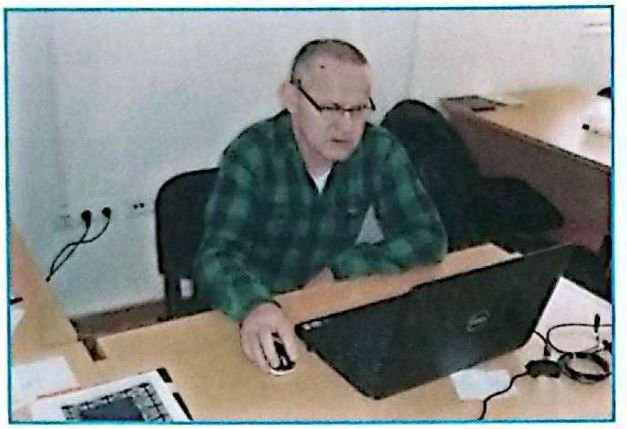

Nakon završetka Mašinske tehničke škole Jakub Ćeman počinje raditi u Službi tehnologije kao tehnolog. U *Pobjedi* radi do 1995. godine kada sa partnerom otvara autoservis *Automehanika* d.j.l. Od 2004. godine ima vlastitu firmu *Hidro Ring* d.o.o. - koja i danas radi u vlastitom proizvodnom prostoru. Proizvodi zaptivke za hidrauliku i pneumatiku, pneumatske i hidraulične cilindre. Zapošljava 5 radnika.

Mirsad Ljevaković

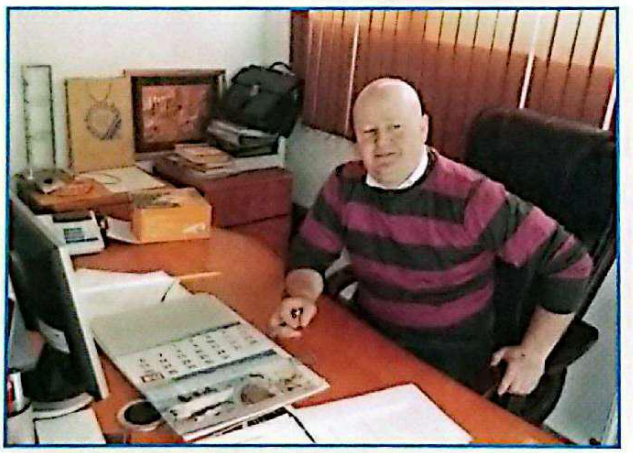

Mirsad Ljevaković u *Pobjedi* je počeo raditi 1981. godine, sa svojih 17 godina, na poslovima manipulativnog radnika. Poslije je radio na pranju dijelova, bio je pomoćni radnik u magazinu, a nakon ostručavanja u školi za mašinbravara radi na bušilici. Iz *Pobjede* je otišao 1995. godine i započeo vlastiti posao sa trafikama *Amar* i *Hari* ispred zgrade Općine Tešanj. U kućnim prostorijama otvara STR *Vez*, gdje radi vezene ambleme, naljepnice, rekalamne natpise i slično. Povećanjem obima proizvodnje preseljava proizvodnju u Tešanjku, a od 2008. godine radi u vlastitim pogonima od 1.800 m² u industrijskoj zoni u Rosuljama, sa novim nazivom: *Euro vez* d.o.o. Pored kioska u Tešnju i Jelahu, i *Euro veza* u kojem, pored ranijeg programa, radi i zaštitnu odjeću, formirao je novu firmu *HIDRO-GEO inžinjering* d.o.o. koja se bavi bušenjem do 500 m za vodosnabdijevanje i geotermalno grijanje.

Mirsad i Nerminka Škapurević

U *Pobjedi* je Mirsad Škapurević počeo raditi 1976. godine kao diplomirani ekonomista u Službi plana i analize. Nakon pola godine prelazi u Službu nabave i radi na uvozu. Za direktorra Zajedničkih služni postavljen je 1980. godine, a nakon godinu dana napušta *Pobjedu* i radi UPI *Zadružni magazin* Tešanj. Supruga Nerminka takođe je radila u *Pobjedi* i prvo zaposlenje imala 1977. godine u Planu i analizi. Sa partnerom iz Slovenije osnovali su zajedničku firmu *Biassco* d.o.o. lociranu u Žabljaku, koja se bavi prometom sredstava za oralnu higijenu. Firma ima 4 zaposlena.

Feđa Alićehajić

Kao diplomirani mašinski inžinjer, Feđa Alićehajić počeo je raditi u Službi razvoja kao samostalni konstruktor na odjeljenje pumpi za vodu. Obavljao je poslove glavnog konstruktora, šefa Službe razvoja, tehničkog direktora i glavnog tehnologa u Fabrici filtera. Početkom rata odlazi u Armiju RBiH i ne vraća se više u Fabriku filtera. Učestvovao je kao inovator u nekoliko konstruktivno-tehnoloških rješenja i u izradi mašina i uređaja kao što su izrada hidrauličnih presa za montažu, uređaj za ispitivanje pumpi i filtera, ispitni sto cilindar podizača kabine kamiona, rekonstrukcija pumpi za vodu i filtera *Kamaz*. Vlastiti posao počinje 1996. godine registrujući firmu *Profotrad*. Firma i danas radi pod istim imenom. U početku je radila izolacione sisteme i dizne za špricanje brzovezujućeg betona za tunele, a poslije privatizacije Fabrike filtera i proizvodnjom sistema filtriranja.

Namik Kasumagić

Namik Kasumagić završio je Mašinsku tehničku školu i u *Pobjedi* počeo raditi kao tehnolog u Službi tehnologije. Poslije je radio poslove studije rada i vremena, a zatim u Službi kontrole kvaliteta kao glavni kontrolor. U Marketingu i razvoju radio je poslove glavnog referenta prodaje za jugoslovensko tržište. *Pobjedu* je napustio 1999. godine i otvorio knjižaru u Tešnju, u kojoj su zaposlena 2 radnika.

Irfan Preldžić

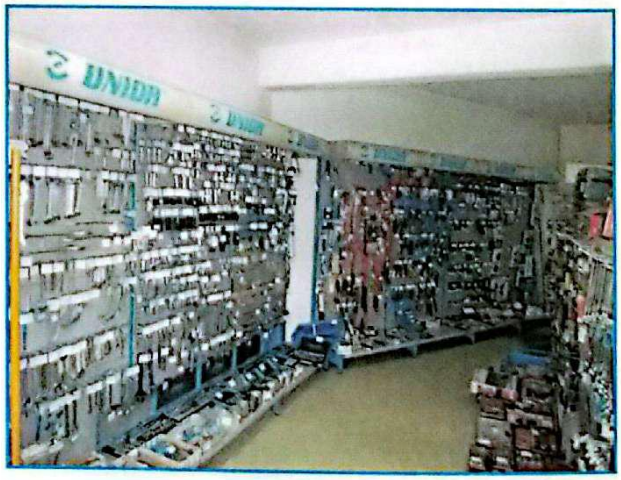

Prvi posao u *Pobjedi* Irfan Preldžić imao je u Službi razvoja, a nakon kratkog vremena prelazi u Službu nabave i radi na poslovima nabave vijčane robe, zaptivki i dr. Po povratku sa odsluženja vojnog roka radi u nabavi poslove nabavki alata, brusnog materijala i sl. *Pobjedu* je napustio 1998. godine i od početka 1999. godine formira svoju firmu *Teol* d.o.o. Zapošljava 7 radnika i ima dvije prodavnice u Šijama i Jelahu.

Mehmed Meša Mević

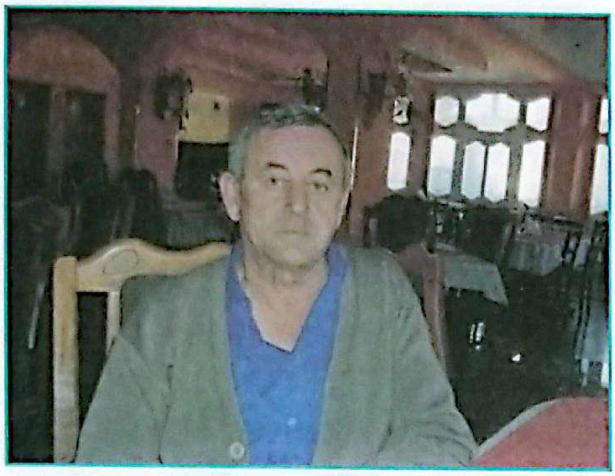

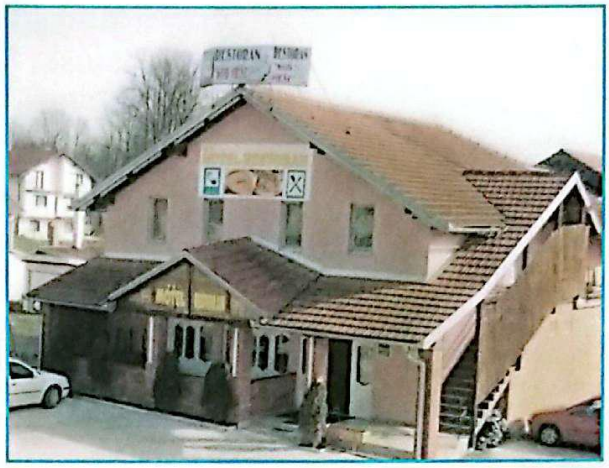

Mehmed Mević u *Pobjedi* je počeo raditi 1983. godine u Restoranu društvene ishrane kao šef kuhinje. Pored obroka za radnike u restoranu je bio i dio namijenjen za posluživanje gostiju, i Meša je postao poznat po tešanjskoj tagarici i loncu za jednu osobu. Od 1996. godine u Jelahu ima STR Gril *Kod Meše*, koji je poslije prerastao u motel sa restoranom i prenoćištem koji radi i danas kao Motel *Kod Meše*, a poznat je po domaćim jelima, roštilju i pečenju. Ima 6 zaposlenih.

Šemsudin Sejmenović

U *Pobjedi* je Šemsudin Sejmenović počeo raditi 1984. godine u Restoranu društvene ishrane na poslovima slastičara. Fabriku je napustio 1991. godine kada je otvorio vlastitu slastičarnu SUR *Kalipso*. Vremenom je firma u svom programu imala i aščinicu i trgovinu. Prvi restoran za radnike imao je u *Napretku*, a od 2005. godine i u *Pobjedi*. Obezbjeđivao je tople obroke za firme *Pobjeda*, *Alpina Bromy* i *Kontesa*. Pored toga, od 2012. godine ima i vlastitu pekaru.

Suad Ramić

Kao stipendista *Pobjede* Suad Ramić završio je mašinski fakultet i počeo raditi u *Pobjedi* 1989. godine. Prvi posao je bio u Marketingu i razvoju na poslovima konstrukcije grupe za filtere. Vrlo kratko je radio na ovim poslovima, jer prelazi u FAD, gdje je radio kao rukovodilac službe održavanja, zatim kao tehički direktor i direktor. FAD napušta 2010. godine kada formira svoju firmu Agencija *Integra BiH* u Jelahu, koja i danas egzistira i ima 3 zaposlena radnika. Bavi se projektovanjem i konsaltingom.

Sulejman Borovac

Sulejman Borovac u *Pobjedi* je počeo raditi kao strugar 1971. godine. Kao poznavalac rada na svim strugarskim mašinama, bio je 5 godina strugar uskakivač. Formiranjem FAD-a prelazi u ovu *Pobjedinu* proizvodnju i obavlja poslove reglera na transfer-liniji. FAD je napustio 2000. godine kada je formirao svoju firmu *Spektar* u vlastitom prostoru u Jelahu, specijalizovanu trgovinu boja, lakova i vijčane robe. Ima 2 zaposlena radnika.

Mirvet Hundur

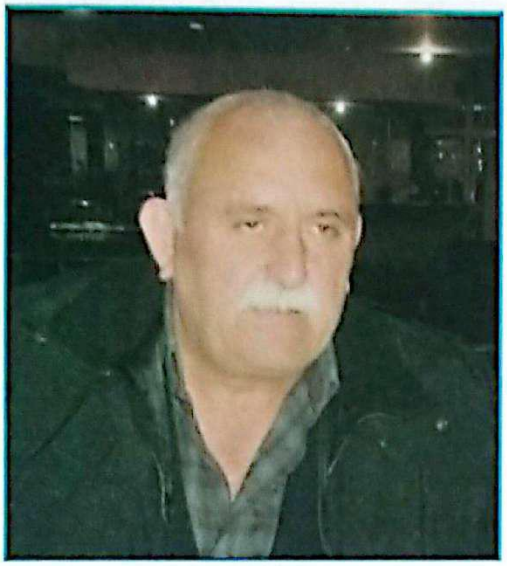

Mirvet Hundur u *Pobjedi* je počeo raditi1974. godine kao strugar. Radio je poslove strugara i u odjeljenju prototipa, do prelaska u FAD, neposredno nakon organizovanja proizvodnje. U međuvremnu je završio Višu školu organizacije rada i u FAD-u obavlja poslove prvog čovjeka Operativne pripreme, a potom i rukovodioca Službe nabave. Vlastiti posao pokrenuo je otvaranjem knjižare u porodičnoj kući, a zatim i prometom pleksiglasa, polikarbonata, svih vrsta folija za izradu svijetlećih reklama i u štamparijama, zidnim tapetama, magnetnim folijama i sl. Ovaj dio firme smješten je u prostoru do *Inžinjeringa* u Jelahu, a firma se zove *HEMAA* d.o.o. U penziji je od 2004. godine, a u firmi su zaposleni kćerka, sin i snaha.

Smajo Subašić

Sa grupom svršenih učenika ŠUP-a, Smajo Subašić odlazi 1969. godine u SR Njemačku, u mjesto Biticheim. Nakon obuke od godinu dana vraća se u *Pobjedu* i radi kao alatničar, zanimanje za koje je opredijeljen dok je dolazio u fabriku na praksu. Nakon godinu dana ponovo ide u Njemačku i nakon 2-2,5

godine vraća se ponovo u *Pobjedu*. Radi kao alatničar, a, prema potrebi, i na ravnoj brusilici i koordinatnoj mašini. U penziju odlazi 2007. godine, kada osniva firmu *Euro inox* d.o.o. Danas u *Euro inoxu* radi sin Edis i još 2 radnika, a bave se izradom mašinskih dijelova, obradom struganjem, glodanjem, bušenjem i zavarivanjem.

Mustafa Jabandžić

U *Pobjedi* je Mustafa Jabandžić počeo raditi kao alatničar u Fabrici mašina i alata. Poslije je radio poslove mašiniste rashladnih uređaja u Energetici. Radni odnos u *Pobjedi* prekinuo je 1995. godine i otvara samostalnu zanatsku radnju *Mus-metal* u prostorijama porodične kuće, a 1997. godine *Metalplast* d.j.l., a kasnije *Forma* d.o.o., u industrijskoj zoni Ciglana u Jelahu, u hali od 500 m². Proizvodni program firme je Al-PVC stolarija i metalne konstrukcije. Forma d.o.o. danas ima 4 radnika.

Fuad Ćostović

Fuad Ćostović počeo je1986. godine raditi u *Pobjedi* kao mašinski tehničar na poslovima konstruktora u Službi razvoja, na odjeljenju koje je radilo prog-

ram OOUR Mašina i alata. Radio je kao tehnolog na izradi mašina, leteći kontrolor, a sada radi kao prijemni kontrolor. Vlastiti posao započeo je 2005. godine formiranjem firme SZR RVS *Ćostović*, kao dopunska djelatnost.

Nedžad Saltagić

Nedžad Saltagić počeo je raditi u *Pobjedi* 1981. godine kao elektromehaničar u Službi održavanja. *Pobjedu* napušta 1997. godine i radi u firmi *Belif* d.o.o. do 2005. godine - kada započinje svoj obrt. Firma Elektroinstalaterska radnja *Saltagić* bavi se održavanjem pogonskih mašina i izradom pogonskih instalacija. Zapošljava 3 radnika. Elektroinstalaterska radnja *Saltagić* radila je osvjetljenje Gradine, instalacije u niz hala kao što su objekti *Nord Star* u Matuzićima, *Belif* d.o.o., pilićarnik *Inžinjering* i dr.

Abdulah Đulović

Kao metalostrugar, Abdulah Đulović počeo je raditi u *Pobjedi* 1974. godine. Poslije radio kao strugar uskakivač, zatim na poslovima međufazne, završne i kontrole montaže, rukovalac obradnim centrima. Radni vijek završio je u

Pobjedi 2000. godine kada odlazi u penziju. Još dok je radio u *Pobjedi*, osnovao je svoju zanatsku radionicu *EL-BE-EN*. U njoj je organizovao proizvodnju metalnih dijelova, uglavnom za potrebe *Pobjede*, KPM-a iz Piljužića i *Tehnoproma* iz Dervente. U jednom trenutku zapošljavao je 4 radnika. Danas radi sam kao dopunsku djelatnost.

Seid Krdžalić

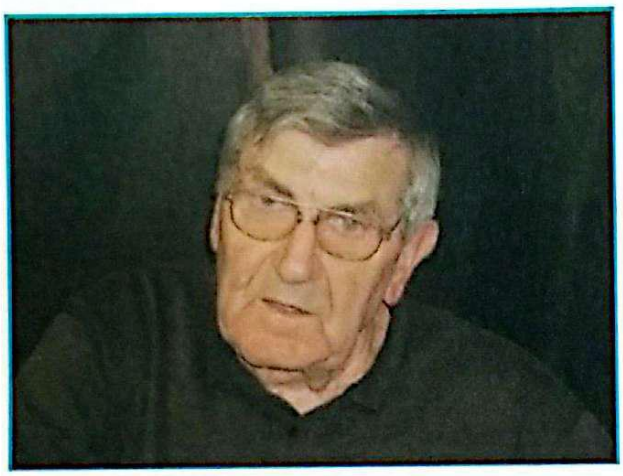

Nakon završetka industrijske škole, Seid Krdžalić radi nepunu godinu u *Trudbeniku* iz Doboja, a nakon odsluženja JNA 1962. godine počinje raditi u *Pobjedi* kao kontrolor alata u eksploataciji. Radio je na koordinatnoj bušilici, rukovodio odjeljenjem alatnice, radio kao kalibrista preciznog alata. Početkom sedamdesetih završava školu za VKV radnika, radi poslove šefa Službe alata. Nakon formiranja OOUR-a, radi kao tehnički direktor u Fabrici mašina i alata, a nakon odlaska Milana Nesterovića za predsjednika Skupštine Općine Tešanj vrši dužnost direktora OOUR-a Mašina i alata do reorganizacije *Pobjede* u tri samostalne firme. U penziju otišao 1997. godine. Zanatsku radionicu formirao je još 1989. godine kao SZR Obrada metala u kojoj i danas radi.

Nazif Ahmetović

Nazif Ahmetović u *Pobjedi* je počeo raditi kao diplomirani mašinski inžinjer na poslovima konstruktora. Radio je poslove direktora profitne cjeline *Alati*, zatim kao referent za istraživanje tržišta, a danas radi kao rukovodilac prodaje. Kao dopunsku djelatnost formirao je firmu *AN-PROJEKAT* preko koje vrši arhitektonsko-inžinjerske usluge i savjetovanje.

Ekrem Mujezinović

Ekrem Mujezinović u *Pobjedi* je počeo raditi 1974. godine kao strugar. Poslije je radio poslove vozača kamiona i vozača putničkog automobila generalnog direktora i rukovodioca transporta. U vlastitoj kući ima instalisane strugarske mašine, gdje obrađuje dijelove uglavnom za *Pobjedu.* Danas je rukovodilac transporta u *Pobjedi*, a privatni posao registrovan je kao dopunska djelatnost.

Rešad Subašić

U *Pobjedi* je Rešad Subašić počeo raditi 1976. godine kao metalostrugar u serijskoj proizvodnji, zatim kao stugar u alatnici i poslovođa u alatnici. U penziju je otišao 2007. godine, nakon čega je organizovao dopunsku djelatnost instalirajući mali pogon u objektu uz vlastitu kuću, koji nosi naziv *RS*. Radi sam na obradi metalnih dijelova.

Ismet Isić Roci

U *Pobjedi* je Ismet Isić počeo raditi kao metaloglodač na glodalici 1974. godine. Poslije je radio kao regler na mašinama ozubljenja i kao poslovođa. U penziju je otišao 2011. godine. Još dok je radio u *Pobjedi* u porodičnoj kući, instalisao je mašinu za ozubljenje i jedan strug, gdje radi zupčanike kao dopunsku djelatnost. Zanimljivo je da su ga pronašli iz Hrvatske radio-televizije da bi im uradio zupčanik za kameru koja automatski snima.

Mujo Halilović

Mujo Halilović počeo je raditi u *Pobjedi* kao metalostrugar u procesu proizvodnje, zatim kao strugar u alatnici i kontrolor u Fabrici mašina i alata. Iz *Pobjede* je otišao 2000. godine, uz otpremninu koju su činile dvije mašine. U porodičnoj kući formirao je metalsku radionicu *Metalchrom* kao dopunsku djelatnost, gdje i danas radi metalne dijelove, uglavnom za *Pobjedu*.

Ivo Radeljak

Ivo Radeljak završio je Višu mašinsku tehničku školu i 1981. godine počeo raditi u *Pobjedi*, u Službi nabave. Kao referent nabave, a kasnije kao samostalni referent i glavni referent - radio je na poslovima nabavki odlivaka čelika i limova. Nakon osnivanja firme *Pobjeda Internacional* u Zagrebu, obavljao je poslove direktora. U *Pobjedi* je radio do 1977. godine kada sa grupom partnera pokreće vlastiti posao formiranjem firme *NOR* koja se bavila prometom. Od 2001. godine ima samostalni posao u firmi *Kardan* d.o.o. u porodičnoj kući. Firma je specijalizovana za izradu kardana za traktore i kamione, i krstova za kardane. Danas zapošljava dva radnika (Ivo i sin Mladen).

Bejto Hatičić

U *Pobjedi* je Bejto Hatičić počeo raditi kao učenik-limar 1957. godine. Obavljao je i poslove bušača i kartotekara. U ratu je radio u namjenskoj proizvodnji - na laboraciji baruta i izradi olovnih ploča za artiljerijska punjenja. Od 1996. godine je na čekanju, a 1997. godine odlazi u penziju. Od 1996. godine u porodičnoj kući ima otvorenu radionicu za izradu limarskih proizvoda kao dopunsku djelatnost, i jedini je u Tešnju koji se bavi proizvodnjom tradicionalne limarske galanterije. Tako Bejto obrađuje lim već 57 godina.

Postoji još radnika za koje postoji informacija da imaju svoje firme, kao što su Miro Pejić, Rasim Bedak, Ilija Filipović, Vinko Čolić, Šefik Husaković, ali neki nisu željeli dostaviti potrebne podatke, a neki su bili nedostupni, a za neke, opet, autor nije imao potvrdu da imaju svoju firmu.

Prilozi

Prilog br. 1
Spisak radnika sa radnim statusom 2.2.1993. godine

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
1.	Abduzaimović A. Sadeta	R	Predstaništvo u Zenici
2.	Abduzaimović O. Ahmet	R	
3.	Agičić A. Damir	OS	
4.	Agić A. Safet	R	
5.	**Agić A. Sead**	**otkaz**	
6.	Agić F. Husein	R	
7.	Agić F. Jusuf	OS	
8.	Agić F. Salih	OS	
9.	Agić M. Besim	OS	
10.	Agić S. Sead	R	
11.	Agić S. Suada	NRA	
12.	Agić S. Šemsudin	OS	
13.	Ahmetagić A. Mehmed	R	
14.	Ahmetagić F. Fahrudin	R	
15.	Ahmetagić F. Hazim	R	
16.	Ahmetagić F. Ibrahim	R	
17.	Ahmetagić F. Izudin	R	
18.	Ahmetagić F. Sulejman	R	
19.	Ahmetagić M. Sead	R	
20.	Ahmetagić N. Mirsada	R	
21.	Ahmetagić R. Asim	R	
22.	Ahmetagić S. Nesim	ND	
23.	Ahmetović A. Nazif	Nije u radnom odnosu, angažovan iz OS	
24.	Ahmetović N. Aziz	R	
25.	Ahmić M. Suada	ND	
26.	Ajanović A. Emira	ND	
27.	Ajanović B. Hazim	R	
28.	Ajanović F. Fahrudin	R	
29.	Ajanović M. Enver	R	
30.	Ajanović O. Emira	NRA	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
31.	Alispahić B. Ramiz	R	
32.	Alispahić H. Alija	OS	
33.	Alispahić H. Ejub	OS	
34.	Alić A. Senad	R	
35.	Alić H. Husein	R	
36.	Alić I. Dževad	R	
37.	Alić M. Mustafa	OS	
38.	Alić R. Muharem	OS	
39.	**Alićehajić M. Snježana**	**otkaz**	
40.	Aljić A. Nijaz	OS	
41.	Alkaz M. Saliha	R	
42.	Alkaz S. Muhamed	R	
43.	Antunović S. Jozo	OS	
44.	Artuković E. Mehmedalija	OS	
45.	Artuković E. Muhidin	R	
46.	Artuković N. Adem	R	
47.	Artuković N. Hasan	R	
48.	Artuković N. Husein	OS	
49.	Artuković S. Zineta	ND	
50.	Augustinović J. Bariša	OS	
51.	Avdušinović R. Ismet	OS	
52.	Bahtijarević N. Zijad	R	
53.	Bahtić E. Avdo	R	
54.	Bajrić M. Muharem	R	
55.	Bajrić S. Mehmedalija	OS	
56.	Balagija K. Đula	R	
57.	Balić A. Šemsa	R	
58.	Barišić P. Ljubica	ND	
59.	Bajraktarević H. Zijad	R	
60.	Bedak A. Redžo	R	
61.	Bedak H. Ismet	R	
62.	Bedak H. Nusret	R	
63.	Bedak O. Nusret	R	
64.	Bedak O. Osman	OS	
65.	Beganović H. Nezir	R	
66.	Beganović I. Nedžad	OS	
67.	Beganović S. Dževad	OS	
68.	Begić S. Senad	OS	
69.	Bejić I. Anto	OS	
70.	Bejić I. Stipo	OS	
71.	Bejtić J. Mihnet	OS	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
72.	Bejđakić A. Hajra	ND	
73.	Bejđakić I. Edin	OS	
74.	Bejđakić I. Kasim	OS	
75.	Berberović A. Tahira	ND	
76.	Beširević O. Avdo	STR	
77.	Bešić M. Salim	R	
78.	Bešić O. Salih	STR	
79.	Bešlagić A. Osman	R	
80.	Bešlagić I. Delva	R	
81.	Bešlagić M. Izudin	R	
82.	Bešo R. Fetah	R	
83.	Bećarević A. Hamid	ND	
84.	Bećarević S. Nurudin	OS	
85.	Bjelčević J. Nedeljko	NRA	
86.	Bjelčević J. Uroš	NRA	
87.	Blagojević J. Simo	R	
88.	**Blagojević R. Branka**	**otkaz**	
89.	Bojčić N. Željko	OS	
90.	Boras I. Zvonko	OS	
91	Bošnjak I. Stipo	STR	
92.	Bošnjak K. Ljiljana	ND	
93.	Bradarić R. Taib	OS	
94.	Braković M. Muharem	R	
95.	Bratić B. Branka	ND	
96.	Bratić F. Marko	OS	
97.	Braćkan I. Ismet	R	
98.	Braćkan I. Izo	R	
99.	Braćkan M. Asim	STR	
100.	Braćkan M. Enes	OS	
101.	Braćkan M. Kasim	OS	
102.	Braćkan O. Alija	R	
103.	Braćkan S. Šemsa	NRA	
104.	Brka H. Arif	R	
105.	Brka H. Dževad	R	
106.	Brka H. Fuad	R	
107.	Brka I. Muharem	R	
108.	Brka I. Rifat	R	
109.	Brka M. Halid	OS	
110.	Brka M. Mina	R	
111.	Brka M. Mirsad	R	
112.	Brka S. Mehmed	R	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
113.	Brkić A. Dževad	OS	
114.	Brkić A. Mujo	OS	
115.	Brkić B. Adem	OS	
116.	Brkić F. Salih	R	
117.	Brkić M. Sakib	R	
118.	**Bugarinović M. Velibor**	**otkaz**	
119.	Bukvić A. Edin	nije u radnom odnosu	
120.	Bukvić A. Edina	B	
121.	Bukvić I. Enver	STR	
122.	Bukvić S. Adil	R	
123.	Cerovac I. Senad	R	
124.	**Crnogorac A. Pero**	**otkaz**	
125.	Cvijanović V. Petar	Su	
126.	**Cvijetić V. Vida**	**otkaz**	
127.	Čamdžić H. Muhidin	R	
128.	Čamdžić A. Jusuf	R	
129.	Čaplja H. Mirsad	OS	
130.	Čaplja I. Omer	R	
131.	Čaplja K. Mirsad	OS	
132.	Čaplja O. Ragib	OS	
133.	Čapljić M. Fadil	R	
134.	Čeki N. Janko	ND	
135.	Čizmar J. Zoran	OS	
136.	**Čičak M. Ilija**	**otkaz**	
137.	Čolić J. Ilija	R	
138.	Čolić J. Vinko	R	
139.	Čolić J. Zijad	OS	
140.	Čolić M. Hasan	OS	
141.	Čota A. Ivo	R	
142.	**Čučić M. Dragica**	**otkaz**	
143.	Čupić Marko	OS	
144.	Čupić P. Ivica	R	
145.	Ćaro S. Hamid	OS	
146.	Ćehajić H. Hajrudin	OS	
147.	Ćehajić H. Hamzalija	R	
148.	Ćehajić Zihnija	nije u radnom odnosu	
149.	Ćeman S. Senad	OS	
150.	Ćosanović H. Rahima	R	
151.	Ćosatović R. Sakib	R	
152.	Ćosić B. Mato	OS	
153.	Ćosić M. Mijo	OS	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
154.	Ćostović E. Mehmed	OS	
155.	Ćostović H. Besim	R	
156.	Ćostović H. Ramiz	R	
157.	Ćostović O. Fuad	R	
158.	Delibegović S. Hasan	R	
159.	Delibegović S. Suad	R	
160.	Delić H. Fikret	STR	
161	Delić H. Zijad	R	
162.	Deljkić H. Jasminka	R	
163.	**Deljkić M. Hajrudin**	**otkaz**	
164.	Deljkić M. Jasmin	OS	
165.	Deljkić O. Ahmet	OS	
166.	Deljkić O. Emir	OS	
167.	Deljkić S. Emin	R	
168.	Demirović A. Hajrudin	R	
169.	Denjalić H. Aljo	OS	
170.	**Dervišević S. Mirsada**	**otkaz**	
171.	Dizdarević A. Suljo	R	
172.	Dizdarević H. Ahmet	R	
173.	Dizdarević H. Mujo	R	
174.	Dizdarević H. Senad	R	
175.	Dizdarević S. Haso	OS	
176.	Dizdarević S. Mevludin	OS	
177.	Dolamić A. Salih	R	
178.	Dolamić A. Sead	OS	
179.	Dolamić M. Kemal	OS	
180.	Dubravac S. Smajo	R	
181.	Dugalić S. Mirsad	R	
182.	Dujaković L. Velimir	R	
183.	**Dujaković S. Marko**	**otkaz**	
184.	**Dujić F. Lucija**	**otkaz**	
185.	Dusinović O. Hidajet	STR	
186.	Duvnjak V. Vera	B	
187.	Duvnjak S. Drago	OS	
188.	Džafić S. Aljo	R	
189.	Džanić M. Sakib	R	
190.	Džebić A. Rifat	R	
191.	Džinalić M. Ismet	R	
192.	Đekić S. Petko	STR	
193.	Đogić I. Mustafa	R	
194.	Đonlagić S. Emin	R	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
195.	Đulović S. Abdulah	OS	
196.	Elezović H. Ahmet	R	
197.	Elezović H. Hamzalija	R	
198.	Elezović M. Suljo	R	
199.	Elezović M. Šefko	R	
200.	Elezović S. Muharem	R	
201.	Elkaz S. Mehmed	R	
202.	**Erceg Zoran**	**otkaz**	
203.	Fejzić F. Muhidin	R	
204.	Fejzić H. Mirsad	STR	
205.	Fejzić M. Edhem	R	
206.	Filipović N. Zoran	NRA	
207.	Fočić B. Nerminka	R	
208.	Galijašević A. Arif	OS	
209.	Galijašević M. Enes	R	
210.	Galijašević M. Husein	R	
211.	Galijašević M. Muhamed	B	
212.	Galijašević M. Suljo	R	
213.	Galijašević S. Elvira	R	
214.	Galijašević Ć. Amir	OS	
215.	Gavrilov K. Miloš	R	
216.	Gašo Luka	OS	
217.	Glamatović M. Anica	R	
218.	Glavaš F. Kata	ND	
219.	Glavaš I. Pero	R	
220.	Glavaš M. Anto	R	
221.	Glavaš M. Ilija	R	
222.	Golub S. Senad	OS	
223.	Grebić A. Smail	R	
224.	Grebić B. Edhem	OS	
225.	Grebić S. Mujo	R	
226.	Hadžalić J. Ekrem	OS	
227.	Hadžalić I. Ibro	OS	
228.	Hadžalić I. Omer	R	
229.	Hadžalić I. Mehmedalija	OS	
230.	Hadžan H. Fahro	OS	
231.	Hadžan M. Suad	B	
232.	Hadžan S. Hamid	OS	
233.	Hadžan S. Rešad	OS	
234.	Hadžiahmetović A. Muharem	R	
235.	Hadžiahmetović I. Avdo	R	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
236.	Hadžiahmetović M. Reuf	STR	
237.	Hadžiahmetović M. Ćefa	R	
238.	Hadžiahmetović A. Fikret	R	
239.	Hadžiedhemović A. Dedo	R	
240.	Hadžihasić M. Muhamed	poginuo idući na posao	
241.	**Hadžikadunić D. Nurudin**	**otkaz**	
242.	Hadžismailović A. Derviša	NRA	
243.	Hadžismailović A. Eniz	OS	
244.	Hadžismailović A. Abduselam	R	
245.	Hadžić O. Salih	OS	
246.	Hajrić S. Mirso	OS	
247.	Halepović H. Sabit	R	
248.	Halilović A. Hamza	OS	
249.	Halilović A. Safet	R	
250.	Halilović A. Suada	R	
251.	Halilović H. Mujo	OS	
252.	Halilović H. Zijad	OS	
253.	Halilović I. Fahrudin	R	
254.	Halvadžić O. Osman	R	
255.	Hambašić M. Mehmedalija	OS	
256.	Handžić A. Asim	R	
257.	Handžić A. Halid	R	
258.	Handžić A. Izudin	OS	
259.	Handžić D. Nurija	B	
260.	Handžić H. Sabira	NRA	
261.	Handžić H. Senad	OS	
262.	Handžić H. Suad	R	
263.	**Hankić S. Safida**	**otkaz**	
264.	Hasanbašić A. Hajrudin	R	
265.	Hasanbašić A. Sead	R	
266.	Hasanbašić Dž. Halil	R	
267.	Hasanbašić Dž. Smail	OS	
268.	Hasanić H. Fikret	OS	
269.	Hasaničević F. Ljerka	R	
270.	Hasaničević S. Ahmet	OS	
271.	Hasaničević S. Fikret	R	
272.	Hasić H. Adem	OS	
273.	Hatibović H. Muharem	R	
274.	Hatičić A. Bejto	R	
275.	Hatičić H. Hatidža	R	
276.	Hatičić M. Mustafa	R	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
277.	Hatkić S. Mahmut	OS	
278.	Heralić A. Zumra	R	
279.	**Hodžić A. Selima**	**otkaz**	
280.	Hodžić I. Osman	R	
281.	**Hodžić Indira**	**otkaz**	
282.	Hodžić O. Mehmed	R	
283.	Hodžić S. Hasan	R	
284.	Hojkurić B. Paša	NRA	
285.	Hojkurić Emir	R	
286.	Hojkurić S. Mirsad	OS	
287.	Hopić S. Zahir	R	
288.	Hotić M. Hasan	R	
289.	Hotić M. Mehmed	R	
290.	Hrnjić F. Enver	OS	
291.	Hrnjić M. Fuad	R	
292.	Hrnjić M. Rajfa	R	
293.	Hrnjić Z. Alija	OS	
294.	Hrvić H. Adil	B	
295.	Hrvić H. Samir	OS	
296.	Hrvić M. Adil	R	
297.	Hrvić M. Fadil	R	
298.	Hrvić M. Mehmed	OS	
299.	Hrvić O. Izudin	OS	
300.	Hrvić S. Fajko	R	
301.	Hrvić S. Safet	R	
302.	Hukić A. Ibrahim	R	
303.	**Hundur E. Smail**	**otkaz**	
304.	Husaković Alema	ND	
305.	**Husaković H. Mustafa**	**otkaz**	
306.	Husaković I. Šefik	R	
307.	Husanović S. Senad	OS	
308.	Husibegović I. Muhamed	umro	
309.	Husibegović M. Ibrahim	R	
310.	Husremović D. Mehmedalija	R	
311.	Ibrahimkadić F. Senudin	R	
312.	Ibrahimkadić H. Senad	OS	
313.	Ibrahimkadić I. Izudin	OS	
314.	Ibrahimkadić M. Senada	R	
315.	Ibrahimkadić S. Rifat	OS	
316.	**Ibrić A. Mujo**	**otkaz**	
317.	Ireiz A. Fikret	R	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
318.	Ireiz A. Smail	R	
319.	Isaković I. Izet	OS	
320.	Isaković M. Sana	NRA	
321.	Isić H. Adem	OS	
322.	Isić H. Ismet	OS	
321.	Isić O. Ismet	B	
322.	Isić R. Zehra	R	
323.	Ivić A. Marko	STR	
324.	Ivić A. Petar	R	
325.	Ivić I. Drago	R	
326.	Jabandžić A. Hamdija	R	
327.	Jabandžić A. Muharem	R	
328.	Jabandžić A. Smail	OS	
329.	Jabandžić E. Enver	OS	
330.	Jabandžić H. Nedžad	OS	
331.	Jabandžić K. Mustafa	R	
332.	Jabandžić M. Asim	D	
333.	Jabandžić M. Ćazim	B	
334.	Jahić M. Abdulah	OS	
335.	Jahić M. Adem	OS	
336.	Jahić M. Mugdim	OS	
337.	Jahić M. Smajo	R	
338.	**Jeleč I. Janja**	**otkaz**	
339.	Janjić O. Sreto	OS	
340.	Janjić M. Milivoje	R	
341.	Jašić B. Ibro	R	
342.	Jašić M. Azra	R	
343.	Jeleč J. Ljubica	ND	
344.	Jerković M. Živko	R	
345.	**Jorgić N. Drago**	**otkaz**	
346.	**Jovanović M. Saveta**	**otkaz**	
347.	Jularić P. Mato	OS	
348.	Junuzović M. Paša	ND	
349.	Jusufović M. Safet	D	
350.	Jusufović M. Smail	R	
351.	Kadušić M. Besim	OS	
352.	Kadušić O. Smajo	OS	
353.	Kahrimanović A. Senad	OS	
354.	Kahrimanović S. Bahrija	R	
355.	Kahvić H. Bahrija	NRA	
356.	Kahvić M. Ismet	R	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
357.	Kajganić H. Halid	R	
358.	Kajinić A. Marija	ND	
359.	Kajmić I. Besim	R	
360.	Kalajdžić M. Vlado	R	
361.	Kalvarešin I. Mihajlo	STR	
362.	Kamenčić M. Mirsada	R	
363.	Kantić A. Beba	B	
364.	Kantić E. Šemso	OS	
365.	Karahmet I. Irfan	OS	
366.	**Karahmet M. Ajka**	**otkaz**	
367.	Karahodžić S. Smail	R	
368.	Karahodžić E. Sead	OS	
369.	Karapandžić M. Husein	R	
370.	Karapandžić M. Šahza	NRA	
371.	Kasumagić E. Namik	R	
372.	Kasumović I. Suad	R	
373.	Katadžić I. Mustafa	OS	
374.	Katić D. Kona	ND	
375.	Katić F. Pejo	OS	
376.	**Katić M. Blaž**	**otkaz**	
377.	**Katić M. Martin**	**otkaz**	
378.	Katić S. Ivica	OS	
379.	Kašibović A. Husein	B	
380.	Kašibović D. Enes	R	
381.	Kašibović M. Ekrem	R	
382.	Kašibović M. Safet	OS	
383.	Kelava L. Pero	OS	
384.	Kelava S. Marija	ND	
385.	Kerić B. Bogoljub	R	
386.	Kerić M. Radislav	OS	
387.	**Kerić M. Ranko**	**otkaz**	
388.	Kerić O. Mehmed	R	
389.	Klepić Jusuf	OS	
390.	Klepić M. Fahir	OS	
391.	Kojadinović R. Vida	NRA	
392.	Kojić B. Vlado	R	
393.	Kokić H. Fuad	OS	
394.	**Kolobara I. Anđa**	**otkaz**	
395.	**Kolobara I. Mijo**	**otkaz**	
396.	Kopić M. Hajrija	ND	
397.	Korajlić A. Adem	STR	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
398.	Korajlić M. Asim	STR	
399.	Korajlić M. Avdo	R	
400.	Korajlić S. Senad	R	
401.	Kotorić H. Izudin	B	
402.	Kotorić H. Mehmedalija	R	
403.	Kotorić I. Džemal	OS	
404.	Kotorić I. Fikret	OS	
405.	Kotorić I. Ismet	penzionisan	
406.	Kotorić M. Džemal	R	
407.	Kotorić M. Salih	OS	
408.	Kotorić M. Tahir	R	
409.	Kotorić S. Dino	poginuo	
410.	Kotorić S. Kasim	R	
411.	Kotorić T. Muharem	R	
412.	Kovaljesko Jozo	NRA	
413.	Kovačević I. Izudin	OS	
414.	Krajina A. Drago	OS	
415.	**Krajina M. Marko**	**otkaz**	
416.	Krdžalić A. Adem	OS	
417.	Krdžalić A. Fahrudin	OS	
418.	Krdžalić A. Fuad	OS	
419.	Krdžalić A. Mustafa	OS	
420.	**Krdžalić H. Jasmin**	**otkaz**	
421.	Krdžalić M. Bahrija	OS	
422.	Krdžalić M. Dževad	OS	
423.	Krdžalić M. Sakiba	R	
424.	Krdžalić M. Seid	R	
425.	Krdžalić R. Mensur	OS	
426.	Krdžalić R. Midhat	R	
427.	Krdžalić H. Hasan	R	
428.	Krdžalić Z. Avdo	R	
429.	Križanović B. Ljubica	ND	
430.	Križanović I. Anto	OS	
431.	Križanović I. Mara	ND	
432.	Križanović J. Anto	R	
433.	Križanović M. Ilija	R	
434.	Križanović M. Ivan	STR	
435.	Križanović M. Jozo	R	
436.	Križanović M. Pero	OS	
437.	Krištić S. Ilija	R	
438.	Kruško A. Mehmed	OS	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
439.	Kruško N. Rešad	OS	
440.	Kršić M. Mirko	R	
441.	Kuprić M. Ibrahim	R	
442.	Kurdić H. Amir	OS	
443.	Kurtić S. Redžo	R	
444.	Labudović I. Blaž	NRA	
445.	Lazarević B. Marko	B	
446.	Lazarević B. Mirko	R	
447.	Lazarević M. Dragica	NRA	
448.	Lazić S. Mira	R	
449.	**Lučić A. Tomo**	**otkaz**	
450.	Lukić Boro	OS	
451.	Ljevaković H. Fahrudin	OS	
452.	Ljevaković M. Emir	OS	
453.	Ljevaković M. Izudin	OS	
454.	Ljevaković M. Mehmedalija	R	
455.	Ljevaković M. Mirsad	OS	
456.	Ljevaković S. Dževad	OS	
457.	Ljevaković S. Hamza	OS	
458.	Ljevaković S. Izudin	R	
459.	Ljevaković S. Sead	R	
460.	Ljevaković S. Senad	OS	
461.	Ljevaković S. Tahir	OS	
462.	Mahmutefendić H. Hamzalija	B	
463.	**Maksimović D. Predrag**	**otkaz**	
464.	Malićbegović H. Ahmet	R	
465.	**Mandir A. Ivan**	**otkaz**	
466.	Mandir V. Anto	R	
467.	**Mandić V. Branko**	**otkaz**	
468.	Marelja A. Pero	R	
469.	Marelja M. Ivo	R	
470.	Marković F. Iva	ND	
471.	Marković V. Slavko	OS	
472.	**Martinović I. Franjo**	**otkaz**	
473.	Martinović P. Andrija	OS	
474.	Martinović S. Marko	OS	
475.	Masaladžić I. Jovo	R	
476.	Matić S. Mato	R	
477.	**Mašnić A. Jasminka**	**otkaz**	
478.	Medarić A. Fadil	R	
479.	Mehinagić H. Nedim	ND	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
480.	Mehinagić S. Alija	OS	
481.	Mehinović H. Džafer	OS	
482.	Mehinović H. Suljo	R	
483.	Mehinović K. Ibrahim	OS	
484.	Mehinović K. Izudin	STR	
485.	Mehinović M. Sakib	poginuo kod kuće	
486.	Mehinović M. Zinaid	OS	
487.	Mehuljić J. Adem	OS	
488.	Mehuljić N. Jusuf	R	
489.	Memić J. Dževad	R	
490.	Memić J. Ismet	R	
491.	Merdić Begnad	R	
492.	Mević H. Redžo	OS	
493.	Mević M. Mehmed	OS	
494.	Mešinović H. Edhem	R	
495.	Mešinović H. Hasan	R	
496.	Mešinović H. Ibrahim	R	
497.	Mešinović I. Nedžad	OS	
498.	Mešinović S. Nerminko	STR	
499.	Mešić I. Muhamed	OS	
500.	Mešić I. Mujo	R	
501.	Mešić I. Salih	R	
502.	Mešić M. Bahrija	R	
503.	Mešić M. Emina	R	
504.	Mešić O. Juso	R	
505.	Mikulić M. Mira	ND	
506.	Mikulić S. Ilija	OS	
507.	Mikulić S. Smiljko	OS	
508.	Miškić M. Ivica	R	
509.	Muharembegović H. Fikret	R	
510.	Muharembegović M. Mirsada	NRA	
511.	Muharembegović M. Rasim	OS	
512.	Mujaković A. Fadil	R	
513.	Mujaković M. Besim	OS	
514.	Mujarić A. Alija	STR	
515.	Mujezinović A. Ekrem	R	
516.	Mujezinović A. Enes	STR	
517.	Mujezinović A. Hazim	OS	
518.	**Mujić D. Enes**	**otkaz**	
519.	Mujkanović I. Fahrudin	OS	
520.	Mujkanović M. Delva	NRA	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
521.	Mujaković O. Ramiz	OS	
522.	Mujčinović I. Jasmin	OS	
523.	Mujčinović S. Nurudin	OS	
524.	Mujčinović S. Nusret	R	
525.	Mujčić M. Mujo	R	
526.	Mulabdić A. Mehmedalija	OS	
527.	Mulabećirović H. Emir	R	
528.	Mulabećirović H. Enes	R	
529.	Mulabećirović H. Suad	R	
530.	Mulić M. Salih	B	
531.	Muminović A. Dževad	OS	
532.	Muminović I. Mujo	R	
533.	Muratović R. Ćamil	R	
534.	Muslija A. Omer	OS	
535.	Nesterović I. Brano	R	
536.	Nesterović N. Milenko	R	
537.	Nesterović S. Milan	R	
538.	Nesterović S. Simo	R	
539.	Nesterović S. Šemsa	NRA	
540.	Nesterović V. Zoran	R	
541.	Nikić Jakov	R	
542.	Nikić P. Mijo	R	
543.	Ogrić B. Fikret	R	
544.	Ogrić H. Islam	R	
545.	Okić O. Bajro	OS	
546.	Omahić I. Hazim	OS	
547.	Omahić M. Meho	OS	
548.	Omahić O. Mujo	R	
549.	Omahić R. Rasim	OS	
550.	Omerčić H. Hajrudin	R	
551.	Orlović A. Sead	OS	
552.	Osmanbegović M. Safija	B	
553.	Ostrvica H. Hazima	R	
554.	Papić M. Mira	ND	
555.	Pavličević N. Fikreta	NRA	
556.	Pavlović N. Milovan	R	
557.	Pavlović S. Zdravko	R	
558.	Pašalić H. Zlata	ND	
559.	Pašalić O. Ismet	R	
560.	Pašić N. Ibrahim	R	
561.	Pejić D. Mira	R	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
562.	Penava J. Anica	ND	
563.	**Petković P. Dragica**	**otkaz**	
564.	Petković U. Milenko	STR	
565.	Petrović Đ. Milenko	R	
566.	**Pešić M. Marica**	**otkaz**	
567.	Plančić H. Ibrahim	R	
568.	Plančić M. Mehmedalija	OS	
569.	Pobrić A. Omer	OS	
570.	Pobrić H. Husein	umro	
571.	Popržanović A. Isma	R	
572.	**Pozderović M. Marica**	**otkaz**	
573.	Preldžić Đ. Irfan	OS	
574.	Prnjavorac H. Aljo	ND	
575.	Prnjavorac H. Edib	R	
576.	Prnjavorac H. Fehim	R	
577.	Prnjavorac H. Ferid	R	
578.	Prnjavorac H. Kemal	R	
579.	Prnjavorac H. Mina	NRA	
580.	Prnjavorac H. Nešad	R	
581.	Prnjavorac H. Rešad	R	
582.	Prnjavorac H. Senad	OS	
583.	Prnjavorac H. Suad	OS	
584.	Prnjavorac H. Taib	STR	
585.	Prnjavorac Ivanka	ND	
586.	Prnjavorac M. Avdo	R	
587.	Prnjavorac M. Dževad	R	
588.	Prnjavorac M. Fuad	OS	
589.	Prnjavorac M. Numan	R	
590.	Prnjavorac M. Rešad	R	
591.	Prnjavorac R. Selim	OS	
592.	Prnjavorac R. Subhija	OS	
593.	Prnjavorac S. Mirsad	R	
594.	Purak M. Izet	OS	
595.	Radeljak I. Anto	R	
596.	Radeljak I. Ivica	OS	
597.	Radeljak N. Anton	OS	
598.	Radeljak P. Ivo	R	
599.	**Radonjić N. Mira**	**otkaz**	
600.	Rajkovača J. Marko	R	
601.	Rakić A. Avdo	OS	
602.	Rakić A. Edhem	R	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
603.	Rakić A. Hajrudin	R	
604.	Ramić E. Ramo	OS	
605.	Ramić M. Mehmedalija	OS	
606.	Ramić S. Omer	OS	
607.	Ramić S. Zuhdija	R	
608.	Roša K. Sinan	OS	
609.	Roša O. Mujo	R	
610.	Roša O. Hazim	OS	
611.	Salihbašić H. Hajrudin	OS	
612.	Salkičević A. Medina	ND	
613.	Salkičević A. Muhamed	OS	
614.	Salkičević M. Izudin	R	
615.	Salkičević R. Senad	OS	
616.	Saltagić A. Dževad	OS	
617.	Saltagić A. Mustafa	R	
618.	Saltagić A. Sadik	R	
619.	Saltagić A. Šemsa	R	
620.	Saltagić S. Nedžad	OS	
621.	Sarajlić J. Muharem	R	
622.	Sarajlić O. Šuhreta	ND	
623.	Sarajlić S. Smail	OS	
624.	Saračević H. Adem	R	
625.	Saračević H. Ibrahim	OS	
626.	Saračević B. Mehmed	OS	
627.	Sarić M. Fuad	R	
628.	Sejmenović A. Husein	R	
629.	Sentić I. Cecilija	ND	
630.	Silajdžić M. Emina	R	
631.	Simić R. Radenko	R	
632.	Sinanović A. Hajrudin	R	
633.	Sinanović A. Šaban	OS	
634.	Sinanović M. Muhamed	R	
635.	Sinanović R. Šaćo	OS	
636.	Sinanović S. Ismet	OS	
637.	Sinanović S. Selim	B	
638.	Sinanović T. Vejso	R	
639.	Skula R. Rabija	R	
640.	Skulić H. Zijad	R	
641.	Smailbegović D. Edib	STR	
642.	Smailbegović D. Hidajet	R	
643.	Smailbegović H. Nihad	R	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
644.	Smailbegović I. Fehim	R	
645.	Smailbegović M. Sabira	ND	
646.	Smailbegović M. Sead	R	
647.	Smailbegović Z. Salih	R	
648.	Smailhodžić M. Suljo	R	
649.	Sofić R. Hajrudin	R	
650.	Solo M. Seid	R	
651.	Spasojević M. Mićo	R	
652.	Srkalović H. Nurudin	OS	
653.	Srkalović R. Sabira	R	
654.	Starčević E. Sead	R	
655.	**Stevanović B. Vojko**	**otkaz**	
656.	Stojčinović D. Đorđo	R	
657.	Stojčinović S. Radovan	R	
658.	Subašić A. Džemal	R	
659.	Subašić B. Adil	OS	
660.	Subašić B. Halid	R	
661.	Subašić H. Smajo	R	
662.	Subašić I. Rešad	R	
663.	Subašić M. Muhamed	R	
664.	Subašić S. Almina	R	
665.	Šahbegović A. Dževad	OS	
666.	Šakota H. Faruk	R	
667.	**Šakotić D. Žarko**	**otkaz**	
668.	Šaranović H. Halid	OS	
669.	Šaranović S. Hasan	R	
670.	Šarić M. Ilija	R	
671.	Šarić S. Albert	R	
672.	**Šehić S. Suvada**	**otkaz**	
673.	Šišić A. Mujo	OS	
674.	Šišić E. Dževad	OS	
675.	Šišić H. Hazim	OS	
676.	Šišić S. Osman	R	
677.	Škapur H. Nazmija	R	
678.	Škapur O. Safet	R	
679.	Škapurević H. Kemal	B	
680.	Škapurević I. Nermina	ND	
681.	Škapurević M. Emina	R	
682.	Škapurević O. Ibrahim	R	
683.	Škokan B. Avdo	R	
684.	Školjić M. Suljo	OS	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
685.	Šljavić Z. Šemsa	ND	
686.	Šljavić D. Zijad	OS	
687.	Šumić M. Josip	R	
688.	Šumić M. Milenko	R	
690.	Tadić M. Andrija	OS	
691.	Talo S. Husein	OS	
692.	Talo S. Rasema	R	
693.	Terzić Ć. Amir	R	
694.	Terzić Ć. Atif	R	
695.	Terzić F. Smail	"Oslobođenje"	
696.	Terzić H. Muhamed	R	
697.	Terzić H. Senad	OS	
698.	Terzić M. Salih	R	
699.	Todorović B. Nikola	R	
700.	Todorović J. Milovan	R	
701.	Todorović J. Mirko	R	
702.	Tokmić Dž. Mehmedalija	OS	
703.	**Tomić Z. Miroslav**	**otkaz**	
704.	Toprek P. Lucija	ND	
705.	Toprek R. Moman	poginuo	
706.	Toprek R. Momir	R	
707.	Travančić A. Muhamed	R	
708.	Travančić S. Emir	OS	
709.	Trivunović R. Nikola	R	
710.	Tucaković I. Brankica	R	
711.	**Turalić M. Ekrem**	**otkaz**	
712.	Turalić T. Šefket	R	
713.	Turkeš A. Šemsa	R	
714.	Turkeš H. Ferid	OS	
715.	Turkeš S. Fazila	R	
716.	Turkić Samir	R	
717.	Turković A. Mirsad	R	
718.	Vasić M. Jovo	R	
719.	Vehab F. Nusret	OS	
720.	Vehab M. Hasan	R	
721.	Vejsić K. Besim	OS	
722.	Vilašević E. Berzad	R	
723.	Vilašević M. Smajo	OS	
724.	Vukalić O. Miroslav	OS	
725.	**Vuković V. Stanko**	**otkaz**	
726.	**Vučić A. Manda**	**otkaz**	

R.br.	Prezime i ime	Status	Napomena
727.	Zejnilović A. Džemal	R	
728.	Zeničanin M. Hasan	R	
729.	Zeničanin M. Omer	OS	
730.	Zeničanin M. Rasim	STR	
731.	Zilkić M. Šemso	OS	
732.	**Zubak M. Andrija**	**otkaz**	
733.	**Zupčić M. Franjo**	**otkaz**	
734.	Žižo A. Arfa	ND	

Značenje skraćenica:

R - radi,
OS - oružane snage,
ND - neplaćeni dopust,
STR - straža u Pobjedi,
B - bolovanje,
NRA - nije radno raspoređen,
D - plaćen dopust pred penzionisanje,
Su - suspendovan

Prilog br. 2
Raspored mašina i radnika 1964/1965.

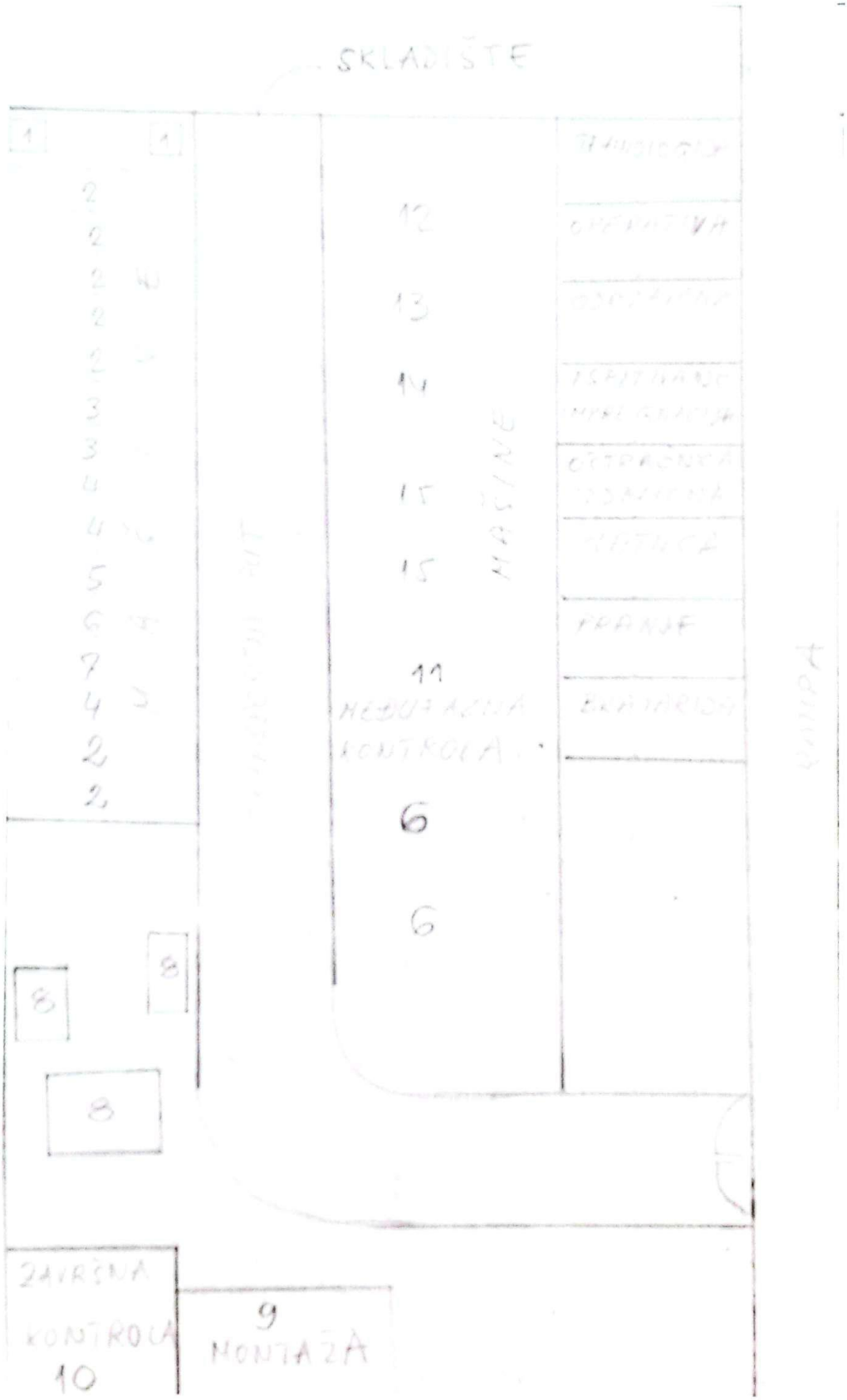

U proizvodnoj hali su bile smještene mašine, priprema, montaža i drugi procesi vezani za proizvodnju. Mašine prema oznaci brojeva sa šeme:

Broj 1 - dva mala struga AC1
Hasan Krdžalić, Hasan Fejzić, Mihajlo Kalvarešin i Avdo Bukvić

Broj 2 - strugovi TOS
Dževad Ajanović, Suljo Dizdarević Ahbab, Subhija Ajanović, Emin Karahodžić, Braco, Šućro, Ismet Mandžukić, Luka Krajina, Enver Hasaničević, Petko Đekić, Marko Rajkovača, Ahmet Malićbegović, Ibrahim Kuprić, Vinko Mandir

Broj 3 - bušilica
Hidajet Krdžalić, Mujo Dizdarević, Rašid Hojkurić, Edhem Rakić

Broj 4 - radijalna bušilica
Mahmut Braćkan, Smail Ferizbegović, Ahmet Pobrić, Avdo Bukvić Koka, Suljo Turalić

Broj 5 - stubna bušilica
Ćazim Jabandžić, Asim Kahvić, Muho Hadžiahmetović, Husein Mehičić

Broj 6 - glodalica
Hakija Bašić Bašo (poznati fudbaler TOŠK-a), Aziz Dervišević Pindo, Smail Ireiz, Asim Handžić, Satko Brkić, Džemal Zejnilović - uskakivač

Broj 7 - ravna brusilica
Fadil Silajdžić

Broj 8 - mašina za ozubljenje
Velimir Dujaković, Džemal Zejnilović, Osman Bešlagić Rota

Broj 9 - montaža
Suljo Silajdžić, Mujo Deljkić Mujaga, Mehmedalija Kotorić, Fadil Medarić, Hasan (Budža), Rešad Škapurević

Broj 10 - završna kontrola
Sulejman Hodžić - šef kontrole, Hasan Zeničanin

Broj 11 - međufazna kontrola
Edib Turalić, Enes Galijašević, Fuad Sarić, Alija Hodžić

Broj 12 - tokarski strug SU 50
Ljubomir Simić, Marko Rajkovača

Broj 13 - brusilica zupčanika *Niles*
Nedeljko Miladić, Ivan Pranjić

Broj 14 - DLZ
Mirko Kršić, Mustafa Đogić

Broj 15 - brusilica za okruglo brušenje
Rasim Prnjavorac, Ekrem Jabandžić, Suljo Ahmetagić, Hasan Šaranović

Skladištar je bio Hamdo Galijašević, a izdavači alata bili su Emin Mahmut-efendić, Husein Pobrić, Rešad Prnjavorac i Muharem Hatibović Hare.

U alatnici su radili Nurudin Hadžikadunić, Asim Škapur Kruško, Seid Krdžalić, Jože Dobnik i Nikola Jurišić.

U Službi održavanja radili su Rizah Ahmetagić, Mehmedalija Smailbegović, Džemal Muslija, Fadil Kahvić i Bahrija Krdžalić.

Na pranju dijelova radili su Ibrahim Bavrk, Ibrahim Hota i Sulejman Hatičić Mrki.

Bravarske poslove radili su Mujo Muminović Lola, Hasan Hodžić, Ferid Prnjavorac, Salko Brka.

Ispitivanje na propustljivost i impregnaciju je radio Labudović (Tunjo).

(Iz arhive radnika *Pobjede* Fikreta Ireiza)

Prilog br. 3
Rješenje Vlade RBiH o određivanju *Pobjede* preduzećem od posebnog značaja za odbranu RBiH

REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA
VLADA

Broj : 03 / 92
Sarajevo 23.8. 1992

Na osnovu odluke o proglašenju ratnog stanja u REPUBLICI BOSNI I HERCEGOVINI (Sl.list RBiH broj 7/92) Uredbe sa zakonskom snagom o proizvodnji i prometu naoružanja i vojne opreme(Sl.list RBiH broj :11/92) vlada Republike Bosne i Hercegovine , donosi :

R J E Š E N J E
O ODREĐIVANJU PREDUZEĆA OD POSEBNOG ZNAČAJA ZA ODBRANU REPUBLIKE IMENOVANJU PRIVREMENOG UPRAVNOG ODBORA I PRIVREMENOG DIREKTORA PREDUZEĆA " U N I S "- "P O B J E D A "- TEŠANJ ZA VRIJEME RATNOG STANJA

1.Preduzeće "Pobjeda" Tešanj,(u daljem tekstu preduzeća) određuje se kao preduzeće od posebnog značaja za obranu REPUBLIKE.

2.Za vrijeme ratnog stanja preduzeće obavlja prozvodnju minobacača, artiljerijske municije , i ostalih sredstava naoružanja i vojne opreme prema tehnološkim mogućnostima kao i ostale usluge za potrebe Oružanih snaga REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE.

3.U Upravni odbor javnog preduzeća UNIS - POBJEDA - TEŠANJ, Vlada Republike Bosne i Hercegovine , za vrijeme ratnog stanja imenuje slijedeće članove :

1.	Mirsad Ćeman	predsjednik	UO
2.	Fuad Hadžiabdić	član	UO
3.	Cvrtko Obrdalj	"	UO
4.	Hurid Hafizović	"	UO
5.	Muhamed Lemeš	"	UO

4. Za privremenog direktora ratnog preduzeća UNIS - "POBJEDA"- TEŠANJ imenuje se EMINEMILIJA BUSNEHOVIĆ .

5. U svrhu zaštite i djelovanja preduzeća Privremeni Upravni Odbor i privremeni ratni direktor preduzeća imaju slijedeće zadatke :
- odmah preduzeti sve potrebne mjere i postupke na potpunom osiguranju objekata, opreme, sirovina i repromaterijala , poluproizvoda i gotovih proizvoda, posebnu sigurnost radnika , tehničko - tehnološke, konstruktivne dokumentacije i tajnosti podataka preduzeća.
- odmah okupiti i radno angažovati sve radnike preduzeća koji se nisu stavili na stranu agresora protiv Republike Bosne i Hercegovine. Istovremeno donijeti rješenja o prestanku radnog odnosa svim radnicima koji su se na bilo koji način stavili na stranu agresora.
- odmah izvršiti procjenu stepena oštećenja objekata i opreme, stanju zaliha repromaterijala,poluproizvoda i gotovih proizvoda ,mogućnosti snabdijevanja energentima i dr. radi pokretanja proivodnog procesa preduzeća.
- odmah okupti i radno angažovati sve radnike preduzeć, koji se nisu stavili na stranu agresora protiv Rep blike Bosne i Hercegovine.

- odmah izvršiti analizu mogućnosti opravdanosti ugovorenih obaveza koje su u toku realizacije. O razlozima mogućnosti izvršenja odnosno prijdlogu ugovornih obaveza koje ostaju na snazi obavijestiti Ministarstvo energetike i industrije i Ministarstvo obrane radi davanja saglasnosti.

Hitno izraditi prijdlog plana proizvodnje preduzeća za vrijeme ratnog stanja i podnijeti ga na odobrenje Vladi Republike Bosne i Hercegovine.

U ovom Planu osiguraće se svi uslovi za proizvodnju sredstava naoružanja i vojne opreme prema spesifikaciji koju će dati Ministarstvo energetike i industrije i Ministarstvo obrane.
Sva proizvodnja po ovoj spesifikaciji stavit će se na raspolaganje Glavnom štabu Oružanih snaga REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE-

- odmah sprovesti aktivnosti na prenosu ugovora o proizvodnji i prometu sredstava naoružanja i vojne opreme sa trećih lica na ovo preduzeće odnosno specijaliziranu organizacuju za poslove prometa naoružanja i vojne opreme formirane od strane Vlade REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE .
- hitno preispitati eventualno date ovlašćenja za zastupanje preduzeća i prema potrebi ista otkazati.
- hitno izvršiti popis obaveza i potraživanja u zemlji i inostranstvu radi poduzimanja mjera od strane Ministarastva finansija,Narodne banke Republike Bosne i Hercegovine, SDK-a RBiH na zaštiti materijalnih interesa preduzeća i RBiH.
- prema potrebama preduzeća u uslovima ratnog stanja izvršiti izbor i postavljanje rukovodećih i drugih radnika sa posebnim ovlašćenjima i odgovornostima.
- kontuirano voditi aktivnosti na pripremama za uspješan prelazak sa proizvodnje u uslovima rata na mirnodopske uslove,o čemu će se pripremiti poseban Plan proizvodnje.

6. Vlada Republike Bosne i Hercegovine prema potrebama preduzeća i svojim mogućnostima osiguraće prioritet u snabdijevanju sirovinama i repromaterijalima i eventualno potrebnim finansiskim sredstvima.

7. Saglano ovom Rješenju privremeni direktor će odmah izvršiti odgovarajuće usaglašavanje upisa u sudski registar kod nadležnog organa.

8. Privremeni Upravni odbor i Preivremeni direktor se obavezuju da redovno informišu Vladu RBiH preko Ministarstva energetike i industrija u svim pitanjima u sprovođenju ovog Rješenja.

9. Ovo Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Potpredsjednik Vlade RBiH

Hakija Turajlić s.r.

Husein Galijašević rođen 1945. godine u Tešnju. Osnovnu školu završio u Tešnju, srednju Mašinsku tehničku školu u Tuzli, a Mašinski fakultet u Sarajevu. Prvi posao imao je u dobojskom *Trudbeniku* kao mašinski tehničar na konstrukciji proizvoda, zatim kao tehnolog pneumatskog alata nakon završetka studija mašinstva.

U *Pobjedi* počinje raditi od 1971. godine i obavlja različite poslove: samostalni konstruktor, glavni konstruktor, šef Službe razvoja, glavni inžinjer proizvodnje, tehnički direktor, potom i direktor OOUR-a Fabrika pumpi i hidraulike, direktor PC Razvoj nakon ukidanja OOUR-a, tehnički direktor RO *Pobjeda* i direktor Programa uvođenja sistema kvaliteta prema ISO 9000.

Zatekavši se 1993. godine u Zenici u vrijeme vojne opsade Tešnja, angažovan je kao stručni saradnik u Ministranstvu energije i industrije Republike Bosne i Hercegovine. Nakon formiranja Ministarstva za namjensku proizvodnju, krajem 1993. godine postavljen je za pomoćnika Ministra za tehniku.

U mandatu 1997-2001. godina obavlja poslove pomoćnika ministra za namjensku proizvodnju u Federalnom ministarstvu odbrane. Nakon isteka mandata postavljen je za stručnog savjetnika i penzionisan 2007. godine.

Jedan je od osnivača firme *Belif* d.o.o. Tešanj i jedno vrijeme njen suvlasnik, a obavljao je konsalting-poslove za domaće i strane firme iz oblasti obrade metala i drveta.

Autor je knjige *Lovačko društvo »Kiseljak« Tešanj 1921--2011. godine*, objavljene 2011. godine u izdanju Centra za kulturu i obrazovanje Tešanj, a 2008-2012. godine bio je predsjednik Upravnog odbora ove općinske javne ustanove.

ISBN 978-9958-088-04-9